

Redevoering,

uitgesproken bij gelegenheid van de overdracht van het rectoraat der Theologische School te Kampen op Maandag den 6 December 1858

door H. de Cock

Te Kampen, bij S. van Velzen, Jr. 1858

[a](#)

Gebed.
Ps. 106 : 3, 4, 6.
Gelezen de Zendbrief van Judas.
Ps. 102 : 7 bij den overgang tot het tweede deel.
Gebed.
Ps. 106 : 24.

Voorwoord.

Na het uitspreken dezer rede werd ik door mijne collega's en vele studenten verzocht, haar in het licht te geven. Ik heb gemeend dit verzoek niet te mogen weigeren en bied bij dezen het publiek aan, wat oorspronkelijk alleen voor het auditorium van de School bestemd was.

Slechts een paar opmerkingen heb ik bij dezen te maken.

De eerste geldt de keus van het onderwerp.

Toen ik een onderwerp voor de te houden redevoering zocht, arbeidde ik zooveel mijne ambtsbezigheden dit toelieten, aan de geschiedenis van het leven van wijlen mijn Vader. Spoedig werd hierdoor mijne keus bepaald, dewijl ik door dezen arbeid mij steeds als in het midden van de bewegingen van die dagen verplaatst vond, en oordeelde dat het voor onze jongelingen nuttig kan zijn, meer met den oorsprong der afscheiding bekend te worden.

De tweede betreft de beknoptheid waarmede vele zaken zijn behandeld. |4|

Wilde ik den tijd, waarover ik kon beschikken, niet al te zeer overschrijden, dan kon ik niet anders dan vele zaken slechts met een enkel woord aanstippen.

Toen ik tot de uitgave besloot, dacht ik eerst het een en ander meer te moeten uitbreiden, doch zag hiervan af, omdat ik hoop spoedig de bovenvermelde levensgeschiedenis te laten volgen en de lezers daarin zullen vinden, wat in deze redevoering of geheel is verzwegen of slechts in 't kort is gezegd.

Eindelijk heb ik mij bij de uitgave de vrijheid veroorloofd eene zaak in het jaarlijksch verslag der School er uit te laten, omdat de opname hiervan in het oorspronkelijke zeker niet geschied zou zijn, indien ik het voor de pers had bewerkt en de zaak zelve noch op de docenten noch op de studenten betrekking had.

Overigens geef ik het, geheel zooals het door mij is uitgesproken, in de hoop dat het ook in ruimeren kring tot nut moge zijn.

de schrijver

Kampen, 7 Dec. 1858.

De vermaning door den Apostel **Judas** noodig geacht voor de geloovigen, aan wie hij schreef, was: „Strijdt voor het geloof, dat eenmaal den heiligen overgeleverd is.” Vs: 3b. Dit woord nu behoort het wachtwoord te zijn van elken Christen en bovenal dat van den dienaar des Evangelies. Deze strijd, ten allen tijde noodig, is het inzonderheid in dagen als wij beleven, en wél hem, die, gedrongen door de liefde tot God en Zijne waarheid, hieraan zoekt getrouw te zijn, en die door geene vrees voor eenig schepsel ontrouw bevonden wordt voor Hem, Wiens eer ons boven alles moet ter harte gaan.

Die strijd — wij mogen het zeggen door de genade onzes Gods, en wij zeggen het tot roem dier genade — is de strijd onzer Kerk. Hoe veracht ook in het oog der wereld, mogen wij bij al het gebrek dat ons aankleeft, het ons tot eene eere rekenen, dat wij wenschen pal te staan voor het geloof, ons door onze vaderen overgeleverd; dat wij wenschen te staan en te getuigen voor die waarheid, waarvoor zij weleer goed en bloed hebben opgeofferd. Aan dezen strijd, T., is onze Kerk, ook deze School haar oorsprong verschuldigd, en dien te strijden is daarom ook voor de toekomst beider roeping.

Ik weet wel dat velen ons met een verachtelijken glimlach zullen bespotten, en beschuldigen, als of wij, vijanden van den vooruitgang, meer dan twee eeuwen willen terugtreden; doch ik ben evenzeer overtuigd, dat wij, ook wanneer wij het wilden, deze onze roeping niet kunnen loochenen, en beweer tevens, dat getrouwheid aan deze roeping |6| ook ons, Leeraren en Kweekelingen dezer School, door den Heere zelf is aanbevolen.

Wat ik daar zeide van den oorsprong en de roeping onzer Kerk en die van onze School, wordt door de geschiedenis bevestigd, en op ons, Leeraaren en Kweekelingen dezer School, rust eene dure verpligting, deze roeping wél te kennen en aan de behartiging hiervan ons zelve, onzen tijd en onze krachten te wijden.

Op deze roeping dan U te wijzen, om haar U te doen kennen **als de roeping onzer Kerk en die van onze School**, daartoe wensch ik in deze ure tot U te spreken.

Zietdaar T., het onderwerp mijner rede voor dit uur, bij de behandeling waarvan ik trachten zal U te wijzen:

I. op den oorsprong der afscheiding;

II. op het doel der afscheiding;

III. op de roeping onzer School, uit kracht van den oorsprong en het doel der afscheiding.

I. Veel is over den oorsprong der afscheiding gesproken en geschreven. De meest partijdige beoordeelingen zijn haar ten deel gevallen. Ontrouw aan en verkrachting van hare geschiedenis is door niet weinigen gepleegd. Hierdoor is het voor velen bezwaarlijk en bijna onmogelijk geworden, den juisten oorsprong der afscheiding te kennen, en bepaalt men zich veelal bij de vraag: Is de afscheiding, zoo als zij werkelijk bestaat, geoorloofd, is zij te verdedigen?

Deze vraag nu, ofschoon ook op zich zelve bevestigend te beantwoorden, behoort van eene andere te worden vooraf gegaan. Hoe toch zal men de afscheiding naar waarheid beoordeelen en met kracht verdedigen, indien men met haar oorsprong niet bekend is? Laat ons dan de geschiedenis, de onpartijdige geschiedenis raadplegen, en ik vertrouw, dat gij mij aan het slot onzer beschouwing zult toestemmen, als ik beweer, dat |7| de afscheiding niet door onberaden ijver, maar door den toestand der Hervormde Kerk en de handelingen van haar bestuur is veroorzaakt.

Bepalen wij ons dan tot de geschiedenis, en zij zegt ons, dat voor ruim 24 jaren, den 14 October 1834, de eerste afscheiding door eene gemeente met haren leeraar en kerkeraad heeft plaats gevonden.

Die gemeente was de gemeente Ulrum, en de leeraar **Hendrik de Cock**, sedert den 29 November 1829, aldaar werkzaam. Deze, in het jaar 1831 tot de kennis der waarheid gebragt, begon van dien tijd af de leer der Gereformeerde Kerk vrijmoedig te prediken, en de dwalingen hiertegen strijdende, openlijk te wederspreken. Vooral waren het de in die dagen meer algemeen miskende en bestreden waarheden, **de onmagt des menschen ten goede, de noodzakelijkheid der wedergeboorte, de vrijmagt der goddelijke genade, en de onmisbaarheid van den Geest Gods**, die door hem op den voorgrond werden geplaatst. Zijne prediking werd door den Heere gezegend. Zoo in als buiten zijne gemeente werden weldra velen van de waarheid zijner prediking overtuigd en tot God bekeerd. Binnen en buiten de provincie Groningen werd reeds spoedig zijn naam bekend, en hij door dezen geprezen, door genen gelaakt. Van vele zijden kwamen er vrienden tot zijne prediking, en het getal zijner vijanden, vooral ook onder zijne collega's, nam naar diezelfde mate toe. Tegen zijne prediking vond men echter geen ander wapen, dan dat van hoon en laster. Eene enkele poging, waarin men met andere wapenen hem zocht te bestrijden, mag zelfs eene uitzondering genoemd worden.

Hij ging echter, door geen kerkbestuur belemmerd, voort, en begon in 1833 jonge lieden uit andere gemeenten op zijne catechisatiën toe te laten, en in September van dat zelfde jaar doopte hij een kind uit de gemeente Uithuizen. Over deze beide zaken zond het klassikaal bestuur in |8| November van hetzelfde jaar eene commissie tot hem, omdat door een kerkeraad en een leeraar hierover aanklagte bij genoemd bestuur was ingediend. In de oogen van het klassikaal bestuur lag hierin overtreding. De leeraar en kerkeraad van Ulrum, die hierin vereenigd hadden gehandeld, en zelfs vooraf het oordeel van anderen, van meer ervarenen hadden ingewonnen, waren zich echter geene overtreding bewust, en verklaarden daarom ook aan voornoemde commissie, dat zij dit zouden nalaten, indien hun slechts bepaling of wet hiertegen werd aangewezen.

Zij hadden geen ander doel dan de Gereformeerde leer te leeren en te betrachten, maar vreesden dat de poging van het klassikaal bestuur, om hen te verhinderen in hunnen weg, zonder dat hiertegen eene bepaling bestond, een begin was van conscientiedwang, waaraan zij niet mogten toegeven. Over deze zaken dan werd de leeraar, niet de kerkeraad van Ulrum geroepen op eene buitengewone vergadering van het klassikaal bestuur.

Met den kerkeraad hier verschenen, werd slechts den leeraar vergund te spreken, of liever, hem werden eenige vragen ter beantwoording voorgelegd; zelfs ook over eene zaak, waarvan noch de commissie gesproken had, noch in den citatiebrief eenige melding was gemaakt.

Deze vragen betroffen de uitgave van een werkje tegen de heeren **Brouwer** en **Bentheim Reddingius**, destijds leeraren te Uithuizen en te Assen. Men vroeg hem namelijk, of hij de schrijver was van voornoemd werkje, en of hij genegen was het te herroepen.

De antwoorden nu, door hem op al de hem voorgelegde vragen gegeven, waren in elk opzigt zóó als een naar waarheid en regt oordeelend bestuur die kon verlangen.

Hij vroeg slechts **wet** en **bepaling** tegen het doopen van kinderen uit andere gemeenten, en het toelaten van anderen op zijne catechisatiën, met belofte van zich er aan te onderwerpen; en wat het boekje betrof, beloofde hij alles |9| te herroepen wat daarin als strijdig met Gods Woord kon worden aangewezen.

Toen hij verder wilde gaan en zijn schrijven met Gods Woord zocht te staven, werd hij hierin door den president verhinderd, en den bode gelast hem te doen heengaan; en zoo werd hij genoodzaakt, zonder dat hij zich had kunnen verdedigen, naar zijne gemeente terug te keeren. Hij verwachtte echter eerlang in eene andere

vergadering geroepen te zullen worden, en dan plaats ter verdediging te vinden, doch vond zich hierin teleur gesteld.

Deze vergadering, ofschoon geen genoegzaam getal leden aanwezig was, om eenig vonnis te vellen, besloot, hem reeds dadelijk, en wel voor een onbepaalden tijd, doch met behoud van het traktement te schorsen, vooral op grond van het straks genoemde werkje, dewijl hij daarin, zoo als zij het uitdrukt in haar vonnis: „zich heeft schuldig gemaakt aan strafbare belediging en liefdelooze veroordeeling van twee zeer achtenswaardige leeraars, welke hij heeft ten toon gesteld als dezulke, die zooveel in hen is, zielen tot het eeuwig verderf vervoeren; voorts als lasteraars van hetgeen zij niet verstaan, onder de schandelijke benaming van wolven, dieven, moordenaars, enz., en zulks zonder dat hij vooraf bij eenig competent kerkelijk bestuur eenig bezwaar tegen genoemde predikanten heeft ingebracht, en deszelfs uitspraak heeft afgewacht; en verder, omdat hij door het verspreiden van zulk een schandschrift het verderfelijk zaad van oproer en verdeeldheid strooit, de goede orde in de kerk zoekt om ver te werpen, aan andere leeraars de achting en den invloed bij hunne gemeenten zoekt te benemen, en aan derzelver dienst veel schade en nadeel toebrengt.”

Aan deze schorsing onderwierp hij zich, doch onder beroep op het provinciaal kerkbestuur.

Bij vonnis van 1 April 1834, werd echter de uitspraak van het klassikaal bestuur niet slechts bekrachtigd, maar zelfs tegen alle billijkheid en bestaande gebruiken, zoo bij |10| kerkelijke als burgerlijke regtbanken, verzwaard. Hij werd geschorst voor den tijd van twee jaren met verlies van traktement.

Twee maanden later, den 29 Mei namelijk, werd hij door dit bestuur zelfs geheel van zijne bediening ontzet. Er was door den president van dat bestuur eene nieuwe aanklagte tegen hem ingebracht, en wel over de uitgave van een werkje, geschreven door **J.J. Klok** tegen de Evangelische gezangen.

Dit vonnis werd door de Synode van dat zelfde jaar, waarop hij zich had beroepen, gewijzigd en in eene schorsing voor den tijd van een half jaar veranderd.

Hierdoor wilde de Synode, zoo als zij zich uitdrukte, „hem gelegenheid geven, om aan het provinciaal kerkbestuur van Groningen zijn leedwezen te doen blijken, en door het plechtig afleggen en onderteekenen van de belofte, dat hij zich van nu voortaan, zoo in het openbaar als in het bijzonder, stiptelijk zou gedragen naar al de bestaande reglementen en verordeningen, in zijne dienst te worden hersteld.”

Meer dan twee maanden verlieden er, eer hem werd toegelaten voor het provinciaal kerkbestuur te verschijnen. Toen hij er den eersten Woensdag in October toegelaten was, verklaarde hij „met onderwerping en onderteekening alles te willen doen, wat hem naar Gods Woord geoorloofd en met eene goede conscientie mogelijk was; dat hij berouw en leedwezen wenschte te betoonen omtrent alles, waarin hij zich vergist mogt hebben, indien hem dit slechts uit Gods Woord werd aangewezen, dat hij de orde en eendragt wilde houden met alle goede en ware herders van **Christi** kudde, dewijl het toch met geene mogelijkheid te vergen was, dit tevens te doen met de kwade en de verdervers, en eindelijk, dat hij zich aan alle kerkelijke reglementen en verordeningen wilde onderwerpen, voor zoo verre die niet regtstreeks tegen Gods Woord inliepen, of tegen elkander strijdig waren.”

Op deze verklaring, zoo zou men verwachten, moest wel de verzoening volgen; doch gij vergist u. Het provinciaal |11| kerkbestuur verklaarde: „zich met hem in geene gesprekken te kunnen inlaten”, en vorderde onvoorwaardelijk betooning van berouw en leedwezen, en het afleggen van de belofte, om zich in alles naar al de bestaande kerkelijke reglementen en bepalingen te zullen gedragen.

Van dien tijd af was dus de verzoening onmogelijk geworden, en de hoop op die verzoening verdwenen.

Wat was nu zijne roeping? Hoe wilde de Heer, dat hij zich verder gedragen zou?

Reeds van het begin zijner schorsing af had hij gebeden om licht en leiding; met het oog op den Heere en aankleving aan Zijn woord had hij tot dusver gehandeld, en wenschte hij ook verder te handelen.

In 't eerst meende hij nu zijne zaak aan den Koning en de Synodale commissie bloot te leggen; doch zag weldra, dat hij tot verwerping van dat kerkbestuur geroepen werd.

Eene vervolging over een gebed in eene vergadering, door de regtbank van Appingedam ingesteld, het verbod van wege het provinciaal kerkbestuur, om Ds. **Scholte**, destijds nog leeraar te Doveren en Genderen, te Ulrum te laten prediken, en eindelijk de bepaalde aandrang van den kerkeraad van Ulrum, om zich van het Nederlandsch Hervormd kerkbestuur af te scheiden, waren zoovele zaken, die hem voor zich zelven den weg aanwezen, dien hij te bewandelen had. Hij aarzelde niet dien in te slaan, zooals blijkt uit het kerkeradsboek van Ulrum, waar het aldus heet: „Dingsdag, den 14 October hebben wij, na biddend en knielend opzien tot den Heere, ons afgescheiden van de valsche kerk, en in de mogendheden des Heeren het ambt aller geloovigen aangenomen, hetwelk Hij, de Heere, de Almagtige, de Eenige en Drieëenige God bevestigte.”

Zietdaar T., u in het kort de geschiedenis van den oorsprong der Afscheiding geschetst! Laat ons haar nog nader beschouwen, opdat blijke, wat wij oordeelen moeten, |12| indien men van de Afscheiding zegt, dat zij door onberaden ijver is tot stand gekomen.

Voor alles wil ik u dan herinneren, dat de eerste bemoeijng van het Hervormd kerkbestuur gerigt was tegen het doopen van kinderen, wier ouders elders dan in de gemeente Ulrum woonden, en tegen het toelaten van elders wonenden op de catechisatie;

dat de eerste en tweede schorsing zich grondde op de uitgave van het werkje tegen de Heeren **Brouwer** en **Reddingius**, en

dat de afzetting zelve geschied is om de uitgave van een werkje tegen de Evangelische gezangen, geschreven door **J.J. Klok**.

Deze drie zaken zullen wij dus nader moeten beschouwen.

De eerste schijnt echter van minder belang, dewijl ze slechts als eene tweede oorzaak der schorsing voorkomt. Zij is evenwel van groot belang, omdat zij het gevolg was èn van den toestand der Hervormde kerk èn van het voornemen van den leeraar en den kerkeraad van Ulrum, om de leer der Gereformeerde kerk te handhaven. In den omtrek van Ulrum was destijds niet één leeraar, die onverdeeld vereenigd was met de leer der Gereformeerde kerk. Vele ouders vonden zich daarom bezwaard, bij die leeraars kunne kinderen ter catechisatie te zenden of ook te laten doopen. Deze ouders nu te weigeren, hunne kinderen te doopen, of op de catechisatiën toetelaten, was hetzelfde als hen te verwijzen naar leeraars, die de waarheid tegenstonden, en zielverdervende leeringen verbreidden.

Als een dienaar van God, den God der waarheid, kon bij dit niet, en als een leeraar in de gemeente des Heeren, mogt bij zich aan die gemeente niet ontrouw betoonen uit liefde tot den vrede met de menschen.

„Indien het” — zoo sprak hij — „den leeraars vrij gelaten wordt te prediken wat zij willen, dan moeten ook de leden vrij zijn èn in het hooren van de prediking èn in het |13| gebruiken van de sacramenten voor zich en hunne kinderen. Bij die vrijheid der leeraren mag er voor de leden zoo min sacramentendwang als hoordwang worden voorgeschreven.”

Toepassing van dit beginsel was het, waardoor hij met het klassikaal bestuur in aanraking kwam, en de verdere toepassing er van zou hem, al ware het dat hij voor het oogenblik uit eerbied voor bestaande reglementen zou gehoorzaamd hebben, weldra in zoodanige botsing met de kerkelijke besturen hebben gebragt, dat zij hem niet lang zouden verdragen hebben.

De tweede zaak, de eigenlijke zaak waarop zich de schorsing grondde, was de uitgave van het werk, getiteld: „verdediging van de ware Gereformeerde leer en van de ware Gereformeerden, bestreden en ten toon gesteld door twee zoogenaamde Gereformeerde leeraars; of de schaapskooi van **Christus** aangetast door twee wolven, en verdedigd door **H. de Cock**, Gereformeerd leeraar te Ulrum.”

In dit werk waren die twee leeraren met name aangewezen.

Een vreemd verschijnsel voorzeker in die dagen van algemeene en verregaande onverschilligheid, waarin niet dan liefde en verdraagzaamheid werd gepredikt.

Wat gaf tot dit schrijven aanleiding? Waarom werd eene zoo scherpe taal gevoerd, en waarmeê, is dat te verdedigen?

Aanleiding tot dit schrijven was gegeven door de Heeren **Brouwer** en **Reddingius**, die, ofschoon leeraars in de Hervormde Kerk, de leer der Kerk hadden bestreden, en niet weinig smaad hadden geworpen op hen, die deze leer aankleefden. Eene nadere aanleiding werd gegeven door den Heer **Brouwer**, die op eene klassikale vergadering, waar de leeraar van Ulrum tegen zijn schrijven protesteerde, dezen uitdaagde om de pen tegen hem op te vatten.

Dat de taal, tegen hen gevoerd, scherp was, dit vorderde deels de aart van den aanval, door hen geschied; |14| doch voor het meest het doel, waartoe hij de pen had opgevat. In de voorrede zegt hij: „om dan het venijn, 't welk in hunne geschriften gezaaid en uitgestrooid is, aan te wijzen voor degenen, die het niet kunnen opmerken en onderscheiden; om de wankelmoedigen te sterken, de schapen van **Christus** tegen de aanvallen der wolven te beschermen, daartoe voelde ik mij geroepen en gedrongen, vreezende voor den vloek door den Engel des Heeren over de inwoners van Merots uitgesproken, omdat zij niet gekomen waren tot de hulpe des Heeren.”

De begeerte dus, om voor den eenvoudige duidelijk te spreken, om door allen te worden verstaan, om aan allen het gevaar te doen kennen — zietdaar de reden, waarom zoo gesproken werd. Het was als 't ware een alarmkreet in het midden van een zorgeloos leger.

En vraagt ge, of dit schrijven te verdedigen is, dan wijzen wij u slechts op de omstandigheden van dien tijd.

De waarheid Gods was aangerand; de aanranders waren vruchteloos door hem aangeklaagd, de gemeente aan hunne verleiding blootgesteld, en de verleiders gingen ongestoord met hunne verleiding voort — wat bleef er dan nu anders over, dan die gemeente te waarschuwen door de dwalingen naakt bloot te leggen en de dwaalleeraars te ontmaskeren?

Van onberadenheid mag hier dus niet gesproken worden. Meent men dat de gevolgen niet zijn berekend, ook dan vergist men zich; want nog eer hij de pen had opgevat, had hij zich voor de verdediging der waarheid gedurende dit leven geen ander loon voorgesteld, dan hoon, vervolging, gevangenis en den dood.

Zegt men, dat hij, door den ijver vervoerd, niet genoeg heeft overwogen, of die taal wel betaamde, en of hij ook langs andere wegen zijn doel zou kunnen bereiken, dan T., stem ik wel toe, dat de schrijver niet gevraagd heeft, welke taal acht men in deze dagen betamelijk? — hoe kan ik deze collega's met de meest zoetvloeiende woorden |15| weêrspreken? maar door hem was de vraag gedaan: wat vordert God in zijn woord, wat vordert het heil der Kerk en de zaligheid der zielen? En het antwoord hierop, in Gods woord hem gegeven, vindt gij op het titelblad alreede aangewezen. Daar heet het: „ziet op de honden, ziet op de kwade arbeiders, ziet op de versnijding.” — „Geliefden, geloof niet een iegelijken geest, maar beproeft de geesten, of zij uit God zijn; want vele valsche profeten zijn uitgegaan in de wereld.”

Meent men echter, die taal jegens leeraren te hard te moeten noemen, men berispe dan evenzeer een Elia, waar hij tot den koning zegt: „Gij zijt de beroerder Israëls!” — ja ook den Heere **Jezus**, wanneer Hij tot de farizeën en schriftgeleerden, die op den stoel van **Mozes** gezeten en leeraars des volks waren, zegt: „gij blinde leidlieden, gij geveinsden, gij zijt de witgepleisterde graven gelijk,” of ook als Hij hen noemt „slangen” en „adderengebroidsels,” enz.

Wanneer wij nu nog een enkel oogenblik stil staan bij de derde zaak, de uitgave van het werk: „De Evangelische gezangen getoetst, gewogen en te ligt gevonden, door **J.J. Klok**” — dan, hoop ik, zult gij met mij tot het resultaat gekomen zijn, dat de toestand der Hervormde kerk en de handelingen van haar bestuur, de afscheiding in het leven hebben geroepen.

Spreke ook hier de geschiedenis!

Reeds dadelijk bij de invoering van de gezangen ten jare 1805, hadden zij onder de belijders der Gereformeerde leer veel tegenstand ontmoet. Bij de herlevende belangstelling in de waarheid werd bij velen een tegenzin in die gezangen op nieuw openbaar. Deze tegenzin werd door vele leeraars alleen aan domheid en vooroordeelen toegeschreven, en de bestrijding der Evangelische gezangen alzoo aan eene oorzaak toegekend, die niet dan smaad werpen kon op de belijders van de Gereformeerde leer.

Onder zulke omstandigheden werd het werkje van **Klok**, dat juist niet voor de pers gereed was gemaakt, hem ter hand gesteld.

Toen hij het gelezen had, was hij van oordeel, dat het veel goeds bevatte, en in elk opzigt geschikt was, om den laster te weêrspreken. Daarom zegt hij in de voorrede: „ik bid een iegelijk, wien de eer van God en zijn eigen heil ter harte gaat, om de redenen van een dier kleinen, die het gegeven is, de verborgenheden van het koninkrijk der hemelen te verstaan, onpartijdig te overwegen en aan Gods Woord te toetsen.”

Lag nu hierin bij de bestaande leervrijheid overtreding?

Door een leeraar en een hoogleeraar in de Hervormde kerk was openlijk gezegd: „de formulieren zijn en blijven afgeschaft.” Zij waren hierover door hem aangeklaagd; die aanklagt was met verachting van de hand gewezen, en ongestoord volhardden zij in den weg van versmading der formulieren. Kon dan nu nog worden vermoed, dat de openbaring van bezwaren en beschuldigingen tegen de Evangelische gezangen, hunne invoering en hun gebruik, eene strafbare overtreding was?

Indien een leeraar en een hoogleeraar de formulieren straffeloos **versletene schoenen** mogten noemen, mogten dan de gezangen niet bij sirenenliederen vergeleken worden? Maar genoeg, T.! was het afzetten geschied, wegens het niet laten zingen der gezangen, er ware nog eenige schijn geweest van billijkheid en regt; doch nu de afzetting plaats vond op grond van het schrijven tegen de gezangen, nu ontbreekt zelfs alle schijn.

Ik vertrouw dan ook genoeg gezegd te hebben, om U de grenzenlooze verwarring der Hervormde kerk en de onbillijke handelingen van haar bestuur eenigermate te doen kennen.

De verwerping nu van dat bestuur — zietdaar wat men Afscheiding genoemd heeft, en nog met dien naam noemt. Die verwerping was echter niet wat velen er in gezien hebben, een verlaten van de Kerk, maar het was een |17| wederkeeren tot de Kerk, dewijl het Nederlandsche Hervormde kerkbestuur onwettig in zijn oorsprong, in zijne handelingen openbaar was geworden als onchristelijk, onwillig en tevens onmagtig om de Kerk in hare regten te handhaven. De tijd gedooft niet, dit laatste thans te betoogen. Het eerste wensch ik u echter nader te toonen, door u te wijzen op

het doel der Afscheiding.

II. Wat was het doel van den kerkeraad te Ulrum, toen hij bij zijn onregtmatig afgezetten en geschorsten leeraar op eene afscheiding aandrong? Welk doel had de leeraar, toen hij er toe besloot? De beantwoording dezer vragen uit oorspronkelijke akten zal ons, zoo ik vertronw, dit doel doen kennen. Hooren wij dan wat zij zelven in dien tijd gezegd hebben.

In de eerste akte der afscheiding, geteekend den 13den October 1834, zeggen de ouderlingen en diakenen van de gemeente van Ulrum, nadat zij vooraf de gronden der Afscheiding hebben opgegeven: „dat zij overeenkomstig het ambt aller geloovigen zich afscheiden van degenen, die niet van de Kerk zijn, en dus geen gemeenschap meer te willen hebben met de Nederlandsche Hervormde kerk, tot dat deze terugkeert tot de waarachtige dienst des Heeren, en verklaren tevens gemeenschap te willen uitoefenen met alle ware gereformeerde ledematen, en zich te willen vereenigen met elke op Gods onfeilbaar Woord gegronde

vergadering, aan wat plaatse God dezelve ook vereenigd heeft, betuigende met dezen, dat wij ons in alles houden aan Gods heilig Woord, onze aloude formulieren van éénheid, in alles op dat Woord gegrond, namelijk de Belijdenis des geloofs, den Heidelbergschen catechismus en de Canones van de Synode van Dordrecht, gehouden in de jaren 1618 en 1619, onze openbare godsdienstoefening te rigten naar de aloude kerkelijke liturgie, en ten opzichte van kerkdienst en bestuur ons voor het tegenwoordige te houden aan de kerkordening, opgesteld door de voornoemde Dordrechtsche synode.” |18|

In de „toespraak en uitnoodiging aan de geloovigen en ware Gereformeerden in Nederland,” geteekend den 1sten Nov. 1834, zegt de leeraar in vereeniging met de ouderlingen en diakenen: „Door Gods Geest opgewekt, en door de noodzakelijkheid gedrongen, hebben wij naar de aanwijzing van Gods Woord en de leiding des Heeren, eindelijk het ambt der geloovigen, art. 28, ons voorgesteld, aangenomen, en ons van de synodale Hervormde Kerk afgescheiden, om weder te keeren tot de gronden onzer Vaders, God te dienen naar Zijn Woord en ons geweten, en in Zijne vrees en in Zijne mogendheid ondernomen, om uit te gaan uit Egypte, en aan te nemen door de woestijn de reis naar Kanaän.”

Mij dunkt, T., het doel der Afscheiding behoeft niet duidelijker te worden aangewezen. Ook in de geschiedenis, die tot de afscheiding geleid heeft, ligt dit doel reeds opgesloten. Opmerkelijk is het tevens, dat het eerste werkje, door den eersten afgescheiden leeraar in druk gegeven, geweest is de leerregels van Dordrecht; te opmerkelijker, omdat hij reeds aan een ander werkje voor de drukpers arbeidde, toen hij met die leerregels bekend werd. In lateren tijd heeft hij zelf hierin de hand Gods erkend, en dikwijls gezegd: „God heeft het alzoo bestuurd, opdat de wereld zich zou kunnen overtuigen, dat wij geene nieuwigheden zoeken.”

Niet iets nieuws, maar wederkeering tot het oude; niet de oprigting van eene nieuwe Kerk, maar de herstelling van de Gereformeerde Kerk, was het wat bij de afscheiding bedoeld werd.

Verstaat dit echter wel. Men wilde niet het oude, omdat het oud was, ook werd het nieuwe niet verworpen, omdat het nieuw was; maar men had de oude leer beproefd bevonden; men had zich overtuigd, dat de leer, van ouds in de Gereformeerde Kerk geleerd en in hare formulieren uitgedrukt, de leer was, die geheel en in alles met Gods Woord overeenstemde, terwijl men daarentegen in de toen algemeen heerschende godgeleerde begrippen niet anders |19| vond dan eene vermenging van allerlei dwalingen, tegen dat Woord strijdende. Daar nu dwaling en waarheid zoo min gemeenschap kunnen hebben als licht en duisternis, zoo wilde men, met verwerping der dwaling, wederkeeren tot de waarheid; men scheidde zich af van de dwalenden, om zich te vereenigen met hen, die de waarheid, zoo als zij in **Christus** is, beleden.

Onderwerping dus aan het Woord Gods, aan dat Woord alleen — zietdaar, T., met een ander woord U het doel der afscheiding aangewezen. In dit ééne woord toch ligt alles opgesloten, dewijl dat woord ons beveelt, de waarheid aan te kleven, ons te vereenigen met allen, die uit de waarheid zijn, te getuigen tegen elke afwijking, geene gemeenschap te oefenen met hen, die aan dat Woord zich niet onderwerpen, en al onze krachten aan de verbreiding van die waarheid te wijden.

III. Is de oorsprong en het doel der afscheiding zoo als wij U die in het kort hebben aangewezen, dan is ook onze roeping hierdoor bepaald. De gemeente had toch met de oprigting der School geen ander doel, dan de afscheiding zelve zich had voorgesteld. Opleiding van toekomstige leeraars, die in het woord Gods onderwezen, aan dat woord zich houden, tegen elke afwijking van dat woord getuigen, die in vereeniging wenschen te wandelen met allen die overeenkomstig dat woord leeren en leven, en die zelve ook hunne zielen aan den Heere hebben overgegeven, om Zijnen naam te vermelden en Zijne waarheid te verbreiden — dit T., was het doel van de oprigting der school.

Wij, Leeraars en Kweekelingen, zouden daarom ontrouw worden aan de gemeenten, indien door ons iets werd geleerd, dat in strijd is met dat Woord. Met het woord Gods zeg ik. Ik weet wel, dat deze uitdrukking, vooral in onze dagen, bij velen zeer onbestemd wordt gebezigd en van eene zeer elastieke, beteekenis is, doch ik bezig haar in den meest |20| bepaalden zin, in dien zin, waarin zij door de Gereformeerde Kerk altijd is genomen, waarin zij ook door de Afscheidene Kerk genomen wordt. Liever zeg ik dit, dan dat ik zeggen zou: wij zijn

geroepen niet anders te leeren, dan in de formulieren onzer Kerk geleerd wordt.

De formulieren onzer Kerk toch zijn niet de grond, waarop ons geloof gebouwd moet worden; zij zijn dit evenmin voor de gemeente. Eene kerk, die haar geloof op de formulieren bouwt, is ontrouw aan het woord Gods, en eene School, die hare leer uit de formulieren put en daardoor zoekt te staven, zal zich schuldig maken aan de verwerping van Hem, Die gezegd heeft: „Één is uw Meester!” Verlangt gij echter te weten wat ik houde voor de leer, ons in het woord Gods geleerd, welke leer ik erken met dat woord overeen te stemmen? leest dan de formulieren der Gereformeerde kerk, en in dezen vindt gij uitgedrukt wat ik als waarheid erken, wat ook door onze Kerk als waarheid erkend wordt. En in dit opzigt schroom ik dan ook niet te, zeggen, dat onze School geroepen is, zich te houden aan de leer, in onze formulieren uitgedrukt.

Wij achten ons gelukkig, T., in wat de leer der zaligheid en der godzaligheid betreft niet in het onzekere te zijn, niet steeds met **Pilatus** te moeten vragen: „wat is waarheid?”

De formulieren onzer Kerk zijn beslist, en hij, die ze heeft onderzocht en getoetst aan het Woord Gods, mag ook zeggen met de inwoners van Samaria: „wij gelooven niet meer om uw zeggen, want wij zelve hebben Hem gehoord!”

De leer, in de formulieren uitgedrukt, behoort daarom door ons te worden beleden en beleefd. Voor haar behooren wij pal te staan en te strijden, hare belijders moeten wij lief hebben, hare tegensprekers wederstaan, en aan de verbreiding van hare kennis arbeiden.

Dit is de roeping, ons door de Kerk opgedragen. Laat ik liever zeggen: de Heere der Kerk heeft ons hiertoe geroepen. |21|

De dagen die wij beleven, zijn in meer dan één op zigt opmerkelijk; de vroegere onverschilligheid heeft voor eene meer levendige belangstelling plaatsgemaakt; de vraag „wat is waarheid?” is aan de orde en wordt op verschil lende wijzen beantwoord, terwijl velen zich in de theoriën des ongeloofs verliezen, en weêr anderen naar gronden van zekerheid zoeken.

Men heeft onze dagen veel bewogene dagen genoemd; en geldt dit op bijna elk gebied, vooral is het van toepassing op het goddienstige.

Nu staat onze School daar in het midden van de wereld, en is de roeping haar opgedragen, niet om mede bewogen te worden, maar om pal te staan in de erkende waarheid, om te getuigen en te strijden voor het geloof, eenmaal den heiligen overgeleverd.

Had de Kerk ook in haar midden den vrijen loop willen laten aan allerlei begrippen en dwalingen, de opleiding van toekomstige leeraren had zij dan langs andere wegen kunnen verkrijgen; zij had van de bestaande inrigtingen des lands gebruik kunnen maken. Maar zij heeft dit niet gewild, omdat zij het niet mogt: de waarheid Gods, haar toevertrouwd, moet zij trachten te bewaren, en wij, wij zijn geroepen hiertoe mede werkzaam te zijn.

Willen wij dit niet, mogt iemand meenen, dat de formulieren onzer kerk niet in alles op Gods Woord gegrond zijn, welnu, de wereld staat voor hem open, hij verlate de plaats in de Kerk en aan de School, doch arbeide niet in de Kerk, om haar van hare vastigheid los te rukken.

Hebben wij de waarheid niet lief met onze harten, wij behooren dan niet bij de Kerk, het doel der afscheiding is niet ons doel, en alleen dan kunnen wij eerlijk en opregt blijven voor God en de wenschen, indien wij dit openlijk verklaren. Liefde tot de waarheid, hare belijdenis en verbreiding — dit is onze roeping, hiertoe moeten wij arbeiden.

Zullen wij dit echter kunnen, dan moeten wij baar beleven. |22| De waarheid is leidende tot godzaligheid. Bij eene zuivere belijdenis moeten wij ware godzaligheid in het leven paren. Waarheid zonder godzaligheid kan ons niet baten voor ons zelve, en zal ons de vrucht van onzen arbeid doen verliezen.

T. Ik ga verder en beweer, dat indien iemand onzer de godzaligheid niet lief heeft en niet zoekt voor zich zelve, dat hij het best doet, om deze School zoo spoedig mogelijk te verlaten.

God beware ons voor kweekelingen, die niet anders dan de bloote kennis der waarheid zoeken. Hij verlosse er ons van, indien zij er gevonden worden, en verschoone Zijne gemeente van leeraren, die door iets anders dan de liefde tot Hem en Zijne waarheid worden gedrongen.

Belijden wij eene gemeenschap der heiligen, dan moeten wij trachten haar te beoefenen voor ons zelve en te bevorderen bij anderen. In één woord, T., — want de tijd roept, dat ik eindige — wij zijn geroepen om de waarheid te betrachten in de liefde.

Vervulle ons dan de Heere door Zijnen Geest, met die liefde tot Hem en Zijne waarheid, Heilige Hij ons in Zijne waarheid, opdat Zijn Naam in ons en door ons worde geroemd en geprezen,

Amen.

*

Nu ben ik er toe genaderd, om het bestuur der school neêr te leggen, en over te dragen aan U, Geliefde Broeder, die de oudste mijner collega's zijt. Vooraf ben ik echter nog verschuldigd met een enkel woord te spreken van de geschiedenis der School, en mag dit beginnen met dankzegging tot den Heere, Die ons ook dit jaar heeft staande gehouden, en niet toegelaten, dat de Booze zijne wenschen vervuld zag. Tot dezen oogenblik staan wij nog door de genade onzes Gods, en sedert de oprigting, nu vier jaar geleden, is de School niet eenmaal in rouw gedompeld door den dood van één harer onderwijzers. [23]

Over het geheel hebben wij, door geene ziekte verhinderd, de lessen geregeld kunnen geven. Werd de oudste der Docenten eenmaal aangetast door eene ongesteldheid, die ernstige gevolgen scheen te zullen hebben, spoedig is dit ten gunstigste gekeerd, en ook mijne ongesteldheid zal, zoo ik wensch — en ik meen grond te hebben van dit te mogen hopen — spoedig geweken zijn.

Door de Gemeenten is ook dit jaar de School door vrijwillige geldelijke bijdragen geschraagd, en mogen wij betuigen, dat ons niets heeft ontbroken.

Onder de studenten zijn meer dan gewoonlijk zieken geweest, en onder deze nog al, die door de kinderziekte zijn bezocht, gelijk dan ook op dezen oogenblik twee hunner nog aan deze ziekte lijden.

Een der studenten is in den loop van dit jaar aan eene ongesteldheid, waardoor hij reeds in 't vorige jaar zwaar lijdende was, bezweken, en zoo wij hopen, ingegaan in de plaats der rust, waar geene ziekte of dood meer zijn zal.

Van de studenten, die thans zich aan de School bevinden, zijn er 10 tot de theologische studiën bevorderd en onder hen drie, die den hoogsten graad hebben verkregen. Vier van hen, die zich aan het examen hadden overgegeven, zijn tijdelijk teruggewezen.

Het getal van de op dit oogenblik ingeschreven studenten is 45, en onder dezen 4, die dit jaar zijn aangekomen.

Van de studenten, die ten vorigen jare waren ingeschreven zijn er thans 15, die de School hebben verlaten. Van dezen zijn 9 uitgezonden, om der wereld het Evangelie des Koningrijks Gods te prediken, en met uitzondering van slechts één, reeds allen beroepen of op onderscheidene plaatsen in ons Vaderland reeds in de bediening bevestigd. Éen hunner is thans leeraar in het aangrenzend graafschap Bentheim.

Een der vertrokkenen is, nadat hij hier bij het examen was afgewezen, op eene door hem uit N. Amerika ontvangene beroeping, derwaarts vertrokken, en heeft thans van [24] de classis Holland aldaar vrijheid

ontvangen, om in de gemeente tot stichting te spreken.

Twee hebben de School verlaten, omdat zij bezwaar hadden de studiën voort te zetten.

Één studeert thans aan de universiteit te Bonn, terwijl eindelijk een ander — en dit is wel het treurigst van alles — door de Curatoren der school wegens zijn gedrag voor een onbepaalden tijd van de School is verwijderd.

Hieruit blijkt, dat de Curatoren even als in het vorige jaar, volharden in den ijver en de zorg voor de School.

Het personeel der Curatoren is genoegzaam hetzelfde gebleven; de dood heeft er geene verandering in gemaakt; alleen zijn door de vrije keus van twee provinciën in die provinciën anderen benoemd, dan die ten vorigen jare.

Onze eerste penningmeester, Ds. *Postma*, is als afgevaardigde onzer Kerk door de synodale commissie benoemd voor de Transvaalsche republiek, en is in zijne plaats het penningmeesterschap voorloopig aan een ander opgedragen, die het tot nu toe heeft waargenomen.

Om nog iets te zeggen over het gedrag van de studenten in 't algemeen, mag ik niet verzwijgen, dat wij vooral in het begin van dit jaar in vele opzigten betrekkelijk onze School reden hadden om te vreezen, dat zij weldra geheel der wereld gelijkvormig zou zijn, doch mogen thans hopen, dat velen der kweekelingen voor den Heere dit met schaamte hebben erkend, en dat de wensch meer in het leven te voorschijn treedt, om des Heeren te zijn.

En nu, geliefde broeder, geef ik het bestuur der School in uwe handen over, met de bede, dat de Heere U sterke en leide, dat Hij ons allen in Zijnen Geest doe arbeiden in onderlinge broederlijke liefde, en U geve met blijdschap en vreugde in Hem uw werk te verrigten.

Hij storte dan Zijnen Geest over U, over ons te zaam, over al de kweekelingen in ruimte mate uit, Amen.

a.

Gedachten over de beteekenis en verzegeling der sacramenten

door H. de Cock

Te Kampen, bij S. van Velzen, Jr. 1863

[a](#)

Het volgende is eene voorlezing, gehouden op een mijner dogmatische collegiën. Verzocht door de studenten, om hen in de gelegenheid te stellen, dat zij die mogten kunnen nazien, besloot ik, die te doen drukken, en bied haar den Theologischen Studenten aan als een bewijs mijner welwillendheid en toegenegenheid, terwijl tevens anderen ook in de gelegenheid zijn, mijne gedachten over dit punt, dat in onze dagen zooveel wordt besproken, te vernemen.

d. C.

Van de Sacramenten in het algemeen, weet ik geene betere beschrijving te geven dan die wij vinden in het antwoord op de 66ste vraag van den Heidelbergschen Catechismus: „De Sacramenten zijn heilige zichtbare waartekenen en zegelen, van God ingesteld, opdat Hij ons, door 't gebruiken derzelven, de belofte des Evangelies des te beter te verstaan geve en verzegele: namelijk, dat Hij ons, vanwege het eenige slagtoffer van Christus, aan het kruis volbragt, vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt.”

Hier worden zij niet alleen *teekenen* genoemd, maar ook *zegelen*, en wordt duidelijk gezegd dat zij dezelfde zaak, die zij beteekenen, ook verzegelen. De beteekende en verzegelde zaak is: *de belofte des Evangelies, namelijk de vergeving der zonden en het eeuwige leven, door God uit genade geschonken, om het eenige slagtoffer van Christus aan het kruis volbragt.*

Zij zijn dus teekenen en zegelen, niet van een persoon maar van eene zaak, zoo als ook Paulus zegt: Rom. 4 : 11.

Abraham heeft het teeken der besnijdenis ontvangen tot een zegel der regtvaardigheid des geloofs, die hem in de voorhuid was toegerekend, opdat hij zou zijn een vader van allen, die gelooven, in de voorhuid zijne, ten einde ook hun de regtvaardigheid toegerekend worde.

God, die waarachtig is, en niet liegen kan, komt door de Sacramenten alzo de zwakheden der menschen te gemoet, en geeft, bij het verkondigde woord der genade en |6| zaligheid, teekenen die dat woord beter doen verstaan en de waarheid van dat woord, ook voor ons oog, bevestigen. Dit wordt duidelijk uit Genesis 17, alwaar God met Abraham het verbond oprigt, en hem, tot bevestiging van dit verbond, de besnijdenis geeft. De zaak, door God aan Abraham beloofd, was groot; hij zou, op zich zelve ziende, kunnen twijfelen, doch de Heere geeft hem een teeken in zijn vleesch, dat Hij, de beloovende God, de beloofde zaak hem geeft, en geven zal, en nooit zal ontnemen. Daarom is hem het teeken der besnijdenis tot een zegel, dat de God des verbonds waarachtig is en blijft in alles wat Hij belooft. Zóó is het ook met de andere Sacramenten die, wat hunne verzegelende kracht betreffen, geheel met het eerste overeenkomen.

Nu komt echter de vraag, of de Sacramenten deze beteekenis en kracht hebben zoowel voor een ongeloovige, als voor een geloovige.

Mij dunkt dat deze vraag zich gemakkelijk laat beantwoorden, indien wij vooraf een goed begrip hebben van het verbond der genade, waaraan de Sacramenten zijn toegevoegd.

„Het genadeverbond is,” ik neem hier de beschrijving van Olevianus over, [1](#)) „een van God beloofd en bezworen geschenk, waardoor Hij zich zelve tot een God schenkt die nooit op ons toorn en ons aanneemt tot kinderen Gods en erfgenamen des eeuwigen levens, in Jezus Christus, den eeuwigen en eeniggeboren zoon des Vaders. Deze belofte is gedaan aan het zaad Abrahams d.i. Christus, en allen, die uit genade met het geloof beschenken, dit zaad worden ingelijfd, en in hetzelfde geregtvaardigd en verheerlijkt worden, zonder voorwaarde of beding van eenige goede gedachte uit hunne eigene krachten, opdat |7| Hij voor Zijne goedheid in dit en het eeuwige leven geroemd worde. Hos. 2 : 18, 19. Jes. 54 : 10. Gen. 22 : 18. Hebr. 1 : 5. 6 : 17 en Gal. 3 : 15-18, 22, 26 en 29.” Dit verbond Gods mag dus met regt een verbond der genade worden genaamd, dewijl daarin alles uit genade wordt beloofd en geschenken. Zij, die in dit verbond zijn, hebben daartoe niets aangebragt, en al de goederen worden hun, zelfs zonder dat zij iets door zich zelve verrigten, medegedeeld.

Doch nu komt de vraag: op welke wijze God dit verbond en zijne weldaden deelachtig maakt. Hooren wij andermaal wat Olevianus zegt: [2](#))

„De bediening van het genadeverbond door de getuigenis of den scepter des Woords is eene roeping uit de duisternis (waarvan men overtuigd wordt door de wet, ten deele der natuur, ten deele der schriftuur) dat is, tot de erkenning en aanneming van den Zoon Gods, in het Evangelie aangeboden, met eene dubbele weldaad, te weten, met de genadige gerechtigheid in de vergeving der zonden blinkende in zijn bloed, en met de vernieuwing naar Gods beeld, of den Geest der Heiligmaking om deel te hebben in het lot der hemelsche erfenis; geschiedende uitwendig door het woord en de zichtbare zegelen, tot een getuigenis van *onderlinge bewilliging* tusschen God en ons, terwijl er evenwel een inwendige kracht de onverdiende genadegave des geloofs en der bekeering bijdoet, uit de oneindige barmhartigheid omtrent de uitverkorenen; doch die er omtrent de verworpenen, door een, schoon wel onbegrijpelijk, maar nogtans regtvaardig en aanbiddelijk oordeel Gods, niet bijgedaan wordt. Want nooit wordt de roeping uit de duisternis tot het licht, dat is, de aangebodene genade, verworpen, zonder de boosheid en weerspanning des harten.” |8|

De uitwendige bediening van dit verbond geschiedt dus door het woord en de Sacramenten. Eerst is de bediening des woords, en dan die der Sacramenten.

Door de bediening des woords versta ik de verkondiging van geheel het woord Gods, behelzende én het getuigenis der wet, én dat van het Evangelie. De wet is de verklaring dat de mensch door overtreding der geboden ligt onder den vloek en toorn Gods.

Het Evangelie is de prediking der genade, waardoor Christus, in den naam en op het gezag van God, aan allerlei soort van menschen wordt verkondigd, met een bijgevoegd bevel om Hem aan te nemen door het geloof.

Gehoorzaamheid aan dit bevel zijn allen verschuldigd tot wien het komt. Niemand heeft regt om den verkondigden of aangeboden Christus, door ongehoorzaamheid aan het bevel des geloofs, te verwerpen. Zij echter, die gelooven, worden hiertoe bewerkt door de genade en kracht des H. Geestes, die in hen de Geest des geloofs is, terwijl dit geloof hen Christus en al zijne weldaden doet deelachtig worden.

Aan hen die gelooven wordt dan verkondigd dat God hun God is, en dat zij door Hem hebben vergeving der zonden en het eeuwige leven. Aan dezen wordt tevens verkondigd, dat God ook met hunne kinderen zijn verbond oprigt om hen tot een God te zijn.

Dit is duidelijk in het geval van Abraham bij Gen. 17. En dat deze verbondsbediening ook in de dagen des N.V. plaats heeft, zien wij in Hand. 2 : 39, alwaar Petrus zegt: *U komt de belofte toe, en uwe kinderen, en allen die daar verre zijn, zooveel als er de Heere onze God toe roepen zal.*

Allen, dus, die door den Heere geroepen worden, hebben, ook voor hunne kinderen, de belofte.

Daarom zegt Paulus 1 Cor. 7 : 14 *uwe kinderen zijn heilig*; en konden ook Paulus en Silas tot den stokbewaarder [9] zeggen, Hand. 16 : 31. *Geloof in den Heere Jezus Christus en gij zult zalig worden, gij en uw huis.*

Zijn nu de Sacramenten teekenen en zegelen van de verbondsbelofte, gelijk wij straks zagen, dan kan de bediening eerst volgen op de verkondiging van het woord. Als het woord ontbreekt, zoude de toediening van het verbondsteeken en zegel niet anders zijn dan eene snoode ontheiliging, en een schandelijk misbruik.

Komt echter iemand tot het Sacrament, zonder gehoorzaamheid des harten aan het bijgevoegde bevel des Evangeliums, dan neemt hij het teeken en zegel van het verbond, dat hij tot zijn eigen verderf, verwerpt. God nu verbindt zich niet aan ongeloevigen, maar alleen aan geloovigen, en geeft alleen zijnen geloovigen de teekenen en zegelen Zijner trouw en liefde.

De wijze waarop God het verbond der genade doet bedienen door het gebruik der Sacramenten is dus: (ook hier gebruik ik het woord van Olevianus [3](#)) „dat de eisch der toestemming aan de leer des Evangeliums vooraf ga, en naderhand de verzegeling der belofte geschiede, gelijk als ook heden geschiedt van de volwassenen, wanneer zij gedoopt worden, en telkens van de kinderen, wanneer er van de ouders eene betuiging geschiedt van hunne toestemming aan de belofte, die aan hen en hun zaad geschied is en eene plegtige belofte, dat zij hunne kinderen in de leer des Evangeliums of des genade-verbonds als erfgenamen derzelve genade zullen opvoeden, of die straffen, welke God aan den verbondbreukigen dreigt, ondergaan, gelijk God de Israëlieten zeer zwaar gestraft heeft, welke de kinderen die zij voor God gewonnen hadden, naderhand aan den Moloch hebben opgeofferd, Ezech. 23 : 37 en Jer. 32 : 35.” [10]

Deed God de belofte des Evangeliums aan allen die het Evangelie hooren, *zonder den voorafgaanden eisch*, Hij zou dan hierdoor gebonden zijn, om de beloofde zaak ook aan die allen te schenken. Nu echter blijft Hij vrij in het betoonen zijner genade en blijft het: *Niet desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods.*

Met regt zegt daarom Olevianus: [4](#)) „Dezen weg dan gebruikt de Heere, opdat zij, door het aanbieden van de genade des verbonds door de prediking des Evangeliums, en het nevensgaande bevel dat zij hunne harten niet verharden (gelijk Hij zegt, heden indien gij Zijne stemme hoort enz.) belast worden te voorschijn te komen, die te gelijk met hun zaad, het verbond plegtig met Hem willen ingaan, opdat er dan van het bevel, dat zij hunne harten niet willen verharden, een aanvang gemaakt worde, en naderhand de verzegeling der belofte geschiede; of, opdat zich van de zijde der doopelingen vertoone de eisch der toestemming aan de aangeboden genade, en naderhand de verzegeling der aangeboden genade geschiede. Want deze orde moet in het oprigten des verbonds door de zichtbare getuigenissen (dewelke, alzoo zij bijvoegselen zijn van het voornaamste, n.l. de prediking des woords, niet moeten afgescheiden worden) waargenomen worden, zoo om de uitverkorenen als om de verworpenen; want vooreerst biedt het Evangelium na de zonde en de verdiende verdoemenis uit de wet vertoond te hebben, den gekruisigden Christus allen aan, en beveelt hen, dat zij hunne harten niet verharden. Derhalven, zoo heeft men in de prediking des woords eene aanbieding van de belofte der genade en een bevel om dezelve te omhelzen. Beide wordt zoo tot de uitverkoren, als tot de verworpenen gerigt, maar in de uitverkorenen alleen werkt God hetgene Hij beveelt 2 Cor. 4 : 4, 6. Hand. 13 : 48. [11]

Opdat nu uit die geheele schare eene kerk zoude te voorschijn komen, welke God met zich vereenigt in Christus, zoo begint God in die plegtige onderhandeling, als in een huwelijksverdrag, niet van de verzegeling der genade in het gemeen aangeboden (want velen verwerpen deze opentlijk, en daarom kan zij aan hen niet verzegeld worden, ten anderen, zoo wil ook de Heere zich aan den geveinsden die zich heimelijk verharden, niet verbinden, hetwelk geschieden zoude, indien Hij zelf eerst verzegelde) maar van datgene, dat in de wijze van aanbieding der genade het laatste geweest is, maakt Hij in de oprigting door de zichtbare teekens een begin n.l. opdat wij aan het goddelijk bevel waardoor Hij noodigt tot het ontvangen van de aangeboden genade, ons met ons zaad onderwerpen, of onze harten niet verharden; dan volgt er de verzegeling der eerst in het Evangelie aangeboden genade, en de bijzondere verbindtenissen Gods.”

Het is door deze wijze van bediening der zichtbare teekenen en zegelen van Gods genade, dat het gebouw met

het fundament der goddelijke verkiezing en met de gansche natuur van God overeenkomt.

Verstaat dit echter niet zóó, alsof de menschen van de verbondsteekenen, tot de voorwaarde der verkiezing worden teruggezonden. Het oogmerk der Sacramenten is zelfs om onze verkiezing van God aan ons te openbaren, en aan onze harten te verzekeren. Gaat na de roeping Gods en onze toestemming aan den eisch dier roeping vooraf, dan wordt het door ons ontvangen Sacrament een onderpand en zegel van de genade onzes Gods, en dus ook van de genade onzer eeuwige verkiezing.

Dat dit het begrip is der gereformeerde kerk zal u duidelijk worden, wanneer gij het formulier om den H. Doop te bedienen aan bejaarden leest. Van de bejaarden toch, wordt voor het ontvangen van den doop de belijdenis |12| gevorderd: *dat Christus hun tot een zaligmaker van God geschonken is, en dat hij, door dit geloof, ontvangt, vergeving der zonde in zijn bloed, en dat hij een lid van Jezus Christus en Zijne kerk geworden is.*

Deze leer blijft dezelfde, ook dan wanneer een kind het voorwerp is, dat gedoopt wordt. Het voorwerp dat het Sacrament ontvangt kan den aard van het Sacrament niet veranderen. Daarom hebben onze vaders de leer des doops slechts in het formulier om de kleine kinderen der geloovigen te doopen, voorgesteld, en hebben gewild dat het eerste gedeelte van dit formulier, ook bij den doop der bejaarden, zoude worden gebruikt. Zie: Het historisch berigt van de formulieren van eenheid en. liturgie der Gereformeerde kerken door J. Ens, pag. 177.

Alleen zoudt gij kunnen vragen: is deze wijze van bediening des doops aan kleine kinderen niet volstrekt onmogelijk? kinderen toch kunnen het woord des verbonds niet hooren en daarom ook den eisch des verbonds niet toestemmen, voor dat zij het Sacrament ontvangen.

Hierop antwoord ik, dat hunne onkunde aan het woord dat de belofte en den eisch des verbonds bekend maakt, niet verhindert, dat de God des verbonds hun die belofte doet en tevens wil dat ook aan hen die belofte wordt beteekend en verzegeld.

Zóó was het althans met de bediening van het Sacrament der besnijdenis, zonder dat hierom de bediening aan de kinderen eene andere was dan aan Abraham, òf ook voor hen iets anders beteekende en verzegelde. Het woord des verbonds, waardoor de belofte, ook betrekkelijk de kinderen, werd verkondigd, bragt hen onder eene verpligting tot geloof en geloofsgehoorzaamheid, waaraan zij zich onder geenerlei voorwendsel mogten onttrekken, Omdat zij dit niet mogten, werd hun, even als den volwassenen, na hunne toestemming aan den eisch des verbonds, de |13| belofte des verbonds beteekend en verzegeld. Door de volwassenen werd deze toestemming *betuigd*, en zij verklaarden, den God des verbonds als hun God te erkennen, en zich zelven aan Hem over te geven, doch bij de kinderen werd zij *voorondersteld*. Zij *moest* worden voorondersteld, omdat niemand als verbondsverwerper mag worden verklaard, zoo lang hij dit niet door zijn gedrag toont.

Tot bewijs hiervan wijs ik u op Gen. 17 : 7 en 10.

Allen, die door God, gelijk een Abraham, in het verbond worden gesteld, nemen vrijwillig èn den verbondseisch èn de verbondsbefte aan. Van dat oogenblik af, is de Heere hun God, en behooren zij Hem geheel. Daarom wordt het een verbond genaamd *tusschen* God en de geloovigen vs. 7. Nu wordt in vs. 10, geheel op dezelfde wijze het teeken der besnijdenis, het verbond Gods genaamd *tusschen* God, en Abraham en zijn zaad. De besnijdenis zelve staat daar als een teeken van het verbond *tusschen* God en den mensch, opdat elk die dit teeken draagt, het bewijs hebbe van Gods zijde, dat het verbond Gods met hem is opgerigt, en van zijne zijde, dat hij het verbond heeft aangenomen. Daarom is het in vs. 11: *en gij zult het vleesch uwer voorhuid besnijden, en dat zal u tot een teeken zijn des verbonds, tusschen mij en tusschen u.*

Met de bediening des doops geschiedt dit op geene andere wijze, dewijl het verbond hetzelfde is, en, niet de verzegeling, maar slechts het teeken dezer verzegeling is veranderd.

Het ontvangen van het Sacrament des verbonds, door de bejaarden, stelt niet het verbond daar, maar geeft het bewijs, dat hij, die het Sacrament aanneemt, zich aan den eisch des verbonds onderwerpt. Hij *kan* reeds vroeger een waar geloovige zijn, doch dat hij het is, betuigt hij eerst volkomen, en bewijst dit ook naar buiten, door het ontvangen van het Sacrament. |14|

Deze aanneming des verbonds door het ontvangen van het Sacrament, vond plaats bij Abraham en zijn zaad, en vindt ook nu nog plaats bij de geloovigen en hunne kinderen.

Daarom wordt ook vóór de toediening van den doop aan de kinderen voor de doopelingen gebeden: *wij bidden u door uwe grondelooze barmhartigheid, dat Gij deze kinderen genadiglijk wilt aanzien, en door uwen H. Geest uwen Zoon Jezus Christus inlijven, opdat zij met Hem in zijn dood begraven worden, en met Hem mogen opstaan in een nieuw leven, opdat zij hun kruis, Hem dagelijks navolgende, vrolijk dragen mogen, Hem aanhangen met een waarachtig geloof, vaste hope en vurige liefde enz.*

Is echter de doop aan hen bediend, dan worden zij beschouwd als dezulken, die den eisch des verbonds hebben toegestemd en wordt in de dankzegging aldus gesproken: *Almagtige, barmhartige God en Vader, wij danken en loven u, dat gij ons en onze kinderen door het bloed uws lieven zoons Jezus Christus alle onze zonden vergeven en ons door uwen H. Geest tot lidmaten uwes eeniggeboren zoons, en alzoo tot uwe kinderen aangenomen hebt, en ons datzelve met den heiligen doop verzegelt en bekrachtigt. Wij bidden u ook door denzelfden uwen lieven zoon, dat gij deze gedoopte kinderen met uwen H. Geest altijd wilt regeren, opdat zij Christelijk en Godzaliglijk opgevoed worden, en in den Heere Jezus Christus wassen en toenemen enz.*

De vraag, zijn zij, die het Sacrament aannemen uit de hand Gods, dan waarlijk allen bondgenooten, mag door ons niet anders dan bevestigend beantwoord worden, zoolang er geene openlijke verbonds-verbreking plaats heeft. Over den innerlijken toestand des harten voor God, is het ons niet gegeven te kunnen oordeelen anders dan door de openbaarwording naar buiten in geheel den wandel.

Zegt gij: wij vragen niet waarvoor zij moeten gehouden |15| worden, maar wat zij waarlijk zijn, dan is ons antwoord met Paulus Rom. 9 : 8. *Niet de kinderen des vleesches, die zijn kinderen Gods, maar de kinderen der belofenis worden voor het zaad gerekend.* De bloot uitwendige aanneming van het verbond Gods kan den mensch zoo onmogelijk, naar het inwendige, een bondgenoot van God maken, als de uitwendige bediening des verbonds de geestelijke zegeningen van het verbond deelachtig maakt.

Had God de belofte des verbonds gedaan aan allen, die onder de bediening des verbonds leven, zonder er eenigen eisch bij te voegen, allen zouden dan ook in den meest absoluten zin bondgenooten, en dus erfgenamen Gods en mede-erfgenamen Christi zijn.

Nu dit niet is geschied, en alleen aan de geloovigen verkondigd wordt, dat zij vergeving der zonden, en het eeuwige leven, van God, uit genade, om de verdiensten van Christus hebben ontvangen, zijn ook alleen zij, die gelooven, in dien zin bondgenooten.

Dewijl nu de kerk slechts oordeelen kan volgens hetgeen door God is geopenbaard, en niet oordeelen mag over hetgeen verborgen is, belijdt zij, dat geene anderen, dan die het oprechte geloof deelachtig zijn, leden der gemeente zijn, voor zooverre dit betreft het verborgen oordeel Gods, doch zij neemt als leden aan, en *erkent* als de zoodanigen allen, die door het ontvangen van den doop betuigen aan den eisch des verbonds zich te onderwerpen, zoolang zij die belijdenis door leer of wandel niet openlijk weêrspreken.

Op dezen grond zeggen ook onze Vaders in de vijf Artikelen tegen de Remonstranten, Hoofdst. I Art. 17. *Nademaal wij over den wille Gods uit zijn woord hebben te oordeelen, hetwelk getuigt, dat de kinderen der geloovigen heilig zijn, wel niet van nature, maar door de weldaad des genadigen verbonds, in hetwelk zij met kunne ouders begrepen worden, zoo moeten godzalige ouders aangaande de verkiezing |16| en zaligheid hunner kinderen, die God in hunne kindschheid wegneemt, niet twijfelen.*

Uit dit alles is het, zoo ik vertrouw, u tevens duidelijk geworden, wat ik oordeel over de uitdrukking *voorwerpelijc in het verbond te zijn*. Ik acht deze uitdrukking ongelukkig gekozen, en aanleiding gevende tot eene verkeerde opvatting. Niet het *verbond*, alleen *de bediening des verbonds* is voorwerpelijc. Waar God het verbond stelt, daar schenkt Hij ook de genade des verbonds en kan het verbond niet worden verworpen. De bediening des verbonds door het woord en de sacramenten strekt zich echter verder uit, en is, zoo gij dit woord wilt, voorwerpelijc. Zij komt tot den mensch en kan door ongeloof worden verworpen. Ook kan iemand

betuigen het verbond, dat aan hem is bediend, aan te nemen in zijn eisch en belofte, zonder dat hij dit waarachtig doet. Deze dan staat, voor zooverre dit verbond door God in de wereld wordt bediend, met de ware bondgenooten Gods in dezelfde betrekking tot het verbond Hij ontvangt zelfs de goederen en zegeningen van het verbond, voor zoo verre die door de bediening des verbonds worden medegedeeld, doch zijne verwerping van den God des verbonds doet hem vervreemd blijven van den eigenlijken zegen.

Hij is hierdoor een kind des koninkrijks, doch een kind, dat eenmaal zal buiten geworpen worden. Hij is een lid der kerk, doch een lid, dat in den grooten dag der dagen van den Heer der gemeente hooren zal: Ik heb u nooit gekend.

In één woord, hij heeft den naam dat hij leeft, maar is dood.

1. Olevianus, verklaring der Apostolische geloofsbelijdenis, pag. 190.

2. Pag. 190 en 191.

3. Pag. 505.

4. Pag. 506 en 507.

a.

De feitelijke toestand van Christendom en Kerk in Nederland.

Toespraak gehouden den 6den December 1865, bij het neerleggen van het rectoraat der Theologische School te Kampen

door H. de Cock

Te Kampen, bij S. van Velzen, Jr. 1865

[a](#)

Ps. 90 : 8
Gebed.
Gelezen 1 Thess. 2.
Ps. 68 : 8.

Zeer Geachte Hoorders!

Wij leven in den tijd van vooruitgang, den tijd van stoom. Alles is in eene rustelooze beweging. Gebeurtenissen waartoe vroeger tientallen van jaren noodig geacht werden volgen elkander thans op in bijna even zoo vele maanden of weken.

Dit geldt vooral ook op het gebied waarop wij ons bewegen, het gebied n.l. der godgeleerdheid. Aan den eenvoudigen Christen, die in zijn bidvertrek zich terugtrekt, gaat dit ongemerkt voorbij, doch elk, die eenigermate bekend wordt met hetgene rondom hem in de kerk en in de wereld plaats vindt, slaat het met bekommring gade.

Alles heeft een vaart aangenomen die, wanneer zij eene het Christendom gunstige richting ware, ons mocht doen hopen, dat weldra al de volkeren zich voor het kruis zouden buigen, — doch thans ons bekommerd kan doen vragen: wordt het Christendom niet met den ondergang bedreigd?

Voor ongeveer twintig jaren werd door een hoogleeraar aan een onzer landsacademiën het Evangelie „een wespennest vol fabelen” genoemd, en van het Christendom gezegd, „dat het zijn val naderde.” Dit verwekte toen nog algemeene verontwaardiging; eene verontwaardiging, die op verschillende wijze openlijk zich uitte. Thans evenwel hoort men die gedachte door velen uitspreken; door filosofen en natuurkundigen niet slechts, maar zelfs door leeraars en hoogleeraren, wier roeping het is het Evangelie der zaligheid te prediken. [4]

Een strijd van het Paganisme tegen het Christendom wordt er gevoerd, ook in ons vaderland.

Er wordt, ja ook nog gestreden voor en tegen bijzondere dogmata, maar de groote strijd is tegen het Christendom zelf, en voor het Christendom is het de vraag van te zijn of niet te zijn.

Gij zijt van dien strijd niet vreemd. Gij weet dat wat wij gewoon zijn ons algemeen en ongetwijfeld christelijk geloof te noemen, aan verschillende aanvallen is blootgesteld.

Naar aanleiding van, en met het oog op dien strijd heb ik mij voorgenomen thans tot u te spreken over:

den feitelijken toestand van Christendom en Kerk in Nederland.

Christendom en Kerk zijn benamingen, die, in den loop der eeuwen ontstaan, eene meer of minder beperkte beteekenis hebben. Men kan er attributen als die van *waarachtig* of *wezenlijk* Christendom en *ware* Kerk aan toekennen en dus het begrip beperken, doch ook zonder deze er van spreken en het nemen in den ruimsten zin.

Bij de beschouwing van den feitelijken toestand mogen wij aan geene beperking der begrippen denken, maar zijn verplicht in den meest uitgebreiden zin er van te spreken. En alzoo staat het begrip Christendom en Kerk tegenover Heidendom, Jodendom en Mahomedanisme.

Voor alles zal het noodig zijn de gronden op te geven waarop deze opvatting rust.

Het Christendom is zijn oorsprong niet verschuldigd aan eene vrijwillige verbintenis der menigte onderling, maar het heeft zijn oorsprong van God. De Messias, de Heiland der wereld werd gezonden tot de Joodsche natie. Uit de Joden voortgekomen, zooveel het vleesch aangaat, was hij onder hen werkzaam en zocht hen bijeen te vergaderen. Door enkelen aangenomen, doch door de natie als zoodanig verworpen, beval hij zijnen jongeren de volkeren tot zijne |5| discipelen te maken, hen doopende in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes. Het geloof in Zijnen naam werd het middel tot eene persoonlijke vereeniging met Hem; de doop het middel tot de opname in het Christendom, de Kerk. Was iemand een geloovige zonder gedoopt te zijn, hij kon niet gerekend worden tot de kerk te behooren; was iemand een gedoopte zonder een geloovige te zijn, hij stond wel voor de Kerk als een harer leden en behoorde tot het Christendom, maar de zegeningen, die alleen door de persoonlijke vereeniging met den Heer der Kerk verkregen worden, werden niet zijn deel. Is het nu door de toediening van den Christelijken doop dat iemand der Kerk en het Christendom wordt ingelijfd, dan strekt zich het Christendom en de Christelijke kerk ook zoover uit, als bij de doopsbediening het wezen van de instelling van Christus niet is te niete gedaan; en elk, die den Christelijken doop heeft ontvangen, behoort tot het Christendom, tot de Kerk. Het is in dit opzicht met de Christelijke Kerk even als met de Israëlitische Kerk in de dagen des ouden Testaments. De geboorte uit Abraham gaf het recht tot de besnijdenis en bracht zelfs onder de verplichting om besneden te worden. De besnedenen, al de besnedenen behoorden tot de Joodsche natie. Geen afval, geen ontrouw van hunne zijde kon Gods verbond, zijne trouwe te niete doen. Het sacrament hun van God gegeven, konden zij door afval en ongeloof niet vernietigen. Zelfs in de dagen van den grootsten afval sprak Jehova tot hen, als tot zijne kinderen, was het dan ook als tot afkeerige kinderen. Zoo ook thans. Geboorte uit Christen ouders brengt in betrekking tot het Christendom, tot de Kerk, geeft recht op den doop en brengt zelfs onder de verplichting er van.

Was nu niet elk besnedene, die naar het vleesch uit Abraham was voortgekomen een wáár Israëliet, noch elk besnedene, een besnedene des harten, ook onder de christenen zijn niet allen, uit christen ouders geboren en waarlijk Christenen, noch alle gedoopten de door den doop |6| beteekende zaak deelachtig. Ook kan een gedoopte, even als een besnedene, een afvallige worden, hij kan God en Christus verzaken, maar zijne ontrouw kan onmogelijk het verbond, de trouw des Heeren vernietigen. En dewijl de inlijving in de Christelijke Kerk, in het Christendom geene verordering is van menschen, maar eene ordening Gods, zoo kan ook geen mensch de waarheid van die ordening te niete doen.

Laat ons nu den feitelijken toestand van dit Christendom in ons land trachten te beschouwen.

Er was een tijd dat onze natie eene Christelijke Protestantsche natie kon worden genoemd. Die tijd is echter voorbij. Thans kan het slechts de vraag zijn of zij eene Christelijke mag worden genoemd. En het antwoordhierop zal verschillend zijn naarmate gij de vraag beschouwt.

Wilt gij een antwoord uit de openbaarwording der natie in het leven, dan zeker is het ontkennend. Verlangt gij

het met het oog op de belijdenis der Christelijke waarheid, ook dan kan het niet bevestigend zijn. Maar zoekt gij het, waar gij het alleen zoeken moogt, in de feitelijke betrekking, waarin verre het grootste gedeelte der natie tot het Christendom staat, dan mag het niet anders dan bevestigend zijn. Onze natie is voor verre het grootste gedeelte eene gedoopte natie, en gelijk in de dagen des ouden Testaments al de besnedenen tot de Israëlieten gerekend werden, de afgodische Israëlieten niet minder, dan die van het rijk Juda, zij die leefden in de dagen van den goddeloozen Achab evenzeer als die van de dagen van Hiskia en Josia, — zoo ook onder ons.

Een leven in de zonden, een verlaten van de waarheid, een dienen van de afgoden kan eene gedoopte natie den naam van Christelijke natie wel onwaardig maken, maar kan de betrekking, waarin zij door den doop tot God kwam, zoo min te niete maken of van de verplichting om God te dienen ontslaan, als de verwerping van den [7] Messias heeft kunnen verhinderen dat de Joden kinderen des koningrijks waren.

Bij de beschouwing nu van den feitelijken toestand van Christendom en kerk in Nederland ontmoeten wij al dadelijk twee groote afdeelingen, die wij Juda en Israël zouden mogen noemen. Ik meen het Protestantisme en het Catholicisme of Romanisme, dat misschien juister het Utramontanisme genaamd worden moet. Spreken wij eerst met een enkel woord over de laatste.

Wij kunnen hier kort zijn. Gelijk in Israël de kalverdienst onveranderd bleef, zoo is het ook met Rome. Sedert de hervorming der zestiende eeuw is er geene verandering ten goede. In het jaar 1854 is er zelfs eene groote schrede voorwaarts gedaan om schepselvergoding te bevorderen door de vaststelling van de immaculata conceptio van Maria. Het innerlijke wezen van Rome is evenwel hetzelfde als in de zestiende eeuw, en het zoekt in ons land te heroveren, wat het toen heeft verloren. Met de wederinvoering van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853 is hiertoe eene stoute poging gedaan, die in vele opzichten uitnemend is geslaagd. De godsdienstlooze scholen, de algemeen materialistische en pantheïstische richting van den tijdgeest, die positief het Protestantisme tegenwerken, zijn negatief ten gunste van Rome, dat door jezuïtische zendingen, oprigten van scholen, inzonderheid scholen van vrouwelijke handwerken, en kinderbewaarscholen, inrichtingen van liefdadigheid en dergelijke, behendig gebruik weet te maken van en zijn voordeel te doen met den godsdienstigen en maatschappelijken toestand van ons volk. Over het geheel ziet het zijne pogingen met den besten uitslag bekroond, en terwijl het zielental steeds toeneemt, zijn de leden meestal slaafsch onderworpen aan het gezag eener kerk, die in den paus haar middenpunt en in de vereering van Maria hare kroon vindt!

Moeijelijker is het den toestand van de andere afdeeling, die wij bij Juda kunnen vergelijken, u te schetsen. Sedert de hervorming toch vinden wij in ons land verschillende [8] afdeelingen onder de Protestanten, waarvan sommigen vijandig tegenover elkanderen stonden, doch anderen vriendschappelijk nevens elkanderen. Deze verschillende afdeelingen bestaan ook nu nog en zijn zelfsvermeerderd. Over het geheel is evenwel de strijd der kerkgenootschappen opgeheven; de hoogten der kerkmuren zijn veelal afgebroken, en men ziet mannen van verschillende afdeelingen dezelfde kansels betreden. Een lieflijke vrede schijnt de plaats van den vroegeren strijd ingenomen te hebben. Indien men nog vasthoudt aan hetgeen de verschillende geloofsbelijdenissen kenmerkt, dan is het toch met verdraagzaamheid jegens andersdenken.

Maar die verdraagzaamheid is ontaard in onverschilligheid. Terwijl men te recht inzag dat wat de geloovige Christenen, de ware Protestanten scheidde, niet van zooveel gewicht was als dat wat hen vereenigde, is men sedert lang begonnen het waarachtig belang, het wezenlijk gewicht der leerstellingen in het algemeen te bestrijden en te loochenen.

Geen dogma, zoo heette het, geene aankleving van eenig dogma brengt ons in den hemel.

Maar dit dogma, want dit werd het op zijn beurt, zoo geheel waar op zich zelve, werd schandelijk misbruikt en tevens gebezigd ter bestrijding van alle dogmata, die het Protestantisme, het Christendom kenmerken. Reeds meer dan eene halve eeuw zijn wij er aan gewoon geworden door Gereformeerde leeraren de voornaamste leerstukken der Gereformeerde Kerk, en door Protestantsche leeraars in het algemeen de grondwaarheden van het Protestantisme te zien bestrijden. Werd in vroegere eeuwen die strijd veelal gevoerd in eene voor het volk onbekende taal, ook dit is veranderd en de Christenheid is aan dien strijd gewoon geworden.

Boeken, brochuren, tijdschriften, nieuwsbladen, verschillende vereenigingen, kansels, alles — alles is dienstbaar gemaakt om de stelling: God zal eenmaal niet vragen „wat” |9| gij hebt geloofd, maar „hoe” gij hebt geleefd, ingang te doen vinden.

Eene schoolwet, die geen onderwijs in de godsdienst, maar alleen eene opleiding tot maatschappelijke en Christelijke deugden voorschreef, eene maatschappij die zich eene Maatschappij „tot Nut van 't algemeen” noemde; een Synode, die feitelijk de leeraars ontsloeg van de verplichting om te leeren en te prediken overeenkomstig de formulieren der Kerk; en eindelijk de vrijheidsgeest van Frankrijk tot ons overgewaaid, waren als zoo vele middelen om onze natie voor die leer ontvankelijk te maken, voor zooverre dit niet reeds door eene doode rechtzinnigheid en de onvruchtbare scholastiek eener vorige eeuw was geschied. De vrijheidsgeest, ook op godsdienstig en kerkelijk gebied doorgedrongen, gedoogde geene verbindende kracht van geloofsbelijdenissen, en weldra moest ook het gezag der H. Schrift plaats ruimen. Alleen aan de woorden van Jezus werd nog gezag toegekend, doch ook hun werd weldra dit gezag ontnomen. De critiek toch, de historische critiek, zoo het heette, had nog niet beslist welke woorden door de Evangelisten ons als woorden van Jezus opgeteekend, werkelijk door Hem waren gesproken. Daarenboven was het niet mogelijk dat eenig woord, hetzij geschreven of gesproken, een normatief gezag zou kunnen hebben voor den mensch, die in zijn eigen geweten kenbron en toetsteen der waarheid vond. Bij dit alles kwam de onmiskenbare materialistische richting van den tijd, waartoe verschillende factoren moesten bijdragen. De jaarlijks toenemende heerschappij van stoffelijke belangen, de steeds vermeerderende verachting van alle ideale levensgoederen en een streven naar bezit en genot, — zietdaar, wat wij als factoren van den heerschenden tijdgeest zouden kunnen noemen. Een geest, toehoorders, die de godsdienst des harten verbant, voor huiselijke godsdienst geen plaats of tijd over heeft en van de openbare godsdienst slechts zoo lang en zoo veel gebruik maakt, als dit uit kracht van opvoeding of algemeene gewoonte noodig geoordeeld wordt. |10|

Geen wonder dan ook dat de kerkgebouwen op vele plaatsen weinig bezet zijn, en daarentegen societeiten, herbergen, plaatsen van openbare vermakelijkheden, huizen van ontucht en dergelijke druk worden bezocht; geen wonder, zeg ik, dat alleen stoffelijke belangen en zinnelijke genoegens de menschen in beweging brengen en men alleen dan in betrekking tot de godsdienst zich tot belangstelling en strijd geroepen acht, waar eene leer wordt verkondigd, die ontkent dat in stoffelijke welvaart en louter zingenot het hoogste geluk van den mensch gelegen zou zijn; die predikt dat God en niet de mensch het voorwerp is van aanbidding en dienst.

Ik noemde daar eene prediking die aan den heerschenden tijdgeest tegenover staat. En ja, tot roem van de genade onzes Gods mogen wij het zeggen, er is ook in Nederland nog een overblijfsel naar de verkiezing dat in bijbelmiskening en Godverzaking niet medegaat; dat nog altoos dien ouden bijbel, als de openbaring Gods, en den God des bijbels, als den God des hemels en der aarde, den Vader der barmhartigheid en den God aller genade erkent. Er is voor meer dan dertig jaren onder Nederlands Protestantsch Christendom een geest ontwaakt van vernieuwde belangstelling in de leer der H. Schrift, die een strijd tegen den afval in het leven heeft geroepen die tot op dezen dag niet is geëindigd, maar thans in hevigheid die van vorige jaren verre overtreft. De duizendtallen zijn nog aan te wijzen, verspreid in al de verschillende kerkgenootschappen, die voor den Baal van onzen tijd de knie niet hebben gebogen of nu niet meer buigen; mannen ook van aanzien en geleerdheid, die als weltoegeruste strijders, den strijd voeren tegen den afgod der eeuw; en die den smaad dezer wereld eene eere Christi zich rekenen. In bijna alle standen en kringen, in maatschappij en Kerk beide worden er gevonden die, door liefde tot den Heere gedrongen, voor Hem getuigen, en spreken omdat zij geloofd, hebben.

Bij overeenstemming in den strijd tegen den |11| gemeenschappelijken vijand, het ongeloof van onzen tijd, bestaat er onder dezen evenwel eene groote verscheidenheid en zelfs verschil van meeningen, waardoor, wij mogen het niet verzwijgen, de wapenen niet zelden tegen elkanderen worden gekeerd. De meest verschillende gevoelens worden voorgestaan en verdedigd. Men zou bijna, zoo niet geheel, kunnen zeggen dat al de afdwalingen, die sedert de Hervorming in de Protestantsche Kerk zijn ontstaan, thans hunne vertegenwoordigers vinden onder hen, die den het Christendom vijandigen tijdgeest tegenstaan en bestrijden. Hieruit is eene verwarring ontstaan die, zoo zij niet in eene hoogere eenheid zich oploste, groot genoeg schijnt om dit strijdend leger zich zelve te doen vernietigen. Maar die eenheid bestaat! Onder allen strijd toch wordt het openbaar dat niemand van hen, die door den Geest Gods spreken, Jezus eene vervloeking noemt.

Tot die strijders te behooren, en met hen te strijden tegen den geest des tijds en voor den Heere en Zijnen Gezalfden, rekenen wij ons eene eere, groot genoeg om den smaad der vijanden te verduren. En ik denk niet buiten mate te roemen, wanneer ik beweere dat het de kroon is van onze Kerk en van deze school dat zij, bij al het gebrek dat haar aankleeft, in het kruis van Christus alleen roemt.

Heffen wij de belijdenis der aloude gereformeerde Kerk als onze banier omhoog, het is immers om geene andere reden, dan omdat wij er van overtuigd zijn, dat die belijdenis gegrond is op het woord onzes Gods; bestrijden wij hen, die in leer of praktijk daarvan afwijken, het is omdat wij, wetende wat wij gelooven, vreezen door allerlei wind der leere te worden omgevoerd, en omdat wij wenschen ook anderen dien weg der waarheid te doen bewandelen.

Doch ik sprak nog niet van de groote verwarring die er heerscht op zuiver kerkelijk gebied. En gaarne zweeg ik hiervan geheel omdat een christen, een *waar* christen te zijn en dus lid te wezen van de algemeene, Christelijke |12| Kerk, die naar haar innerlijk zijn verborgen is, voor het oog der wereld meer is dan uitwendig lid te zijn van, eenig kerkgenootschap, welk dan ook. Maar de Christelijke Kerk, dat verborgen ligchaam des Heeren wordt openbaar in de wereld. En, nu dat verborgen ligchaam zijne leden verspreid heeft in misschien al de kerkgenootschappen der Hervorming in ons vaderland (van Rome spreek ik niet), nu kan en mag bij de beschouwing van den feitelijken toestand ook hiervan niet geheel worden gezwegen. Zonder op dit oogenblik ons eigen kerkelijk standpunt te willen, verdedigen, wijs ik er u op, dat er velen zijn die het heil zoeken in een voor als nog kerkelijk vereenigd blijven, zelfs met de stoutste ongelooovigen; anderen, die buiten elke kerkelijke vereeniging, zich aansluiten aan allen, die zij Christenen achten; nog anderen, die van allen kerkgenootschappelijken band ontslagen, zelfstandige gemeenten oprigten en op zich zelve werken met of zonder eene bepaalde belijdenis — terwijl wij, staande op den grondslag der Hervorming, èn in de leer èn in de regering der kerk ons aansluiten aan de van ouds gereformeerde kerk in Nederland. Geen wonder dan ook dat zelfs geloovigen elkander bestrijden en elkanders werkzaamheden tegenstaan, en dat de groote zaak, de zaak des Heeren, die allen zoeken te bevorderen, hierdoor groote schade lijdt.

Trachtte ik nu alzoo in 't kort den feitelijken toestand van Christendom en Kerk in Nederland te schetsen; — thans wil ik de vraag: *welke is de verwachting, die wij van hare toekomst mogen koesteren?* een oogenblik met u bespreken.

Gij stemt het mij toe, wanneer ik beweere dat de geschiedenis van het Christendom in ons vaderland, van geen tijdperk melding maakt, waarin een strijd als de tegenwoordige werd gestreden. Wel kent de geschiedenis onzer vaderlandsche Kerk een hevigen strijd voor en tegen hoogstbelangrijke leerstukken des geloofs, maar er was |13| geen tijdperk dat er in het Christendom zelf tegen zijn bestaan gestreden werd. Nooit ook werd het kerkelijk leven zoo met volkomene vernietiging bedreigd, als dit thans het geval is.

En die tijdgeest, toehoorders, waartegen Christendom en Kerk thans hebben te strijden is machtig en werkt langs verschillende wegen, met zeer krachtige middelen.

Het is de geest der eeuw die alle rangen en standen in de maatschappij heeft bezielde, zich heeft meester gemaakt van bijna alle inrichtingen van het hooger, middelbaar en lager onderwijs, en beheerscht zoowel de staatkunde der vorsten, en der grooten, als het maatschappelijk en huiselijk leven der onderdanen. Die geest is vooral daarom zoo machtig omdat hij geheel in overeenstemming is met het menschelijk hart, dat zelfs in zijn bedenken vijandschap tegen God is en zich der wet Gods niet onderwerpt.

Welke verwachting kunnen en mogen wij dan van de toekomst koesteren? Gij noemt mij zeker geen pessimist, wanneer ik het woord van den hoogleeraar, wien ik straks noemde, het mijne maak en zeg: het Christendom moet vallen — indien namelijk het Christendom is uit de menschen. Het voordeel is, indien de stichter des Christendoms slechts een schepsel is, zoo beslist aan de zijde onzer bestrijders, dat zijn bestaan al zieltoegende gerekt mag worden, maar toch onmogelijk kan blijven voortbestaan. Doch Gode zij dank! het Christendom is niet uit de menschen, zijn stichter, de stichter van de christelijke kerk is niet een bloot mensch, geen schepsel

zelfs, maar het eeuwige Woord van den eeuwiglevenden God, die door dit Woord alle dingen heeft geschapen. Hij, wien wij als de Heer der gemeente erkennen, is de zoon van Maria, de door de Joden aan het kruis genagelde Jezus van Nazareth, dezelfde die ten derde dage opgestaan is uit den dooden, en als de door God gezalfde Koning over Sion, leeft en regeert in eeuwigheid. |14|

Daarom is de zaak des Christendoms Zijne zaak, die strijd, Zijn strijd, en zal Hij het woord bevestigen: de poorten der hel, zullen mijne gemeente niet overweldigen. Doch ik zou bijna vergeten dat ik spreek over den toestand van Christendom en Kerk in Nederland. De beloften toch aan de gemeente in het algemeen gegeven en nu reeds meer dan achttien eeuwen bevestigd, zegt niet dat de Heere aan elke plaats of in elk land, waar ooit het Christendom werd gevestigd, altoos het Christendom zal bewaren. Bijzondere plaatsen, geheele landen en volkeren kunnen verliezen, wat zij eenmaal hebben bezeten, zonder dat daarom de belofte des Heeren wordt te niete gedaan. Ook van ons land zou de kandelaar weggenomen kunnen worden, zonder dat de Heere ontrouw werd aan Zijn woord. Welke is dan de verwachting die wij mogen koesteren? Toehoorders, de geest, die in ons land het Christendom bestrijdt, is de het Christendom vijandige geest, die in de geheele wereld is uitgegaan en allerwege het Christendom dreigt met ondergang en vernietiging. Ziet rondom u en gij ziet in Duitschland mannen als Strauss, in Frankrijk Renan's, in Engeland Colenso's, gelijk hier Opzoomers's, Pierson's en anderen. De strijd in ons vaderland is de strijd, die thans, door het Christendom in geheel de wereld wordt gestreden. Daarom ook spreek ik van de verwachting van het christendom in ons land, als van die van het Christendom in 't algemeen. Wat God zou kunnen doen, en zou kunnen doen voor ons land in 't bijzonder, weet ik niet, maar kan toch niet gelooven dat de vijand hier meer dan in andere landen overwinning zal behalen. Gelijk de Heere tot nog toe mannen heeft verwekt die voor Hem getuigen, zoo zal Hij dit ook nog verder doen, en Zijne belofte zal zich bevestigen dat waar de vijand aankomt als een stroom, de Geest des Heeren daarentegen de Banier zal oprichten.

Is de Heere niet alreede begonnen dit te doen? Staat niet onze kerk met hare honderdtallen leeraars en hare |15| duizendtallen leden, en deze school met hare tientallen studenten als een bewijs van de zorge des Heeren? Is niet de ijver van velen om de jeugd aan het erger dan godsdiensteloze onderwijs te ontrukken, een krachtig getuige voor den Heere? Worden er niet, meer en krachtiger dan in vorige jaren, getuigen gehoord, zelfs aan onze landsacademiën? Zijn er niet meer dan in vroegere jaren leeraars, die zich het Evangelie van Christus niet schamen?

Miskenne wie wil en durft al dit goede, ons zijn het verschijnselen, waarvoor wij den Heer wenschen te danken en die ons hoop geven ook voor de toekomst. Wel verwachten wij dat het meer en meer de tijd wordt, dat, indien het mogelijk ware, zelfs de uitverkorenen zouden verleid worden, maar ook dit doet ons hopen, dat die dagen verkort zullen worden. Langs welken weg de verlossing van den strijd aan de gemeente zal worden geschonken, welke middelen de Heere daartoe zal gebruiken, of niet misschien eene groote, algemeene verdrukking het deel zal worden van allen, die het Christendom blijven erkennen uit God te zijn, — dit weten wij niet, maar dat de Heere zijne hulp zal doen blijken, dit is zeker. Ook in dit opzicht is onze verwachting gegrond op het woord van onzen Jezus, die gezegd heeft en reeds achttien eeuwen het heeft bevestigd: „Ik ben met u tot aan de voleinding der wereld.”

Betrekkelijk de verwachting voor Christendom en Kerk kan evenwel onze gedachte verschillend zijn, zij kan meer of minder gunstig, meer of minder gegrond wezen, wij willen hierover niet gaarne strijd voeren. Er is eene andere vraag waarbij ik nog een oogenblik stil wil staan, eene vraag waarbij wij allen het hoogste belang hebben, de vraag namelijk: *welk is nu onze roeping?*

Wij menschen zijn gewoon te berekenen en trachten van alles de gevolgen en de uitkomst te kennen. Voor den Christen past die berekening niet. Hij heeft slechts |16| te zien op de bevelen zijns Heeren om die te volbrengen, en kan dan onbekommerd de uitkomst aan den Heere overlaten. Indien wij waarlijk Christenen zijn, dan is de strijd des Christendoms ook onze strijd. De vijand der gemeente, dus ook onze vijand, staat met een uitgetogen, scherp gewet zwaard. Strijdlustig als hij is, treedt hij ons overal in den weg en geen Christen kan zijne aanvallen ontgaan. Het behoort daarom tot onze roeping te trachten dien vijand te kennen, te weten

welke wapenen hij bezigt en op, welke wijze hij er gebruik van maakt. Maar dan ook is het noodig te weten welke wapenen tegen hem gebruikt kunnen worden, en hoe die wapenen moeten worden aangewend. Ik vrees, dat er in onze kerk gevonden worden, die zich in beide deze opzichten te weinig hunne roeping bewust zijn. Omdat die algemeene vijand buiten ons staat, schijnen velen er zich minder om te bekommeren, en het minder of in 't geheel niet hunne roeping te rekenen dien vijand te bestrijden. Anderen schijnen zich te bevredigen met het gebruik van wapenen, die voorheen tegen een op eene andere wijze toegerusten vijand werden gebezigd. Niet alzo, toehoorders! Waar het Christendom wordt aangevallen, blijven wij niet bevrijd. Onze roeping is het daarom van ons christelijk geloof ons rekenschap te geven, op goede gronden van deszelfs waarheid ons te verzekeren en als wel toegeruste strijders den vijand onder de oogen te zien. Gij kunt hem niet sluiten buiten uwe woning, want hoe zorgvuldig gij ook waakt, hij dringt binnen door nieuwspapieren en in allerlei geschriften van den dag. Gij kunt hem niet afweeren van uwe kinderen, want hij maakt gebruik van elke wetenschap waarin gij hen laat onderwijzen, of hij ontmoet hen waar zij zich ook bevinden.

En evenmin kunt gij hem sluiten buiten uw eigen hart. Neen, die vijand is ons geen onbekende, hij mag daarom ook geen onbestredene blijven. Maar dan hem ook bestreden met de wapenen, die tegen zijne aanvallen geschikt zijn. |17|

Valt bij aan met het wapen dat historische critiek genaamd wordt, dan is het diezelfde critiek, maar eene zuivere, eene critiek die waardig is dien naam te dragen, die wat anders is dan gevolgtrekking uit vooraf vastgestelde en nog steeds onbewezene hypothesen, eene critiek, die aan de getuigenissen eener welgestaafde historie gehoor verleent en niet om een woord eene zaak verwerpt, die tegen hem aangewend kan en behoort te worden. Tegenover het wapen dat filosofie heet, en waardoor de mogelijkheid eener openbaring en die van wonderen wordt ontkend, kunt gij aantonen, dat dit tot de historie behoort, en dus buiten de bevoegdheid der filosofie ligt hierover te beslissen.

Valt hij aan met het wapen van verschillende natuurwetenschappen, genaamd astronomie, geologie en de wet der continuïteit, en beweert dat het begin van uwen ouden bijbel, het verhaal der schepping, hiertegen strijdt, dan zult ge uit die wetenschappen zelve uwe wapenen moeten ontleenen, en het zal u mogelijk zijn aan te toonen dat, geen dezer wetenschappen nog iets heeft beslist ten nadeele van dat woord: „In den beginne schiep God hemel en aarde.” Dat woord onzes Gods blijft in der eeuwigheid. Te trachten dit te kennen, meer en meer het te kennen, zietdaar wat bovenal tot onze roeping behoort. Geen schikken en plooiën van dat woord is ons geoorloofd; geen verwringen van dat woord ter wille van uitspraken eener zich noemende, maar nog niet bewezene wetenschap, maar ook evenmin ter wille van vroeger aangenomene en ook nu nog bestaande meeningen en begrippen. Aan dat woord ons zelve en al onze begrippen te onderwerpen, dat is roeping; en wij mogen er niet van terugdeinzen, indien het bewezen werd noodig te zijn, geheel onze dogmatiek te herzien en er alles uit te verwijderen wat door dat woord niet kan bewezen worden. Dat woord is dan ook het eerste en het laatste wapen dat in elken strijd, tegen elken aanval moet gebezigd worden. Tegen elken aanval, zeg ik, want het behoort tot onze roeping geheel de waarheid |18| onzes Gods te bewaren en te verdedigen zonder aanzien van personen. Er zijn in de gelederen van hen, die het Christendom tegen den gemeenschappelijken vijand verdedigen, met moed en bekwaamheid verdedigen, mannen, die evenzeer door ons bestreden moeten worden. Hoe pijnlijk die strijd ook wezen mag, toch mogen wij ons niet onttrekken ter liefde van eenig mensch. De waarheid, geheel de waarheid is der gemeente toevertrouwd. Daarom moeten wij strijden voor het geloof eenmaal den heiligen overgeleverd. Geen ijdel geroep van verdraagzaamheid en liefde mag ons terughouden, waar het geldt de eere Gods en die zijner waarheid. Maar in dien strijd is het onze roeping het woord des Apostels te gedenken: „hebt de waarheid en den vrede lief”, opdat wij geen ding doen door twisting of ijdele eere. En zien wij soms door sommigen Christus verkondigen uit twistinge, niet zuiver, onze roeping is het ons te verblijden dat Christus verkondigd wordt. Trachten wij slechts in de roeping door den Heere ons aangewezen getrouw bevonden, te worden en te houden wat wij hebben, dan zal niemand onze kroone ons ontnemen. En laat ons dan, mijne geliefde broeders! steeds bevonden worden standvastig te zijn, onbewegelijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weten, dat onze arbeid niet ijdel is in den Heere!

Genaderd aan het einde der taak die ik mij heb voorgesteld, ga ik over om u in het kort een verslag te geven van het merkwaardigste dat er in dit jaar heeft plaats gevonden.

Door de goede hand onzes Gods over ons, zijn wij in vele opzichten gezegend! Allen, docenten en studenten, zijn bij het leven gespaard, en mochten over het geheel ons werk ongestoord verrichten. Met ijver werd er gestudeerd, en op eene enkele uitzondering na, gaf het gedrag van allen redenen van tevredenheid en stof tot blijdschap. [19] De examina hadden een gewenschten uitslag. Elf der studenten die zich voor het litterarisch examen hebben aangeboden, zagen zich tot hoogere studiën bevorderd, terwijl de 18 die zich aan het theologisch examen hebben overgegeven, allen hunne begeerte verkregen. Van dezen hebben reeds 17 met goed gevolg het klassikale examen afgelegd en zijn op onderscheidene plaatsen in ons vaderland in de bediening des woords werkzaam.

De laatste is ook door twee gemeenten beroepen en zal zich weldra aan de klassis ter onderzoeking voorstellen.

Eén der ten vorigen jare ingeschrevenen heeft uit eigen beweging de studie laten varen; een ander is om redenen van gezondheid genoodzaakt geweest de school, zoo wij hopen, tijdelijk te verlaten; en één — ik meld dit met droefheid en smart — is door de docenten van de school verwijderd. Ik hoop echter, en voeg er dit gaarne bij, dat deze verwijdering slechts tijdelijk zal wezen.

Het aantal studenten bedraagt op dit oogenblik 50, waarvan 22 in de theologie en 28 in de letteren werkzaam zijn. Van deze laatsten zijn er 15 dit jaar ingeschreven.

Ook in onze geldelijke behoeften heeft de Heere voorzien, en wij mogen het met dankzegging erkennen dat de gemeenten over het aeheel toonen ook in hunne bijdragen, dat zij de school op prijs stellen en tevens dat door wijlen Mevr. de Wed. Zeelt ons een legaat is nagelaten van *f* 2000.

Met dankzegging mogen wij alzoo terugzien op den afgelopen jaarkring. En met den wensch dat de Heere de school verder onder Zijne hoede neme, in hare leeraren en kweekelingen haar zegene en haar stelle tot een uitgebreiden zegen, draag ik thans het bestuur dezer school op aan u, waarde Broeder! die volgens orde, mij ten opvolger zijt aangewezen. De Heere leide en besture u ook in dezen en verblijde ons te zamen door Zijne daden!

a.

Is de leer der absolute Predestinatie uitgangspunt of resultaat van de leer der Gereformeerde Kerk?

Eene bijdrage ter juiste beoordeeling van de leer der Gereformeerde Kerk

Redevoering, uitgesproken op den 14den verjaardag der Theologische School te Kampen, door H. de Cock

Te Kampen, bij S. van Velzen Jr. 1868

[a](#)

Onlangs werden wij herinnerd aan de Synode van Dordrecht. Wij kwamen samen met de gemeente en gedachten aan die, voor de gereformeerde kerk in Nederland, zoo belangrijke gebeurtenis. Ook thans wil ik u een naklank doen hooren van de toonen die wij toen vernamen. Het is nu evenwel niet de Synode van Dordrecht, waarover ik mij voornam tot u te spreken, maar het is de leer, die op nieuw door de Dordsche Synode vastgesteld en voor de gereformeerde kerk verbindend verklaard werd.

Een woord tot bevordering van het recht verstand van de leer der gereformeerde kerk, tot handhaving van die leer door het woord van God, en ter wederlegging van beschuldigingen en lasteringen tegen haar, wensch ik u te doen hooren.

Hiertoe geeft de vraag: *Is de leer der absolute predestinatie uitgangspunt of resultaat van de leer der gereformeerde kerk gereede aanleiding.*

Onnoodig acht ik het u te herinneren, dat ter beoordeeling van de leer eener kerk alleen de geschriften, waardoor die kerk zich heeft uitgesproken, mogen |4| geraadpleegd worden. Een kerk toch kan nooit verplicht worden als haar gevoelen te erkennen, alles wat door hare leeraren of geleerden, vroeger of later gezegd of geschreven is. De gereformeerde kerk in hare Synode te Dordrecht vertegenwoordigd, heeft dit uitdrukkelijk verklaard en zich er tegen betuigd, dat het geloof der gereformeerde kerk uit andere geschriften, dan de door haar aangenomene, zou worden beoordeeld.

Ter beantwoording van de door mij gestelde vraag vragen wij dan ook niet, wat een Zwinglius, een Calvijn, een Gomarus, een Witsius of anderen gezegd en geleerd hebben, maar wat de formulieren of belijdenisschriften der gereformeerde kerk zeggen.

Misschien is het niet onnoodig u te doen opmerken, dat de onpartijdigheid van het onderzoek vordert alleen te vragen naar hetgeen er werkelijk geschreven staat.

Een onderzoek bv. naar de leer der gereformeerde kerk, uit *de grondbeginselen* is niet meer een vrije en onbevooroordeelde critiek 1) van het objectief 2) gegevene, maar veeleer een critiek over hetgeen de leer der kerk had moeten zijn, indien de ontwikkeling der leer met logische konsekwentie 3) en getrouwheid had plaats gevonden. Hierbij bestaat tevens de mogelijkheid, dat de critikus door eigen grondbeginselen geleid, of ook door andere vooroordeelen verblind, een ander dogma als het grondbeginsel heeft erkend, dan dat hetwelk bij de opstellers werkelijk als liet leidend beginsel werd aangemerkt. En eindelijk moet worden erkend, dat de kerk zich zeer goed bewust heeft kunnen zijn, dat de lof van logische konsekwentie haar niet toekomt, maar dat zij tevens die konsekwentie niet heeft gewild, omdat zij haar in strijd oordeelde te |5| zijn met het een of ander beginsel, dat door haar evenzeer, of misschien nog meer als een grondbeginsel werd erkend, dan dat waarin zij van inkonsekwentie 4) wordt beschuldigd. Hetgeen er werkelijk geschreven staat, dit alles en dit alleen zullen wij bij ons onderzoek: raadplegen. Wat men als logische konsekwentie uit de formulieren heeft afgeleid mag

ons niet leiden, en geen gereformeerde, die het onderscheid kent tusschen het woord van God en de formulieren der gereformeerde kerk zal willen erkennen, dat hij evenzeer verplicht zou zijn de gevolgtrekkingen uit de formulieren afgeleid als leer der gereformeerde kerk te erkennen, als dit het geval is met de gevolgtrekkingen die uit het woord Gods worden afgeleid.

Wij staan dan met deze vraag voor de belijdenisschriften der gereformeerde kerk, om door deze alleen ons te laten voorlichten. Deze geschriften zijn: De Geloofsbelijdenis der Nederlandsche kerken; de Heidelbergsche Catechismus, en de Canones van Dordrecht.

Wat den tijd van vervaardiging, zoowel als de orde van erkenning betreft is de geloofsbelijdenis de eerste, en daarom tot ons oogmerk ook van het grootste belang. Indien er tusschen haar en de twee andere geschriften een wezenlijk verschil werd bevonden, dan zou zij alleen geraadpleegd moeten worden. Bestaat er echter geen wezenlijk verschil, dan behoudt zij wegens hare oudheid en eerstheid den eersten rang.

En welk antwoord geeft zij ons? Zij begint met te zeggen wat zij gelooft aangaande God. Vervolgens wijst zij ons op de middelen waardoor God gekend wordt; doet ons verder de waarde dier middelen kennen en ontwikkelt daarna nader het begrip aangaande God.

Den God, die zich in zijn woord heeft geopenbaard |6| erkent zij te zijn de Schepper van hemel en aarde, van engelen en menschen, en de onderhouder en bestuurder van allen en van alles. Meer bijzonder behandelt zij voorts de leer des menschen, de betrekking waarin hij tot God stond en de ellende waarin hij zich door de zonde gestort heeft en eerst nu komt zij tot de leer der verkiezing. Het is in het 16de art. waar het dus luidt: „Wij gelooven, dat het geheele geslacht van Adam door de zonde van den eersten mensch in verderf en ondergang zijnde, God zichzelf zoodanig bewezen heeft als Hij is, te weten; barmhartig en rechtvaardig. Barmhartig, omdat Hij uit deze verderfenis verlost diegenen, die Hij in zijnen eeuwigen en onveranderlijken raad, uit enkele goedertierenheid uitverkoren heeft in Jezus Christus onzen Heer, zonder eenige aanmerking hunner werken. Rechtvaardig, omdat Hij de anderen, laat in hunnen val en verderf, waarin zij zichzelf geworpen hebben.”

De plaats aan de leer der verkiezing gegeven, is na de leer aangaande de ellende en vóór de leer der verlossing gesteld. De zonde is door den mensch, de verlossing door en uit God. Moedwillige ongehoorzaamheid oorzaak des verderfs, de vrije genade onzes Gods oorzaak der behoudenis. Dit en niets anders is het wat de belijdenis hier zegt en wat verder zoo duidelijk en krachtig wordt ontwikkeld. In de verlossing openbaart God zich zoals Hij is, d.i. barmhartig en rechtvaardig, zegt de belijdenis en zij erkent hiermede, dat de verlossing, door het evangelie ons bekend gemaakt, een werk Gods is voor den mensch en ook in den mensch, maar zij geeft niet het minste bewijs dat de leer der verkiezing, het uitgangspunt is van hare geloofsleer in 't algemeen.

Hebben latere dogmatici [5](#) vooral, aan de leer der verkiezing eene plaats over de besluiten Gods in het |7| algemeen, doen voorafgaan, te vergeefs zoeken wij dit in de belijdenis. Uitdrukkelijk wordt in de belijdenis van de leer der besluiten zelfs niet gehandeld en wij prijzen het zeer in de belijdenis, dat zij de leer der verkiezing veeleer a posteriori [6](#) uit de verlossing, dan a priori [7](#) uit het begrip van God heeft afgeleid. Maar hierdoor is dan ook het antwoord op de vraag gegeven. Wat zich als resultaat kennen doet, kan geen uitgangspunt zijn.

De belijdenis beweegt zich niet op een filosofisch gebied, maar op dat der werkelijkheid. Niet om afgetrokken bespiegelingen is het haar te doen, maar om datgene wat den mensch aangaande God en de eeuwige zaligheid der zielen te kennen noodig is. — Komt zij bij de ontwikkeling hiervan tot de leer der verkiezing, dan is het voorzeker een groot onrecht haar aangedaan, zoo men die leer als haar uitgangspunt beschouwd.

En de catechismus? De methodus docendi [8](#) hierin gevolgd, verschilt geheel van die der geloofsbelijdenis. Onnoodig is het die methode geheel te ontwikkelen. Het is genoeg u te doen opmerken, dat er eerst van de verkiezing wordt gesproken in de verklaring van de 12 artikelen des geloofs, in het tweede deel van den catechismus, waarin van de leer der verlossing wordt gehandeld, in de verklaring van het 9de geloofsartikel en dan nog slechts met een enkel woord. Het is in het antwoord op de 52ste vraag: Wat gelooft gij van de heilige,

algemeene Christelijke kerk, alwaar gezegd wordt: Dat de Zoon van God, uit het gansche menschelijke geslacht zich eene gemeente, *tot het eeuwige leven uitverkoren*, door zijn Geest en woord, in eenigheid des waren geloofs, van het begin der wereld tot aan het einde, vergadert, beschermt |8| en onderhoudt. Dit is alles, wat er over de verkiezing gezegd wordt. Onmogelijk zal het daarom wel blijven eenige schijnreden te vinden, waarmede men zal kunnen beweren dat de catechismus de verkiezing tot punt van uitgang heeft.

Ik ga daarom over tot de canones van Dordrecht. Hier vinden wij in het eerste hoofdstuk reeds dadelijk het opschrift: *Over de goddelijke voorbeschikking*. Noch de leer der ellende, noch die der verlossing wordt hier vooraf behandeld. Deze stukken volgen eerst later. Hier schijnt, dus de bewering gegrond te zijn, dat de leer der verkiezing uitgangspunt is van de leer der gereformeerde kerk of althans door de Synode van Dordrecht als zoodanig werd beschouwd. Doch het is ook hier niet meer dan schijn. Vooreerst toch mag men niet vergeten, dat de canones niet zijn eene volledige belijdenis der kerk, dat zij slechts eenige punten der leer, en wel de in die dagen bestredene, verklaren en verdedigen en dat dus de opstellers van die canones niet vrij waren in de keus van de orde, waarin zij de betwiste leerpunten op elkander deden volgen. Zij volgden de Remonstrantie op den voet en vonden dus de orde. Er bestonden ook volstrekt geen redenen, waarom zij die orde zouden verlaten en een andere kiezen. De vraag van die dagen was niet: In welk verband staan de afzonderlijke dogmata 9) der gereformeerde kerk òf tot elkander òf tot het geheel, maar de vraag was: hebben deze afzonderlijke dogmata grond in de H. Schrift.

En in de tweede plaats is het ook hier nog duidelijk, dat de opstellers tot de leer der verkiezing niet gekomen zijn door een beschouwing van God a priori 10), maar door eene beschouwing betrekkelijk de verlossing des menschen, |9| a posteriori 11). — Uitgaande van de vooronderstelling, dat allen in Adam gezondigd hebben, wordt achtereenvolgens gezegd: dat God rechtvaardig zou geweest zijn indien Hij alle menschen in de zonde en vervloeking had willen laten en om de zonde verdoemen; dat de liefde Gods is geopenbaard in de zending van zijn Zoon, opdat een iegelijk die in Hem gelooft niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe; dat God goedertierenlijk verkondigers van deze allerheugelijkste boodschap zendt in de wereld, tot wie Hij wil en wanneer Hij wil, opdat de menschen door hun dienst tot bekeering en geloof in Christus geroepen worden; dat zij die niet gelooven, blijven onder den toorn Gods en dat zij die gelooven, van den toorn Gods en het verderf worden vrijgemaakt en het eeuwige leven deelachtig worden; en dat de oorzaak van dit ongeloof in den inensch is en dat het geloof in Jezus Christus en de zaligheid door hem, eene gave is uit Gods vrije genade.

Uit deze theologische en anthropologische beschouwing 12), volgt nu als van zelf de vraag: Waaruit vloeit het voort, dat God den een met het geloof begiftigt en den anderen daarmede niet begiftigt, en het antwoord hierop is: Uit het besluit Gods. Leest het 6de art. van het 1ste hst. en gij vindt er met evenzoo vele woorden, dat uit hetgene God doet zich voornamelijk aan ons ontdekt die diepe, te zamen barmhartige en rechtvaardige onderscheiding der menschen, die in evengelijken staat des verderfs zijn, te weten: Het besluit van verkiezing en verwerping in Gods woord geopenbaard.

Ik meen dus volkomen gerechtigd te zijn om te beweren, dat én de canones én de catechismus én de geloofsbelijdenis, de leer der verkiezing en verwerping |10| als resultaat beschouwen van de theologie, anthropologie en soteriologie 13).

Dat men ook a priori uitgaande van de beschouwing van God, tot de erkenning van de verkiezing en verwerping komen kan, wil ik zoomin betwijfelen als ontkennen. Ik weet, dat er zijn geweest, die het langs dezen weg hebben gewild; dat zelfs één der leden van de Synode van Dordrecht dit gewild heeft, maar wat ik ontken is dit, dat de formulieren onzer kerk, langs dien weg er toe gekomen zijn.

Ik heb in dit oogenblik niet te beslissen aan welke methode 14) meer de eer van logische konsekventie moet worden toegekend, noch of in de verschillende wijzen, waarop het bewijs wordt gevonden niet een grooter verschil ten grondslag ligt, dan alleen de methodus docendi; ik konstater alleen het feit, dat onze formulieren a posteriori er toe gekomen zijn om te erkennen, dat er eene verkiezing is en eene verwerping, en dat dit de oorzaak is, dat zij zoo beslist infralapsarisch 15) zijn.

De drie belijdenisschriften onzer kerk stemmen hierin volkomen overeen, dat zij de ellende van den mensch

aan den mensch zelven, maar de redding en behoudenis van den mensch aan God toekennen. Gods genade, zijne vrije genade is de eenige oorzaak van het zaligworden, van het gelooven, van den weg om tot het geloof te komen en van het besluit, waarbij God heeft bepaald dit alles te schenken. Hierom is dan ook de uitdrukking *vrije genade* geene tautologie [16](#). Het is waar, genade is gunst en eene gunst is vrij, omdat zij |11| anders zonde ophouden eene gunst te zijn, maar de uitdrukking *vrije genade* wijst aan, dat er in den mensch wien de gunst bewezen werd niets gevonden werd, waarom hem die gunst werd betoond, of dat tot die gunstbetoening aanleiding heeft kunnen geven.

Bij eene filosofische beschouwing van geschriften, dus ook van de belijdenisschriften der kerk, zoekt men naar derzelver beginselen, zoowel het formeele als het materieele. Dat dit met evenveel recht geschiedt bij de belijdenisschriften eener kerk, als bij de geschriften der filosofen, meen ik echter met grond te mogen betwijfelen. Of is het u misschien mogelijk, het formeele en materieele beginsel aan te wijzen van de algemeen Christelijke geloofsbelijdenis? Toch was deze eeuwen lang, benevens die van Nicea en Athanasius, de eenige algemeen aangenomene in de Christelijke kerk. Was de kerk niet eene vereeniging van filosofen maar van geloovigen, dan is het onrecht bij de beoordeeling van de belijdenisschriften der kerk, eerst naar de formeele en materieele beginselen te vragen. De geloofsbelijdenis der Ned. gereformeerde kerken b. v., is de uitdrukking van het geloof des harten. Is nu dat geloof niet de vrucht van het koud redeneerend verstand, dan kan ook van den geloovende, als hij spreekt niet gevorderd worden, dat hij volgens de regels der logika een materieel beginsel zoekt, dat als het middenpunt van het geheele leerbegrip kan beschouwd worden, waaruit alle afzonderlijke leerstukken met redelijke noodzakelijkheid van zelf voortvloeien, en waarin zij allen weder te samen komen. Dit mag gelden voor een goed filosofisch-dogmatisch handboek, maar onmogelijk kan het van de geloofsbelijdenis eener Christelijke kerk worden gevorderd. Het formeele beginsel sluit, zoo ik meen, een materieel beginsel, in zijn eigenlijke beteekenis genomen, zelfs uit, tenzij men aanneme òf dat in de heilige Schrift, die als de eenige onvoorwaardelijk zekere kenbron |12| der Christelijke heilswaarheden, één materieel beginsel gevonden wordt, òf dat een materieel beginsel is aangenomen en hierdoor de kerk in strijd is gekomen met haar formeel beginsel.

Het kan ons daarom ook niet verwonderen, dat de geleerden nog in onze dagen er over kunnen twisten, welk het materieel beginsel is van de leer der gereformeerde kerk, en dat de een zegt: zij heeft geen materieel beginsel; een ander: haar materieel beginsel is, dat de mensch alleen door het geloof rechtvaardig wordt voor God, op grond van de verdienste van Christus; een derde: dat het materieele grondbeginsel bestaat in de belijdenis van Gods volstreckte opperheerschappij in de natuurlijke en zedelijke wereld, en dat deze zelfde geleerde vroeger als zoodanig heeft aangewezen: de zuivere belijdenis van God, meer bepaald van Gods volstreckte opperheerschappij en van zijne vrije genade als de eenige grond der zaligheid, en dat anderen het in nog iets anders zoeken. De vrije (?) wetenschap die vordert, dat wij onbevooroordeeld de leer der kerk onderzoeken, en niet wil dat wij bij dit onderzoek door iets, zelfs niet door de uitspraken van het woord Gods gebonden zullen zijn, bewijst hier zelf gebonden te zijn door een willekeurig aangenomen *petitio principii* [17](#). Zelfs indien het waarheid ware, dat bij het ontbreken van een materieel beginsel, geen antwoord kan gegeven worden op de vragen: wat gelooft de gereformeerde kerk overeenkomstig de Schrift, en wat onderscheidt hare opvatting en ontwikkeling der Christelijke waarheden van die van andere gezindheden, zelfs dan nog, zeg ik, zou men geen recht hebben een materieel beginsel daar te stellen. Maar het is onwaar, dat de gereformeerde kerk het antwoord op die vragen schuldig |13| zou moeten blijven. Tegenover niet-christenen spreekt de belijdenis der kerk duidelijk uit, wat zij gelooft aangaande God, den mensch en de toekomst des menschen; niet minder duidelijk is het dat de gereformeerde kerk, als eene protestantsche in het geheel van hare opvatting der heilswaarheden, van die der roomsche kerk verschilt, en evenmin behoeft er bij iemand twijfel te bestaan, waarin zij zich van andere protestantsche gezindheden onderscheidt. Hebben niet de remonstranten dit evenzeer begrepen als de contra-remonstranten? Had en heeft de Groninger school een materieel beginsel als het hare erkend, wie heeft ooit de mogelijkheid betwijfeld, om tegenover de Groningers te constateeren, dat en waarinde gereformeerde kerk van hen verschilde? Doch genoeg; wat in de belijdenisschriften niet gevonden wordt, mogen wij er niet in brengen. Wel mogen wij vragen, of de belijdenis aan haar beginsel getrouw, niet anders als goddelijke waarheid heeft vastgesteld, dan hetgeen door het woord Gods wordt geleerd, en of zij hiertoe langs den zelfden weg als in dat Woord wordt aangewezen, gekomen is.

In betrekking tot de leer der verkiezing, wil ik trachten op deze vragen een antwoord te geven. Dat ik hierbij

de korthed in acht moet nemen, stemt gij mij toe.

Op de eerste vraag zou ik daarom kunnen volstaan met u te verwijzen naar de canones van Dordrecht, waarin de leer verkiezing niet alleen geleerd, maar ook met vele getuigenissen uit de H.S. bevestigd wordt. Dit zou echter wat al te gemakkelijk zijn. Ik wil dan, daar toch in den mond van twee of drie getuigen alle woord bestaat, een paar getuigenissen der H.S. met u overwegen, en kies, uit de velen die er zijn, bij voorkeur deze, die zoowel op het eene als op het andere ons een antwoord geven. Hooren wij dan allereerst naar onzen eenigen Meester, den Heere Jezus Christus, als Hij zegt: „Ik |14| danke u, Vader, Heer des hemels en der aarde, dat Gij deze dingen voor den wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt dezelve den kinderkens geopenbaard. Ja Vader, want alzoo is geweest het welbehagen voor u (Luc. 10 : 21).

Duidelijk zegt de Heer in deze woorden, dat het welbehagen Gods de grond is, waarom het in betrekking tot de aanneming en verwerping van de leer des heils is, zooals het is. Terwijl dezelfde waarheden, door een en denzelfden prediker aan allen op dezelfde wijze worden verkondigd, worden die door dezen verworpen en door genen aangenomen. Zonder te spreken van meerdere of mindere geschiktheid in hen die het aannemen of verwerpen, wordt alleen gezegd, dat het is naar het welbehagen des Vaders, dat het alzoo en niet anders geschiedt. De grond van dit welbehagen ligt dus niet in de menschen maar in God. Hij heeft het alzoo gewild, en die wil is het die door den Heer geëerbiedigd wordt niet alleen, maar dien Hij tot stof Zijner dankzegging maakt als Hij zegt: Ik dank U Vader dat het Uw welbehagen is geweest deze dingen te verbergen voor de wijzen en verstandigen en die te openbaren aan de kinderkens. En de aanleiding die Hij tot deze dankzegging vond, lag niet in eene rede die Hij zelf gehouden of van een ander gehoord had over hetgene God is en doet, maar het was toen de zeventig door hem uitgezonden, terug kwamen met het vrolijke woord: Heere, ook de duivelen zijn ons onderworpen in Uwen naam. Verblijdt, zeide Hij tot hen, u niet daarin, dat de geesten u onderworpen Zijn, maar verblijdt u veelmeer, dat uwe namen geschreven zijn in de hemelen. Hierop is het dat Jezus zich verheugt in den geest, en geheel ingenomen met het heilsplan des Vaders, ten aanhoore van Zijn jongeren zegt: Ik dank U, Vader dat Uw welbehagen is geweest, zooals dit thans blijkt geweest te zijn. Hij, |15| de Zoon, ziet dus in hetgeen geschiedt de openbaring van den wil des Vaders, en eerbiedigt en verheerlijkt dien wil. — Niet den wijzen en verstandigen worden de dingen van het koninkrijk Gods geopenbaard maar den kinderkens; dit is de wil of het welbehagen Gods. — Ziet het ook in de gemeente van Corinthe, waar den apostel uit het werkelijk bestaande opklimt tot den in God verborgen wil, als hij zegt: Gij ziet uwe roeping broeders! dat gij niet zijt vele wijzen naar het vleesch, maar het dwaze dezer wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij de wijzen beschamen zoude. (1 Cor. 1 : 26, 27.)

De andere getuigenis, die ik noem is die van Paulus in den brief aan de Romeinen, hoofdst. 9-11. Hij begint met de beantwoording van een niet uitdrukkelijk genoemde, maar toch duidelijk genoeg aangewezen tegenwerping. Bij de betuiging van zijne liefde tot het Israëlitische volk spreekt hij van de zegeningen van dat volk, de geestelijke zegeningen door God hun geschonken. Hunner, zegt hij, is de aanneming tot kinderen, en de heerlijkheid en de verbonden en de wetgeving en de dienst Gods, en de beloftenissen.

De werkelijke toestand van Israël scheen echter niet te beantwoorden aan dien zegen, aan die beloftenissen. Als volk scheen het verstooten en van God verworpen. Is dit dan, omdat God in Zijn Woord ontrouw is geworden? Zoo mocht het schijnen en zoo zou het ook werkelijk zijn, indien God aan al de nakomelingen van Abraham Zijn heil had toegezegd. Maar zegt de Apostel, dit is tegen de geschiedenis. God heeft gezegd tot Abraham: In Izaäk zal u het zaad genaamd worden. Hier begint dus reeds dadelijk de onderscheiding. Zoo was het ook weer bij Rebekka. God stelt den mindere boven den meerdere, den jongere boven den oudere. Dit nu kon partijdig en daarom onrechtvaardig schijnen, maar het is al weer de geschiedenis die aan Paulus het antwoord |16| geeft. Het is het woord door God tot Mozes gesproken in betrekking tot het volk van Israël: Ik zal mij ontfermen, diens ik mij ontferme en ik zal barmhartig zijn, dien ik barmhartig ben. (Exod. 33: 19).

En deze feiten uit de geschiedenis, dit aannemen van den een en het niet aannemen of verwerpen van den anderen doet hem zeggen: Zoo is het dan niet desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods. Om dan te toonen, dat deze conclusie eene wettige is, wijst hij op het voorbeeld van Farao. Ook hier onthoudt hij zich van redeneeren, waartoe dit voorbeeld anders zoo gereede aanleiding gaf, en beroept zich weer op de verklaring door God zelf gegeven, als Hij zegt: Tot ditzelve heb ik u verwekt, opdat ik

in u mijne kracht bewijzen zoude, en opdat mijn naam verkondigd worde op de gansche aarde.

Dat tegen deze feiten uit de geschiedenis, vele en velerlei bedenkingen opgeworpen zouden worden, werd door hem voorzien, en al ziet hij de mogelijkheid niet in om de handelingen Gods voor de rechtbank van het menselijk denken te rechtvaardigen, hem is het genoeg, dat de geschiedenis en in die geschiedenis God spreekt om alzoo uit de vrijmacht van God te verklaren, dat Hij sommigen gesteld heeft tot vaten des toorns en anderen tot vaten der barmhartigheid.

Ook hier vinden wij dus, evenals bij Jezus, denzelfden betoogtrant, en uit de beschouwing van hetgeen werkelijk geschiedt komt de apostel tot de erkenning van de leer der vrijmachtige genade, die tot de genade bestent, de genademiddelen schenkt en de genade zelve deelachtig maakt.

Met Jezus en zijn apostel Paulus zijn dus de formulieren onzer kerk geheel in overeenstemming én wat den inhoud der leer én ook wat de wijze van betoog betreft.

Dit heeft evenwel niet kunnen verhinderen, dat vroeger [17] en later deze leer door velen aangevallen en bestreden, aan beschuldigingen en lasteringen van allerlei aard is blootgesteld geweest. Een enkel woord ter wederlegging van een paar dier beschuldigingen en lasteringen wil ik u ten slotte nog doen hooren.

De eerste beschuldiging is die, waarbij gezegd wordt, dat de leer der verkiezing en verwerping noodzakelijk de verantwoordelijkheid van den mensch opheft; het wezenlijk onderscheid tusschen zedelijk goed en kwaad weg neemt, en God tot een oorzaak maakt van de zonde.

Ik erken, dat deze beschuldigingen niet ongegrond schijnen te zijn. Zelfs geloof ik niet, dat ooit iemand er in geslaagd is eene voor het menselijk denken bevredigende oplossing hiervan te geven. Ik weet echter ook dat deze bezwaren niet worden weggenomen door te ontkennen, dat er eene onvoorwaardelijke verkiezing en verwerping is. Men erkenne bv. eene voorwaardelijke verkiezing en verwerping, zooals dit de Remonstranten van vroeger en later deden; of men stelle, niet eene verkiezing van individu's tot de zaligheid, maar eene verkiezing der massa tot de middelen der genade, tot de kerk, en late het aan de vrije beschikking van den individueelen mensch over om hiervan tot zijn zaligheid gebruik te maken of die tot zijn verderf te verwerpen altoos komt men weer tot dezelfde zwaarigheid terug, de vraag nl. of God de zonde des menschen niet zou hebben kunnen en verhinderen. Beweert men, dat dit niet had kunnen geschieden zonder de vrijheid van den mensch te vernietigen, dan komt de vraag, of God, dien men erkent het misbruik der vrijheid voorzien te hebben, óf den mensch niet had moeten scheppen, óf den geschapen mensch door zijne genade niet dadelijk had moeten vernietigen? Zoolang de zonde des menschen erkend wordt een object te zijn der voorwetenschap Gods, dan, is er niets gewonnen met de ontkenning van de leer der [18] gereformeerde kerk. De zwaarigheid wordt dan slechts verschoven, niet opgelost. Ontkent men dit, omdat men beweert, dat God zich in zijne wetenschap vrijwillig heeft beperkt, dan ja, schijnt men deze beschuldigingen, voor een deel althans, ontkomen, maar ten koste eener ongerijmdheid, dewijl men dan aan God toeschrijft, dat Hij iets wat Hij weet, niet heeft willen weten; ja, ten koste van alles wat natuur, geschiedenis en openbaring ons van God leeren kennen.

Is dit een te dure prijs, dan aanvaarden wij liever met de in Gods Woord geopenbaarde leer de beschuldigingen tegen haar ingebracht, dan dat wij ons een God verzinnen die niet bestaat. Doch ik geloof niet, dat wij tot een van beiden genoodzaakt zijn. Is er al geene oplossing te vinden, een bevredigend antwoord kan gegeven worden. Het werd reeds door Paulus gegeven, toen hij op de vraag: Wat klaagt hij dan nog? want wie heeft zijn wil wederstaan, het antwoord gaf: Maar toch, o mensch wie zijt gij die tegen God antwoordt? De mensch zou de oorzaak van den goddelijken wil moeten kennen om over dien wil te kunnen oordeelen. Dit is echter den mensch onmogelijk. Mogelijk zou het zijn, indien de oorzaak van dien wil buiten God gelegen ware, maar onmogelijk is het, omdat er geen oorzaak buiten Hem gevonden worden kan. Wij zouden God ten volle moeten kennen om zijn wil te kunnen doorgronden, en zoo dit ons mogelijk ware, zoo zou de mensch grooter zijn dan God, dewijl het bevattende altoos grooter is dan wat bevat wordt. En een God, kleiner dan wij zijn, wie erkent zulks niet eene ongerijmdheid te wezen?

Is de grond van den wil van God in God zelf te zoeken, dan laten wij het gerust over aan zijne wijsheid, zich eenmaal te rechtvaardigen tegenover den hoogmoed en ijdel en waan der menschen, en geloovende, wat de

schrift ons leert van de eeuwige werken des Scheppers, |19| des Bestuurders van hemel en aarde, van engelen en menschen, eerbiedigen wij zijne vrijmacht en zeggen tot al deze beschuldigers: Zult gij, het maaksel Gods, tot God zeggen: Waarom hebt gij mij zoo gemaakt? Weet gij dan niet, dat de pottbakker macht heeft over het leem, om uit denzelfden klomp te maken, het eene een vat ter eere en het andere ter oneere?

Eene andere beschuldiging is deze, dat uit de loochening van de leer der verkiezing en verwerping noodzakelijk volgt, dat er geene algemeene prediking van het Evangelie aan allen geschieden kan en dat de roeping door het Evangelie niet is een ernstige roeping.

Dit wordt als beschuldiging ingebracht door hen, die de leer onzer kerk verwerpen, en door anderen, die de leer der kerk in dezen erkennen, als een wettig gevolg aanvaard. Wat zullen wij hierop zeggen? Alleen dit: Dat wij ons houden aan het woord Gods en ons vergenoegen leerjongens Christi te zijn. Heeft de Heer ons geboden het Evangelie te prediken aan *alle* creaturen; wil Hij dat in Zijnen naam aan *allen* verkondigd worde, bekeering en vergeving van zonden; moeten *allen* door de dienaren van het Evangelie als gezanten van Christus gebeden worden zich met God te laten verzoenen; dan mag het ons niet gegeven zijn, dezen door God ons geopenbaarden wil in alles te vereenigen met den in God voor ons verborgen wil, wij hebben zijnen wil in zijn woord ons bekend gemaakt, om dienovereenkomstig ons te gedragen.

Schoon, onovertreffelijk schoon had ik bijna gezegd, spreken hiervan de canones van Dordrecht. Leest en herleest, wat zij zeggen in het 3e en 4e hst., art. 6 , 7, 8 en 9. Aldus spreken zij:

„Hetgeen echter noch het licht der natuur, noch de wet doen kan, dit doet God door de kracht des Heiligen Geestes, door middel van het Woord, of de bediening der verzoening, hetwelk is het Evangelie van den |20| Messias, waardoor het Gode behaagd heeft, de geloovigen, zoowel die onder het Oude, als onder het Nieuwe Testament, zalig te maken.”

„Deze verborgenheid van Zijnen wil heeft God onder het Oude Testament aan weinigen ontdekt; onder het Nieuwe Testament openbaart Hij haar aan meerderen, het onderscheid der volkeren nu weggenomen zijnde. Van welke bedeeeling de oorzaak niet gesteld moet worden in de waardigheid van het eene volk boven het andere, of in het betere gebruik van het natuurlicht; maar in het hoogstvrije welbehagen en de onverdiende liefde Gods. Waarom zij, aan wie zoo groot eene genade buiten, ja tegen alle verdiensten te beurt valt, haar met een nederig en dankbaar hart hebben te erkennen, en in de overigen, aan welke deze genade niet geschonken wordt, de gestrengheid en rechtvaardigheid van Gods oordeelen met den Apostel te aanbidden; doch haar geenszins op eene nieuwsgierige wijze te peilen.”

„Zoo velen nu als er door het Evangelie geroepen worden, worden ernstig geroepen. Want God maakt door Zijn Woord ernstig en waarachtig bekend, wat Hem aangenaam is: te weten, dat de geroepenen tot Hem komen. Ook belooft Hij ernstig aan allen, die tot Hem komen en gelooven, de rust der ziel en het eeuwige leven.”

„Dat velen, die door de bediening des Evangelies geroepen zijn, niet komen, noch zich bekeeren, daarvan is de schuld niet in het Evangelie, noch in Christus, door het Evangelie aangeboden, noch in God, die door het Evangelie roept, en ook zelfs verscheidene gaven aan hen toebrenget; maar in de geroepenen zelve: van welke sommigen het Woord des levens uit zorgeloosheid niet aannemen; anderen het wel aannemen, maar in het hart niet inlaten, en daarom na eene voorbijgaande vreugde des tijdgeloofs teugwijken; anderen het zaad des Woords door de doornen der zorgvuldigheden en |21| wellusten dezes levens verstikken, en geheel geene vruchten voortbrengen, hetwelk onze Zaligmaker leert in de gelijkenis van het zaad, Matth. XIII.”

In het verkondigen van het Evangelie aan zondaren, handelen wij dan ook alsof er geene verkiezing en verwerping bestonden. Dat is: wij verkondigen alom aan alle menschen, dat het de wil van God is, dat een iegelijk die gelooft in Zijnen Zoon, het eeuwige leven heeft. Daarom roepen wij het ook aan allen toe: Geloof in den Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden. Noch de erkenenis, dat God niet aan allen het geloof zal geven, noch de erkenenis, dat niemand uit zichzelf zal kunnen of willen gelooven, is ons hierin eenigermate tot belemmering. Wij hebben slechts den last des Heeren te volbrengen, en laten het aan Hem over, met dit woord der prediking te doen al wat Hem behaagt.

Bij de verkondiging van het Evangelie is evenwel de leer der verkiezing ons een vaste grond van zekerheid en vertroosting. Wij weten nu, dat onze arbeid niet ijdel zal zijn in den Heere; dat er zullen zijn die gelooven, omdat er zijn die door God in Christus zijn uitverkoren voor de grondlegging der wereld, om heilig en onberispelijk voor Hem te zijn in de liefde.

Heeft God ons geplaatst tegenover het Evangelie en niet tegenover Zijn verborgen raad, dan wordt hierdoor in dat Evangelie een iegelijk den weg aangewezen, dien hij heeft te bewandelen om zalig te worden; en niet meer dan de bepaling of zelfs de voorwetenschap van God den mensch in zijne andere handelingen bepaalt of bestuurt, kan en mag dit de verkiezing, in betrekking tot het Evangelie en zijne verkondiging.

Ik zou verder kunnen gaan en trachten op nog ander beschuldigingen een antwoord te geven, doch ik acht genoeg gezegd te hebben, om althans eenigermate aan het mij voorgestelde doel te beantwoorden. |22|

Eéne opmerking zij het mij nog geoorloofd te maken. Zij is deze: Het leger der verwerpers van het gezag der H.S. is verdeeld in deterministen [18](#)) en indeterministen [19](#)), en ook zij, die het gezag der schrift erkennen worden onderscheiden in de- en indeterministen. Met de erkenning van de leer eener absolute electio en reprobatio [20](#)) worden wij gerekend tot de deterministische school te behooren en alleen door eene inkonsequentie de gevolgen van het modern ongeloof te kunnen ontkomen.

Heb ik ter beantwoording hiervan reeds een enkel woord gesproken, ten slotte wek ik u en mijzelven op om door geene beschuldigingen van welken aard dan ook, ons van het geloof der openbaring te laten aftrekken; geene redenen van menschelijke wijsheid plaats te geven nevens dat woord; te volharden in de erkenning van Gods oneindige liefde, en de vrijmacht van die liefde; en niet eerder dan bij de voleindig der eeuwen de oplossing te willen vinden van de raadselen der voorzienigheid Gods, die niet anders zijn dan de diepten van den raad Gods, waarin niemand Hem tot raadsman is geweest. Houdt er u verzekerd van, mijne broeders, dat wij dan, maar dan ook eerst, ten volle verstaan zullen, het Godverheerlijkend woord van den man, die meer dan iemand, de wegen Gods had leeren navorschen en daarover in verwondering en aanbidding uitriep: Uit Hem, door Hem en tot Hem zijn alle dingen, Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid, Amen! |23|

*

Alvorens het bestuur der school over te dragen aan mijn opvolger, herinner ik u dat de school, heden voor 14 jaren geopend, 13 jaren en eenige maanden mocht doorleven, alvorens één harer eerste leeraren, door den dood werd weggenomen. Dertien malen mochten zij allen den dag harer opening feestelijk en met dankzegging aan God, herdenken. In den loop van dit jaar echter is de oudste onzer, onze geliefde broeder *Tammo Foppe de Haan*, die ruim 7 jaren rustende was, opgenomen tot zijnen Heer, ingegaan in zijne rust en geniet hij thans de vruchten van zijn arbeid, lijden en strijden.

De laatste woorden die hij tot ons richtte, werden van deze plaats gesproken, en de meesten uwer herinneren het zich nog wel, hoe hij, wel met een onduidelijke stem, maar met een bewogen gemoed ons herinnerde aan de vrije genade Gods, als zijn hoop en troost, ook in het gezicht van den naderenden dood, en ons opwekte om in de belijdenis en de beoefening er van te volharden tot het einde.

Misgunnen wij hem dan zijne rust niet, die hij sedert den 28sten Maart dezes jaars geniet, en worde de wensch dien hij heden juist een jaar geleden over de school, hare leeraren en kweekelingen uitsprak, door den God aller genade bevestigd.

Voor 't overige mochten leeraars en kweekelingen over het geheel onbelemmerd hunne werkzaamheden voortzetten.

Al de jongelingen, die zich voor het examen aanmeldden werden verblijd, door het verkrijgen van hunne begeerte. Acht hunner werden tot de Theologische studien bevorderd en veertien werden beroepbaar gesteld en met uitzondering van een reeds allen door de gemeente geroepen.

Twee broeders hebben de school verlaten, om hunne studie in N. Amerika voort te zetten en zoo wij wenschen te voltooien; één verliet de school omdat hij de studie vaarwel |24| zeide en naar de Oost, zijn vaderland terugkeerde; en nog een ander verliet ons omdat ook hij aan een andere bestemming de voorkeur gaf. De lediggewordene plaatsen van dezen zijn door een 15tal nieuwaangekomenen aangevuld. Het geheele getal bedraagt thans 65, waarbij nog niet gerekend is de zendeling-kweekeling die ook hier zijne opleiding geniet.

En nu, geliefde broeder *van Velzen*, aanvaard voor dit jaar het bestuur der school; geniet ook hierin den zegen van Hem, door wiens genade zij nu 14 jaren lang bestond en aan wiens hoede, leiding en zegen ik haar met al hare leeraren en kweekelingen en met geheel de kerk die haar stichtte, aanbeveel. Amen.

-
1. Beoordeeling.
 2. Werkelijk bestaande.
 3. Op de redeneerkunde gegronde gevolgtrekkingen.
 4. Strijdigheid met eigen beginselen.
 5. Leeraars der geloofsleer.
 6. Van achteren.
 7. Van voren.
 8. De wijze van te onderwijzen.
 9. Leerstellingen.
 10. Vooruit uit verstandsgronden erkend.
 11. Van achteren uit de ervaring erkend.
 12. Beschouwing over God en den mensch.
 13. De leer aangaande God, den mensch, en het zaligworden van den mensch.
 14. Leerwijze.
 15. De erkenning dat de mensch in de verkiezing God is voorgekomen als reeds gevallen te zijn.
 16. Woordberhaling.
 17. Het aanvoeren als bewijsgrond van datgene, wat zelf eerst bewezen moet worden.
 18. Die erkennen dat alles, ook de handelingen van vrije wezens, vooraf bepaald is.
 19. Die het tegenovergestelde gevoelen.
 20. Verkiezing en verwerping.
-

a.

© Appendix Vaginix Productions 2004

Veertig Jaren

Gedachtenisrede, uitgesproken op den dag van het twintigjarig bestaan van de Theologische School der Christelijke Gereformeerde Kerk

door H. de Cock

Kampen — G.Ph. Zalsman — 1874

[a](#)

Hooggeachte ambtgenooten,

Zeer geliefde commilitones, Studenten aan deze School,

Zeer geachte medebroeders in het werk der Evangeliebediening,

Waarde Thesaurier onzer School,

En gij allen die met ons in deze feestelijke ure vergaderd zijt,

Ons begin zij in den naam van Hem die den hemel en de aarde geschapen heeft.

Den dertienden October dezes jaars was het veertig jaren geleden, dat leeraar en kerkeraad eener landelijke gemeente in het Noorden van ons land zich afscheidten van het Nederlandsch Hervormd kerkgenootschap. Het was op een Maandag. Den volgenden dag werden zij hierin door bijna de geheele gemeente gevolgd. Van deze gebeurtenis wordt in het oorspronkelijk actenboek dier gemeente met deze woorden melding gemaakt:

„Dingsdagavond den 14^{den} October hebben wij, na biddend en knielend opzien tot den Heer, ons afgescheiden van de valsche Kerk en in de mogendheden des Heeren het ambt aller geloovigen aangenomen, hetwelk Hij de Heere de Almachtige de Eenige en Drieëenige God bevestigte! Met Psalmgezing en dankzegging is die plegtigheid besloten.”

Heden is het juist twintig jaar geleden, dat deze School werd geopend, en hare eerste leeraren in het kerkgebouw dezer gemeente plechtig werden bevestigd. [6]

Dat ik mij op dezen dag geroepen zie tot u te spreken, reken ik mij een voorrecht en eene eer. Twintig jaar stond onze Kerk zonder eene door haar gestichte opleidingsschool voor hare toekomstige leeraren, en deze dag herinnert ons, dat de Kerk haar tweede twintigtal jaren, zich in het bezit eener dergelijke instelling mocht verheugen. De jaartallen 1834 en 1854, door het getal 20 van elkander gescheiden, zijn in de geschiedenis onzer Kerk te belangrijk dan dat ik op heden in 1874 ervan zou mogen zwijgen. Daarenboven is het getal 40 een cijfer, dat in de geschiedenis van het Godsrijk meermalen voorkomt. Ook zonder dat ik het zeg, denkt gij reeds dadelijk aan de geschiedenis van Mozes op den berg, van Israël in de woestijn, van Elia den profeet in de dagen des O.V., en aan de geschiedenis der verzoeking van den Heer der gemeente.

En gij stemt mij toe, dat het nog geen bewijs behoeft te zijn van mijne ingenomenheid met de typologie, wanneer ik het uitspreek, dat het samenvallen van het twintigjarig bestaan onzer Theologische School en het veertigjarig bestaan van onze Kerk, mij het onderwerp aan de hand gaf, waarover ik in dit uur tot u ga spreken. Ik reken hierbij op uwe belangstelling, terwijl ik tot u spreek over:

Het veertigjarig bestaan der Christelijke Gereformeerde Kerk.

Uw verlangen zoomin als uwe verwachting kan het zijn, dat ik u de bijzondere lotgevallen onzer Kerk, van hare stichting tot dezen dag toe, zou opnoemen. Mijn doel is het evenmin. Wat ik mij voorstel is, u en mij zelve op te wekken [tot ootmoedigen dank](#), [tot geloovig vertrouwen](#) en [tot volhardende werkzaamheid](#). [7]

*

Wie meenen mocht uit den huidige toestand van Christendom en Kerk in Nederland dien van voor veertig jaren te kunnen kennen, zou zich hierin grootelijks vergissen. Eén voorbeeld zij genoeg om dit te bewijzen. Toen voor veertig jaren het werk van Strauss: „Das Leben Jesu” in onze taal was overgebracht, kon de vertaler niet dan met moeite een uitgever vinden, en de uitgever vond geene koopers, zoodat het tweede deel voor altoos op zich heeft doen wachten. In de laatste jaren evenwel werden er in ons kleine land vertalers, uitgevers en lezers gevonden voor de levensbeschrijving van Jezus én door Rénan én door Strauss. Zelfs het werk van Strauss: „Het oude en het nieuwe geloof” vond in onze taal zijn weg.

Vóór 40 jaren stond het bij nagenoeg allen vast, dat het Christendom van God was; bijna niemand zocht hiervoor bewijzen. Van Modernen was nog geen sprake.

Dat in de Nederlandsche Hervormde Kerk ten eenigen tijde mannen als leeraars zouden kunnen optreden, die de groote feiten des Christendoms loochenden, zou toen aan allen eene onmogelijkheid, en eene ongerijmdheid hebben toegeschenen.

Men kende slechts Liberalen, ook wel Neologen genoemd, en achterblijvers, die, ook wel stijfkoppen, fijnen en dwepers genaamd werden. Deze laatsten waren de enkelen die met den algemeenen stroom niet waren medegegaan, die den moed hadden om te blijven gelooven, dat de leer der Gereformeerde Kerk de uitdrukking was van hetgeen ons in de Schrift geleerd wordt. Woordvoerders hadden zij bijna geene, en de enkele stem die zich nog verhief ten gunste van de oude doch door bijna allen verworpen en bestreden waarheid, scheen wel de stem te zijn van een roepende in de woestijn. [8]

Welk een onrust er in het Liberale kamp kwam, toen zich eene stem verhief die ook buiten de woestijn vernomen werd, hiervan kan men zich thans moeilijk een denkbeeld vormen. De veldheeren beraadslaagden om die stem tot zwijgen te brengen, en zochten dit doel te bereiken, zonder terug te deinzen voor de meest illiberale middelen. Toen er van afscheiding nog geen sprake was, riep de kerkelijke macht, het Liberalisme van die dagen, de hulp in van den wereldlijken arm. Kerkelijken en wereldlijken zag men vereenigd, om de opgewekte belangstelling in de oude leer, zoo als men haar noemde, tegen te staan. Doch welke maatregelen ook door de kerkelijke en burgerlijke overheid genomen werden, niets kon baten. Er was eene beweging, niet uit de menschen. Een honger en dorst was allerwege in het land en niet het minst in het Noorden ontstaan, die zoomin door het Liberalisme kon worden bevredigd, als dat zij door het zwaard der vervolging tot zwijgen gebracht kon worden. Zelfs had de vervolging eene geheel andere uitwerking dan men verwachtte.

Eene gemeente, de gemeente Ulrum, met haar kerkeraad en leeraar door dien nood gedrongen en door het geweld gedwongen, verklaarde zich onafhankelijk van eene Synodale macht, die geweigerd, had haar recht te doen, en de vervolging der godsdienstige bijeenkomsten van de regeering had verlangd.

Deze gemeente had ook de kosten berekend. Dat men wederrechtelijk en door geweld haar kerk en kerkelijke goederen ontnemen zou, en dat zij nog andere gewelddadigheden en vervolging zou hebben te verduren, kon zij te voren weten, maar haar weerhouden om God te gehoorzamen, kon dit niet.

Weinige dagen later werd dezelfde stap door eene andere |9| gemeente, met haren leeraar en kerkeraad, in het Zuiden van ons land gedaan. En ofschoon geene andere gemeente het voorbeeld dezer gemeenten volgde, en slechts een vijf- of zestal jeugdige leeraars deden wat die twee leeraars gedaan hadden, zag men toch weldra allerwege gemeenten ontstaan. Zelfs werden de vervolgers eerder met hunne eigene positie verlegen, dan de vervolgdten ontmoedigd. Hoewel langzaam, en als ondanks zichzelf, kwam de regeering er eindelijk toe om eerst het bestaan van enkele gemeenten te erkennen, daarna de vijandelijke vervolging te doen ophouden, en tenlangenste zelfs onze Kerk als eene wettig bestaande, in de rij der kerkgenootschappen op te nemen.

De enkelen die voor veertig jaren vraagden naar de oude en beproefde paden, zijn meer dan verhonderdvoudigd; het tweetal gemeenten is thans, tot meer dan driehonderd en twintig gestegen. De vervolgte Kerk is, niettegenstaande duizenden en tienduizenden door de vervolging aan haar met geweld afgeperst zijn en ook nu nog wederrechtelijk aan haar onttrokken worden, niet verarmd.

Het bouwen van kerken en pastorieën, het onderhouden van leeraars en armen, van scholen en onderwijzers, heeft de leden niet verarmd maar veeleer verrijkt. Of is het niet een bewijs van den zegen des Heeren, een bewijs van de bevestiging der beloften Gods aan degenen die Hem dienen, dat onze Kerk in het jaar 1873, uitsluitend voor Kerk en armen, heeft kunnen opbrengen de aanzienlijke som van meer dan *f* 700.000?

Voeg erbij wat daarenboven voor predikants-weduwen en weezen, voor de Theologische School en de Zending is opgebracht, en gij komt tot een bedrag van boven de acht ton. |10|

Onder den druk ja door haar is de Kerk groot geworden. Zij staat thans in den lande mede opgenomen in de rij der kerkgenootschappen, prijkkende met den naam dien de Gereformeerde Kerk in ons land, de Kerk der vaderen van ouds, heeft gedragen, en belijdkende wat die vaderen beleden hebben.

Hulpe van God verkregen hebbende staat zij tot op dezen dag, en wij mogen wel uitroepen:

Loof den Heer mijne ziel, en vergeet geene van Zijne weldaden!

Waar ik melding maak van de weldaden door den Heere aan Zijne gemeente geschonken, kan ik wel het allerminst zwijgen van onze Theologische School, de twintigjarige dochter der veertigjarige moeder.

Ik wenschte wel, dat ik u allen voor een oogenblik een 40-tal jaren kon doen terugzien. Gij zoudt u dan een denkbeeld kunnen maken van den honger en dorst naar de woorden des levens, waarvan ik straks sprak. Ik zie nog in mijn geest, hoe des Zaterdag het vroeger onbekende Ulrum bezocht werd door ouden en jongen die vijf, tien en nog meer uren ver gekomen waren om des Zondags eene zuivere verkondiging van het Evangelie der genade te kunnen hooren. Ik zie nog des Zondagsmorgens van alle zijden de menschen aanstroomen van heinde en ver, zich weldra opeenhoopen en verdringen in het niet zeer groote kerkgebouw. Onder dezen bevonden er zich die waren komen lijden of varen, maar er waren ook die zich, zooal niet elke week dan toch telkenmale een loop van eenige uren getroostten.

Het Woord Gods was dierbaar in die dagen. En de beruchte wetsbepaling van het 20-tal, toegepast op alle godsdienstige |11| samenkomsten buiten de kerkgebouwen, kon de opgewekte belangstelling evenmin beperken als te niet doen. Zij nam integendeel steeds toe. En waar men in de kerkgebouwen niet vond wat men zocht en gevoelde noodig te hebben, kwam men samen in huizen en schuren om door onderlinge gesprekken, het lezen van het Woord Gods en de werken van reeds ontslapene voorgangers, elkander op te bouwen in het geloof en te sterken in den strijd. Op vele plaatsen verwekte God tevens mannen uit het volk, die door het verklaren en toepassen van de H. Schrift gedeeltelijk aan de behoefte voldeden. Er was echter in waarheid een predikanten nood. Het zevental leeraars, al predikten sommigen hunner niet zelden 10, 15 of zelfs meer dan 20 malen in éene week, kon onmogelijk in de behoefte der gemeenten voorzien. In dien nood bad men tot God en Hij hoorde de smeeking.

Ofschoon er geen academie of seminarie was, waar men de jongelingen ter opleiding kon heenzenden, en de leeraren die er waren, bijna al hun tijd door anderen arbeid zagen ingenomen, kreeg de gemeente leeraren uit haar midden. Mannen uit het volk, door God zelf daartoe opgewekt en met gaven toegerust, werden na

meerdere of mindere opleiding geordend. Door de wereld gelaakt en door sommigen in de gemeente miskend, zegende God hun arbeid grootlijks. En tot op dezen dag zijn er van hen die met eere hunne plaats bekleeden in den rei der leeraren. Denkt slechts aan den oudsten Curator onzer School.

Toch gevoelde men in 't algemeen de behoefte aan een meer geregelde en wetenschappelijke opleiding der toekomstige leeraren. Pogingen werden daartoe aangewend door afzonderlijke |12| provinciën en ook door een twee- of drietal provinciën in verbinding met elkander. En in het jaar 1849 werd door eene Synode besloten tot de oprichting eener School voor de gansche Kerk. De Synode van 1851 moest echter de geheele zaak weer opgeven. Eene volgende Synode, gehouden in het jaar 1854, besloot bij vernieuwing tot de oprichting van eene Theologische School, koos deze stad als hare plaats, deed een geheel nieuwe benoeming van Leeraren, en zag haar werk met een betere uitkomst bekroond. Reeds den 6^{den} December van datzelfde jaar werd de School geopend, en het viertal Leeraren door haar benoemd, werd op dien dag in het kerkgebouw dezer gemeente bevestigd, terwijl 40 Studenten werden ingeschreven.

En thans, 20 jaren later? De oudste der eerste Leeraren is ingegaan in zijne rust; de drie overigen zien zijne plaats aangevuld met twee andere broeders; driehonderd en twee Studenten werden ingeschreven en volgden korter of langer het onderwijs dat gegeven werd; honderd vierenzeventig gingen van hier om het Evangelie der zaligheid te verkondigen, terwijl op dit oogenblik nog zevenenzestig Studenten zijn ingeschreven die het onderwijs volgen.

Wat dunkt u, mogen wij, waar we ons dit alles herinneren, dan niet niet dankbare erkentenis aan onzen God zeggen: tot hiertoe heeft ons de Heere geholpen?

Toch herinnerde ik u nog slechts aan zaken, die door allen geweten kunnen worden. Er is meer, dat tot ootmoedigen dank ons stemmen mag en moet. Ik zou kunnen vragen, wat er van den godsdienstigen toestand in Nederland, wat er van het Hervormde Kerkgenootschap zou geworden zijn, indien vóór veertig jaar de kerkelijke afscheiding niet in 't leven was |13| getreden, doch ik doe het niet. Ik wijs u liever op de honderd- en duizendtallen in onze Kerk en daarbuiten, die het beleden hebben en belijden, dat zij door middel van onze Kerk en door den dienst van onze leeraren gekomen zijn tot de kennis van den weg des heils, tot den troost in leven en sterven. Ja M.H., er juichen voor den troon des geslachten Lams, er leven op onzen vaderlandschen bodem en in het verre Amerika, ook in onze Oost en in Afrika, die God danken, dat zij gebracht zijn tot het geloof in Hem die voor zondaren leed, en stierf, en die als de levende Heiland ook nu in onze Kerken in onze School Zijne belofte vervulde: ik ben met u al de dagen tot de voleinding der wereld.

Gode en Hem alleen zij de eer!

Komt brengen wij Hem die eere toe door gemeenschappelijk te zingen:

Zijn naam moet eeuwig, eer ontvangen;
Men loov' Hem vroeg en spä:
De wereld hoor' en volg' mijn zangen
Met Amen, Amen na.

*

Trachtte ik u te stemmen tot ootmoedigen dank jegens Hem die ons uitgeleid, staande gehouden en gezegend heeft, thans ga ik spreken om u en mijzelfen tot geloovig vertrouwen op te wekken.

Elke groote beweging, vooral op het gebied des geestes, wordt door een leidend beginsel in het leven geroepen en staande gehouden. Ook de godsdienstige en kerkelijke beweging waarvan ik sprak, had zulk een beginsel. Dit beginsel was: de vrije genade Gods als de eenige oorzaak van het zalig worden van zondaren. Oorlog en cholera waren de middelen waardoor |14| velen uit hunne zorgeloosheid werden gewekt, en met meer belangstelling aan de toekomst, aan de eeuwige behoudenis begonnen te denken. Op de vraag: wat moeten wij doen om zalig te worden? werd evenwel over 't algemeen een antwoord gegeven, dat bij een ernstig streven zoomin het verstand bevredigen kon, als aan het geweten zekerheid en ruste schenken.

Het was als in de dagen der Hervorming. De in veler hart opgewekte behoefte naar troost en vrede vond geene bevrediging in den sirenenzang dier dagen: doe dit en zult leven. Niet een enkel op zichzelf staand dogma dat, terecht of ten onrechte, vanonder het stof waarin het bedolven was, werd weggehaald en op den voorgrond geplaatst, wekte of steunde de godsdienstige beweging; maar het arme menschenhart zocht en vond bevrediging in eene prediking, die het in het licht stelde: dat de oorzaak onzer behoudenis buiten ons ligt in God, en dat de grond van onze zaligheid niet te vinden is in de werken der rechtvaardigheid die wij gedaan hebben, maar in Hem die zichzelf voor zondaren heeft overgegeven in den dood; in de prediking die zich aansloot aan de leer der Hervormers en die der Apostelen, en die ook nu bevonden werd, gelijk in al de vorige eeuwen, eene kracht Gods tot zaligheid voor een iegelijk die gelooft.

Het antwoord op de vraag: hoe moeten wij zalig worden? zietdaar de zaak die de godsdienstige, en ik voeg erbij, ook de kerkelijke beweging in 't leven heeft geroepen.

Het wekte verbazing, dat in de 19de eeuw, waarin men gewoon was 's menschen waarde te roemen en van „Adams dankbre zonen” te zingen, weer gehoord werd, dat de mensch, door erf- |15| en dadelijke zonden, schuldig en verdoemelijk voor God, onbekwaam is geworden tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad.

Dit wekte verontwaardiging: dat de vrije wil werd tegengesproken en alle roem van het zalig worden den mensch werd ontnomen, om uitsluitend en geheel te worden toegekend aan de verkiezende liefde des Vaders, aan de verlossende liefde des Zoons en aan de vernieuwende kracht des Heiligen Geestes.

Dit verwekte vijandschap en woede: dat er eene prediking werd vernomen, die den mensch op het diepste vernedert en God op het hoogst verheerlijkt.

En deze vijandschap was het, die de kerkelijke besturen dreef om, zelfs zonder dat éene reglementaire bepaling der kerk overtreden was, den prediker dier leer te bemoeilijken en hem in zijne bediening te schorsen.

Het beginsel waarvan ik sprak, sluit nog een ander beginsel in, het beginsel n.l. van onvoorwaardelijke gehoorzaamheid en onderwerping aan het Woord Gods.

De leer van 's menschen ellende en die der vrije genade Gods wordt niet gekend en kan niet gekend worden dan uit het Woord Gods. De menschelijke rede ontdekt haar niet, zij stelt er zich veeleer tegen. Gods Woord alleen leert ons beide kennen, en alleen het geloof stelt ons in staat ze van heeler harte aan te nemen. Maar waar dat Woord erkend wordt als kenbron en toetsteen van ons geloof, daar wordt het tevens aangenom en als de regel van ons leven.

Zoo was het ook in de dagen der Scheiding. Zoodra kerkelijke besturen gehoorzaamheid en onvoorwaardelijke onderwerping begonnen te vragen, gaf men ten antwoord: oordeelt zelve of het geoorloofd is, ulieden meer te gehoorzamen dan |16| God. En toen men in dat Woord las, dat Christus en Belial niet kunnen samengaan, dat geloovigen en ongeloovigen niet aan dezelfde tafel des Heeren kunnen aanzitten, dat in de gemeente des Heeren leugen en waarheid niet een gelijk recht hebben van bestaan, en dat zij die zich als anti-Christenen openbaren, door de gemeente niet erkend mogen worden als leden of leeraars, toen werd gehoorzaamd aan het woord dat, de geloovigen toeroept: hebt geen gemeenschap aan de onvruchtbare werken der duisternis; en aan dat andere woord 'twelk zegt: gaat uit van haar mijn volk.

Andere beginselen worden er te vergeefs gezocht.

Ik weet wel hoe men beweerd heeft, dat het beginsel der Scheiding een geheel ander was: dat men een zuivere Kerk zocht te stichten, eene Kerk, waarin geene anderen dan alleen ware bekeerden leden waren.

Ook ben ik er niet onkundig van hoe er beweerd is, dat het beginsel van scheiding van Kerk en Staat den oorsprong heeft gegeven aan onze Kerk.

Evenmin is het mij onbekend, dat de meest algemeen heerschende meening onder hen die onze Kerk

tegenstaan is, dat de strijd tegen de Gezangen de Scheiding heeft veroorzaakt en niet de leer.

Doch ik meen, dat zoomin het een als het ander de moeite eener bepaalde wederlegging waard is. Het een zoowel als het ander weerlegt zichzelf. Of meent gij, dat het mogelijk is in dagen van algemeene zorgeloosheid en godsdienstige onverschilligheid geestdrift te wekken door en voor het idee van een zuiveren kerk-staat? Of dat in dergelijke dagen de belangstelling des volks kan worden gewekt door theorieën over de |17| verhouding van Kerk en Staat? Kunt gij u de mogelijkheid denken dat honderden en duizenden alsdan ertoe gebracht konden worden, om zich terwille van het niet zingen der Gezangen smaad, hoon, vervolging, geldboeten en gevangenis te getroosten?

Wilt gij echter éenige wederlegging? Welnu, werpt dan wat het eerste betreft een blik op de oorspronkelijke Acte van afscheiding, en let erop, dat daar tal van naamteekeningen gevonden worden die hoofden van huisgezinnen aanduiden welke geen lidmaten zijn maar zich met de hunnen bij de Gereformeerde gemeente wenschen te voegen.

Leest wat het tweede aangaat, hetgeen de leeraar en kerkeraad onzer eerste gemeente steeds gezegd en geschreven hebben. En wat het derde betreft, behoef ik er slechts aan te herinneren, dat de schorsing in de bediening reeds had plaats gevonden vóordat er bij kerkelijke besturen van den Gezangen-strijd sprake was. Ik herhaal daarom, wat ik zeide: onze Kerk is haar oorsprong verschuldigd aan geen ander beginsel dan dat, hetwelk ook de Hervorming in 't leven heeft geroepen; een beginsel, dat levensvatbaarheid heeft en leven wekken kan.

Ware het anders, ik schroom niet het uit te spreken, de ontvlamde geestdrift zou zijn uitgedoofd en de nieuw gestichte vereeniging zou haar eigen graf hebben gedolven. Getuige hiervan onze geschiedenis. Reeds in December van het jaar 1835 moest één der eerste leeraars worden geschorst en in Maart 1836 worden afgezet, omdat er grond was hem van het bedrijf eener zeer afschuwelijke zonde te verdenken. Ook was er van den beginne af eene groote versecheidenheid ja zelfs strijd tusschen meer dan één van de leeraren. In de |18| Synode van 1837 bleek het, dat de kiemen van dezen strijd reeds ontkiemd waren, zich hadden ontwikkeld en vruchten droegen. Die Synode zelve werd een nieuwe twistappel. Zij werd aanleiding en oorzaak van verwarring en scheuring, zoodat nog in 1840, meer dan éene provincie zich tegen het houden van eene Synode verklaarde. Eene volgende Synode die men trachtte te houden, is der vergetelheid prijs gegeven; en de Synode van 1846 die geacht worden moet, het eerst weer vereeniging gebracht te hebben in de van elkander verwijderde en tegen elkander strijdende partijen, telde niet één der eerste leeraren onder hare leden.

Die geschiedenis zegt veel. Ze toont, krachtiger dan woorden dit vermogen, dat de Scheiding, ware zij een bloot menschelijk werk geweest, door haar eigene voorgangers, door mannen die geacht waren de pilaren te wezen, zou zijn ten gronde gericht. Maar het beginsel bleef en dat beginsel werkte door. De vijandschap der kerkelijken, de vervolging door de regeering, inwendige verdeeldheid en strijd, of ook de tegenstand van mannen die wij anders in vele opzichten konden rekenen tot de onzen te behooren, hebben dit niet kunnen verhinderen. Gij stemt mij toe, dat de tegenstand van vrienden gevaarlijker is dan die van openbare vijanden. Maar ook dien tegenstand heeft onze Kerk kunnen verduren, al is het dat onder die tegenstanders, reeds van den beginne af dichters, rechtsgeleerden en godgeleerden van name gevonden worden. Of behoef ik u de namen te noemen van een *da Costa*, *Groen van Prinsterer*, *Molenaar* en anderen? Gij kent ze en kunt ze met nog vele anderen vermeerderen.

Nog onlangs is door één dier vrienden gezegd, dat wij de |19| Paria's onzer maatschappij zijn. Voor den oppervlakkigen beschouwer een woord, dat slechts constateert, wat algemeen erkend wordt waar te zijn. Voor elk die nadenkt evenwel een woord, dat tevens aanwijst, wáar bij velen de diepste grond is te zoeken voor den tegenstand dien onze Kerk van den beginne ondervond en ook nu nog ondervindt, van velen die zeggen met ons in de belijdenis één te zijn.

Onze Kerk heeft getoond in belijdenis en leven slechts één beginsel te hebben, en tevens het geloof en den moed te bezitten om den smaad aan dat beginsel verbonden te aanvaarden. En God heeft het gekroond. Daarom mogen wij vertrouwen dat de Kerk, zoolang zij aan dit beginsel getrouw blijft, verder zal staande blijven. Met

Luther zeggen wij: Gods woord houdt stand in eeuwigheid, en zal geen duimbreed wijken.

Men heeft van diezelfde zijde onze Kerk een provisorium genoemd. Maar hoewel ik geen profeet ben, en ook niet de zoon van een man wien het gegeven was in de toekomst te dringen, zie ik toch tot den huidigen dag de bevestiging van het woord, dat ik mij herinner meermalen uit den mond van mijnen vader gehoord te hebben, het woord der Schrift, toegepast op den toenmaligen toestand der door ons verlatene kerk: die vuil is, dat hij nog vuiler worde. En al heb ik geen lust om te roemen in de schande onzer Moeder, toch meen ik, dat de geschiedenis in de veertig jaren van ons bestaan in geen enkel individu de waarheid van dit woord krachtiger heeft bevestigd dan in de gemeenschap die men de Nederlandsche Hervormde kerk noemt. Vraagt gij nog bewijs? Welaan noemt mij dan, ik zeg niet eene kenmerkende Gereformeerde, maar eene algemeene Christelijke waarheid, die thans niet openlijk en straffeloos wordt [20] ontkend of bestreden, en ik zal de bewijzen die ik tot zoolang overbodig acht, u in grooten getale geven. Dat onze Kerk de laatste of ook de volmaakste openbaring zijn zou van de gemeente des Heeren op aarde, is verre van mij te beweren, doch met evenveel recht moet de Protestantsche Kerk een provisorium genoemd worden van de Roomsche Katholieke, als onze Kerk dit van de Hervormde kerk. Maar de toekomst is des Heeren. Ons is het heden gegeven, en onze roeping in dat heden is door het Woord Gods bepaald. Gehoorzaamheid nu aan dat Woord riep onze Kerk in aanzijn, en zoolang zij op dat Woord blijft steunen, is de toekomst haar verzekerd.

Wij zijn de paria's der maatschappij. Als Kerk van Christus, als leden van Zijn lichaam is het niet anders, en kan het niet anders worden. De wereld zal u haten, heeft de Heere gezegd. Onze sterkte mag het daarom zijn, dat Hij ook gezegd heeft: hebt goeden moed, ik heb de wereld overwonnen.

Paria's te zijn in de schatting van mannen die wij onze broeders, zij het dan ook ontrouwe broeders achten, is moeilijker te verdragen. En ik ontveins het niet, dat eene ervaring pijnlijk aandoet, zooals in het begin van dit jaar één der onzen ondervond, toen hij bij een der aanzienlijken in den lande kwam die God vreezen, en van hem vernam, dat hij geene vrijheid vond om gelden te geven of te leenen tot den opbouw onzer kerken. Evenmin verwondert het mij, dat zijne verbazing verontwaardiging werd, toen hij eraan dacht, dat deze man één der weinigen is die geacht worden onze belangen in de Kamer te vertegenwoordigen, en die door onzen steun derwaarts zijngezonden. Doch kan het niet anders zijn: om des Heeren wil kunnen wij ook dit verdragen, wetende dat de gunst des Heeren meer is [21] dan de gunst der menschen, wie zij dan ook mogen zijn. Wij mogen echter den Heere danken, dat onder die broeders ook betergezinden gevonden worden, en tevens vertrouwen, dat het onrecht vroeger en ook nu nog ons aangedaan ten eenigen tijde door hen zal worden erkend.

Donker is voor het menschelijk oog de toekomst voor de gemeente des Heeren, ik weet het. Het ongeloof, het Moderne ongeloof dringt door tot alle rangen en standen in de maatschappij, beheerscht de wetenschap, en proclameert den ondergang van Kerk en Christendom. Het bijgeloof verheft zich allerwege, en doet zich steeds onbeschroomder hooren. Een Christen, die nog waarlijk gelooft, die onvoorwaardelijk de Schrift gelooft, en in gehoorzaamheid aan dat Woord zijn leven zoekt te richten, blijkt meer en meer eene zeldzaamheid te wezen, eene plante niet van deze aarde maar van den hemel.

Doch zoolang onze Kerk, en met haar deze School, vasthoudt aan het beginsel waardoor Kerk en School haar aanzijn kregen, behoeven wij niet te vreezen. Openbaring van nog grootere vijandschap wacht misschien de gemeente. Wat wij thans zien gebeuren is, zoo het schijnt, nog niet meer dan het begin van den afval die er is voorspeld; doch Hij die tot de gemeente gezegd heeft: „Ik ben met u al de dagen, tot de voleinding der wereld”, is dezelfde tot wien de Vader gezegd heeft, dat Hem alle macht is gegeven in den hemel en op de aarde.

Daarom is de toekomst, zool niet die van onze personen, dan toch zeker die van het beginsel, dat onze Kerk en School door de genade Gods het hare noemen.

Komt, sterken wij ons in dat vertrouwen, door met Luther te zingen: [22]

„Een vaste burcht is onze God,
Een toevlucht voor de Zijnen!

Al drukt het leed, al dreigt het lot,
Hij doet Zijn hulp verschijnen!

De vijand rukt vast aan

Met opgestoken vaan;

Hij draagt zijn rusting nog

Van gruwel en bedrog.

Maar — zal als kaf verdwijnen!

*

Geen aardsche macht begeeren wij,
Die gaat welras verloren!
Ons staat de rechte Man ter zij,
Dien God ons heeft verkoren, —

Vraagt gij Zijn Naam, zoo weet,

Dat Hij de Christus heet!

De liev'ling uit Gods schoot.

Zijn Zoon en Troongenoot,

De zege is Hem beschoren!

*

En grimt ook de open hel ons aan
Met al haar duizendtallen,
Toch zal geen vrees ons nederslaan!
Toch doen wij 't krijgslid schallen:

Hoe ook de Satan woedt,

Wij staan hem, voet voor voet,

En tarten zijn geweld!

Zijn vonnis is geveld:

Eén woordjen doet hem vallen!

*

Gods Woord houdt stand in eeuwigheid,
En zal geen duimbreed wijken;
Beef Satan! Hij die ons geleidt,
Zal u de vlag doen strijken!

Delf vrouw en kindren 't graf!

Neem goed en bloed ons af!

Het brengt u geen gewin:

Wij gaan ten hemel in, —

En erven koninkrijken.” [23]

*

Onze Kerk heeft haar oorsprong te danken aan een beginsel. Trouw aan dat beginsel is de voorwaarde, zonder welke zij geen reden van bestaan meer zou hebben. Ontrouw eraan zou hare verzwakking, verzaking ervan haar ondergang worden. Met eene gemeente en met een kerkgenootschap is het niet anders dan met elke andere vereeniging. En elke vereeniging die het beginsel, dat haar in 't aanzijn riep, op den achtergrond plaatst, verzwakt haar kracht, terwijl zij bij verzaking ervan haar graf delft. Roeping der Kerk is het daarom, dat zij vasthoude aan het beginsel waardoor zij in 't leven trad, dat zij het ongeschonden beware, en het steeds in een helder licht plaatse.

Niemand meene, dat er in dit opzicht geen gevaar zou bestaan, van te verliezen wat wij hebben. Van ons beginsel geldt, wat eenmaal van het Christendom in 't algemeen gezegd werd: het is eene sekte die allerwege wordt tegengesproken.

Rome spreekt het tegen, omdat het de verdienstelijkheid der goede werken predikt. De Modernen spreken het tegen, omdat zij het Bijbelsch begrip van zonde, schuld en straf niet aannemen. De Evangelischen spreken het tegen, omdat zij van eene algemeene vaderlijke Gods jegens de menschen gewagen. Zelfs velen, die onder den naam van orthodoxen doorgaan en den roem van geloovige predikanten zich toeëigenen, staan er tegenover, omdat zij in het aannemen van de aangeboden zaligheid een menschelijken factor erkennen, waarvan het vermogen in den mensch aanwezig is.

Het beginsel onzer Kerk, en vrijmoedig voeg ik erbij, het beginsel der H. Schrift, verdraagt zich noch met het een noch met het ander. In den grond der zaak staan wij, of liever staat ons beginsel, niet dichter bij hen, die een **decretum** [24] **Salutis** erkennende de **praedestinatio ad Salutem** prediken, van hen die hebben willen gelooven en in dat geloof volharden, dan bij hen die van niets anders willen weten dan van eene algemeene genade of van eene algemeene zaligheid.

Naarmate evenwel de voorstellingswijze meer den schijn heeft ook ons beginsel te willen huldigen, is het gevaar van misleiding te grooter.

Bij eene prediking: dat er in den mensch een kiem ten goede is overgebleven, wordt de tegenspraak van ons beginsel dadelijk erkend; maar hoe weinigen gevoelen die tegenspraak in eene prediking, welke leert: dat de mensch geheel bedorven is, dat hij wedergeboren moet worden, en dat die wedergeboorte het werk is van den Geest Gods die zich aansluit bij het waarheidsgevoel of het zedelijk bewustzijn in den mensch? En toch M.H., staan wij, of liever staat ons beginsel, even ver van die prediking verwijderd als Gomarus verwijderd was van Arminius.

Ik kan dit thans niet verder ontwikkelen. Het is mij genoeg u gewezen te hebben op het gevaar, dat ons niet het minst van die zijde dreigt, vanwaar men het 't minst zou verwachten. Ik ben er zeker van, dat het geheel iets anders is dan dogmatisme, wanneer ik u er opmerkzaam op maak, dat de Moderne orthodoxie met de orthodoxie, zooals die in onze Symbolische Schriften gevonden wordt, zich niet laat vereenigen.

Gaarne erken ik, dat een éenzijdig theologisch beginsel oorzaak wordt, dat de anthropologie niet tot haar recht komt; maar wie zich bevredigen kan niet eene leer aangaande den mensch, die uitgaat van het beginsel dat de mensch nu nog het beeld van God heeft, gelijk Adam dit had voor den val — [25] hij daalt zoomin af tot de diepte van 's menschen ellende, alsdat hij opklimt tot de almacht en den rijkdom der goddelijke genade. Het grootste gevaar evenwel dreigt niet van buiten af. Ons beginsel is een beginsel, dat niet het onze wordt door menschelijk onderwijs. Het is een beginsel, dat in het leven ervaren moet worden. Getuige dit de geschiedenis der Christelijke Kerk in mannen als Paulus en Augustinus; getuige dit ook de geschiedenis van zoovelen in onze dagen, die van alle schoolsche geleerdheid vreemd, door eigen levenservaring ertoe gebracht werden om geen vrede te kunnen hebben met wat zij noemen: „eene water-en-melk-rechtzinnigheid.”

En toch wordt die water-en-melk-orthodoxie zoo licht de theologie van alle irenische naturen, geneigd als zij zijn om alle punten van verschil te vermijden met hen die zij als geloovige, wetenschappelijke mannen hoogachten en als broeders liefhebben; en die van alle ethisch-gezinden die allen nadruk erop gelegd willen hebben, dat het Christendom niet is eene leer maar allereerst leven.

Daarenboven is het de theologie van het niet wedergeboren hart, om zalig te worden door iets te doen, of, wat weder op hetzelfde neerkomt, door aan de genade Gods en aan de werking van den Geest Gods niet hardnekkig weerstand te bieden.

En dewijl ik de laatste zal zijn die zou willen beweren, dat al onze leden of al onze leeraren de genade onzes Gods als eene **gratia irresistibilis** in hart en leven hebben ervaren, ben ik één der eersten die het gevaar erkent, dat de gemeente des Heeren van die zijde dreigt. |26|

Houdt wat gij hebt, roepen wij daarom Kerk en School toe, opdat niemand u uwe kroon ontroove.

Meent evenwel niet, dat ik zou willen beweren dat de Kerk een petrefact is. Eene gemeente die belijdt een levend Hoofd te hebben, een Hoofd waaraan alle dingen onderworpen zijn, kan geene versteening wezen. Ook onze Kerk mag het niet worden. Wel is het haar van schijnbaar vriendschappelijke zijde toegevoegd, dat zij den dood der verstijving te gemoet gaat, maar dien dood duchten wij nog niet, zoolang de Kerk, het fundament onveranderd behoudende, blijft volharden in de leer der Apostelen. Niet het met allerlei wind van leer omgevoerd te worden, is het bewijs, dat de gemeente leeft. Veeleer is het onveranderd bewaren van het haar toevertrouwde pand, bewijs van het leven der gemeente in hare levensgemeenschap met Hem van wien zij getuigt, dat Hij gisterenen heden en tot in eeuwigheid dezelfde is.

Onze Kerk mag geene versteening gelijk worden, zeide ik. Dat zij het niet was, getuigt haar 40-jarig bestaan, geheel onafhankelijk van den Staat; getuigt de liefde door haar betoond, de arbeid door haar verricht, de zegen door haar verspreid, de uitbreiding door haar verkregen.

Opdat zij het niet worde, moet zij volharden in werkzaam te zijn. De Kerk behoort najverig te wezen op haar onafhankelijk, geestelijk karakter. Het koninkrijk van onzen Heer is niet van deze wereld. Geen staatsmacht mag zij willen om haar te schragen; geen staatsgeld om haar te verzorgen. Aan Jezus alleen zij de eer om de gemeente te behouden, te bewaren, te verzorgen. Dat onze Kerk zich daarop najverig betoond heeft, legt haar bovenal in onze dagen de verplichting |27| op, om te toonen dat eene gemeente die den levenden Christus erkent als haar Hoofd, levenskracht ontvangt van Hem die haar leven is.

Hierdoor zal de wereld, meer dan dit door woorden geschieden kan, genoodzaakt worden om te zeggen: hun rotssteen is niet als de onze.

Geen petrefact mag de gemeente wezen. Daarom moet zij voortgaan in wat zij zoo goed begon. Zij begon met te getuigen tegen de afwijking in de leer, tegen de verbastering in de zeden. Zal nu de Kerk een pilaar en vastigheid zijn der waarheid, dan moet zij volharden in dit haar getuigenis. De waarheid moet zij prediken binnen de wanden harer eigene bedehuizen en daarbuiten. Niet slechts moet zij haar goed recht van te getuigen handhaven, maar ook buiten haar en in haar midden de tegenstanders aanvallen. Bouwen en strijden, ziet daar hare roeping. Door de tegenstanders uitgedreven, hebben wij een terrein behouden waarop wij kunnen staan, vanwaar wij den aanval kunnen richten. Den arbeid niet moede te worden, in den strijd den moed niet te verliezen, door de listen der vijanden ons niet te laten verschalken, voor het geweld niet te zwichten, dit is het wat wij noodig hebben. En in den kerkelijken strijd onzer dagen? Wij kunnen, wij mogen niet anders dan blijven getuigen, dat eene Kerk van Christus niet is en niet mag zijn een disputeer-college, een vereeniging waarin de meest verschillende, elkander uitsluitende beginselen, gelijkelij bestaansrecht hebben. Wij moeten hen tegenstaan die, zij het ter wille van hunne overtuiging, of tegen hunne overtuiging ter wille van hunne liefde tot het geld, nog altoos dezelfde kansels betreden die ook door Modernen ingenomen |28| worden. De kerk mag niet, is het dan ook maar ééne ure, hen verdragen die haar Heer en Hoofd lasteren.

Ook wij erkennen een tucht des Heiligen Geestes, maar die tucht ontslaat de gemeente niet van hare roeping

om de boozen uit haar midden weg te doen.

Ook wij weten, dat in de toekomst des Heeren vele dingen anders zullen worden dan zij nu zijn, maar geene toekomst ontslaat ons van onze oogenblikkelijke roeping. Niet in de toekomst maar in het heden leven we. Dat heden is het onze, en in dat heden te doen wat God gebiedt, het eenige dat wij mogen willen.

Het kerkelijk vraagstuk mag zoomin naar de toekomst worden verschoven, als dat men zou mogen trachten het langs den politieken of diplomatieken weg tot oplossing te brengen. Hierbij heeft geene andere wet gezag dan de wet van het koninkrijk der hemelen.

Naar die wet behoort ook het kerkelijk en het gemeentelijk leven te worden ontwikkeld. De eerste gemeente onzer Kerk verklaarde terug te willen keeren tot de leer, de tucht en den dienst der Gereformeerde Kerk. Die Kerk nu kende geene stilstaande kerk. Zij wist, dat er in het leven der enkele gemeenten en in dat der Kerk ontwikkeling is en volmaking, evenals dit is in het leven der enkele geloovigen. Naar die ontwikkeling kan elke gemeente streven, omdat in ons midden hare zelfstandigheid erkend is en door niets belemmerd wordt. Ook de Kerk kan het, omdat er geene staatsmacht is die zij naar de oogen moet zien. En dat dit streven noodig is, terwijl in de Protestantische kerkgenootschappen buiten ons én het gemeentelijk én het kerkelijk leven zoogoed als dood is, zegt ons het geboren worden, de tijdelijke groei, het langzaam [29] wegwijnen en het later verdwijnen van zoovele vereenigingen en bonden, als er in de 40-jaren van ons bestaan hun aanzijn bekomen hebben. Zelfs meen ik niet te veel te zeggen als ik beweer, dat het gemeentelijke en kerkelijke leven beschouwd worden mag als de thermometer van het geestelijke leven eener gemeente of kerk. En nu zie ik met dankzegging en vreugde, in hetgeen gedaan wordt voor onderhoud van Kerk en Armen, voor Weduwen en Weezen, voor onze School en Studenten, voor de Zending in ons land en daarbuiten, en in vele andere zaken die ik thans niet alle noemen kan: dat die thermometer ettelijke graden boven nul teekent. Zoolang er evenwel nog leeraars zijn die al zuchtende hun werk moeten verrichten, omdat niet behoorlijk in hun nooddruft wordt voorzien, zwakke gemeenten niet genoeg gesterkt worden door de sterkere, de Zendingsarbeid in het land door de gemeente aan de leeraren, of door de leeraren in 't algemeen aan enkelen wordt overgelaten, eene inrichting aan onze Kerk blijft ontbreken waar de ouders die voor hunne zonen eene algemeen wetenschappelijke opleiding zoeken, zulke opleiding kunnen bekomen, bijzaken die het hart koud laten dikwijls de hoofden warm maken, en meer andere dingen van dien aard in de enkele gemeenten of in de Kerk aanwezig zijn of gemist worden — tot zoolang blijft de thermometer beneden den graad die bloedwarmte aanwijst.

Ontwikkeling en volmaking van het gemeentelijk en kerkelijk leven moeten wij zoeken, opdat onze Kerk voortdurend een bolwerk zij tegenover het individualistisch en particularistisch streven van het Darbysme; en opdat zij eene toevlucht biede voor alle edele geesten en verhevene karakters, die, den geestdoodenden kerkistischen strijd voor het Hervormd [30] kerkgenootschap moede, met eene afscheiding van alle kerkgenootschappen zoomin als met het Irvingianisme zich kunnen bevredigen. Voortdurend moeten wij ze zoeken, opdat het niet volkomene volkomen worde en het geestelijke leven groeie en bloeie.

Dat ook onze School hiertoe arbeiden moet, schijnt wel onnoodig te zeggen. Is het in 't algemeen waar, dat eene gemeente wordt hetgeen een leeraar is, dan worden de gemeenten wat deze School is. Haar invloed op de Kerk moet groot zijn. Zij ontvangt van hier hare leeraren. Alleen, wanneer die leeraren zijn wetenschappelijk gevormde, in het Woord Gods en in de leer der waarheid wel onderwezene, en tevens godvruchtige mannen, zullen zij op den weg der ontwikkeling en der volmaking gemeenten en Kerk kunnen voorgaan. Mannen hebben wij noodig, die een open oog hebben voor den godsdienstigen en zedelijken toestand onzer dagen, mannen die in de School onderwezen, den geestelijken strijd hebben leeren kennen en door eigen levenservaring bekwaam zijn en in staat gesteld, om mede te staan aan de spitse in den strijd tegen on- en bijgeloof, tegen zedeloosheid en allerlei ongerechtigheid. Zij alleen vermogen aan de behoefte van de Kerk te voldoen. Stellen wij nu dien eisch voor onze leeraren, dan mag de Kerk de School niet laten blijven wat zij is.

Van tweeën één moet geschieden: óf het litterarisch wetenschappelijk onderwijs onzer toekomstige leeraren moet gegeven worden aan het op te richten gymnasium, dat, naar ik hartelijk wensch, spoedig verrijze, óf het personeel der leeraren aan onze School moet worden vermeerderd en het ontbrekende worden aangevuld. Dankbaar voor hetgeen de School voor de Kerk [31] reeds was, moet de Kerk deze hare stichting volmaken,

opdat zij zelve de vruchten ervan plukke. Zij mag hiermee niet wachten tot later, omdat de Heer haar het vermogen geeft, te kunnen wat zij moet ; omdat er ouders zijn die het voor hunne kinderen van de Kerk dringend begeeren; omdat er jongelingen zijn die dit vragen; en omdat de nood der tijden hiertoe roept.

Ik verwacht niet van de wetenschap de overwinning op het on- en bijgeloof, noch door haar de uitbreiding en de volmaking der gemeente, — die overwinning geschiedt alleen door het geloof, evenals de uitbreiding en volmaking der gemeente het werk is van den Heiligen Geest; maar mag aan niemand haastiglijk de handen worden opgelegd en moeten de leeraren bekwaam zijn, zoowel om de tegenstanders te weerstaan als om het Woord Gods zuiver te prediken, dan moet de Kerk zorgen dat aan hare opleiding niets ontbreekt. Niet zonder de geschikte middelen ter hand te nemen, mogen wij verwachten, wat de Heer der gemeente door middelen haar geven wil.

Hiermede zou ik kunnen eindigen. Bij eene gelegenheid als deze wil ik dit evenwel niet, zonder uwe namen genoemd te hebben, waarde *van Velzen* en *Brummelkamp*, die de eenige overgeblevenen zijt van de leeraars, welke gehoorzaamheid aan den Heer der gemeente hooger hebben geschat, dan hooge traktementen, schoone pastorieën en de achting der wereld. Gaf de Heere u in de dagen uwer jeugd de genade om de smaadheid van Christus grooter rijkdom te achten dan de schatten der wereld, thans, nu de ouderdom en de grijsheid |32| daar is, geeft Hij u het voorrecht om te mogen zeggen: onze arbeid is niet ijdel geweest in den Heere.

Niet u, maar den Heere zij de eer voor hetgeen Hij door u wrocht. En ik ben des zeker, gij zijt de eersten die dit betuigt.

En wij, Leeraren en Studenten dezer School die dit met u betuigen, verblijden ons met geheel de Kerk, dat God uw leven zoo lang rekte om te mogen aanschouwen, wat Hij u te aanschouwen geeft; en bidden Hem voor u, dat gij, zoolang ge leeft, zult mogen ervaren dat God de door u uitgeleide gemeente Zijn zegen en den vrede schenkt. Voor School en Kerk spare Hij nog uw leven, en zegene u met den zegen dien wij zingende u toebidden:

Dat 's Heeren zegen op u daal,
Zijn gunst uit Sion u bestraal';
Hij schiep 't heelal zijn naam ter eer:
Looft, looft dan aller Heeren Heer.

Hooggeachte Ambtgenooten, laat ons in den arbeid niet vertragen, en in de liefde tot den Heer, tot Zijne gemeente en tot elkanderen steeds meerder worden.

Geliefde Leerlingen, medestrijders op het veld der wetenschappen, en weldra naar ik hartelijk wensch en vurig bid, medestrijders in den dienst des Heeren, houdt moed en weet, de Heere zal uwe hulpe zijn, zoo gij Hem zoekt en in Hem uwe sterkte vindt.

Medebroeders in het werk der Bediening, en Gij die den Heere liefhebt, u allen roep ik toe: zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet dat uw arbeid niet ijdel is in Hem. Komt, |33| geven wij dien Heere de eer, sterken wij ons in het vertrouwen op Hem, en wekken wij onszelven en elkanderen op om te volharden in den dienst en het werk onzes Gods door te zingen:

Uw God, o Kerke! heeft de kracht
Door Zijn bevel u toegebracht,
O God! schraag dat vermogen.
Versterk, hetgeen Gij hebt gewrocht,
En laat Uw hulp, door ons verzocht,
Uw volk voortaan verhoogen.
Dan passen, Uwen naam ter eer,
Om Uw gemeente wil, o Heer!

De vorsten op Uw wenken;
Zij zullen u, van alle kant,
Zelfs uit het allerverste land,
Vereeren met geschenken.

*

Wat ik mij had voorgesteld, heb ik voleindigd. Mij rest, dat ik het bestuur der School aan mijn opvolger overgeef, en u vooraf het een en ander van de lotgevallen, die de School dit laatste jaar had, mededeel. Met eene inrichting is het niet anders dan met eene familie. Hoe minder ervan te verhalen is, des te gelukkiger meestal. Ik verblijd mij dan ook, dat ik hier betrekkelijk kort wezen kan, ofschoon ik zou wenschen dat ik nog korter wezen mocht. Over 't geheel zegende de Heere ons met gezondheid. Een enkele les kon wegens ongesteldheid van den een of anderen Leeraar niet gegeven worden, en weinige Studenten waren slechts een enkele maal verhinderd de lessen bij te wonen. Twee waren evenwel om redenen van gezondheid verplicht zich tijdelijk naar huis te begeven en mochten later de studie hervatten, terwijl een derde ook nu nog afwezig is, doch zoo wij vernemen spoedig hoopt terug te keeren. [34]

Eén der Leeraren die gehoopt had, dit jaar in den kring der zijnen zijne veertigjarige huwelijks-vereening te vieren, zag zijne liefhebbende gade, die met hem de hitte der vervolging had verduurd, ten grave dalen. De meesten uwer hebben haar gekend, die ook door anderen dan door hare eigene kinderen, door niet weinige leeraren, vroegere kweekelingen van haren man, als eene Moeder werd geëerd en bemind.

Geen lofrede wil ik op haar houden. Alleen is het mij eene behoefte, haar, de trouwe levensgezellin van mijnen geliefden broeder Brummelkamp, de geliefde vriendin en zuster, die op den dag der opening van deze School allen ten haren huize om den feestdisch verzamelde en 19 malen met ons dien dag met vreugde herdacht, op dezen stond niet te vergeten, maar met dankzegging melding te maken van de liefde die zij ons Leeraren en ook de Studenten steeds heeft toegedragen en bewezen.

Hare nagedachtenis is als die eener rechtvaardige in zegening, en zal dit nog wel langer blijven. Haar meestal bezwaarvol leven is geëindigd, en zij kent geen bezwaren meer. Hare ziel is der kooi ontvloden, en juicht in Hem dien zij op aarde zocht en liefhad.

Een ander der Leeraren, de oudste onzer, werd door Z.M. den Koning benoemd tot Ridder van den Nederlandschen leeuw. Het is de eerste **dies natalis** onzer School, dat dit eereteeken de borst van één der Leeraren siert; dat ordeteeken tevens het eerste dat aan onze School of Kerk te beurte viel.

Met blijdschap maak ik er daarom melding van, en wensch tevens, dat de Ridder van Velzen nog vele jaren in ons midden moge verkeer en voor de Kerk gespaard blijven. [35]

Van 's Heeren zorg voor de School ontvingen wij opnieuw een verblijdend bewijs in het legaat van f 1000, dat haar vermaakt is door Mejuffronw de Weduwe J. Arijse de Boer.

Van de Studenten mochten de Leeraren wat gedrag en studie betrof, over 't geheel een gunstig getuigenis afleggen. Smartelijk evenwel is het, dat een der Studenten daarop eene uitzondering maakte, en zelfs tijdelijk van de School moest worden verwijderd. Te smartelijker is het daarom, te moeten mededeelen, dat nog een ander, door het voorbeeld van zijn medebroeder niet afgeschrikt en ook door de vrees niet weerhouden, aan dezelfde overtreding zich schuldig maakte en dat aan hem het consilium abeundi is gegeven.

In het begin van dit jaar ontviel ons door den dood de nog zoo jeugdige broeder, Klaas Crans. Drie anderen verlieten de School, de één om tijdelijk zijne Litterarische studiën te Leiden voort te zetten, de ander omdat hij hier niet vond wat hij zocht, en de derde omdat hij niet bekwaam wat hij begeerde.

Zestien Theologische Studenten boden zich aan voor het examen, en werden allen bekwaam geacht om den titel van candidatus reverendi ministerii te dragen. Dertien hunner zijn nu reeds **ministri verbi divini**. Eén is

door eene gemeente als haren **minister** beroepen en twee staan nog aan de markt. Van de dertien die zich lieten examineeren om te weten of zij de kundigheden hadden vergaderd om met vrucht de Theologische studiën te kunnen beginnen, ontvingen twaalf een bevestigend antwoord van de Curatoren.

Dertien studenten werden dit jaar voor het eerst ingeschreven. Eén die vroeger tijdelijk was verwijderd geweest, kwam [36] weer bij ons, terwijl één Student van „Hope College” in N. Amerika als hospitant gedurende dezen cursus onze lessen bijwoonde.

Aanvaard dan nu geliefde broeder *Steketee*, aan wien in de beurte der jaarorde het bestuur der School toekomt, dit bestuur uit de handen van mij die mijnen God dank voor de hulpe en den zegen mij dit jaar geschonken, en die u, met geheel de School en Kerk aan de hoede, de leiding en het bestuur beveel van Hem die beloofd heeft, dat de poorten der hel zijne gemeente niet zullen overweldigen.

Laus Deo, Salus Ecclesiae!

a.

© Appendix Vaginix Productions 2004

Na Vijftig Jaren

Feestrede bij de Herdenking der Afscheiding te Ulrum, 13/14 October 1834

door H. de Cock

Groningen — G.J. Reits — 1884

[a](#)

Hooggeachte Feestgenooten!

Aan den avond van gisteren, den 13den October, mochten wij hier [1](#) vergaderen om in dankzegging en gebed ons te vereenigen. 't Was om te herdenken dat op Maandag den 13den October 1834 eenhoogstgewichtig besluit werd genomen door den leeraar en den kerkeraad der Hervormde Gemeente van deze plaats. Zij toch namen geen ander besluit, dan dat zij zich afscheidten van de Nederlandsche Hervormde Kerk in Nederland.

Thans zijn wij hier opnieuw vergaderd, omdat voor 50 jaren, op denzelfden 14den October, die ook toen op Dinsdag viel, bijna de geheele gemeente met den leeraar en den kerkeraad zich vereenigde en mede verklaarde **geene gemeenschap meer te willen hebben met de Nederlandsche Hervormde Kerk, totdat deze terugkeert tot den waarachtigen dienst des Heeren**. En ook nu is ons doel voorzeker geen ander, dan bij de herdenking van dit feit en van de geschiedenis dier 50 jaren Hem de eere te geven, die zoo wonderbaar heeft geleid, zoo grootelijks heeft gezegend, en nog tot op dit oogenblik toont, dat die daad der gemeente, geschied is naar zijnen wil.

Voorganger te zijn in deze ure acht ik eene hoogs gewichtige taak, doch ook niet minder eene vereerende.

Daarom heb ik, ofschoon niet zonder eenigen schroom gaarne de hoogst vereerende opdracht van den kerkeraad dezer gemeente op mij genomen. |6|

Moest er gesproken worden om den toenmaligen leeraar der gemeente te verheerlijken, ik zou de opdracht niet hebben aanvaard. Als zoon van **Hendrik de Cock** zou ik de gedachtenis van mijnen Vader, die niet zijne eer zocht, den smaad niet willen aandoen als Heraut, ter verkondiging van zijn lof, op te treden. Maar nu wij in de Afscheiding van 1834, evenals in de Hervorming der 16de eeuw een werk Gods erkennen, mocht de gedachte, dat ik tot hem in eene zoo nauwe betrekking sta, geen oogenblik mij doen aarzelen. Evenals bij de herdenking van de Hervorming in de 16de eeuw Luther op den achtergrond treedt, en wij den 31sten October in dankbare herinnering houden, omdat toen de eerste stap werd gedaan, die tot de Hervorming leidde, zoo ook M.H. is ons deze dag een dag van dankzegging, dat het werk Gods, voor ruim 50 jaren hier tot stand gekomen, staande is gebleven tot op dezen dag en zulke heilrijke gevolgen heeft gehad voor geheel de Kerk. En waar wij den werkmeester eeren, valt het werktuig weg. Of dat werktuig een De Cock was of een Scholte; of het den naam droeg van Brummelkamp of Van Velzen, van Gezelle Meerburg of Van Raalte, dit kan ons meer onverschillig wezen.

Eere geven wij niet aan eenig mensch, maar alleen aan Hem die menschen, zwakke, zondige menschen gebruiken kan en gebruikt heeft om zijn werk te werken.

De afscheiding, heden voor 50 jaren hier tot stand gekomen, noemde ik een werk Gods. Ik weet, dat zij ook een werk van menschen en een werk des duivels genaamd is en nog genoemd wordt. Doch verwacht niet T.T. dat

ik als apologeet, als verdediger, zal optreden. Een werk Gods doet zich zelf als zoodanig kennen, 't behoeft onze verdediging niet. Voor die blind zijn blijft het toch, verborgen; voor hen die niet willen zien, baat [7] geen betoog; en zij, die de feiten der geschiedenis beschouwen in het licht van Gods Woord, zullen, als ik **de leiding Gods in het totstandkomen van de afscheiding; den zegen haar in den loop der 50 jaren geschonken; en den tegenwoordigen toestand der Kerken in ons land** eenigszins zal hebben toegelicht, niet aarzelen om met zoovele anderen in te stemmen, die gezongen hebben: „Dit werk is door Gods alvermogen, Door 's Heeren hand alleen geschied; Het is een wonder in ons oogen, Wij zien het maar doorgronden 't niet.”

*

Nu ruim 50 jaren geleden, was Ulrum eene gemeente die evenmin in de kerkelijke als in de staatkundige geschiedenis van ons land eenige vermaardheid had. De leeraar, die sedert 1829 haar diende, bewandelde in stilheid zijn weg en de kerkeraad telde in zijn midden geene mannen, die naar buiten zich eenigen naam hadden verworven.

Zoo bleef het tot het jaar 1831. Toen echter begon de prediking van Hendrik de Cock in de gemeente en ook daar buiten veler aandacht te trekken en geheel verschillend beoordeeld te worden. Ofschoon sedert 1824 leeraar in de Hervormde Kerk, was hij tot dien tijd zoo weinig met de leer der gereformeerde kerk bekend, dat zelfs de leerregels van Dordrecht, of de Vijf artikelen tegen de Remonstranten hem onbekend waren gebleven. Oude, gereformeerde schrijvers werden in zijne bibliotheek niet gevonden, een bijbel met randteekening werd er gemist, en zelfs Calvijns Institutie was hem nog niet onder de oogen gekomen.

Maar in het jaar 1831 en sinds dien tijd werd alles [8] anders. Hij leerde de gereformeerde leer kennen en liefhebben en begon haar in prediking en onderwijs, bij monde en in geschriften, te verkondigen, te verbreiden en te verdedigen. De prediking en de geschriften van den leeraar werden oorzaak, dat Ulrum weldra algemeen bekend werd. Elken Zondag kwamen er van nabij en van verre velen tot zijne prediking toestroomen, zoodat zelfs gindsch kerkgebouw te klein was. Wat men te Ulrum, zocht en vond was: eene gereformeerde prediking.

Ons kost het moeite in den toestand dier dagen ons te verplaatsen. Uren ver in den omtrek dezer gemeente was geene gelegenheid om eene gereformeerde prediking te hooren, zelfs niet in de geheele provincie. Alles was in een rustige rust; over Rome bekommerde men zich niet; moderneren waren er niet; en godsdienstelooze menschen hadden geene achting. Men wist in 't algemeen, dat de verlichting der 19de eeuw duidelijk had aangetoond, dat de gereformeerde leer van 's menschen onmacht ten goede; die van de noodzakelijkheid der wedergeboorte, de verlossing door Christus bloed en alle andere kenmerkende leerstellingen, niet waar konden zijn, en dat zij verouderd en versleten waren. Er waren leeraars, die zich niet ontzagen sommige leerstukken in den Catechismus, waarover zij nog moesten prediken, godslasterlijk te noemen.

Verwonderen kan het daarom niet, dat het optreden van een betrekkelijk jeugdig leeraar als verkondiger en verdediger van de gereformeerde leer, opzien baarde, onrust veroorzaakte en strijd te voorschijn riep.

Er waren echter te Ulrum en in zijne omgeving, in de, provincie en daar buiten, ook nog mannen en vrouwen, die met den vooruitgang niet waren meegegaan, die de verlichting duisternis durfden noemen, en die den moed [9] hadden zich stijfhoofden, domkoppen en dwepers te laten schelden.

En dezen, die ook fijnen genoemd werden, waren het die te Ulrum zielepijs zochten en vonden; zij waren het die God dankten, dat althans van gindschen kansel de leer der vrije genade Gods gehoord werd en dat er een leeraar was opgestaan, die de aloude, doch daarom nog niet verouderde gereformeerde leer verkondigde en verdedigde.

Ulrum was toen eene veel besprokene en bloeiende gemeente. Terwijl in den omtrek de kerkgebouwen slecht bezocht werden, veelal des middags zoo goed als leeg stonden; de catechisatiën, zelfs in den winter, niet dan met moeite gaande gehouden werden, en er geen zweem zelfs was van een opgewekt godsdienstig leven, was het hier in elk opzicht het tegendeel.

Stoornis echter kwam er door de hogere kerkelijke besturen. Dat de predikanten in 't algemeen zich vijandig toonden behoeft niet gezegd te worden, maar verwonderen mag het, dat het Classikaal Bestuur van Middelstum door zijne vijandschap zóó zich liet verblinden, dat het in eene vergadering, die wegens het geringe aantal leden tot het vellen van eenig vonnis onbevoegd was, den leeraar schorste voor een onbepaalden tijd.

Het deed dit daarenboven in eene buitengewone vergadering van den 19den December 1833, en toonde hiermee, dat het doel was te verhinderen, dat te Ulrum op de aanstaande Zon- en Feestdagen de gereformeerde leer zou worden gepredikt.

In eene beoordeeling van dit onrechtvaardige vonnis treed ik thans niet. Alleen doe ik opmerken, dat geheel de volgende kerkelijke procedure denzelfden geest openbaarde.

De gereformeerde leer was in die dagen algemeen |10| gehaat; en dat een leeraar zich zoo kon verlagen dat hij haar op nieuw durfde oprakelen, en door woord en geschrifte haar verbreiden en verdedigen, dit was meer dan de Weleerwaarde en Hoogerwaarde heeren van die dagen konden of wilden verdragen.

Geheele ontzetting van den dienst volgde dan ook binnen den tijd van **vijf** maanden. Bij Synodaal besluit werd echter de afzetting weer in eene schorsing veranderd. En dat vonnis zelf bewijst, dat de Synodale heeren hunne provinciale ambtgenooten en geestverwanten van overhaasting en verkeerde toepassing der tucht niet konden vrijpleiten.

De tegenstand, de vervolgingszucht, en de geheele ongereformeerde en onbijbelsche handeling van de Kerkelijke Besturen openden intusschen de oogen van den leeraar voor den feitelijken toestand, waarin de Nederlandsche Hervormde Kerk zich bevond.

Dat sedert 1816 de Hervormde Kerk in inrichting en bestuur iets geheel anders was dan de van ouds gereformeerde, en dat de feitelijk bestaande leervrijheid eene volgens de reglementen gewettigde was, dit was voor zijn verstand nog niet tot duidelijk bewustzijn gekomen. Ter goeder trouw meende hij nog altoos dat de leeraren verplicht waren de gereformeerde leer te prediken en te handhaven al werd ook door geleerden, en hooggeleerden gezegd en openlijk betoogd: de formulieren zijn en blijven afgeschaft.

Maar door alles wat er sedert December 1833 had plaats gevonden, was hij tot de overtuiging gekomen dat het Nederlandsche Kerkbestuur zich gelijk had gesteld aan het Paapsche, dewijl het Woord Gods werd verworpen of krachteloos gemaakt door kerkelijke wetten en besluiten; dat onbepaalde onderwerping aan Synodale reglementen en voorschriften werd gevorderd, zonder |11| dat een beroep op het Woord Gods eenige kracht had; en dat zij, die godzalig wilden leven in Christus Jezus, naar zijne eigene voorschriften in zijn woord opgeteekend, werden vervolgd. Hij vond in dit alles, in overeenstemming met art. 29 van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, de merkteekenen eener valsche kerk en achtte zich geroepen, overeenkomstig artikel 28 dierzelfde Belijdenis, het Ambt aller geloovigen te aanvaarden en zich af te scheiden van degenen , die van de kerk niet zijn.

Hadden de kerkbesturen van die dagen iets bezeten van Gamaliels wijsheid, of hadden zij zelfs, zooals in latere jaren geschiedde, niet anders gedaan dan overtredingen van bestaande Kerkelijke bepalingen te straffen, dan was te Ulrum den 13den October nog geene afscheiding gekomen van den leeraar en den kerkeraad. En op dezen 14den October zouden wij niet vergaderd zijn in dit kerkgebouw.

Maar M.H. evenals Luthers oogen door den tegenstand zijner vijanden geopend werden voor den toestand waarin Rome zich bevond, zoo was het ook nu. De Hervorming der 16de eeuw en de Afscheiding van voor 50 jaren zijn niet tot stand gekomen naar een tevoren vastgesteld plan, zij zijn niet in 't leven geroepen door menschelijk beleid, maar de vijandschap en de tegenstand der kerkelijke machten gaf het aanzijn aan beide. Werd De Cock niet dan zijns ondanks, na langdurige aarzeling, door den drang der omstandigheden er toe geleid om te doen wat hij eindelijk erkende zijn roeping en plicht te wezen, de Acte van Afscheiding is daar om te getuigen, dat de kerkeraad en de gemeente door dien zelfden tegenstand geleid zijn tot de verklaring, dat zij geene gemeenschap meer wilden hebben met de Nederlandsche Hervormde kerk.

Dit geschiedde Dinsdag den 14den October in den jare 1834. |12|

Verplaatst u met mij aan den avond van dien dag in gindsche woning, die toen eene kuiperij was en bewoond werd door de Wedw. Hulshof. Die woning was de plaats waar sedert de schorsing velen samenkwamen. Ook nu was de gemeente opgeroepen daar te komen. Was zij niet onkundig gebleven van wat er des maandags in de pastorie had plaatsgevonden, dan moest die gemeente wel in een gespannen verwachting zijn aangaande de dingen, die zouden komen. **Afscheiding van de Kerk**, 't had zulk een vreemden klank en was voorvelen eene geheel vreemde zaak. De gemeente had aan die oproeping gehoor gegeven en was daar vergaderd. Nu komt de leeraar, haar leeraar, dien zij liefheeft en hoogacht, met den kerkeraad in haar midden. Geheel zijn voorkomen toont dat hij doordrongen is van 't gewicht van deze ure, en beseft, dat wat thans geschieden zal hoogst belangrijke gevolgen moet hebben. Hij knielt neer in 't midden der gemeente en geheel de gemeente valt met hem neer voor 't aangezichte Gods. Er wordt gebeden. Daarna wordt aan de gemeente de geschiedenis der laatste maanden herinnerd; de toestand der Kerk wordt blootgelegd en haar wordt meegedeeld, welk besluit de leeraar en de kerkeraad hebben genomen. Onverholen wordt verder gezegd, dat men er op rekende dat deze daad vervolging ten gevolge hebben zou en men zich de berooving van goederen en van vrijheid, indien niet nog ergere dingen, zou moeten getroosten, en dat daarom elk, die zich met hen zou willen vereenigen, de kosten behoorde te overrekenen. Hierop wordt de Acte van Afscheiding in haar geheel voorgelezen en eindelijk de vraag gedaan, wie der gemeente zich vereenigt met den leeraar en den kerkeraad.

En de naamteekeningen op de oorspronkelijke Acte van Afscheiding bewijzen dat er 130 waren, zoowel |13| mannen als vrouwen, die deze vraag bevestigend beantwoordden.

Het kerkeradsboek dezer gemeente bevat van deze gewichtige en in hare gevolgen zoo hoogst belangrijke gebeurtenis geene andere aantekening dan deze: „Dingsdag avond den 14den October, hebben wij, na biddend en knielend opzien tot den Heer, ons afgescheiden van de valsche kerk en in de mogendheden des Heeren het Ambt aller geloovigen aangenomen, hetwelk Hij, de Heere, de Almagtige, de Eenige en Drieëenige God, bevestige. Met Psalmgezang en dankzegging is die plegtigheid besloten.”

Van hen, die toen hunne namen teekenden, zijn er nog slechts twee, die dezen dag mogen beleven; aan wie het gegeven is er getuige van te wezen, dat het werk toen verricht, is bevestigd.

De overigen zijn reeds heengegaan; zij zijn niet meer onder de levenden; ook de leeraar is reeds voor bijna 42 jaren ingegaan in zijne ruste; de gemeente evenwel is gebleven en staat tot op dezen dag.

Wat er dien avond is gezongen weet ik niet; niemand weet het. Het boek, waaruit ik bovengenoemde aantekening overnam, vermeldt het niet. Ik vertrouw echter dat het een psalm was des vertrouwens en der hope, van dankzegging en gebed.

En waar wij niet dienzelfden psalm kunnen aanheffen, noodig ik u allen uit een lied des lofs te zingen, en de wanden van dit gebouw te doen weergalmen van het

Looft den Heer, wiens heerschappij
Isrel voerd' uit slavernij;
Want Zijn gunst, alom verspreid,
Zal bestaan in eeuwigheid! |14|

Looft den Heer, wiens sterke hand
Isrel leidd' uit Farô's land;
Want Zijn gunst, alom verspreid,
Zal bestaan in eeuwigheid!

Die, in onzen lagen stand,
Ons genadig bood de hand;
Want Zijn gunst, alom verspreid,

Zal bestaan in eeuwigheid!

Geeft den God des hemels eer,
Lof zij aller schepselen Heer;
Want Zijn gunst, alom verspreid,
Zal bestaan in eeuwigheid!

Ps. 136 : 11, 12, 23, 26.

*

Zoo was dan hier te Ulrum eene gemeente ontstaan, die niet meer aan het kerkelijk bestuur van de Nederlandsche Hervormde Kerk was onderworpen.

Eene gemeente M.H. die met haren kerkeraad en leeraar verklaarde niets anders te willen, dan terug te keeren tot de leer, de tucht en den dienst der aloude Gereformeerde Kerk.

Beschouwt ge die gemeente zooals zij zich de eerste dagen van haar bestaan aan het oog vertoonde, dan zoudt ge geneigd zijn haar alle levensvatbaarheid te ontzeggen.

Immers, de leer der Gereformeerde kerk was door de wetenschap dier dagen geoordeeld als onwaar; de tucht werd geacht als een verouderd ding, verzonnen om dwang over de consciëntiën der menschen uit te oefenen; en de dienst was naar de meer verlichte begrippen en inzichten der eeuw geheel gewijzigd. Herstel van het oude, dat, als verouderd, door bijna allen geheel was ter zijde |15| gesteld, scheen eene onmogelijkheid. Allermint scheen dit mogelijk voor eene gemeente, die onder hare leden geen enkel man van aanzien en geldelijk vermogen telde; die bij de leden van den kerkeraad geen enkele had, die op geleerdheid of macht aanspraak maken kon, en wier leeraar evenmin door werken van wetenschappelijken aard in de wetenschappelijke wereld, als door buitengewone redenaarstalenten buiten den kring zijner omgeving, zich een naam verworven had.

De gemeente, al noemde zij zich ook al de Gereformeerde gemeente te Ulrum, scheen geene toekomst te kunnen hebben.

Let ge verder op de ongunstige levensomstandigheden waaronder zij het levenslicht aanschouwde, dan zegt ge ongetwijfeld dat haar levensduur onmogelijk den jongelingsleeftijd kon bereiken. Zij had tegen zich de hoogere en lagere kerkbesturen, de wereldlijke macht, zelfs den Koning en zijne Ministers; den volksgeest, de pers van den dag en de invloedrijkste mannen in den lande, die anders beleden voorstanders te zijn van de Gereformeerde leer.

En mocht zij, steunende op haar goed recht, een oogenblik de hoop hebben gekoesterd dat de kerk en de kerkelijke goederen aan haar zouden komen, binnen den tijd van acht dagen wist zij met zekerheid het tegendeel, en elf dagen na hare stichting was hier reeds een militaire macht, om elke bijeenkomst der gemeente te verhinderen. Zelfs het huiselijk gebed bracht den leeraar in arrest en nog geen acht weken waren na hare geboorte verlopen, of de leeraar werd te Groningen voor den tijd van drie maanden in de gevangenis gezet. En uit de gevangenis teruggekeerd, hadden hare vijanden weten te bewerken, dat hij genoodzaakt was de burgerlijke gemeente te verlaten, omdat er geene woning was |16| te bekomen. Wie zou het dan onder deze levensomstandigheden hebben gewaagd te voorspellen, dat zij niet in de eerste dagen. harer kindsheid zou bezweken zijn?

En toch is, trots dit alles, de gemeente staande gebleven tot op dezen dag. Zou zij dan nu, den dag waarop zij voor 50 jaren het levenslicht aanschouwde, niet een mijlpaal oprichten, en daarop met gulden letteren het **Ebenhaëzer, tot hiertoe heeft ons de Heere geholpen**, griffen? Gij stemt het mij toe T.T., dat reeds het bestaan der gemeente tot op dezen dag haar een reden mag zijn om dankbaar in haren Heiland en Heer zich te verblijden. Hij heeft het gedaan en geen mensch.

Maar zij heeft meer redenen.

God heeft deze gemeente eene moedergemeente doen worden, eene zeer vruchtbare moeder. Was zij de eerste gemeente in ons land die zich afscheidde van de Nederlandsche Hervormde Kerk, thans zijn er niet minder dan 381. En bestond er in 't Zuiden van ons land een zoogenaamde school van Bilderdijk, van wie eene godsdienstige beweging was uitgegaan; hadden oorlog en cholera onder den zegen Gods die beweging mee bevorderd, in 't Noorden des lands ging zij van hier uit.

De onverschilligheid van velen maakte plaats voor belangstelling. De vraag: wat mag dit zijn, bracht niet weinigen tot onderzoek. Er kwam beweging in de dorre doodsbeenderen. De rust van het kerkhof maakte plaats voor groote onrust. Wat moet ik doen om zalig te worden, was de vraag die door velen met ernst werd gedaan. In familiën en huisgezinnen kwam verdeeldheid en het woord des Heeren bevestigde zich: Ik ben niet gekomen om vrede te brengen op de aarde, maar het zwaard.

Deze beweging bracht als uit haar eigen aard eene kerkelijke beweging voort. Zij, die met ernst bekommerd |17| werden over het heil hunner zielen, vonden bij hunne leeraren niet wat ze gevoelden noodig te hebben. Het rationalisme en het supranaturalisme van die dagen konden geen bevrediging geven. En al durfde een predikant zelfs zeggen, dat het harde, onverduwbare voedsel oorzaak was van die onrust en bekommering, de waarlijk bekommerden zochten en bleven zoeken wat zij gevoelden niet te kunnen ontberen; wat ze in de **kerken** tevergeefs zochten, zochten ze daarom in **eene burgerwoning, in eene schuur, of ook in eene stulp**. Al was het ook niet anders dan eene bijeenkomst, waarin gezongen en gebeden werd en onderlinge gesprekken werden gevoerd, of dat er eene predikatie werd gelezen; of dat er door een of ander landbouwer, handwerksman of arbeider een gedeelte der H. Schrift werd verklaard en toegepast, zij vonden er wat ze zochten; zij vonden er geestelijk voedsel; spijs, die ze noodig hadden.

Terwijl ze in de kerkgebouwen steenen kregen in plaats van brood, dankten ze God, dat ze buiten de kerkgebouwen vinden mochten, wat hunne zielen noodig hadden. Door den inhoud der prediking buiten de kerkgebouwen gedreven; ervarende, dat God met Zijn Geest ook buiten die officieele kerkgebouwen werkte, en vernemende dat de gemeente Ulrum het als het Ambt der geloovigen had aanvaard om die kerk te verlaten en nevens haar en tegenover haar eene zelfstandige gemeente te vestigen, werd, als van zelve, de godsdienstige beweging eene kerkelijke.

Eene kerk waarin de leeraren prediken wat zij goedvinden; die geene bevrediging geeft aan het hart, dat behoefte heeft aan schuldvergeving en verzoening met God; in haar midden handhaaft die de fundamenten omkeeren; die de sacramenten ontheiligt, door het niet uitoefenen der kerkelijke tucht, en die een verkondiger en |18| handhaver der waarheid uitwerpt, kan niet eene kerk van Christus zijn — dit werd nu veler overtuiging.

En waar men in kalme tijden en rustige oogenblikken aan berekeningen zich overgeeft en zich de vraag stelt, wat de toekomst zal wezen, en welke de gevolgen zullen zijn van eene daad, die men verricht, daar is in omstandigheden als die ik u schetste, alleen de vraag, wat kan, wat moet ik, doen om Hem welbehagelijk te zijn, die mij uit de duisternis heeft geroepen en mij heeft overgebracht tot Zijn wonderbaar licht? En op deze vraag was het antwoord gemakkelijk te geven.

Historische en kerkrechtelijke studie mocht vooraf noodig geacht worden door wetenschappelijke mannen, alvorens zij de vraag meenden te kunnen beantwoorden, of de leeraar en de gemeente te Ulrum te rechtvaardigen waren in hunne verwerping van het Nederlandsch Hervormd Kerkbestuur, het Gereformeerde volk, inzonderheid het pas ontwaakte, had hiervoor tijd noch lust. Wat het in eigen omgeving vond, van den algemeenen toestand vernam, en vernam ook van hetgeen met den leeraar te Ulrum was geschied, was genoeg om de gemeenschap te verbreken met de plaatselijke gemeente; zich te onttrekken aan het Hervormd kerkbestuur en zich tot eene zelfstandige gemeente te vereenigen.

Reeds den 19den November deszelfden jaars werd te Smilde eene gemeente gesticht en den 27den dierzelfde maand in de hoofdplaats dezer provincie. En ware de leeraar door zijne gevangenschap niet verhinderd, op meer andere plaatsen zou dit nog in dat jaar geschied zijn. Wel scheen dit stichten der gemeenten soms meer

een spel, dan dat het voor de toekomst de ontwikkeling eener kerk voorspelde, doch het geschiedde, al was het ook dat, zooals te Groningen, de geheele gemeente uit niet meer dan 12 leden bestond. |19|

En hoe klein, hoe gering en onaanzienlijk de kerkelijke beweging in den beginne ook wezen mocht, zij is doorgestaan. Geen kerkelijke of wereldlijke macht kon haar stuiten; geene geldboeten, inkwartiering en gevangenisstraf konden haar verhinderen. Hier begonnen, is zij het geheele land doorgestaan en eene zeer machtige geworden. Zoo machtig is zij geworden, dat de regeering haar tegenstand heeft moeten opgeven en dat zijde vereeniging der gemeenten als eene kerk, als **de Christelijke Gereformeerde Kerk**, heeft moeten erkennen.

Het zou kunnen schijnen alsof ik roemende onwijs geworden ware, indien ik voortging verder te spreken van den zegen door God haar geschonken. En toch mag ik niet zwijgen.

Ondank zou het zijn jegens den Koning zijner kerk, indien ik den moed miste om er aan te herinneren, dat, behalve de vele leeraren, die reeds in hunne ruste zijn ingegaan, en de niet weinigen die naar andere werelddeelen zijn vertrokken, de kerk thans 300 leeraren telt, die met de gaven hun van God geschonken aan alle oorden van het land, in dorpen en in steden, de leer verkondigen, om welker verkondiging en handhaving deze gemeente eene zelfstandige is geworden.

Ondank ook, indien ik stilzwijgend voorbijging dat honderden, ja duizenden en tienduizenden in den lande gedurende die 50 jaren door den arbeid der gemeenten gebracht zijn tot de volzalige betuiging: Dit is mijn eenige troost in 't leven en in 't sterven, dat ik niet mijns zelfs eigendom ben, maar dat van mijn getrouwen Zaligmaker Jezus Christus.

Ondank verder, zoo ik er geen melding van maakte, dat de Heere de gemeenten in staat heeft gesteld om, zonder hulp van den Staat of buitenlandsche kerken, in hare behoeften te voorzien en hare armen te verzorgen. |20| Arm en onaanzienlijk waren in 't algemeen de leden die zich afscheidden van de Hervormde Kerk, en nog zijn het niet vele rijken, die tot de gemeenten behooren. Zou het dan geen ondank zijn aan onzen God, zoo ik er van zwijgen durfde, dat, bij de meest matige berekening millioenen bij millioenen vrijwillig zijn opgeofferd, en dat, trots de vroegere vervolging en steeds voortdurende verdrukking, de gemeenten niet zijn verarmd, maar in vermogen zijn vooruitgegaan?

Ja, die schoenmakers en kleermakers, zooals men in den beginne verachtelijk de leden der gemeente noemde, die paria's der maatschappij, zooals ze later genoemd werden, hebben kerken en pastoriën gebouwd, scholen opgericht, eene Theologische School gesticht, en hebben in onze Oostindische bezittingen een drietal zendelingen, waarvoor zij jaarlijks ettelijke duizenden moeten uitgeven.

Zegt mij, is het roemen in den mensch, of is het dank aan onzen God, indien ik dat alles noemde?

Wij zijn te zeer van onze geringheid en nietigheid bewust, dan dat wij ook maar één oogenblik zouden durven of willen zeggen: Ons vermogen en de sterkte van onzen arm heeft dat gewrocht.

Wij weten het, en wij erkennen het, God heeft dit alles gewrocht, de sterkte Zijner hand heeft ons dat heil geschonken. Daarom ook spreken wij het uit en prijzen Zijnen naam!

Moest ik al de zegeningen noemen door God der gemeente geschonken, ik zou waarlijk mij verlegen gevoelen. Zelfs onze medestanders op godsdienstig gebied, die onze tegenstanders zijn op het kerkelijk gebied, hebben het uitgesproken, dat de herlevende belangstelling in de leer der Gereformeerde Kerk, die in de Hervormde Kerk wordt waargenomen, voor een groot deel te danken is |21| aan de Afscheiding, welker 50 jarig bestaan wij thans herdenken.

Doch ik behoef het evenmin als dat het in mijn vermogen is het te kunnen. Wat ik u noemde is genoeg, meer dan genoeg, om te doen erkennen, dat de daad der Afscheiding door God is bekroond en de geschiedenis der verloopene vijftig jaren is het meest welsprekend bewijs, dat die daad is geschied naar den wille Gods.

*

De helft van eene eeuw M.H., brengt eene geheele verandering in het leven der individuen, en der familien, doch ook in dat van volkeren en kerken. Ook deze vijftig jaren brachten eene zoo groote verandering met zich, dat het hoogst moeilijk is in de gelaatstrekken van thans de kerken van voor 50 jaren te herkennen.

Van Rome zal ik zwijgen, om dat dit in elk opzicht bleef wat het was, behalve dat het is voortgeschreden op den weg der dwaling en der ongerechtigheid, doorin 1854 tot kerkelijk dogma te verheffen de onbevleete ontvangenis van Maria, en in 1870 de onfeilbaarheid van den Paus. Het drukte hierdoor slechts een paar kenmerken meer op zijn voorhoofd, dat het gebleven was waarvoor onze vaders het reeds erkenden.

Van de kleinere Protestantsche Kerkgenootschappen in ons land zal ik evenmin spreken, omdat wij als Kerk minder met haar in aanraking kwamen.

Maar de Nederlandsche Hervormde Kerk kan ik niet voorbijgaan. Zij is nog altoos in zielental de grootste en is de Kerk, waarvan deze gemeente voor 50 jaren verklaarde, dat zij eene valsche Kerk was geworden en als zoodanig zich betoonde.

Wat is van haar geworden? Wat zij te Ulrum is [22] begonnen heeft zij voortgezet te Genderen, te Hattem, te Drogeham, en elders. Door hare Synodale Commissie heeft zij de regeering verzocht met de wereldlijke macht de godsdienstige en kerkelijke beweging tegen te staan. Leervrijheid heeft zij in haar midden blijven handhaven en van die vrijheid is voortdurend gebruik gemaakt. Allerlei, de meest tegenstrijdige leerstellingen, worden in haar midden verkondigd. Onder hare leden en leeraars zijn aanhangers van Arminius, van Socinus en van Calvijn. Er zijn voorstanders van wat vroeger de Groninger School was, doch thans de Evangelische richting genoemd wordt; er zijn ethischen en gereformeerden, en er zijn modernen. In één woord, zij biedt u een staalkaart, waarop eene schakeering gevonden wordt van allerlei kleuren.

Indien eene kerk de verzamelpplaats is van de meest uiteenloopende en tegenstrijdige gevoelens, dan M.H. is de Hervormde Kerk een ideaal-Kerk geworden. Er wordt geleerd, door geleerden en door ongeleerden, door Hooggeleerden en door Zeergeleerden, dat de bijbel Gods Woord, de openbaring door God ons gegeven, is; maar ook, dat het niets anders is dan een oud menschelijk boek, vol van dwalingen en verouderde begrippen.

De een erkent Jezus als den Zoon van God, uit Maria, door de kracht des H. Geestes geboren, de ander ontkent het.

Zoo zou ik kunnen voortgaan en achtereenvolgend al de kenmerkende leersstukken der Gereformeerde Kerk, ja al de kenmerkende leerstukken van den Christelijken godsdienst noemen, want er is waarlijk niet één waarin allen overeenstemmen. Zelfs het eerste artikel van onze algemeene en ongetwijfelde geloofsbelijdenis: „ik geloof in God den Vader, den almachtigen Schepper des hemels en der aarde”, het grondartikel voor al wat godsdienst is, wordt openlijk tegengesproken. [23]

Ik wil daarom niet verder gaan, maar u herinneren dat langen tijd door velen beweerd werd, dat die leervrijheid wel feitelijk, maar niet rechtens bestond. Thans echter is ook die strijd ten einde. De Synode heeft opnieuw, in hare vergadering van dit jaar, het nieuwe onderteeknings-formulier, de proponenten-formule, vastgesteld en tot wet is het thans verheven, dat de leeraars volkomen vrij zijn van iedere belijdenis en zich alleen verbinden om de reglementen op te volgen.

Zegt mij, kan er nu voortaan nog sprake zijn van eene kerkleer? Historisch zegt ge: „ja”; en ik stem het u toe, in denzelfden zin, waarin het historisch waarachtig blijft, dat de mensch geschapen is naar het beeld van God.

Naar luid der historie was de Nederlandsche Hervormde Kerk vroeger de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland, en bezat eene haar eigene kerkleer, uitgedrukt in hare formulieren van eenheid. Zij was in die tijden tevens eene Staatskerk, werd gesteund uit fondsen van den Staat, en bezat vele goederen.

Maar die tijden zijn er geweest. Haar vroegeren naam heeft zij voor altoos verloren; de kerkleer heeft zij weggeworpen; de revolutie deed haar reeds in 1795 ophouden Staatskerk te zijn. Zij, de van ouds Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland, de Kerk der martelaren, is geworden de creatuur van Koning Willem I, die van alles wat zij vroeger bezat niet anders heeft overgehouden, dan dat zij in 't onrechtmatig bezit is van vele goederen, en haar voortdurend bestaan dank moet weten aan de geldelijke hulp, die zij van den Staat ontvangt.

„Ween, Sioniete ween,” zoo zijn wij geneigd uit te roepen, als wij den toestand zien, waarin zich thans onze Moeder, de van ouds Gereformeerde Kerk in Nederland, bevindt. |24|

Weemoed vervult onze ziele T.T. bij de gedachte, dat het na de Afscheiding dezer gemeente, kerkrechtelijk beschouwd, de Ned. Herv. Kerk is gegaan, zooals het met Rome is gegaan na de Hervorming. Op den weg der dwaling en der ongerechtigheid werd het Concilie van Trente voor Rome niet anders, dan de regelmatige ontwikkeling van wat het was tijdens de Hervorming.

En de Nederlandsche Hervormde Kerk, zij moge in haar vervolgingsijver door den loop der omstandigheden en de ongunst der tijden beteugeld zijn, zij is steeds voorwaarts geschreden op de baan, waarop zij zich bevond, in het openbaren van de kenmerken eener valsche Kerk, zooals zij die Artikel 29 onzer Geloofsbelijdenis zijn opgegeven. Wat feitelijk bestond sedert meer dan eene eeuw, de vrijheid om te leeren wat men goedvond, en dat in 1816 naar veler overtuiging kerkrechtelijk was gewettigd, doch door anderen tijdens en na de Afscheiding werd betwijfeld en bestreden, is thans, in het jaar, waarin God ons geeft dit Jubileum te vieren, door de hoogste besturende macht dier kerk voor goed vastgesteld. De Nederlandsche Hervormde Kerk heeft niet meer eene **Kerkleer**; als Kerk heeft zij zelfs geen **Woord Gods** dat zij als zoodanig erkent, zij bezit **verordeningen**.

De Afscheiding dezer gemeente moge dan door velen genoemd zijn ontijdig, overhaast, ondoordacht; de geschiedenis dezer 50 jaren doet zien, dat noch langs medischen, noch langs juridischen weg herstel is gekomen. Vele leden en leeraars in die Kerk mogen tot God zijn bekeerd en de waarheid des Evangeliums hebben lief gekregen, — dit is ons een stof van dank jegens onzen God, — doch de kerk in haar geheel, de kerk als zedelijk lichaam of als genootschap beschouwd, is steeds verder verwijderd van wat haar op eene Kerke |25| Christi kan doen gelijken. En haar voortgaande verbastering en volkomene afval zet het zegel der goedkeuring op de daad der Afscheiding van deze gemeente.

Was er geene Afscheiding, **onverwijld** zou zij thans moeten geschieden; die inderdaad gereformeerd is, kan niet anders dan erkennen dat dit het Ambt is aller geloovigen.

Doch gij kunt mij vragen of ik geheel onpartijdig was in het schetsen van den toestand der Ned. Herv. Kerk.

Weet ge dan niet, zoo hoor ik u zeggen, dat juist dezer dagen openlijk is gezegd, dat voor omstreeks tien jaren de orthodoxen weer meester van het terrein wierden?

M.H. Ik weet het. Ik weet dat het gezegd werd door een man, die het moet kunnen weten, want hij is ouderling in de grootste gemeente der Hervormde Kerk; woordvoerder van die zich de gereformeerden in den lande noemen en tevens professor aan en grondvester van de Vrije Universiteit op gereformeerden grondslag. Dr. Kuiper, de man van het woord, heeft het gezegd, terwijl hij elken Zondag, in de gemeente waarin hij medeopziener is, eene moderne prediking kan hooren, zoo hij het wil, en die prediking niet mag verhinderen; die ook weet dat elk jaar in die gemeente modernen als leden worden, aangenomen en ingeschreven; en dat in die gemeente aan al de moderne leden dezelfde rechten en voorrechten worden toegekend, als aan de orthodoxen, die meester zijn van het terrein.

Maar het is gezegd en daarom moet er opgelet. Gelooven echter zullen wij het eerst als zij, de meesters van het terrein, toonen, door daden toonen, dat ze het werkelijk zijn; als zij de bestaande leervrijheid opheffen; als zij één der mannen, door hen geteekend als dezulken die openlijk den Heere Christus en zijn Woord loochenen, verhinderen hunne kansels te beklimmen; als zij zullen begonnen zijn de kerkelijke tucht toetepassen en meer |26| dergelijke door Gods Woord en de Confessie geëischte daden te doen.

Zoolang er slechts woorden worden gesproken, die door daden niet worden bevestigd, ja, door deze worden weersproken, mag ik geen oogenblik toegeven dat mijne schets ook maar in 't minste ontrouw was of overdreven.

Reeds langer dan 10 jaren zijn wij er aan gewoon, dat de Synode door woorden wordt gesmaad en met de zwartste kleuren geteekend; dat men als onwettig van geboorte haar verwerpt, en spreekt alsof zij er niet is; maar de orthodoxen, de meesters van het terrein, wachten zich zorgvuldig voor elke beweging, die hen op het terrein dat gezegd werd in hunne macht te zijn, met de Synodale macht, met de reglementen in botsing bracht.

En was er al eens een orthodoxe, die het waagde op dat terrein eene eigene beweging te doen, dan was steeds het opheffen van een dreigenden vinger van den werkelijken meester van het terrein voldoende, om dien orthodoxe voor de macht des meesters te doen beven, en hem te leeren de reglementen te gehoorzamen en feitelijk te buigen.

„Wij blijven,“ dit was tot hiertoe de leus van modern en orthodoxen; het terrein is het onze, **zeggen** de orthodoxen. Het terrein behoort ons toe, zeggen ook de modern en zij toonen, dat het zoo is.

Met het oog op den toestand der Hervormde Kerk danken wij onzen God, dat Hij voor 50 jaren ons heeft uitgeleid en de erve der vaderen ons heeft hergeven.

Bij de Afscheiding is voorzeker veel achtergelaten. Aan deze gemeente b.v. werd door het Hervormd Kerkbestuur, gesteund door de regeering, bij hare afscheiding het bezit der kerkelijke goederen ontfond; de leeraar verloor een tractement van ongeveer f 2000; een schoone pastorie en groote tuin werden hem met geweld ontnomen, [27] doch de gemeente nam meê wat meer waarde heeft dan dat alles. Aan haar behoorde van den beginne aan de leer, de tucht en de dienst der van ouds Gereformeerde Kerk in deze landen; voor 25 jaren herkreëg zij ook, den naam dier Kerk en heeft heroverd langs een weg van lijden en strijd dat, waarvoor onze vaderen goed en bloed hebben opgeofferd, de vrijheid n.l. om God naar haar geweten, overeenkomstig Zijn Woord te dienen. Ja, onze vrijheid is thans grooter dan onze vaderen die ooit bezaten. Zij hadden het meer dan twijfelachtige voorrecht eene Staatskerk te wezen, en voor een zeer groot deel op kosten van den Staat te teren, ten koste van een groot gedeelte hunner vrijheid. Wij missen de Staatsinkomsten, doch genieten in plaats hiervan eene vrijheid, zooals onze vaderen niet gekend hebben en deze gemeente bij haren uitgang niet gezocht heeft.

Eene Gereformeerde landskerk, eene kerk vereenigd met den Staat, scheen wel, dit moet worden erkend, tijdens de Afscheiding, het ideaal van den leeraar dezer gemeente. Doch God gaf der kerke meer dan dit zijn ideaal. Waar onze vaderen altoos den Staat naar de oogen moesten zien, geniet onze Kerk het voorrecht in geen enkel opzicht van het goeddunken van den Staat af te hangen. En ook deze gemeente is een bewijs dat de kerk van Christus de hulp van den Staat kan ontberen. Vraagt het haar of haar iets heeft ontbroken en zij zal u antwoorden: Zonder buidel en male zijn wij uitgegaan, van alles had men ons beroofd en onze God gaf ons deze kerk en pastorie, gindsche school, en zelfs woningen voor onze armen; ons heeft niets ontbroken. 't Moge waar zijn dat de leeraar die voor 40 jaren den dienst dezer gemeente aanvaardde een tractement genoot van f 300 in plaats van f 2000, hij die weet [28] dat na dien tijd 400 leden naar Amerika zijn vertrokken en het tractement desniettegenstaande bijna is verdrievoudigd, zal mij toestemmen dat de Koning der Kerk getoond heeft en nog voortdurend toont, dat Hij ook Heer is van het goud en het zilver en het de gemeente aan niets doet ontbreken.

Wereldsche grootheid, macht en rijkdom is de gemeente van onzen Heere Jezus Christus niet toegezegd; haar moet het genoeg zijn indien zij is gelijk haar Heer. Zij moet er zelfs ten allen tijde op voorbereid wezen dat ze fin de wereld verdrukking hebben zal, doch de gemeente des Heeren van alle eeuwen heeft de belofte en mocht de vervulling er van ervaren: Ziet Ik ben met u.

Aan die belofte M.H. heeft de gemeente genoeg. Zij heeft daarmee alles wat zij, behoeft, want Hij die het gezegd heeft bezit alle macht in den hemel en op de aarde en Zijne waarheid en trouw wankelen nimmermeer.

*

Ik ben aan 't einde gekomen van de taak die ik mij had voergesteld. Eer ik eindig wil ik evenwel nog herinneren aan het woord der vermaning dat ons toeroept: „Zoodan, mijne geliefde broeders, zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet dat uw arbeid niet ijdel is in den Heere.”

De tijden die wij beleven zijn ernstig. Op elk gebied, op het gebied van den godsdienst, dat der kerk en der maatschappij, zijn de tijden hoogstgewichtig. Meer dan ooit wordt thans godsdienst en zedelijkheid openlijk bestreden, komt de kerk van Jezus Christus in verachting en wordt de maatschappij van alle zijden [29] bedreigd. De tijdgeest openbaart zich stouter dan ooit vijandig tegen God en zijn Christus. Ja, zóó groot en zóó menigvuldig is de verleiding, dat, indien het mogelijk ware, ook de uitverkorenen weldra zouden verleid worden.

Daarom heeft de gemeente noodig aan dit woord te worden herinnerd, opdat zij standvastig zij, door niemand zich late afvoeren van God en Zijn Woord, en blijve arbeiden in het werk door den Heere haar opgedragen, ja daarin overvloedig zij.

Een dag als deze, eene geschiedenis van 50 jaren zegt ons, dat de arbeid die verricht werd, niet ijdel is geweest. Nu reeds zien wij vele en heerlijke vruchten en wij weten dat de arbeid niet tevergeefs is.

Was echter de belooning voor den arbeid in het werk des Heeren geen andere, dan die met de zinnen kan worden waargenomen, of in goud of zilver kan worden geteld, wij zouden licht er toe gebracht kunnen worden om te zeggen dat die belooning karig is. Maar nu wij weten dat het Evangelie van onzen Heer en Zaligmaker waarachtig is, verwachten wij het loon in de toekomst.

Zie dan, Gemeente des Heeren aan deze plaats, ziet gij allen, geliefde medebroeders, ja ziet gij allen Gemeenten der Christelijke Gereformeerde Kerk, op de beloofde belooning die, ofschoon niet naar verdienste maar uit genade, u zal worden gegeven in de toekomst van onzen Heiland en Koning, opdat gij door niemand en door niets de zuiverheid der waarheid u laat ontrooven of tot traagheid u laat bewegen.

Bekrompen dogmatisme moge men het noemen, als wij blijven vasthouden aan de Belijdenis der Gereformeerde Kerk, wij weten dat de waarheid Gods onveranderlijk blijft. En wat ook verandert, het Evangelie der genade is een eeuwig Evangelie, het Woord onzes Gods blijft in der eeuwigheid en Zijne beloften falen niet. [30]

Wat de tweede vijftig jaren die de Kerk thans tegemoet treedt ons baren zullen, weet ik niet. Den sluier der toekomst op te lichten is mij niet gegeven. Maar dit weet ik, dat de poorten der hel de gemeente des Heeren niet zullen overweldigen.

Plaatselijke gemeenten evenwel en de kerken in afzonderlijke landen mogen slechts dan op een voortdurend bestaan en blijvenden en toenemenden bloei rekenen, indien zij het Woord, waaraan ik u herinner, behartigen.

Als een waarschuwend voorbeeld staat de Kerk van Nederland daar, de Kerk der martelaren, zij, die eenmaal zoo heerlijk bloeide en geroemd werd in geheele wereld wegens hare zuiverheid in de leer, godzaligheid in den wandel en godgeleerde wetenschap.

Haar glorie is verdwenen; een vervallen steenhoop is zij geworden. Voor vijftig jaren noemden zij, die zich toen afscheidden, haar reeds een valsche Kerk en ook thans kan zij geen enkel merkteeken der ware Kerk als het hare aanwijzen.

Dit is haar overkomen omdat zij heeft opgehouden standvastig te zijn, zich heeft laten bewegen door elken wind van leere en omdat zij niet meer het werk des Heeren werkte. Daarom dan, waakt en bidt, opdat niemand u uwe

kroon ontneme en gij niet tevergeefs moogt geleden en gestreden hebben!

Meent niet M.H. dat ik, alzo sprekende, door den indruk van dezen dag mij laat vervoeren, en hierdoor mij schuldig maak aan een overdreven en bekrompen kerkisme en aan eene miskenning van het goede dat ook nu nog in sommige plaatselijke gemeenten in de Hervormde Kerk gevonden wordt. Ik vergeet niet, ook niet op dit oogenblik, dat er mannen, voorgangers zelfs in haar midden zijn, wier rechtzinnigheid onverdacht is en wier geleerdheid en godzaligheid boven elke verdenking is verheven. |31|

De werking van Gods Geest is niet beperkt binnen de grenzen van eenige Kerk; zij wordt allerwege gevonden, waar nog de naam van Jezus wordt genoemd; zelfs Rome is er nog niet geheel van verstoken: maar omdat ik weet dat enkele, ja vele goede en sierlijke steenen een gebouw, dat van zijn fundament is afgeschoven of welks fundament is omgekeerd, niet, een goed gebouw kunnen doen worden, mag ik van de Kerk voor vijftig jaren door ons verworpen ook thans niet anders spreken.

Ware zij, wat in de Acte der Afscheiding als mogelijk werd geacht, in deze vijftig jaren teruggekeerd tot de leer, de tucht en den dienst der Gereformeerde Kerk, wij hadden dan dezen dag geen Jubileum, maar hadden reeds vroeger een feestdag, het feest der hereeniging gevierd. Nu dit niet is geschied en de toestand dier Kerk veeleer erger geworden is, dan verbeterd, mogen er zijn die zeggen, dat de verstandigen en godzaligen onder ons die Kerk wel niet meer eene valsche Kerk durven noemen, zóó onstandvastig en beweeglijk zijn, Gode zij dank! de verstandigsten en godzaligsten onder ons nog niet geworden, dat zij door het krijgsgeschreeuw in de Hervormde Kerk, dat tot woorden zich beperkt en van daden zich onthoudt, den moed der overtuiging missen en die Kerk eene ware Kerk zouden noemen.

Eene gebrekkige Kerk, eene Kerk die de volkomenheid nog niet heeft bereikt, eene Kerk waarin nog veel verkeerdheid en zonde zelfs gevonden wordt, is onze Kerk.

Wij zijn de eersten die dit willen erkennen en zouden zelfs de laatsten willen zijn, die ooit het tegendeel zouden beweren. Neen, wij hebben de volmaaktheid niet bereikt, en weten zelfs dat eene volmaakte Kerk hier op aarde niet anders is dan een droombeeld. 't Is daarom |32| gemakkelijk in de Kerk gebreken aan te wijzen, en wij misgunnen onzen tegenstanders niet het leedvermaak dit te doen. Wij willen er ons op laten wijzen, want wij weten dat het de roeping is der geheele Kerk aan hare voortdurende reformatie en volmaking te arbeiden.

Ja, wij weten, dat ootmoed ons betaamt; dat wij aan verootmoediging voor onzen God behoefte hebben, dat ons noodig is dat wij een open oog houden voor onze onvolkomenheid en gebreken. Maar niettegenstaande dit alles mogen wij als Kerk het dan toch uitspreken, uitspreken tot roem van de genade onzes Gods over ons, dat het onze glorie is dat wij door geen anderen rechter onze zaak laten beslissen dan door Jezus Christus; dat we aan geen anderen Wetgever willen gehoorzamen, dan aan Hem; en dat we Hem als onzen eenigen Koning eerbiedigen.

Die Koning heeft deze vijftig jaren ons geleid, geregeerd en beschermd. Aan Zijne macht en liefde, aan, Zijne trouw en ontferming bevelen wij onszelven en de geheele Kerk ook nu aan, terwijl we, steunende op Zijne toezegging het met een volkomen vertrouwen uitspreken: **Hij zal ons behouden!**

*

M.H. Ik moet eindigen, doch kan dit onmogelijk zonder U, geliefde Moeder, te hebben toegesproken.

Wat aan die vijftig jaren onmiddellijk voorafging, wat in die jaren heeft plaats gevonden gij hebt het alles doorleefd.

Ik weet dat men u valschelijk betichtte, als men zeide dat de godsdienstige en kerkelijke beweging dier dagen eigenlijk uw werk was; doch ik weet ook dat mijn Vader, uw echtgenoot, toen en later God dankte in u eene gade te bezitten, die met hem ééne keuze had, en |33| die hem opwekte tot getrouwheid, die voor hem wist te

bidden en met hem te lijden en vervolging te verduren.

Gode zij dank dat gij dezen dag moogt beleven, dat gij dien moogt beleven, zonder dat uw geloof is verzwakt of uw hart naar de vleeschpotten van Egypte heeft terugverlangd.

Als een levende getuige van Gods liefde, macht en trouw zijt gij thans in ons midden, gesierd met de kroon der grijsheid, door u op den weg der gerechtigheid gevonden.

Dat men u schold als eene Xantippe, een helleveeg, en dergelijke meer hebt ge u gemakkelijk getroost; zwaarder lijden hebt ge gewillig gedragen, en thans, bijna aan 't einde van uw aardsche loopbaan gekomen, moogt ge op ruim 81-jarigen leeftijd, Gode ter eere, er u in verblijden, dat Hij u waardig geacht heeft aan de zijde van uw man en met hem smaad en vervolging om des Heeren wil te verdragen.

Geliefde Moeder, gij begeert geene eer, hebt gij dikwijls mij gezegd, en ik weet dat het zoo is. Maar toch wil ik 't niet verzwijgen, dat de geheele Kerk aan uwe zelfverloochening, aan uwe liefde tot den Heer en Zijn dienst, meer verschuldigd is dan misschien ooit door iemand is vermoed.

En hebt ge, zooals eene ware christin betaamt, uw sieraad steeds gezocht en gevonden in een zachtmoedigen en stillen geest, laat mij dan in deze ure u herinneren , dat uw lijden en ook uw werk voor Christus niet tevergeefs is geweest.

Op aarde reeds moogt ge rijke vruchten er van aanschouwen en nog schoonere moogt ge straks verwachten.

Werd acht jaren na de Afscheiding uw echtgenoot van uwe zijde weggenomen en afgelost van den strijd, [34] de 42 jaren, die gij zonder hem uw levensweg hebt bewandeld, gaven u overvloedige stof van aanbidding en dank jegens Hem, die altoos u heeft bijgestaan en geholpen en ook dezen dag u deed beleven.

Bij alles wat kon ontmoedigen en terneerslaan heeft het aan Zijne hulp u nooit ontbroken. Gode zij hiervoor de eer!

Toen Vader in de gevangenis zat, werd hij getroost en gesterkt met het woord der belofte: „Gij zult, zoo lang gij leeft, Jeruzalem zien bloeien, Dat God Zijn zegen geeft.” En het is aan hem bevestigd.

Gij echter, Gel. Moeder, hebt meer dan hij de uitbreiding van de Afscheiding en den zegen door haar verbreed, mogen aanschouwen.

Geve God u de overige dagen van uw leven dien zegen in steeds ruimere mate te mogen aanschouwen. Het Jeruzalem dat boven is wacht u. Het hemelsche verwisselt ook gij eenmaal met het aardsche. Daar is dan geen strijd, geen lijden, geen zorg en geen zonde meer. Boven dat alles verheven, en er van verlost, zult gij den God, die u geleid heeft van dat gij waart tot dezen stond, eeuwig aanbidden, danken en verheerlijken.

Geliefde Moeder, zet dan aan de hand van uw God en uw Heiland uw pelgrimstocht gemoedigd voort en onze God vervulle naar den rijkdom Zijner genade den wensch, dien ik, en dien wij allen u biddende toezingen:

Gij hebt haar van haar kindsche dagen
Geleid en onderricht;
Nog blijft zij naar haar plicht
Van Uwe wond'ren blij gewagen.
O God! wil haar bewaren,
Bij 't klimmen harer jaren. [35]

Wil haar in hare grijsheid sterken,
Verkwik haar ouderdom;
Bewaak haar van rondom;
Zoo meldt zij dit geslacht Uw werken.

Zoo zal z' Uw grootheid zingen,
Voor haar nakomelingen.

Ps. 71 : 12, 13.

Ook u, Geliefde Broeders Brummelkamp en Van Velzen, werd het voorrecht geschonken, dat ge dezen dag mocht beleven; een voorrecht, dat geen der leeraars die met u den strijd aanvaardden, is gegeven.

Het 50-jarig jubileum der Christelijke Gereformeerde Kerk moogt gij thans, in 't midden der eerste gemeente, mede vieren.

Is de wording, de ontwikkeling en de bloei dier Kerk voor een niet gering deel de vrucht van uw arbeid, mijne Broeders, ik weet dat de taal van uw hart is: Soli Deo Gloria, Gode alleen de eer, Hem onzen dank voor alles wat Hij ons deed zijn en gaf te verrichten.

Van menschenvergoding, zelfs van menschenverheerlijking, wil ik verre blijven; 't zou een wanklank zijn in onze jubeltoon; maar toch mag ik niet nalaten te herinneren, dat de Kerk aan uwe getrouwheid, zelfverloochening en arbeid veel is verschuldigd en wij allen daarom ons verblijden en er God voor danken, dat Hij u nog voor de Kerk spaarde en wij u in ons midden mogen hebben.

Veel zou ik willen zeggen, veel ook kunnen zeggen, daar mij het voorrecht te beurte viel een reeks van dertig jaren met u aan onze Theologische School te mogen arbeiden. Maar ik onthoud er mij van.

Alleen wil ik zeggen, dat het mij tot blijdschap is, en stemt tot dankbare vreugde, in u, ook op dezen dag [36] het Woord des Heeren bevestigd te zien: Die Mij eeren, zal Ik eeren.

Ik weet echter de tolk dezer Gemeente, die der geheele Kerk en ook die der Theologische School te zijn, als ik den wensch uitspreek, dat het u gegeven moge worden de twee aanstaande jubileums in uw persoonlijk leven te beleven, den dag n.l. dat ge in den dienst des Woords werd bevestigd, en dien waarop ge het Ambt der geloovigen aanvaarddet.

Broeders, God zij u op uw verderen levensweg tot een leidsman. Hij behoede en zegene u, en stelle u nog verder ten zegen.

En valt voor u, Geliefde Broeder Brummelkamp, die in den dienst onzer Kerk de oudste leeraar zijt, deze dag juist samen, met den dag, waarop gij voor 73 jaren het levenslicht aanschouwdet, ik kan niet nalaten hiermee u geluk te wenschen en u en onzen broeder van Velzen tevens toe te bidden, dat gij de jaren, die het u nog gegund zal zijn op aarde te leven, 's Heeren gunst en zegen moogt ondervinden en in uwen hoogen ouderdom moogt ervaren dat Hij u frisch en groen doe zijn en nog vele vruchten doe dragen.

Hadt gij bij den aanvang van den strijd met Mozes het oog op de vergelding des loons, straks worde u, na een leven, zoo vol van moeite en strijd, de kroon der overwinning gegeven en moogt gij met de triumfeerende Kerk eeuwig den lof van uw Heiland vermelden, wien te verkondigen hier op aarde uw lust was en uw roem!

En daar ik weet, dat gij allen, feestgenooten met dien wensch instemt, verzoek ik u staande te zingen:

Dat 's Heeren zegen op hen daal,
Zijn gunst uit Sion hen bestraal;
Hij schiep 't heelal Zijn Naam ter eer,
Looft, looft nu aller Heeren Heer.

Gemeente des Heeren te Ulrum, ik kan niet eindigen dan nadat ik ook tot u een woord gericht heb.

't Is immers allereerst uw feestdag; en daarna de feestdag der geheele Christelijke Gereformeerde Kerk.

En werden steeds onder alle volken, door alle eeuwen en in alle kringen, herinneringsdagen heilig geacht, gij hebt dan ook terecht begrepen, dat deze dag niet elders, maar in uw midden moest gevierd worden.

Nu 50 jaren geleden was het het uur uwer geboorte. 't Was toen een bange tijd. Uwe en mijne ouders of voorouders deden toen eene daad van gehoorzaamheid jegens God. Ziende in 't gebod en blind in de toekomst, deden zij waartoe het Woord Gods hen verplichtte, wat naar onze Belijdenis de roeping is en het Ambt aller geloovigen en waartoe hun geweten hen drong. Berooving van goederen en vervolging van anderen aard zagen ze tegemoet, doch gehoorzaamden Gode.

Buiten Ulrum was het niet bekend en vreemd klonk het door den lande, dat hier den 14den October eene Gereformeerde gemeente, afgescheiden van 't Hervormd Kerkbestuur, was ontstaan.

Er waren er echter, die hoopten, dat Ulrum zou kunnen worden als eene oäse in de woestijn, doch dat het zou worden zooals het thans is, niemand durfde het vermoeden, veel minder nog verwachten.

Daarom hebt gij redenen te over om met blijde, vroolijke harten dit uw jubileum te vieren en den naam uws Gods te danken.

Ulrum's Gemeente is met de geschiedenis onzer Kerk zoo nauw verbonden, dat haar naam uit de geschiedenis wel niet uitgewischt zal worden. En welk eenzegen is niet van hier uitgegaan!

Die daad van gehoorzaamheid en zelfverloochening heeft God bekroond. Daarom worde Hem, door u ook |38| op dezen dag alle eer gegeven en het stemme u tot ootmoedigen dank, tot dankbare verheerlijking van Hem die het u gaf!

De beste waardeering van al het u geschonkene zou het echter zijn, als gij op dezen dag het verbond door uwe en mijne ouders voor 50 jaren aangegaan, thans plechtig vernieuwdet.

Zij scheidden zich niet af om eene koude, doode orthodoxie te bezitten. 't Was hun te doen om 't leven. Den waarachtigen dienst Gods zochten zij. Tot gehoorzaamheid aan Zijn Woord verbonden zij zich. De leer der vrije genade Gods was het kleinood dat zij zochten te bewaren. De tekst waarover den eersten Zondag na hunne Afscheiding, van een der banken in gindsch kerkgebouw gepredikt is [2](#), zegt het u, dat zij streden en wilden lijden voor de handhaving van de leer van het zalig worden uit genade, zonder de werken, om dan als gezaligden te wandelen in alle goede werken. Gemeente van Ulrum, gij allen, klein en groot, o laat deze gedenkdag dan een dag zijn waarop gij u bij vernieuwing of voor het eerst zóó aan den Heere verbindt, dat Hem te leven voortaan het doel zij van al uw streven. Dan voorzeker zal deze dag voor uw gemeentelijk leven en ook voor uw maatschappelijk, huiselijk en persoonlijk leven zijne rijke vruchten doen zien.

God geve u dat ge bij de belijdenis der waarheid bewaard moogt blijven; dat gij door een Gode geheiligden wandel die waarheid moogt eeren; dat gij een eere Christi moogt zijn, en dat de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland altoos er zich in moge verheugen te hooren dat het u wel gaat! |39|

De God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, de God aller genade en vertroosting, geve u en ons allen, geve ook geheel de Kerk Zijne liefde en genade, Zijne bewaring en trouw te ervaren en stelle die Kerk voortdurend tot eene trouwe getuige Zijner waarheid, opdat Hij verheerlijkt worde. Menschen verdwijnen, menselijke stelsels veranderen, maar de waarheid Gods verandert niet en Zijn Woord blijft in der eeuwigheid.

Aan dat Woord getrouw, in die belijdenis der waarheid bevestigd sta dan de Gemeente te dezer plaatse en de

Kerk in ons Vaderland bij den afval der tijden onbeweeglijk, als eene rots in 't midden der baren!

En het laatste woord zij, wat ook de grondtoon was bij de gedachte om den gedenkdag der geheele Kerk in 't midden dezer Gemeente, met vertegenwoordigers uit alle oorden des lands te herdenken: **Soli Deo Gloria!**
Gode alleen de eer!

Ps. 72 : 11.

Zijn Naam moet eeuwig' eer ontvangen,

Men loof Hem vroeg en spa,

De Wereld hoor en volg mijn zangen,

Met Amen, Amen na.

1. Deze rede werd uitgesproken te Ulrum in het kerkgebouw der gemeente.

2. De tekst was Efeze 2 : 8-10.

a.

© Appendix Vaginix Productions 2004

Wat is Gereformeerd?

door H. de Cock

Groningen — G.J. Reits — 1885

[a](#)

Wat is Gereformeerd? Het stellen van deze vraag kan dwaasheid schijnen, en hare beantwoording geacht worden overbodig te zijn. En toch is dit zoo niet. Het woord „gereformeerd” is vroeger meermalen gebruikt om eene zekere leerstelling óf leerbegrip aannemelijk te maken of het als teneenenmale verwerpelijk en hatelijk te teekenen al naarmate men met de gereformeerde leer ingenomen of van haar afkeerig was. Dit geschiedt ook in onze dagen en in onze dagen misschien nog meer dan vroeger, dewijl het Gereformeerd zijn op nieuw een Schibboleth is geworden.

Dit is op zichzelf reeds erg genoeg. Erger evenwel is het dat het „gereformeerd” of „ongereformeerd,” dikwijls geheel ten onrechte werd en wordt gebezigd om eene valsche lading te dekken.

’t Ware daarom wel te wenschen dat aan dit misverstand en misbruik een einde kon komen.

Zich te vleien hieraan een einde te kunnen maken door een antwoord op boven gestelde vraag te geven, zou evenwel ijdel zijn. Er is zoowel kwaadwilligheid als onkunde bij in ’t spel. En kwaadwilligheid wordt, zelfs door de eenvoudigste en duidelijkste uiteenzetting der dingen niet genezen. ’t Was dan ook meer bepaald met het oog op de onkunde en hen die in dezen ter goedertrouw zich vergissen, dat ik in de Bazuin, jaargang 1881, naar aanleiding van bovengestelde vraag eenige artikelen plaatste.

Van verschillende zijden aangezocht deze artikelen afzonderlijk verkrijgbaar te stellen, geef ik thans met eenige uitbreiding wat reeds vroeger in de Bazuin geplaatst is. [4]

*

Er is eene kerk, eene zichtbare vereeniging van belijdende geloovigen die den naam draagt van Gereformeerde of Christelijke Gereformeerde kerk.

Deze kerk is eene historisch gewordenene vereeniging. Zij is eene vereeniging die bij haar optreden in de wereld aan elk de gelegenheid heeft gegeven haar te leeren kennen en beoordeelen. Wat zij gelooft heeft zij uitgesproken en in geschrift gesteld. Zij heeft hare belijdenis bekend gemaakt en door het geschrift dat den naam draagt van *Belijdenisse des geloofs der Gereformeerde kerken in Nederland*, zich van alle andere kerken en secten duidelijk onderscheiden.

Behalve deze hare Belijdenis, bestaande in 37 Artikelen, heeft zij daarna ook nog een ander geschrift erkend als behelzende de uitdrukking van haar geloof n.l. *den Heidelbergschen Catechismus* die tot opschrift heeft: *Catechismus ofte onderwijsinge in de Christelijke Leere, die in de Nederlantsche Gereformeerde Kercken ende Scholen geleerd werd.*

En toen er in lateren tijd over eenige punten. der leer in de kerk twist ontstond en verschil van gevoelen openbaar was geworden, is er door de Synode te Dordrecht, in den jare 1618, aangaande deze punten eene nadere verklaring gegeven.

Ook deze nadere verklaring: *De vijf artikelen tegen de Remonstranten of De Canones van Dordrecht* genaamd, zijn door de kerk als een belijdenisgeschrift erkend.

Deze drie geschriften zijn de eenige die door de Gereformeerde kerk als de hare zijn erkend en die zij beschouwd wil hebben als de kenbron van hetgeen zij belijdt en als toetssteen tevens om te weten wat zij verwerpt.

Kenbron en toetssteen der waarheid is en blijft voor de Gereformeerde kerk het Woord Gods, maar in deze geschriften heeft zij haar belijdenis neergelegd en ondubbelzinnig uitgesproken wat zij belijdt. Zij heeft daarom het recht te vorderen dat geen andere kenbron of toetssteen gebruikt |5| worde ter beoordeeling van het door haar beledene, dan die zij zelve heeft gegeven.

Zelfs de overige geschriften van de opstellers harer belijdenisschriften, de werken van een Guido de Brés, Zacharias Ursinus, en die van de leden der Dordsche Synode, mogen niet als kenbron en toetssteen worden gebruikt om te beslissen wat al of niet tot de gereformeerde leer behoort, dewijl de kerk niet al de bijzondere gevoelens dezer mannen als de hare heeft erkend. En veel minder nog heeft iemand het recht eenig ander geschrift, al is het ook van een Calvijn, Brakel of een ander geleerd en godzalig leeraar in de kerk, als kenbron of toetssteen te bezigen ter beslissing van wat al of niet gereformeerd is.

Raadplegen wij nu de door de kerk zelve gegevene kenbronnen en toetssteenen dan blijkt allereerst dat Gereformeerd *niet* is Roomsch, Luthersch, Baptistisch, Darbistisch of iets dergelijks.

En even duidelijk blijkt, wat het *wel* is. De belijdenis der kerk is eenvoudig en duidelijk. Geen wijsgeerig betoog of iets wat naar dubbelzinnigheid zweeft wordt er in gevonden. 't Is eene belijdenis van het geloof des harten, zonder de bedoeling om een wetenschappelijk, welgeordend en goed ineensluitend geheel der godgeleerdheid te geven.

Gereformeerd is *dat alles, en ook dat alleen wat de Belijdenisschriften der aloude Gereformeerde kerk zeggen.*

Er behoort steeds onderscheid gemaakt te worden tusseben de gereformeerde Belijdenisschriften en een Handboek van de gereformeerde leer. Er is geen boek, hoe gereformeerd overigens ook zijn inhoud wezen moge, dat er aanspraak op kan maken om te dienen als een toetssteen van wat al of niet gereformeerd is.

Daarom behooren ook alle pogingen te worden afgewezen die trachten om met aanhalingen uit schrijvers van de 16de of 17de eeuw de eene of andere geliefkoosde stelling als |6| echt gereformeerd te doen gelden. Er is onder allen niet één schrijver wien het door de kerk is opgedragen in haar naam te spreken of het geloof der kerk nader te verklaren. Zelfs een beroep op Calvijn, die met recht de Vader der Gereformeerde kerk genoemd mag worden, kan niet gelden als bewijs dat iets gereformeerd is. Een beroep op de schrijvers van den bloeitijd der gereformeerde kerk mag alleen geschieden om te toonen hoe in dien tijd de meest godzalige en geleerde mannen over het een of ander leerstuk hebben gedacht.

Wie met een tal van aanhalingen uit de meest gevierde schrijvers van vroegeren of lateren tijd meent te kunnen bewijzen, dat iets gereformeerd is, vergist zich evenzeer als wanneer iemand meenen mocht met een citaat uit de Belijdenisschriften te kunnen bewijzen dat de inhoud er van bijbelsch is.

Om dit duidelijk te maken, wijs ik er op dat door gereformeerde godgeleerden na de Dordsche Synode meermalen is gesproken van een tweëerlei genadeverbond; het eene eeuwig, d.i. van eeuwigheid, en het andere tijdelijk, d.i. in den tijd opgericht. Dat eeuwige genadeverbond werd dan ook wel genoemd: *Het verbond der verlossing*; en *De Raad des Vredes*. Andere godgeleerden, en ook dezen waren gereformeerden, hadden voor een eeuwig verbond geene plaats. Zelfs het vroeger zooveel gebruikte vraagboek van Hellenbroek had in de eerste uitgave geene plaats voor den Raad des Vredes. Dit hoofdstuk werd er, zooals het titelblad nog aanwijst, eerst later bijgevoegd. De vraag ligt dus voor de hand of de leer van een eeuwig genadeverbond leer is der gereformeerde kerk of niet? En hoe dit antwoord ook zij, eerst na de beantwoording van deze vraag komt de andere: Is de leer van een Raad des Vredes overeenkomstig de Schrift, is zij bijbelsch?

De eerste vraag nu kan niet anders beantwoord worden [7] dan door de belijdenisschriften der kerk te raadplegen. Bij de beantwoording dezer vraag kan de H. Schrift niet geraadpleegd worden. Zij blijft buiten sprake. 't Is eene historische, niet eene leerstellige vraag. Wat onderzocht moet worden is of er in de Belijdenis, of in den Catechismus, of in de Vijf artikelen tegen de Remonstranten eenige melding wordt gemaakt van een eeuwig genadeverbond.

En daar dit onderzoek het bewijs geeft dat dit dogma, deze leerstelling door de kerk in de door haar erkende belijdenisschriften niet wordt gevonden, heeft niemand het recht om het een gereformeerd dogma te noemen.

Wie dus gaat beweren dat de leer van een eeuwig genadeverbond, d.i. een genadeverbond van eeuwigheid opgericht, tot de leerstellingen der gereformeerde kerk behoort, heeft een anderen maatstaf waarnaar hij de leer der gereformeerde kerk beoordeelt dan door de kerk hem is gegeven.

Van hoeveel belang dit dogma door sommige gereformeerde schrijvers ook geacht wordt, zij, die er in hun leerstelsel geene plaats voor kunnen vinden, kunnen evenwel even gereformeerd zijn als zij die meenen dit wel te kunnen.

De Gereformeerde kerk spreekt er *niet* van; voor haar was het geene leerstelling waarover zij zich heeft uitgesproken.

Het vraagboek van Hellenbroek was dan ook niet minder gereformeerd toen dit hoofdstuk er in gemist werd dan toen het later er eene plaats in gekregen heeft.

Ter beantwoording van de vraag of dit leerstuk gereformeerd is moet men zich blijven bewegen in den kring der Belijdenisschriften. Niet alzo bij de vraag of het bijbelsch is. Iets kan naar de Schrift waarheid zijn, al is het in de Belijdenisschriften der kerk niet bepaald uitgedrukt. En dan moet, om hierover te beslissen, de Schrift geraadpleegd worden. Niet aan de Belijdenis, maar [8] aan de Schrift alleen komt het toe hierover te beslissen. Zij is en blijft de eenige toetssteen der waarheid; haar uitspraak alleen heeft gezag. Ook mag het gezag van een of van vele schrijvers van vroegeren of lateren tijd niet worden ingeroepen om iets als waarheid te doen gelden. Al waren alle gereformeerde theologen het eens over dit of eenig ander dogma, het zou nog niets beslissen aangaande de waarheid er van.

En evenmin kan het feit dat vele en zelfs voorname godgeleerden een zeker dogma hebben geleerd het bewijs leveren dat het een dogma is van de gereformeerde kerk.

Een ander voorbeeld is de leer der rechtvaardigmaking des zondaars voor God.

De vraag of de rechtvaardigmaking geschied is van eeuwigheid dan of zij geschiedt in den tijd wanneer God het geloof schenkt, is verschillend beantwoord. Vele, verreweg de meeste gereformeerde godgeleerden, zien in de leer dat onze rechtvaardigmaking van eeuwigheid heeft plaats gehad in de heilige vierschaar Gods, eene misvatting van de rechtvaardigmaking en den grond van vele andere gruwelijke en vleeschelijke stellingen. Men zie b. v. Brakels Redelijke Godsdienst, Deel 1, Art. 34, § 53-55.

Wat leert de Gereformeerde Kerk in dezen, is eene vraag die niet anders mag beantwoord worden dan met eene verwijzing naar de Belijdenisschriften dezer kerk.

Ten onrechte toch zou iemand het gevoelen dat onze rechtvaardigmaking van eeuwigheid heeft plaats gehad als ongereformeerd veroordeelen op grond dat de Gedeputeerden van Overijssel, op de Dordsche Synode gezegd hebben: „De besluiten der Verkiezing en Rechtvaardigmaking zijn niet eenvormig en gelijkvormig, Rom. 8 : 30. Die Hij gepraedestineerd heeft, dezelve heeft Hij ook geroepen, en die Hij geroepen heeft, dezelve heeft Hij ook verheerlijkt; want op deze wijze werden de verkiezing en de [9] rechtvaardigmaking, dewelke de Schrifture zeer nauw onderscheidt, onvoorzichtiglijk onder den anderen vermengd. Want 1. wij zijn verkoren van eeuwigheid, maar wij worden gerechtvaardigd in den tijd. 2. Door het geloof worden wij gerechtvaardigd maar niet door het geloof worden wij verkoren. 3. Allen die waarlijk gerechtvaardigd zijn, die zijn in den dood verkoren, maar niet allen die waarlijk verkoren zijn, nu inderdaad gerechtvaardigd zijn, maar zullen te zijner

tijd gerechtvaardigd worden.”

Indien hetgeen door afzonderlijke afgevaardigden werd gezegd een genoegzame grond ware om het door hen uitgesproken gevoelen als leer der gereformeerde kerk te erkennen, dan zou ook de leer der algemeene voldoening als zoodanig erkend moeten worden. De theologen van Groot Brittannië toch zeggen op het tweede artikel, propositie 3: „En hier openbaart zich dat eeuwig en verborgen besluit der verkiezing wanneer die prijs, die voor allen betaald is, en die alle geloovigen zekerlijk helpen zal ten eeuwigten leven, nochtans allen niet behulpelijk is, omdat niet allen gegeven wordt, dat zij deze conditie des onverdienden verbonds volbrengen.

Alzoo is dan Christus *voor allen* gestorven, opdat allen en ieder, het geloof daar tusschen komende, door kracht van dit rantsoengeld vergeving der zonden en het eeuwige leven mogen verkrijgen. Alzoo is hij *voor de uitverkorenen* gestorven dat zij uit de verdienste zijns doods, naar het eeuwig welbehagen Gods, bijzonderlijk hun geordineerd, het geloof onfeilbaar verkrijgen en het eeuwige leven.”

En kan zelfs de petsoonlijke meening van de afgevaardigden en der leden van de Dordsche Synode niet gelden als een bewijs dat iets gereformeerd is, veel minder is dit dan nog het geval met het gevoelen van anderen, zij het overigens ook vermaarde godgeleerden.

Dat Alexander Comrie, de theoloog, die doctor was in [10] de filosofie, de leer der rechtvaardigmaking van eeuwigheid heeft geleerd, is bekend. Dat er ook nu nog onder de woordvoerders voor de Gereformeerde leer gevonden worden, die dit gevoelen voorstaan en verdedigen, kan niet gelochend worden. Maar de vraag of dit gevoelen gereformeerd is dan of het als niet- of als ongereformeerd moet worden geoordeeld, is alleen te beslissen door eene verwijzing naar en een beroep op de Belijdenisschriften der kerk.

Niet gereformeerd is het indien het blijkt dat de gereformeerde kerk er zich niet over uitgesproken heeft. *On-*gereformeerd indien het blijkt dat de gereformeerde kerk in hare Belijdenisschriften het tegendeel leert.

Bij onderzoek nu van de Belijdenisschriften der kerk blijkt allereerst dat in één der drie de leer der rechtvaardigmaking niet wordt besproken. Dit geschrift, de Leerregels van Dordrecht, geeft dus in dezen geen licht.

Alleen de Belijdenis en Catechismus spreken over de rechtvaardigmaking. De Belijdenis zegt in Art. 22:

„Wij gelooven dat om ware kennisse dezer groote verborgenheid te bekomen de Heilige Geest in onze harten ontsteekt een oprecht geloove, hetwelk Jezus Christus met al zijne verdiensten omhelst; Hem eigen maakt en niets anders meer buiten Hem zoekt. Want het moet noodzakelijk volgen, of dat niet al wat tot onze zaligheid van noode is, in Jezus Christus zij; of, zoo het alles in Hem is, dat degene die Jezus Christus door het geloof bezit, zijne geheele zaligheid heeft. Nu, dat men zeggen zou, dat Christus niet genoegzaam is, maar dat er nog benevens Hem iets meer toebehoort, ware eene al te ongeschikte Godslasteringe: want daaruit zou volgen, dat Christus maar een halve zaligmaker ware. Daarom zeggen wij te rechte met Paulus, *dat wij door 't geloof alleen, of door 't geloof zonder de werken gerechtvaardigd worden*. Doch wij verstaan niet, dat het, om eigenlijk te spreken, 't geloove zelve is [11] dat ons rechtvaardigt; want het is maar een instrument, waarmede wij Christus, onze rechtvaardigheid, omhelzen. Maar Jezus Christus, ons toerekenende alle zijne verdiensten en zoo vele heilige werken, die Hij voor ons en in onze plaats heeft gedaan, is onze rechtvaardigheid: en het geloove is een instrument, dat ons met Hem in de gemeenschap aller zijner goederen houdt, dewelke, onze geworden zijnde, ons meer dan genoegzaam zijn tot onze vrijspreking van onze zonden.”

En de Catechismus zegt in Zondag 23: „Maar wat baat het u nu, dat gij dit al gelooft? Dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben, en een erfgenaam des eeuwigen levens. Hoe zijt gij rechtvaardig voor God? Alleen door een oprecht geloove in Jezus Christus, alzoo dat, al is het dat mij mijne consciëntie beklagt, dat ik tegen alle de geboden Gods zwaarlijk gezondigd en derzelve geene gehouden heb, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben, nochtans God, zonder eenige mijner verdiensten, uit loutere genade mij de volkomene genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus schenkt en toerekent, evenals hadde ik nooit zonde gehad noch gedaan, ja, als hadde ik zelf al de gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft, zooverre, ik zulke weldaad met geloovigen harte aanneem. Waarom zegt gij, dat gij alleen door het geloove

rechtvaardig zijt? Niet dat ik vanwege de waardigheid mijns geloofs Gode aangenaam zij; maar daarom, dat alleen de genoegdoeninge, gerechtigheid en heiligheid van Christus mijne gerechtigheid voor God is, en dat ik die niet anders dan alleen door het geloove aannemen en mij toeëigenen kan.”

De woorden in Art. 22: Daarom zeggen wij te recht met Paulus *dat wij door het geloof alleen, of door het geloof zonder de werken gerechtvaardigd worden*, toont |12| duidelijk dat de Belijdenis niets weet van eene rechtvaardigmaking van eeuwigheid.

En als de Catechismus op de vraag: Hoe zijt gij rechtvaardig voor God? antwoordt: Alleen door een oprecht geloof in Jezus Christus; dan is het duidelijk dat er niet gesproken wordt van eene afkondiging in onze eigen conscientie van eene van eeuwigheid reeds geschiede rechtvaardigmaking, maar van de daad der rechtvaardigmaking zelf.

Van eene rechtvaardigmaking van eeuwigheid weten dus de Belijdenisschriften der gereformeerde kerk niets. Zij kennen slechts eene rechtvaardigmaking door het geloof.

Niemand heeft dan ook het recht deze leer eene gereformeerde te noemen. Zij is *niet* gereformeerd. En indien het bewezen kan worden dat de Heilige Schrift met beslistheid de rechtvaardigmaking van eeuwigheid openbaart, dan moet de Belijdenis der kerk worden herzien en aangevuld.

Zoals de Belijdenisschriften thans spreken is deze leer zoowel *ongereformeerd* als dat zij *niet* gereformeerd is.

Alleen de Belijdenisschriften gelden als maatstaf bij de beoordeeling van het gereformeerde of niet gereformeerde van elke leerstelling. Geen andere maatstaf kan worden erkend. Was er nog een andere mogelijk dan zou het voorzeker zijn de uitspraak van vroegere Synoden. Deze toch vertegenwoordigden de kerk. Al hare leden waren dienaren der kerk en door haar gekozen om ter vergadering te gaan.

Meer dan de uitspraken van de op zichzelf staande godgeleerden en schrijvers zouden deze als uitspraken der kerk kunnen beschouwd worden.

Maar de kerk zelve heeft nooit die uitspraken als zoodanig erkend. En niet moeilijk is het te bewijzen dat nu en dan de bepalingen of uitspraken der Synoden *niet* |13| gereformeerd waren en zelfs in strijd met de Belijdenisschriften.

Men leze slechts art. 30 der Geloofsbelijdenis en vergelijk hiermede Kap. 1, art. 11 van de Synode, gehouden te Wezel ao. 1568 en de Kerkenorde van Dordrecht art. 2.

De Geloofsbel. zegt: „Wij gelooven dat deze ware kerk geregeerd moet worden naar de geestelijke politie die ons onze Heere heeft geleerd in zijn woord, namelijk dat er dienaars of herders moeten zijn om Gods woord te prediken en de Sacramenten te bedienen; dat er ook ouderlingen en diakenen zijn enz.”

De Synode van Wezel zegt: „Want nademaal voornamelijk *vier* trappen van bedieningen in Gods kerke van apostelen worden voorgesteld: der predikanten; *doctoren*; ouderlingen en diakenen enz.”

En de Synode van Dordrecht: De diensten zijn *vierderlei*: der dienaren des Woords, der *doctoren*, der ouderlingen en der diakenen.”

De kerkvergaderingen, zoowel de eerste als de laatste, erkennen vierderlei ambten, doch de Belijdenis kent er slechts drie.

Wat is nu echt gereformeerd? Beide kan het niet zijn. Eén van beide is slechts gereformeerd. Vier is geen drie en drie wordt geen vier. Er moet gekozen worden tusschen de Belijdenis der kerk en de uitspraken door hare Synoden gedaan.

En hier behoeft geen oogenblik onzekerheid of twijfel te bestaan. Niet de Belijdenis moet verklaard worden

door de kerkvergaderingen, maar deze moeten worden verklaard door de Belijdenis.

Met synodale uitspraken hebben wij, bij de beoordeeling van de vraag of iets gereformeerd is of niet, niets te maken. Zij hebben slechts eene historische waarde en beteekenis. [14]

Mochten synodale uitspraken gelden als maatstaf ter beoordeeling van wat gereformeerd is of niet, dan was het gebruik van orgels in de kerken als ongereformeerd te veroordeelen en kenmerkend gereformeerd zou het zijn geen orgels te gebruiken. De kerkorde van Dordrecht ao. 1574 zegt in art. 50: Aangaande het spelen der orgelen in de gemeenten houdt men dat het gansch behoort afgezet te wezen volgens de leere Pauli 1 Cor. 14 : 19.

Waar dus strijd blijkt te wezen tusschen de Belijdenisschriften en de bepalingen of uitspraken van vroegere of latere Synoden, daar geldt geen beroep op synodale bepalingen, maar hebben alleen de Belijdenisschriften recht van spreken.

De Gereformeerde kerk heeft zelve den maatstaf gegeven waarnaar zij beoordeeld wil worden. Waar zij nu in hare Belijdenisschriften niet spreekt over het gebruik van orgels, is dit gebruik evenmin verklaard geoorloofd te zijn, als dat het voor ongeoorloofd is verklaard.

En dit geldt ook van andere leerstukken waarover zij zich niet heeft uitgesproken. Waar de kerk zwijgt kan niemand in haar naam spreken. Daarom heeft niemand het recht iets voor gereformeerde leer te verklaren wat door de kerk niet als zoodanig is erkend.

Het is, zoo ik meen, eene der voortreflijkheden van onze Belijdenisschriften dat zij zich vergenoegen leerjongens Christi te zijn en dat zij het niet beproefd hebben over alles uitspraak te doen. Veel wat door afzonderlijke godgeleerden geacht werd en ook nog wordt van zeer groote beteekenis te zijn, wordt er te vergeefs in gezocht.

Tot voorbeeld diene de leer aangaande de wording van de ziel, des menschen.

Dat over deze vraag veel is gestreden en de een het ontstaan der ziel uit de ouders en een ander het door schepping van Gods wege verklaarde, is bekend. Zelfs [15] werd de vaststelling er van door velen noodzakelijk geacht ter verklaring of ook ter handhaving van de erfzonde. Maar de gereformeerde kerk heeft dit punt geheel laten rusten en zich er niet over uitgesproken. Zij zwijgt in hare Belijdenisschriften waar de Schrift zwijgt en de filosofie aan het woord zou moeten komen.

Niemand kan daarom zeggen wat de Gereformeerde kerk in deze zaak leert.

Wel is het waar dat de gereformeerde godgeleerden in de 17e en 18e eeuw vrij algemeen het gevoelen waren toegedaan dat het ontstaan der ziel plaats heeft door schepping van Gods wege, doch al waren ook alle gereformeerde godgeleerden zonder eenige uitzondering dit gevoelen toegedaan, dan was het nog niet de leer der gereformeerde *kerk*.

De kerk zweeg en eene tijdelijk in de kerk heerschende meening is nog niet leer der kerk.

En dit zwijgen vind ik vrijwat wijzer dan dat men aangaande de wording der ziel in den enkelen mensch stellige uitspraken doet, zoolang men niet bewijzen kan dat God in zijn Woord aangaande deze zaak ons gezegd heeft hoe het er mee gelegen is. Dit zwijgen is echt gereformeerd en bewijst dat de gereformeerde kerk zich te vreden hield met te zijn leerjongeren Christi, om alleen te leeren hetgeen Hij aanwijst in zijn Woord, zonder deze palen te overtreden. Art. 13.

Er bestaat evenwel grond om te vreezen dat het gevoelen van enkele of vele vermaarde godgeleerden alskenmerk van het gereformeerde voor velen van een geldend gezag wordt. Eene lange reeks citaten uit oude gereformeerde schrijvers is voor niet weinigen een afdoend bewijs dat het gevoelen zelf ook leer is van de gereformeerde kerk. En juist daarom is het noodig in 't licht te stellen dat dit niet gereformeerd is en door de kerk zelve niet gewild wordt. [16]

Ik mag dan ook niet toestemmen wat in de Heraut van 6 Febr. 1881 gezegd wordt: „Bij het ontstaan van een kind in zijn moeders schoot doet zich namelijk de vraag voor: Ontstaat de ziel, het wezen, de persoon van dit kind uit zijne ouders, of wel door schepping van Gods wege? Die het eerste staande hielden, noemde men *Traducianers*, wat beduidt: Advocaten van den *overgang*, omdat zij uit de ziel van vader en moeder eene geteelde ziel lieten overgaan in het ontvangen schepsel. Maar *de gereformeerde kerken* [1](#)) terecht inziende en erkennende, dat dit op zuiver Deïsme uitliep, en met de Majesteit Gods onbestaanbaar was, hebben deze ongerijmde voorstelling steeds hardnekkig bestreden, en daarentegen de volken van Europa in Jezus' naam onderwezen dat de geboorte van eens menschenpersoon of wezen door creatie of schepping ging.

Reden waarom men deze ware belijdenis het *scheppings*-standpunt of het creatianisme heeft genoemd.”

Dit is zeker schoon, zeer schoon gezegd. Maar nu er wordt beweerd dat de *Gereformeerde Kerken* het Traducianisme steeds hardnekkig hebben bestreden en daarentegen de volken van Europa in Jezus' naam het creatianisme hebben onderwezen, vragen wij met recht een ander bewijs dan eene menigte citaten uit godgeleerde schrijvers. En zoo lang niet uit de Belijdenisschriften wordt aangetoond dat „Het ontstaan der ziel geschiedt door schepping van Gods wege,” leer is der Gereformeerde kerk, blijven wij dit zeer beslist ontkennen.

En liever wil ik met Augustinus, den bestrijder van het Pelagianisme ronduit bekennen „niet te weten of God elke ziel afzonderlijk scheidt, dan of de eene ziel de andere voortbrengt,” dan dat ik met Pelagius zou zeggen: „Wij gelooven dat de zielen door God gegeven worden; wij [17](#)) zeggen dat zij door Hem gemaakt worden, terwijl wij hen vervloeken die zeggen dat de zielen zijn als een deel van de goddelijke zelfstandigheid.”

Dat het Traducianisme op Deïsme uitloopt en met de Majesteit Gods onbestaanbaar is, is mij tevens ten eenenmale onbegrijpelijk. Dat een geleerde als Bilderdijk, die traducianist was, dit niet heeft ingezien, troost mij dat ik in dezen niet in al te slecht gezelschap mij bevind. En dat Luther, beslist traducianist als hij was, in de leer der erfzonde en der rechtvaardigmaking geene andere leer had dan die der gereformeerde kerken, bewijst wel dat niet allen die in Jezus' naam de volken van Europa hebben onderwezen, de ongerijmdheid van het traducianisme hebben ingezien of erkend.

De vader der Gereformeerde kerken, Calvijn, hecht aan dit leerstuk al zeer weinig gewicht als hij zegt in zijne Institutie, Boek 2, Hst. 1, § 7. „En om dit stuk (de erfzonde) te begrijpen hebben wij niet noodig angstvallig te onderzoeken (hetgeen de ouden niet weinig gepijnigd heeft) of de ziel van den zoon door afzetting van de ziel zijns vaders voortkomt enz.”

En de Gereformeerde kerken deden er wel aan dat zij dit leerstuk in hare belijdenisschriften niet hebben opgenomen.

Wordt evenwel dit of eenig ander leerstuk als echt gereformeerd, als leer der gereformeerde kerken voorgesteld men zal dan wel doen om te onderzoeken wat de Belijdenisschriften er van zeggen.

De vraag: wat is waar? is eene geheel andere dan de vraag: wat is gereformeerd? Bij de beantwoording van de laatste hebben wij zoo uitsluitend met de Belijdenisschriften te rekenen dat niets anders, zelfs niet de Heilige Schrift, mag geraadpleegd worden. 't Is eene zuiver historische vraag, die zoowel door een jood en een moderne, als door een gereformeerde kan beantwoord worden. [18](#))

De Gereformeerde kerken hebben daarom recht dit te vorderen gelijk zij dit gevorderd hebben in het Besluit op de Leerregels van Dordrecht als zij zeggen: „Zoo velen als den naam onzes Zaligmakers Jezus Christus godvruchtig aanroepen, worden van deze Dordrechtsche Synode bij den naam des Heeren betuigd dat zij van het geloof der gereformeerde kerken niet uit hier en daar bijeengeraapte lasteringen, noch ook uit bijzondere gezegden van niet weinige, zoo vroegere als latere leeraars, die dikwijls, of te kwader trouwe aan gehaald of verminkt, of in een anderen zin verdraaid, voorgesteld worden, oordeelen; maar uit de openbare Belijdenissen der kerken en uit deze verklaring der rechtzinnige leer, met eenparige toestemming van allen en elk der bijzondere leden dezer geheele Synode vastgesteld.”

Bij de vraag: wat is waarheid? geldt evenwel een beroep op of eene verwijzing naar de Belijdenisschriften niet. Deze geschriften zelve verwerpen alle menschelijk gezag in zaken der waarheid en zouden het ten zeerste wraken indien iemand meende te mogen zeggen: Het staat in de belijdenisschriften en op dien grond is het waar. Art. 7 der Belijdenis is in dezen zoo beslist mogelijk. Het zegt: „Men mag ook geene menschengeschriften, hoe heilig zij geweest zijn, gelijkstellen met de Goddelijke schriftuur.”

Aan de Heilige Schrift alleen komt ter laatste instantie toe te beslissen over hetgeen waar of onwaar is. Zij heeft het laatste woord. Aan hare uitspraken alleen zijn wij gehouden. Bij de beantwoording van deze vraag is het antwoord van ieder gereformeerde: *Niet* de Belijdenis der kerk, *maar* het Woord Gods alleen is ons kenbron en toetssteen der waarheid.

In de Gereformeerde kerk waarin het Woord Gods staat boven de Belijdenisschriften en het gezag van deze ondergeschikt. is aan dat van het Woord, gelden dus de Belijdenisschriften slechts als toetssteen voor het Gereformeerde. [19]

Spreken de Belijdenisschriften niet van een genadeverbond van eeuwigheid dan kan ook geene filosofie over het hoog heilig en heerlijk wezen der Drieënigheid Gods en geene gezonde of ongezonde, juiste of onjuiste uitlegging der Schrift het tot een gereformeerd dogma overzetten.

Zwijgen zij van het Creatianisme en van het Traducianisme dan heeft geen theoloog of filosoof het recht een van beide gevoelens te verklaren ongereformeerd te wezen.

Is de leer der rechtvaardigmaking door het geloof in de geschriften der kerk voorgesteld als de daad der rechtvaardiging en niet als de openbaring in de consciëntie van eene daad Gods van eeuwigheid reeds geschied, dan is het niet gereformeerd anders te leeren.

En is er in Zondag 38 eene verklaring gegeven van het vierde gebod, dan geldt deze verklaring als die der Gereformeerde Kerk, al is het ook dat de godgeleerden getwist hebben of nog twisten over de vraag of er iets ceremonieels is in dit gebod en zoo ja, wat dit ceremonieele is.

De leden der Dordsche Synode, die na het vertrek der Buitenlandsche godgeleerden in de 164ste Sessie gezegd hebben dat er in het vierde gebod der goddelijke wet iets Ceremonieels is en iets Moreels, zullen, volgens aller toestemming, daarom nog wel niet opgehouden hebben gereformeerd te zijn. Hij evenwel die in dit gebod iets meer vindt of iets anders dan in Zondag 38 er van gezegd wordt, heeft niet het recht te beweren dat dit zijn gevoelen, het gevoelen is der gereformeerde kerk. Ook hier beslist alleen de Schrift wat waarheid is.

En in alle zaken nu, waarin de Gereformeerde Kerk zich niet heeft uitgesproken heeft niemand het recht iemand te beschuldigen ongereformeerd te zijn.

De vraag: wiens uitlegging van de Schrift in dit en in alle andere gevallen de ware is, blijft onbeantwoord wat de Belijdenisschriften betreft. De eenige die hierop antwoord [20] geven kan is de Schrift zelve. Zij blijft de hoogste rechter; zij is rechter van zichzelf.

Werd dit meer in 't oog gehouden, ik meen dat dan het onbillijk veroordeelen en het verketteren van broeders, in gereformeerde kringen vrij wat zou verminderen. De ware christelijke verdraagzaamheid zou er door bevorderd worden.

Of is het niet waar dat èn Brakel èn de randteekenaars bij de gereformeerden in hooge achting zijn? En toch tracht Brakel uit Ps. 89 : 29 en 35; Zach. 6 : 12 en 13 en Luk. 22 : 29 te bewijzen dat er een eeuwig verbond der genade is, terwijl de randteekenaars van deze teksten eene zoodanige verklaring geven die de mogelijkheid uitsluit om aan een eeuwig Verbond te denken.

Waarom zullen dan geloovigen die vereenigd zijn in de practijk der leer, waarover de kerk zich heeft uitgesproken, elkander veroordeelen en verketteren in betrekking tot dogmata waarover de kerk zich niet uitsprak?

Waarom? Omdat men ingenomen is met zichzelf, eigen inzichten beschouwt als die der gereformeerde kerk; zichzelf erkent de gereformeerde te zijn; en, om niet iets ergers te zeggen, omdat men meent een dieper inzicht te hebben in de verborgenheid der godzaligheid dan anderen.

Dat onze God ons hiervoor behoede en dat allen die gereformeerden willen zijn terugkeeren tot den eenvoud der gereformeerde kerken; abstractiën, filosofische bespiegelingen en scholastieke spitsvondigheden overlatende aan hen die voor hun verstand of hart behoefte hebben aan meer dan het Woord Gods geeft.

De kerk zou hierbij welvaren en de verbreiding der gereformeerde waarheid er door worden bevorderd.

Dit geve God!

1. Ik onderstreep.

a. In 1984 opnieuw uitgegeven door de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Apeldoorn.

© Appendix Vaginix Productions 2004

De Christelijke Gereformeerde Kerk en de Nederduitsch Gereformeerde Kerken (doleerenden) in hunne overeenstemming en in hun verschil

door H. de Cock

Groningen — G.J. Reits — 1887

[a](#)

Alle Gereformeerden in den lande zullen wel eens zijn in de belijdenis, dat het niet recht is voor God en dat het door niets zich verdedigen laat, dat er twee Gereformeerde kerken bestaan naast of tegenover elkaar. Zij die waarlijk Gereformeerd zijn in de belijdenis, behooren het ook te wezen in gemeentelijk samenwonen en in kerkelijke gemeenschap. En toch schijnt het, dat vereeniging van hen, die zeggen de Gereformeerde Belijdenis en de Gereformeerde kerkregeering te aanvaarden, vooreerst nog wel tot de vrome wenschen zal blijven behooren.

Aan wien de schuld van dit verschijnsel?

Zonder op deze vraag een rechtstreeksch antwoord te geven meen ik den tijd gekomen, dat het noodig is, dat het verschil, waardoor eene vereeniging of samenvloeiing van de Christelijke Gereformeerde kerk en de doleerende Nederduitsch Gereformeerde kerken verhinderd wordt, duidelijk worde uiteengezet.

De Christelijke Gereformeerde kerk heeft bij haar ontstaan in het jaar 1834 verklaard: „dat de Nederlandsche Hervormde kerk, niet de ware, maar de valsche kerk is, volgens Gods Woord en art. 29 onzer Belijdenis; en dat zij overeenkomstig liet ambt aller geloovigen, art. 28, zich afscheiden van degenen, die niet van de kerk zijn en dus geen gemeenschap meer willen hebben met de Nederl. Herv. kerk, totdat deze terugkeert tot de waarachtige dienst des Heeren.”

De in het jaar 1886 ontstane doleerende N. Geref. kerken of plaatselijke gemeenten hebben deze verklaring niet afgelegd. Wat zij deden was: „de aloude kerkorde van Dordrecht Ao. 1619 als de hare aan te nemen en te erkennen. Zij stelden hiermede de synodale organisatie van 1816 ter zijde, en verbraken het verband met de gemeenten of kerken, die deze organisatie bleven erkennen.”

Bij sommigen werd dit genoemd: Afsnijden van de Synode. Bij anderen: Afwerpen; ook wel: Afzweren van het synodale juk.

Dit laatste is thans de algemeene of gangbare benaming. |4|

Bij de Afscheiding in 1834 had men te Ulrum ondervonden dat de kerkbesturen van het Hervormd Kerkgenootschap niet gedoogden, dat een leeraar en kerkeraad de Gereformeerde leer beleden en handhaafden.

Bij het gaan doleeren van de eerste gemeente, die van Kootwijk, was de naaste aanleiding: het weigeren door de Synode, om den door haar begeerden candidaat van de Vrije Universiteit tot het proponent-examen toe te laten.

Op andere plaatsen was de naaste oorzaak een andere. Bij name ook in de gemeente te Amsterdam.

De kerkelijke procedure van de broeders te Amsterdam toonde, dat de heerschappij van den Koning der gemeente, in de Hervormde kerk noch erkend, noch geduld werd, even als dit in 1834 te Ulrum had plaats

gevonden. En nadat dit proces ten einde was, verklaarden de broeders: dat de ure gekomen was, om zonder verder verwijl het juk dezer tweede Hierarchie af te werpen.

Welk verschil is er, zoo werd dikwijls en door velen gevraagd, tusschen Afscheiding van het Ned. Herv. kerkgenootschap, en het gaan doleeren van personen of gemeenten met of zonder den leeraar en den kerkeraad?

Mij verwondert het niet in 't allerminst, dat deze vraag, door velen gedaan en dikwijls herhaald, nog niet zoo is beantwoord, dat het voor allen duidelijk is geworden. Zelfs zijn er, in het kerkrecht niet onervarenen, die schijnen dit onderscheid maar niet te kunnen begrijpen, althans zij spreken en doen, alsof ze 't niet begrijpen.

Gemakkelijk is de beantwoording dan ook niet. Meer dan eene kerkrechterlijke vraag ligt er aan ten grondslag. En hierop wordt te weinig gelet.

Er bestaat echter een *Tractaat van de Reformatie der kerken*, geschreven door Dr. A. Kuiper, en uitgegeven in het jaar 1883, toen het kerkelijk conflict te Amsterdam wel werd voorzien en voorbereid, doch nog niet was gekomen. Dit Tractaat, kort na zijne verschijning gekarakteriseerd als een doorlopend strijdschrift tegen de Afscheiding van 1834, werd opgedragen aan jonkheer Meester P.J. Elout van Soeterwoude, in dien tijd [5] nog lid van de Hervormde kerk. In dit Tractaat worden, me eene bijna onbegrijpelijke nauwkeurigheid, alle gevallen, die bij een naderend conflict als mogelijk gedacht kunnen worden, besproken en is een operatieplan vastgesteld, dat bij het in 1886 gekomen conflict, getrouw is gevolgd en ook nu nog gevolgd wordt. Het bewijst dan ook bij het beantwoorden der vraag meer dienst dan alles, wat elders gezegd of geschreven is.

Er moet echter gezegd, dat de man aan wien het is opgedragen, in strijd er mee heeft gehandeld. Onze hoogbejaarde en hooggeachte broeder Elout deed wat in en na 1834 door zooveelen is gedaan. In zijne „Verklaring aan de Hervormde Gemeenten in Nederland,” dato 9 Dec. 1886, verklaart hij: „niet meer te behooren tot het thans bestaand Hervormd kerkgenootschap zegt alle gemeenschap op met kerkbesturen, die zoo kennelijk den oorlog verklaard hebben aan de waarheid Gods en aan hare trouwe belijders en verlaat met weemoed de Hervormde kerk. [1\)](#)

Volgens het Tractaat deed de heer Elout wat hij niet *kon* doen. Zoo toch zegt het [2\)](#):

„Vooraf lichte men er op, dat de vraag nu niet is, of ge eenig kerkgenootschap, maar uitsluitend of ge uw kerk zult verlaten. Een kerkgenootschap bestaat in den nu meest gangbaren zin uit kerken, en die kerken uit leden. Gij zijt dus lid van [6] uw kerk, en uw kerk is lid van een kerkgenootschap. Uw kerk kan dus het kerkgenootschap verlaten, maar wat *gij* alleen verlaten kunt is uw kerk. Voor u, voor mij, voor een iegelijk is het alleen nu maar de vraag: Moet, mag ik de kerk van Amsterdam, van Rotterdam, van Utrecht (van den Haag) verlaten?

„Ik heb dus volstrekt niet te letten op wat elders plaats grijpt, maar alleen te letten op mijn eigen kerk. De solidaire verantwoordelijkheid van hetgeen elders geschiedt komt voor rekening van den kerkeraad, niet van de enkele leden, en kan er wel toe leiden, om den band tusschen mijn kerk en die andere kerken af te snijden, maar kan nooit van mijn kerk het *wezen* van kerk ontnemen.”

En wat hij deed, was hem niet geoorloofd te doen.

Op de volgende bladzijde toch heet het verder:

„En wat voorts die kerken zelve betreft, zoo heb ik alleen te vragen: Biedt die kerk, waarin ik leef, mijn kerk, mij nog die prediking des Woords en die bediening der Sacramenten, in zulk eene zuiverheid, dat het *wezen* dezer beide genademiddelen er nog in aanwezig zij?

„Het feit, dat er naast deze tamelijk zuivere bediening dezer genademiddelen óók afgoderij bestaat, heft het *wezen* der kerk niet op, en stelt wel aan den kerkeraad den eisch om dezen gruwel af te snijden, maar niet aan een lid der kerk om die kerk te verlaten. De organisatie mijner kerk is dan wel krank, verminkt en ten deele tot

verderf overgegaan, maar toch niet zoo of ze biedt mij nog in betamelijke zuiverheid de genademiddelen, en dus derft ze nog haar wezen en haar leven niet.”

Het Traktaat en de daad van den heer Elout strijden dus zoo sterk mogelijk tegen elkaar.

Is dan misschien de schrijver van het Tractaat na 1883 van gevoelen veranderd? En is niet het telegram, namens het Bureau van het Gereformeerd kerkelijk Congres, den 11den Januari aan den heer Elout gezonden en door Kuyper ondertekend, hiervan een bewijs?

Zoo is door velen gemeend. Die het telegram echter *goed* leest, werkt op, dat er niet één enkel woord van goedkeuring |7| in voorkomt over het verlaten van het kerkgenootschap en de Hervormde gemeente te 's Hage. Juist het tegendeel wordt er in gezegd. Elouts verleden, de dagen waarin hij met Groen van Prinsterer en zijne medestanders voor de kerken onzer vaders strijd heeft gevoerd, worden zelfs *schooner dagen* genoemd.

Het telegram luidt aldus:

„Jhr. Mr. Elout van Soeterwoude, 's Gravenhage.

Het Gereformeerd Kerkelijk Congres, door zijnen Voorzitter herinnerd aan het roerend schrift, waarmee Elout van Soeterwoude lucht gaf aan de verontwaardiging, door het Synodale vonnis in zijne ziel verwekt, spreekt zijn dank aan den Heere uit, dat Hij dezen eerbiedwaardigen grijsaard nog spaarde om deze deelneming van een haast voorbijgaand geslacht in het lijden van wie thans den strijd voeren uit te spreken, alzoo den band der eenheid tusschen deze twee generatiën van Christi strijders doende uitkomen, en aan de vervolgdenden de zekerheid biedende, dat zij wel waarlijk ingingen tot denzelfden strijd, dien Elout zelf eens in *schooner dagen* met Groen van Prinsterer en zijne medestanders voor de kerken onzer vaders heeft gevoerd.

Zij bidden hun beminden broeder, neen, hun vader in Christus toe, dat zijne stem, die uitging nog voor velen de handen slake, en dat hem, als eens de laatste banden zullen geslaakt zijn, ruste na zooveel ziel sarbeid wachte bij zijn Heer.

Namens het bureau:

KUYPER.”

En dewijl de Heraut steeds in den geest van het Tractaat heeft blijven spreken, zelfs dit telegram geen anderen geest ademt, en de kerkelijke beweging in haar geheel overeenkomstig dit Tractaat wordt voortgezet, is hierdoor de beantwoording der bovengestelde vraag mogelijk, en betrekkelijk ook gemakkelijk.

Er bestaat een *wezenlijk* verschil. 't Is het zelfde verschil, dat er is tusschen het Tractaat, en het geen de heer Elout in zijne Verklaring getuigt.

Volgens de Verklaring van den heer Elout „is het de kerk |8| zelve, in hare onderscheidene besturen, welke vervolgt en veroordeelt; hiervoor zijn niet alleen de besturen maar alle gemeenten en ten laatste ieder lidmaat verantwoordelijk.”

Volgens de doleerenden is het niet de kerk zelven die vervolgt, maar de kerkelijke hiërarchie, en is geen lidmaat solidair aansprakelijk voor hetgeen elders geschiedt. [3](#)

De Christelijke Gereformeerde kerk beschouwt iedere plaatselijke gemeente als eene vereeniging van geloovigen, vereenigd in dezelfde belijdenis, en bestuurd naar dezelfde kerkorde. Zij is als zoodanig een

zelfstandig geheel, eene kerk; doch die geroepen is te leven in gemeenschap en vereeniging met andere gemeenten, die met haar in leer en kerkregeering overeenstemmen. Evenals ieder geloovige een zelfstandig lid is van het lichaam van Christus, en hij dit niet wordt door de toetreding tot het lidmaatschap van de gemeente, zoo is ook elke gemeente eene kerk voordat zij nog in vereeniging is getreden met andere gemeenten of de kerk; doch voor de afzonderlijke gemeenten bestaat evenzeer de verplichting, om zich met de kerk te vereenigen en in gemeenschap met haar te leven als het de roeping is van ieder geloovige, om zich met de gemeente of plaatselijke kerk te vereenigen. Daarom is dan ook de kerk de verzameling der gemeenten, zooals de gemeente de verzameling is der geloovigen. En evenmin als het lidmaatschap der gemeente de zelfstandigheid van geloovige opheft of hem maakt tot een onderdeel van de gemeente, waarvan hij een lid is, evenmin maakt ook de gemeenschap, waarin de gemeenten onderling verbonden zijn, dat een plaatselijke gemeente een onderdeel wordt van de kerk.

Deze zuiver presbyteriale of gereformeerde beschouwing, beheerscht het geheele gereformeerde kerkrecht. Zie Art. 30-32 der Belijdenis en art. 36 der Dordsche kerkorde.

Geheel anders spreekt het Tractaat over het kerkverband. Het zegt: [4\)](#) „De kerk van Jezus is één aan alle plaatsen der wereld en zelfs aan alle oorden der zalige gewesten. [9]

„Eén is ons aller hoofd, zoo zijn we dan één lichaam onder Hem, die ons gekocht heeft tot den prijs van Zijn bloed. Maar gelijk het ééne licht van dezelfde zon in de verschillende kamers van een huis door onderscheidene vensters instraalt, om door de muren en wanden gedeeld te worden, zonder dat het maar één oogenblik ophoudt in kelder en op zolder, in voor- en achtervertrek, in zaal en opkamer het eene zelfde licht van dezelfde zon te zijn, zoo ook is het met de lichtstralen van Jezus leven en Zijne kerken op aarde. Al die kerken vormen sâam een huis, in dat ééne huis zijn veel afzonderlijke vertrekken, door muren en wanden van een gescheiden, en in die onderscheiden vertrekken straalt nu het licht, niet uit zekere lichtbron in het midden van het huis verborgen, maar rechtstreeks uit de zon door dakraam en venster. Zoo is het dus een georganiseerd leven Christi, gelijk het ééne licht der zon om heel de aarde en den hemel één is. En ook is het op aarde één huis, één kerk, waarin de onderscheidene kerken slechts lokalen of vertrekken of kamers vormen, en die van nature door goede deuren gemeenschap met elkander hebben, maar het licht dat in allen instraalt, komt van buiten en maakt elk vertrek tot een *eigen* vertrek, met *eigen* licht en *eigen* leven. Dit is de dringende reden waarom nooit mag toegelaten, dat een plaatselijke kerk als een onderdeel, een afdeeling of compartiment van eene landskerk zal worden beschouwd.

„Dit toch rooft heur eere als kerk. Ze is onderdeel, afdeeling, compartiment, of om liever organisch te spreken, zij is lid of cel van de ééne ondeelbare kerk van Christus, en ontvangt als zoodanig haar licht, haar liefde, haar leven rechtstreeks uit Hem. Ze zou dus kerk blijven, ook al vielen alle andere locale kerken, waarmee ze verbonden is, weg. Ze bestaat niet doordien, noch ook omdat de nationale kerk bestaat, maar eenvoudig omdat het leven Christi in haar openbaar wordt. Wel mag dus gezegd dat ze een deel is van de algemeene catholieke, heilige kerk op aarde, maar nooit dat ze een compartiment of afdeeling is van eenige kerkengroep op aarde. Immers, niet zij ontstond, doordien die groep bestaat, maar omgekeerd die groep ontstond, doordien de kerken van Amsterdam, Rotterdam, Utrecht [10] enz. eerst zelve onafhankelijk van elkaar bestonden, en nu met elkander in verbond en verband traden.”

Deze geheel verschillende beschouwingen beheerschen alles. Daarom is het noodig dat dit goed worde ingezien.

Dat elke gemeente een eigen gemeente is met eigen lichten eigen leven, dit is, zegt het Tractaat, de dringende reden, waarom nooit mag toegelaten, dat een plaatselijke kerk, als een onderdeel, eene afdeeling of compartiment van eenige landskerk zal worden beschouwd. [5\)](#)

Dit toch rooft heur eere als kerk. Ze is onderdeel, afdeeling, compartiment, of om liever organisch te spreken, ze is lid of cel van de ééne ondeelbare kerk van Christus, en ontvangt als zoodanig haar licht, haar lief-de, haar leven rechtstreeks uit Hem. Ze zou dus kerk blijven, ook al vielen alle andere locale kerken, waarmee ze verbonden is, weg. Ze bestaat niet doordien, noch ook omdat de nationale kerk bestaat, maar eenvoudig, omdat

het leven Christi in haar openbaar wordt.

Dit is zeker schoon gezegd en het eenmaal gekozen beeld is goed volgehouden. Maar pas deze geheele redeneering toe op een lid der gemeente en ge moet tot het besluit komen, dat het zijne eere als lid rooft, zoo ge hem beschouwt als een deel der gemeente. Immers, ieder lid heeft een eigen bestaan, eigen licht en eigen leven. Hij is onderdeel, afdeeling, of om liever organisch te spreken, hij is lid of cel van de eene ondeelbare kerk van Christus en ontvangt als zoodanig zijn licht, zijn liefde, zijn leven rechtstreeks uit Hem. Hij zou dus lid blijven, ook al vielen alle leden, waarmee bij plaatselijk verbonden is, weg. Hij bestaat niet doordien, noch ook omdat de plaatselijke gemeente bestaat, maar eenvoudig omdat het leven Christi in hem openbaar werd.

Hier geldt dus: die teveel bewijst, bewijst niets. Immers dezelfde reden, die geldt om een plaatselijke gemeente niet als een deel van eene landskerk te mogen beschouwen, zou dan ook |11| bewijzen, dat de geloovige, die lid is eener plaatselijke gemeente, niet als een deel dier gemeente beschouwd mag worden. En hiermee zou *elke zichtbare gedaante der kerk vervallen*, ge hebt niets anders meer dan geloovigen, die ieder voor zich op zich zelve staan en ophouden een onderdeel, een afdeeling eener plaatselijke gemeente te wezen. Nooit kan, volgens deze redeneering een geloovige gezegd worden een deel te wezen van een groep van geloovigen, die den naam draagt van gemeente of kerk.

Naar den blooten schijn deden dan ook de doleerenden in 1886 hetzelfde, wat de Afscheidenen deden in 1834.

Beiden wierpen ze het Synodale juk af; namen de kerkorde van Dordrecht Ao. 1619 aan, en verklaarden in leer, tucht en dienst te zijn en te willen blijven, wat de Christelijke Gereformeerde kerk in Nederland van 1816 geweest was.

Doch dit is slechts in schijn hetzelfde; of liever: In 1834 was het uitgangspunt een ander dan in 1886.

In 1834 werd erkend dat de historische kerk der Vaderen, de Gereformeerde kerk in Nederland, in 1816 eene hervorming of verandering had ondergaan, waardoor én de saamverbondene gemeenten én de afzonderlijke gemeenten de kenmerken der gereformeerde kerk hadden verloren, en dat, nu de vervolging der gereformeerden in die kerk door de kerk of het kerkgenootschap was begonnen, afscheiding van dat kerkgenootschap voor de gereformeerden roeping was.

Maar in 1886 ging men uit van het beginsel „dat eene plaatselijke gemeente beoordeeld moet worden op zich zelve en niet beoordeeld mag worden naar het verband waarin zij met andere gemeenten staat. Afscheiding van eene plaatselijke gemeente is dan eerst geoorloofd als ze gestorven is en de giftige gassen u doodelijk bedreigen. [6](#)

Zoolang er nog bediening is des Woords, al is het niet de zuivere, en bediening der Sacramenten, al is deze niet de reine, blijft afscheiding ongeoorloofd.” |12|

In één woord: In 1886 is de grondgedachte deze: Elke gemeente die nog een kring van geloovigen in zich heeft, bezit nog het *wezen* eener kerk [7](#), en boe vervallen de gemeente nu ook worden mag, afscheiden van haar is zich afscheiden van de kerk. Zelfs wanneer de namen geschrapt worden van de lijst der leden, moet men zich als leden blijven beschouwen en de bediening der genademiddelen zoeken in eigen kring en eene doleerende, d.i. klagende gemeente oprichten. [8](#)

Met deze grondgedachte is zeer nauw eene andere verbonden, n.l. deze: dat voor een geloovige de vraag nooit is of hij eenig kerkgenootschap, maar uitsluitend of hij zijne gemeente zal verlaten. Wel kan zijne gemeente het kerkgenootschap verlaten, maar wat *hij* alleen verlaten kan is zijne gemeente. [9](#)

Zij echter, die zich in 1834 en later afscheidden, verklaarden toen reeds wat door jkhr. Elout van Soeterwoude den 9 Dec. 1886 word verklaard, n.l. „dat zij alle gemeenschap opzegden met kerkbesturen, die zoo kennelijk den oorlog verklaard hebben aan de waarheid Gods en aan hare trouwe belijders.”

Dit verklaart dan ook waarom de schrijver van het Tractaat ons steeds de *Gescheidenen* noemt en blijft weigeren te spreken van de Christelijke Gereformeerde kerk te Amsterdam.

Immers de Hervormde gemeente te Amsterdam was niet eene valsche kerk. toen hij in haar ouderling was, en zij is het ook nu niet geworden na de afzetting der 75 predikanten, ouderlingen en diakenen. De afgezette zijn en blijven in het ambt; zij blijven leden der plaatselijke kerk, en zoeken, al doleerende, de bediening der genademiddelen in eigen kring, welke kring zich noemt: de Nederduitsch gereformeerde kerk (doleerende) te Amsterdam.

Onze gemeente te Amsterdam heeft dus als zelfstandige gemeente, afgescheiden van de Hervormde, geen recht van bestaan.

Dat de *dieper ingeleiden* in en na 1834 deze beschouwing deelden en op dien grond in de Hervormde kerk bleven, meen [13] ik te mogen betwijfelen. Althans de heer Elout, die zeer zeker geacht worden moet tot deze *dieper ingeleiden* te behooren, toonde het tegendeel. En dit principieel verschil is dan ook oorzaak, waarom vereeniging of samenvloeiing der Christelijke gereformeerden en der doleerenden onmogelijk is.

Wij staan *buiten*, zij zijn (zoo zij meenen) *binnen* de plaatselijke gemeente der Hervormde kerk; onze gemeenten zijn als gemeente een zelfstandig geheel, en de vereenigde gemeenten zijn als kerk een geheel; de doleerende gemeenten zijn de doleerende hervormden, die de gereformeerde gemeente zoeken te reformeeren en tijdelijk in eigen kring de bediening der genademiddelen zoeken; die onderling correspondentie trachten te onderhouden ook in vergaderingen, die den naam van Classen en Synoden dragen.

Voor ons is de Nederlandsche Hervormde of in oud Hollandsch uitgedrukt, de Nederduitsche Gereformeerde kerk, eene valsche kerk, die al de kenmerken er van draagt, die in Art. 29 onzer Belijdenis van de valsche kerk worden opgegeven; doch de doleerenden beschouwen iedere gemeente op zich zelve en kennen aan haar het *wezen* der kerk toe, zoolang ze een kring van levende lidmaten in haar schoot draagt.

Vereenigen onzerzijds zou dus niet anders zijn dan terug keeren tot de kerk, die door ons is verlaten en een erkennen, dat wij verkeerd hebben gehandeld door ons af te scheiden.

En, vereenigen van de doleerenden met ons zou hunnerzijds niet anders wezen, dan te verbreken de kerkelijke gemeenschap met de hervormde gemeente en de erkenning van het wettig bestaan der Christelijke Gereformeerde kerk.

En dit laatste nu is meer dan het eerste eene oorzaak waarom, zoo ik meen, van de zijde der doleerenden, de vereeniging niet gewild wordt. Het eerste toch is in den grond niet anders dan òf eene fictie (een voorwendsel), òf eene zelfmisleiding.

Zoodra toch als op plaatsen een kring van geloovigen zich als doleerenden gaat organiseren en de bediening der genademiddelen zoekt, zullen zij als leden der hervormde gemeente worden geschrapt. En hoe een geschrapt lidmaat zich nog kan blijven beschouwen lidmaat te zijn, gaat mijn begrip te boven. [14] Die geschrapt is, hetzij dat hij dit verzocht, hetzij dat het tegen zijn wil is geschied, is geschrapt en heeft opgehouden te zijn wat hij vroeger was. [10](#)

Elke gemeente, die zich losmaakt van het kerkelijk verband houdt op tot die kerkgemeenschap te behooren. En elke kring van geloovigen, die zich onttrekt aan de bediening des Woords en der Sacramenten in zijne plaatselijke gemeente, om dit in eigen kring te zoeken, kan door den kerkeraad, dien hij terzijdestelde, niet erkend blijven als tot de gemeente te behooren.

Wijst men op de doleerende gemeenten in de dagen onzer vaders, tijdens de remonstrantsche twisten, om het gaan doleeren te verklaren en te rechtvaardigen, zoo vergeet men dat toen alle omstandigheden anders waren dan thans.

Met een enkel woord zij het slechts herinnerd, dat toen de Gereformeerde kerk hare Belijdenis nog geheel

onveranderd en onverzwakt had behouden en de remonstrantsche dwalingen geheel wederrechterlijk in sommige gemeenten waren ingedrongen en dat door de kerk er geen bestaanrecht aan toegekend was.

Zij, die toen gingen doleeren, handelden dus in den geest der geheele kerk; zij onttrokken zich aan de dwalingen en de dwaalleeraars, die zich tijdelijk in de gemeente hadden weten in te dringen en wachtten den tijd af, dat de kerk in hare Synode zich zou mogen uitspreken. Zij dachten er niet aan zich los te maken van het kerkelijk verband en eene andere kerkorde aan te nemen. [11](#)) |15]

Maar thans is het juist de Synode, die de dwaling en de dwaalleeraars in bescherming neemt, en is het, om, nogmaals een woord van den heer Elout te gebruiken, „de kerk zelve, in hare onderscheiden besturen, welke vervolgt.”

Wat de doleerenden thans nog zeggen niet te doen en niet te willen, hiertoe komen zij door den drang der omstandigheden toch, al is het ondanks zich zelve. De macht der omstandigheden ruimt straks dit bezwaar tegen de vereeniging uit den weg. Willens of onwillens houden ze op leden en leeraars, ouderlingen en diakenen te zijn in de Hervormde kerk.

De beschouwing echter, die zij hebben over de kerk, maakt de vereeniging ook in de toekomst onmogelijk, tenzij zij, ook in de regeering der kerk het gereformeerde beginsel in de kerkorde van Dordrecht neergelegd, aanvaarden.

Ik wil niet alles bespreken wat in het Tractaat gezegd wordt over *de* ware en *de* valsche kerk; *eene* ware en *eene* valsche kerk; eene gestorvene en eene nog levende kerk; eene kerk die allengs haar wezen als kerk verliest en verbleekt tot een geesteloos genootschap, en eene waar in dit gestorven lichaam zich giftige gassen gaan ontwikkelen.

Alleen de vraag: Is de Hervormde kerk eene ware of valsche kerk? is voor de zaak die ik thans bespreek van belang.

Van de kerk, beschouwd niet in hare plaatselijke afdeelingen maar in haar geheel, is hier sprake. De plaatselijke afdeelingen, d.i. de gemeenten staan evenmin op zichzelf, als de leden der gemeente, zij staan in een onderling verband.

Dat in onze Belydenis art. 29 bepaald van de Roomsche kerk als eene valsche kerk, ja *de* valsche kerk gesproken wordt, bewijst daarom nog niet dat er in de roomsche kerk geene levende leden van Christus zijn, die tot de ware kerk behooren, ja, sluit de mogelijkheid niet uit dat er parochiën of afdeelingen zijn die geheel of gedeeltelijk de waarheid liefhebben en meer of min openlijk belijden.

Maar ook die leden en parochiën zijn en blijven, zoolang zij de vereeniging met de kerk niet hebben verbroken, tot de valsche kerk behooren. |16]

En niet anders is het met de Ned. Herv. kerk.

't Is niet de vraag of in haar nog levende leden van Christus zijn; ook niet of er plaatselijke gemeenten zijn, die eene meer of minder zuivere prediking des Woords en reine bediening der Sacramenten hebben, maar de vraag is of die geloovigen en gemeenten zijn waar ze behooren, dan of ze verplicht zijn zich te scheiden van hen, die van de kerke niet zijn.

Wel zegt de schrijver van het Tractaat te durven gelooven dat de *godzaligen* onder ons dit gevoelen niet meer hebben, [12](#)) doch al is het ook dat ik hiermee geteld moet worden onder de *niet* godzaligen in onze kerk, ik blijf verklaren met de Acte van Afscheiding: *dat het meer dan duidelijk is geworden, dat de Nederl. Herv. kerk niet de ware, maar de valsche kerk is.* En troost mij dat niet de schrijver van het Tractaat het is die ons oordeelt, maar de Heere.

Wat het Tractaat er ook tegen zegge, werkelijkheid blijft het, dat eene gemeente bestaat uit leden en eene kerk

uit gemeenten. En gaarne stem ik toe dat de gemeente of plaatselijke kerk er eerder was dan de vereeniging dier kerken, d.i. de kerk. Maar even waar is het dat de leden er eerder zijn dan de gemeente. Die dus weigert een plaatselijke gemeente te beoordeelen in haar kerkelijk verband, moet dit evenzeer elk lid eener gemeente doen. Maar waar verzeilen we dan? Die tot de roomsche kerk behoort mogen we niet meer een roomsche noemen, en een doopsgezinde niet een doopsgezinde, tenzij we eerst onderzocht hebben of hij wel in alles roomsch is en doopsgezind!

Deze conseqwentie is niet te ontgaan.

Neem ten bewijze de Herv. gemeente te Amsterdam, waar de schrijver van het Tractaat vroeger predikant was en later ouderling.

Ten gevolge van of door het kerkelijk verband, waarin zij stond en nog staat, was en is zij eene gemeente van de Herv. kerk. Van de kansels van die gemeente werd en wordt elke waarheid verkondigd, en ook elke leugen. Naar hartelust kunt |17| ge er de meest eenzijdige voorstelling der gereformeerde leer en het meest onverholen modernisme hooren verkondigen. Er zijn in die gemeente uiterst gemoedelijke, vrome lieden; en er zijn er die bekend zijn als openbare goddeloozen; er zijn gereformeerden, remonstranten, kohlbruggianen, modernen en anderen.

Maar nu mag ik niet spreken van de Herv. gemeente te Amsterdam. De *gemeente* is de Nederlandsche Hervormde *kerk* te Amsterdam.

Uitnemend!

Maar leden dier kerk hebben een en andermaal klachten ingediend tegen de leer hunner predikanten. En die kerk bleek machteloos juist door haar kerkelijk verband.

Wie ter wereld zal nu dan nog zeggen: Beschouw die gemeente, alsof zij in geen kerkelijk verband stond? Zeg dan ook als ge de fijt hebt in den vinger: Niet ik, niet mijn lichaam heeft de fijt, maar alleen mijn vinger.

Op het papier is misschien de kracht van het kerkverband weg te redeneeren; en, door geheel afzonderlijk te spreken van formatie, deformatie en reformatie, zooals in het Tractaat geschiedt, voor de oppervlakkigen, het verband der gemeenten als van geene beteekenis te beschouwen; in de werkelijkheid echter beheerscht dit verband ook de afzonderlijke gemeenten, geheel op dezelfde wijze als de gemeenschap met eene kerkelijke of plaatselijke gemeente, elk lid beheerscht.

Neem nogmaals de Hervormde gemeente te Amsterdam. Er was krachtens de plaatselijke, organisatie, zooals die ontstaan was door en ook nog bestaat krachtens het verband, waarin zij stond met de geheele kerk, sedert meer dan den leeftijd van twee geslachten, eene preek- en hoorinrichting. Van dezelfde kansels werd op denzelfden dag de gereformeerde, de remonstrantse, de moderne leer verkondigd.

Zeventig lange jaren bestaat die toestand in die gemeente. Zij heeft in dien tijd meer dan éénmaal deel genomen aan de vervolging van hen, die de gereformeerde leer beleden en handhaafden.

Is het dan nu nog mogelijk in, die aldus georganiseerde |18| gemeente iets anders te zien dan dat zij in haar geheel de merkteekenen der ware kerk mist en die der valsche kerk draagt?

Zegt men, dat de reformatie eener gedeformeerde kerk moet uitgaan van of beginnen met de plaatselijke gemeente, dan stem ik dit gaarne toe. Ik doe zelfs meer, want ik erken dat elke reformatie begint met den enkelen geloovige. Geene reformatie eener gemeente komt tot stand zonder reformatie harer leden. Alleen is het de vraag of een zich reformeerend lid lid blijven mag van de zich niet reformeerende gemeente en of hij blijven moet in de vereeniging, die alle reformatie tegenstaat en krachtens hare organisatie niet kan gedoogen?

Reformatie eener plaatselijke gemeente of kerk laat zich zeker eerder denken dan de reformatie eener vereeniging van gemeenten of kerken, d. i. eene landskerk of de kerk in een land. Maar gereformeerd is het

niet elke plaatselijke gemeente te beschouwen als *de* kerk.

't Is dan waarlijk ook niet zonder reden, dat de thans doleerenden meermalen verklaarden, dat ze geene independentsche maar de gereformeerde kerkregeering willen.

Independentsch toch is het dat elke gemeente of kerk het recht heeft hare eigene kerkorde te kiezen. En de gemeenten, die het kerkelijk verband verbraken deden het, zij namen de Dordsche kerkorde aan.

Maar de gereformeerde kerk heeft ten allen tijde geoordeeld, dat eene plaatselijke gemeente, zelfs eene Classis of provinciale Synode geene verandering brengen mag in de door de Synoden vastgestelde kerkorde. Ook de Dordsche Kerkorde zegt in haar slotartikel, art. 86 : „Deze artikelen, de wettelijke ordening der kerk en aangaande, zijn alzoo gesteld en aangenomen met gemeen accoord, dat ze (zoo het profijt der kerken anders vereischte) veranderd, vermeerderd of verminderd mogen en behooren te worden. Ten zal nochtans geen bijzondere Gemeente, [13](#)) Classis |19| of Synode toestaan zulks te doen, maar zullen naarstigheid doen om die te onderhouden, tot dat anders van de generale of Nationale Synode verordend worde.”

En de beschouwing, dat iedere plaatselijke gemeente de kerk is en beoordeeld moet worden alszoodanig, voert tot meer andere gevolgen, die zuiver independentisch zijn.

Immers, *de* kerk kiest en zendt hare, dienaren. Als *de* kerk heeft dan ook iedere gemeente het recht zelve een door haar verkozenen broeder te examineeren en als leeraar te zenden. Het kerkelijk verband, waarin zij met andere gemeenten staat, mag haar dit recht niet ontnemen; als kerke Christi moet zij deze hare eere handhaven, dewijl zij den leeraar niet ontvangt van de kerken maar van den Heere haren God.

Op meer andere gevolgen zou ik kunnen wijzen doch doe dit niet, omdat ik weet dat de broeders dergelijke gevolgen niet willen aanvaarden, al is het ook, dat ik vrees dat deze independentische grondslag het aanzijn aan meer dan éene independentische gemeente of congregatie zal geven.

Het gevoelen dat de plaatselijke gemeenten mede beoordeeld mogen en behooren te worden naar het kerkelijk verband waarin zij met andere gemeenten staan, wordt, volgens het Tractaat, de min of meer collegiale beschouwing genaamd. [14](#)) Dit collegiaal systeem is niets anders dan de toepassing op de kerk van Christus van de denkbeelden der Fransche revolutie. De leer der volkssouvereiniteit als bron van alle gezag ook in de kerk van Christus. [15](#)) Zoolang wij echter met onze Geloofsbelijdenis art. 32 blijven zeggen: „Hierintusschen gelooyen wij, hoewel het nuttig en goed is, dat die, welke Regeerders der kerk [16](#)) zijn, onder zich zekere ordonnantiën |20| instellen en bevestigen tot onderhouding des lichaams der kerk, dat zij zich wel moeten wachten af te wijken van hetgeen ons Christus, onze eenige Meester, geordineerd heeft,” kennen wij ons aan het huldigen van dat collegiale systeem nog niet schuldig en deert ons deze beschuldiging niet. Ook de kerkorde biedt ons hiertegen een nog al stevigen waarborg, dewijl zij in art. 31 zegt: „dat hetgeen door de meeste stemmen goedgevonden is voor vast en bondig gehouden zal worden, *tenzij dat het bewezen worde te strijden tegen het woord Gods.*”

Bij alles waarin wij en de doleerende broederen overeenstemmen is er dan toch een *te* groot verschil dan dat ineensmelting of samenvloeiing op dit oogenblik reeds mogelijk ware.

Van onze zijde is voorzeker door meer dan één broeder en ook op meer dan éene wijze, zelfs ook door eene Classis, bewijs van sympathie gegeven. Van de zijde der doleerenden laat zich echter nog altoos dit bewijs wachten. Bewijzen van persoonlijke achting en sympathie zijn er, maar de kerk, de Christelijke Gereformeerde kerk is in haar bestaanrecht nog nooit erkend.

Dat is ook niet al te kwalijk te nemen. De vraag hoe het juk der Hierarchie moet afgeworpen, wordt door onze geschiedenis zoo geheel anders beantwoord dan dit door de doleerenden reeds jaren lang is beredeneerd en thans wordt beproefd, dat de tegenwoordige proefneming eerst nog den tijd moet hebben om geschiedenis te worden.

Wij verblijden ons met dankzegging aan den Heere, dat het juk door velen ook nu weer afgeworpen wordt, al

kunnen wij ook onmogelijk toestemmen dat de wijze waarop het thans geschiedt de alleen ware en goede wezen zou. Ineensmelting zal wel volgen, zoo het later blijken mag dat én in de leer én in de kerkregeering het gereformeerde element bij beide het voorheerschende is.

Het Statuut, zooals het Reglement op de inrichting en het bestuur der Christelijke Gereformeerde kerk in Nederland, bij voorkeur bestempeld wordt door de doleerenden, kan wel geen blijvende hinderpaal zijn tegen de ineensmelting.

Onzerzijds zou niemand het willen verdedigen indien bewezen |21| — en niet slechts beweerd — werd dat het in strijd is met de gereformeerde leer of kerkregeering. En van de zijde der broederen zal de tijd hun vele dingen wel wat anders doen beoordeelen.

Om maar eens iets te noemen wijs ik slechts op dit éene uit No. IX van het Advies der zakelijke Sectie: „Om de tractementen en andere inkomsten of buitengewone revenuen, tot op hunne afzetting door de Bedienaren des Woords genoten in haar geheel te kunnen vergoeden, zal er eene generale kas worden opgericht. De bijdrage uit deze generale kas voor elke beroofde predikantsplaats te verstrekken, zou in doorsnede het maximum van *f* 1000 niet mogen te boven gaan.”

In het geval nu dat die generale kas tot stand komt is er een finantiëele band geslagen om de lendenen van al de gemeenten die jaarlijks uit haar de som van hoogstens *f* 1000 genieten. Een band die op den duur velen veel sterker zou kunnen knellen dan dit met ons Reglement ooit het geval zou kunnen zijn.

Ons Reglement luidt in zijn geheel aldus:

„Art. 1.

De Christelijke Gereformeerde kerk in Nederland erkent volledig en zonder eenige zinsbehouding, als uitdrukking van haar geloof: de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, vervat in de 37 artikelen, den Heidelbergschen Catechismus, en de Leerregels vastgesteld in de Synode van Dordrecht van 1618 en 1619.

In de openbare godsdienstoefening gebruikt zij de Formulieren van Doop, Avondmaal, Oefening der kerkelijke tucht, Bevestiging der Kerkedienaren en Inzegening des huwelijks, die in de Synode van Dordrecht van 1618 en 1619 zijn goedgekeurd.

In het besturen der Kerk wordt, zooveel de omstandigheden het niet verhinderen, de Kerkorde gevolgd van 1618 en 1619.

Art. 2.

Allen die vrijwillig tot deze Kerk toetreden, en de kinderen, die door den doop hare gemeenschap zijn ingelijfd, of voorzoover zij met hunne ouders zijn overgekomen, worden als leden der Kerk erkend, en beschouwd tot hare gemeenschap te behooren.

Deze allen blijven tot de Christelijke Gereformeerde Kerk behooren, zoolang zij niet duidelijk toonen zich van haar af te |22| scheiden, of door het bevoegde Kerkbestuur van het lidmaatschap vervallen zijn verklaard.

Art. 3.

Ingevolge de Kerkorde, vermeld in Art. 1, wordt het bestuur over de bijzondere gemeenten geoefend door de Kerkeraden; met betrekking tot eenige gemeenten gezamenlijk, in eene gedeelte van eene Provincie, door de Classicale Vergaderingen; voor zooveel als de gemeenten in eene

Provincie betreft, door de Provinciale Vergaderingen; en wat aangaat de geheele Christelijke Gereformeerde Kerk, door de Algemeene Synode.

Art. 4.

De Algemeene Synode wordt, in gewone omstandigheden, alle drie jaren gehouden.

Art. 5.

De Algemeene Synode benoemt eene Synodale Commissie, bestaande uit drie leden, waarvan om de drie jaren één lid volgens rooster aftreedt, zonder dadelijk herkiesbaar te zijn.

Aan deze Commissie is de uitvoering opgedragen van alles wat de Synode haar in last geeft.

Verder is haar opgedragen van alles wat uit de betrekking van de Christelijke Gereformeerde kerk tot de Regeering voortvloeit, en van hetgeen haar door eenige Provinciale Vergadering wordt opgedragen.

Door eenige Provinciale Kerkvergadering tot eenige zaak, die de kerk in het gemeen aangaat, aangezocht zijnde, handelt zij daarover gelijk zij nuttig en goed oordeelt, zonder evenwel eenige kerkelijke vergadering in hare handelingen te belemmeren.

Tevens ontvangt zij de stukken, die uit het buitenland aan de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland gericht worden, en brengt die ter kennis waar het behoort.

In eenig weekblad geeft zij kennis van al hetgeen zij ter kennis van de gemeenten meent te moeten brengen, terwijl zij aan de Synodale Vergadering verslag doet van alle hare werkzaamheden, gedurende den tijd van de eene Synode tot de andere.

In gewone omstandigheden houdt zij jaarlijks eene bijeenkomst op de plaats harer vestiging en wel te Amsterdam. [23]

Art. 6.

Elke afwijking tegen de bepaling van het voorgaand artikel maakt de handeling der Synodale Commissie voor de kerk krachteloos.”

Wat is er in dit geheele Reglement dat recht geeft om het eene Organisatie te noemen?

Toen in 1869 de vereeniging der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk en die der Gereformeerde kerk was tot stand gekomen, was het oordeel der vergadering [17](#)) „dat de Kerk in de tegenwoordige omstandigheden niets anders behoeft te doen dan aan de Hooge Regeering kennis te geven, dat de Gemeenten, bekend onder den naam van Christelijk Afgescheidene Gemeenten en de Gemeenten onder den naam van de Gereformeerde kerk in Nederland, te zamen tot eene kerk zich hebben vereenigd onder den naam van Christelijke Gereformeerde kerk.”

Overeenkomstig dit besluit werd door de Synodale commissie gehandeld. Volgens de wet op de kerkgenootschappen artikel 1 werd dit Reglement opgesteld en opgezonden, en de Regeering erkende de vereeniging der gemeenten als *de Christelijke Gereformeerde kerk in Nederland*.

Is de kerk toen georganiseerd? Of heeft zij door dit reglement eene organisatie ontvangen?

Alleen de schrandere geest van dr. Kuyper heeft er aan kunnen denken. En bezwaarlijk wordt het hierbij aan

goede trouw te blijven denken.

Immers, 't is de vereeniging van twee kerken die aan den Koning bekend maakt *dat* zij bestaat en *hoe* zij bestaat. Zij vraagt niet of zij mag bestaan; ook vraagt zij niet of ze op die wijze mag bestaan; maar zij verklaart dat zij er is en er is zooals zij zegt te zijn.

Evenmin dus als een kind, dat op het geboorte-register ingeschreven wordt, hierdoor een organisme wordt of een mannelijk |24| of vrouwelijk wezen bekomt, wordt ook de kerk door deze bekendmaking eene organisatie.

Doch de kwestie ligt niet in het Reglement; zij moet elders gezocht worden.

Niet *na* de Synode van 1869 en evenmin *door* dit Reglement zijn wij begonnen te spreken van *de* kerk, maar wij deden dit reeds van den beginne af.

En juist dit is het bezwaar. Dr. Kuyper wil niet van de Christelijke Gereformeerde *kerk* weten; hij wil alleen *kerken* kennen.

En dit is zoo dikwijls en op zoo verschillende wijzen: gezegd geworden, dat door velen geloofd werd, dat het niet gereformeerd is om de kerken in een land als *eene* of als *de* kerk te beschouwen.

Het ongereformeerde van deze beschouwing is echter nog nooit aangetoond. En welke zelfstandigheid ook door de Gereformeerde Kerk, bij name in ons land, aan de plaatselijke gemeente en den Kerkeraad is toegekend, de vereeniging der gemeenten, waardoor de *kerken* als een geheel werden beschouwd en daarom *de* kerk heette, is oorzaak dat aan de meerdere vergadering gezag wordt toegekend over een mindere. Art. 36 van de Dordsche kerkorde zegt dan ook: „'t Zelfde zeggen heeft de Classis over den Kerkeraad, 't welk de particuliere Synode heeft over de Classis en de Generale Synode over de particuliere.”

In het zakelijk advies der zakelijke sectie no. VIII, op het Gereformeerd Congres gegeven, blijkt dan ook duidelijk dat onze afscheiding van de Hervormde kerk en de plaatselijke gemeenten in die kerk veroordeeld wordt en het zelfstandig bestaan als gemeente aan de gemeente wordt ontkend.

De vijfde vraag is: Hoe te handelen met de Christelijk [18](#)) Gereformeerden? En het merkwaardige antwoord: Attestatiën van deze moeten aangenomen en zij zelve beschouwd worden als |25| tijdelijk uitwonende leden die onze kerk verlieten om haar ergerlijk gestalte, maar nu ze zich zuiverde, weer op één wortel [19](#)) met ons bloeien moeten.

Al onze leden, ook te Amsterdam, moeten het dus weten, dat, nu de kerk te Amsterdam weer gezuiverd is, zij terug moeten keeren tot de kerk waarvan zij tijdelijk uitwonende leden waren!

't Is waarlijk schoon bedacht en goed volgehouden ook. Het Statuut doet hierbij uitnemenden dienst, want op de zesde vraag: Kunnen onze kerken attestatiën aan hen afgeven? is het antwoord: Dat kan niet, zoolang zij hun genootschappelijk Statuut van 1869 handhaven.

Wij weten dus wat de bedoeling der broederen is. Onze leden moeten vervloeien in hunne kerken en onze gemeenten moeten terugkeeren tot de gemeenten die het Synodale juk hebben afgeworpen. De Hervormde kerk te Amsterdam is nu gezuiverd. Ook te Rotterdam. Wie waagt het dit nog tegen te spreken? Immers te Rotterdam bestaat sedert een paar jaar een vacature door het vertrek van Dr. de Geer. En nu heeft de kerkeraad der in Februari dezes jaars gezuiverde Rotterdamsche Kerk besloten in die vacature te voorzien en is Ds. Klaarhamer beroepen. Eene kerk die 90.000 zielen telt moet immers meer dan twee predikanten hebben! En te Rotterdam heeft die zoo groote gemeente niet meer dan twee predikanten, want het advies der zakelijke Sectie No. VI, waarin Dr. F.L. Rutgers praeses was en P. Goedhuis, secretaris, zegt in het antwoord op de zesde vraag, „dat de Ambtsdragers die openbaar als de zulke bekend staan die zonder verbloeming het Evangelie der behoudenis verwerpen, naar Gods Woord van hunne bediening zijn vervallen en door de geloovigen in hunne bediening niet meer in hunne qualiteit geeerd of gekend mogen worden”; en aangaande de Ambtsdragers, die het ambt niet door hunne loslating van het Woord Gods verloren, wordt, in het antwoord op de achtste vraag,

gezegd: „dat hunne bediening |26| is opgeschort zoolang zij zich niet bij de reformatie voegen.” Men ziet het dus dat de geheele Hervormde gemeente te Rotterdam, bestaande uit 90.000 zielen, nu is gereformeerd!

Zij trad uit het Synodaal verband, nam de kerkorde van Dordrecht aan en behield twee dienstdoende predikanten!

Wat geeft dan nu nog recht van bestaan aan de Christelijke Gereformeerde gemeente te Rotterdam? Immers niets. Alles is er in 't reine en onze gemeente moet zich nu maar plaatsen op denzelfden wortel met de Nederduitsche gereformeerde Rotterdamsche of Amsterdamsche kerk, en overal waar eene gezuiverde kerk ontstaat! Dadelijk is in dat geval de vereeniging volkomen. Er behoeft dan niet gewacht te worden op de leiding door het Synodaal Convent, zooals in het antwoord op de negende vraag in het advies der zakelijke Sectie No. VII gezegd wordt.

Doch ik zou, al schrijvende, er toe komen om critiek te oefenen over het een en ander. En dit ligt op dit oogenblik geheel buiten mijne bedoeling.

Ik had, toen ik mij tot schrijven zette, geen ander doel dan om onze gemeenteleden en de ambtsdragers in de gemeente in te lichten en ook hen die in deze dagen het Synodale juk afwerpen.

Die met mij het voorrecht heeft inzage bekomen te hebben van een exemplaar van de Adviesen der zakelijke Secties, [20](#)) gegeven door het Gereformeerd Congres, zal mij toestemmen dat het woord van Ds. Gispens in de Bazuin van 25 Febr. j.l. geheel waar is als hij zegt: „Men verliest uit het oog dat Dr. Kuyper veel meer is dan Gereformeerd Theoloog, dat hij ook is politiek partijhoofd.”

De Adviesen zijn zóó politiek gesteld, dat ik geen lust heb er op in te gaan.

Alleen wil ik nog zeggen, dat de predikanten die gaan doleeren zich kunnen troosten dat zij, zoo de offervaardigheid der met hen doleerende gemeenteleden groot genoeg zal blijken te zijn, |27| niet behoeven te vreezen dat ze ééne cent schade zullen lijden. De finantieele schade rust geheel op de met de predikanten doleerenden.

En naar door doleerende Kerkeraadsliden te Amsterdam gezegd wordt hebben de te Amsterdam doleerende predikanten reeds *f* 700 tractement meer dan zij als niet doleerende hadden.

Ook dit is bij het doleeren (klagen) niet te versmaden. Alleen de koster, voorlezers enz. hebben reden om te doleeren, dewijl voor geen dezer diensten bezoldiging zal worden gegeven. Al deze dienst moet voortaan een liefdedienst zijn.

Was mijn vader wat meer politiek geweest, hij had zeker niet ruim een geheel jaar tractement gemist, en bij het gemis van een tractement van $\pm f$ 2000 zich niet behoeven te vreden te stellen met een tractement van *f* 700. Maar politiek en gehoorzaamheid aan den Heere, blijven dan toch in de meeste gevallen twee zaken.

Waar echter onderwerping aan eene Synode, als die der Nederlandsche Hervormde Kerk in elk opzicht strijdt tegen het Woord des Heeren, kan ik mij verblijden, dat zoovele predikanten, kerkeraden en gemeenteleden de gemeenschap met haar opzeggen.

En al verheug ik mij met beving over zooveel wat er thans geschiedt, ik wil toch dit woord niet eindigen zonder te zeggen, dat ik mij onvoorwaardelijk er in verheug dat het van bloote woorden en jaren lang voorbereide plannen, *eindelijk* ook eens tot daden is gekomen.

Er is eene groote kerkelijke beweging. Moge het blijken, dat zij uit God is, door den Geest des Heeren verwekt, opdat het einde er van zij de verheerlijking van den Naam des Heeren, de verbreiding van de kennis der waarheid en de zaligheid veler zielen. |28|

Gaarne wil ik bekennen dat bij het lezen der adviezen het mij onmogelijk schijnt dat der duiven oprechtheid evenzeer als der slangen voorzichtigheid in acht is genomen. Er wordt gezegd:

„De namen der zich aan het Synodaal verband onttrekkenden zullen *niet* bekend gemaakt worden.”

„In kerken waar men nu reeds moet optreden richte men op aanwijzing van den consulent, door een drietal broeders ondertekend een dringend verzoek om reformatie tot den kerkeraad, waarbij men de namen der medestanders *geheim* houde.”

„Het lidmaatschap moet *nooit* worden opgezegd.”

„Ook als het juk is afgeworpen behoort men deel te nemen aan stemming over het beheer.”

Dit viertal voorbeelden, dat gemakkelijk met nog anders kan worden vermeerderd, kan hiervoor ten bewijze strekken. Mij althans was het alsof ik eene slang in stilte zag heenschuifelen om zijn prooi te vangen.

Ook aan onze gemeenteleden is aan te raden op hunne hoede te zijn.

„Al de leden onzer kerk worden beschouwd in den wortel der Nederduitsch Gereformeerde kerken gehecht te zijn.”

„Hunne attestaties moeten aangenomen worden en zij zelven beschouwd als tijdelijk uitwonende leden, die onze kerk, (d.i. de plaatselijke Ned. Herv. Kerk) verlieten om haar ergerlijke gestalte, maar nu ze zich zuiverde, weer op één wortel met ons bloeien moeten.”

Terugkeer tot de gezuiverde kerk is dus roeping en plicht.

't Is ook goed dat men wete dat De Heraut, De Boodschapper, De Hoop, De Vriend van Oud en Jong, zijn aangenomen als bladen om propaganda te maken.

Wie had ooit vermoed dat De Heraut *en* De Vriend van Oud en Jong bladen zouden zijn van een en dezelfde richting!

1. Voor mij was het, toen ik de „Verklaring” van onzen grijzen en hooggeschatten broeder Elout las, alsof de Heere onze God hem nog voor zijn heengaan had doen spreken om een getuige te blijven vóór de Afscheiding in 1834 begonnen en met den zegen des Heeren zoo zichtbaar bekroond; en ter veroordeeling van allen, die thans in het gaan doleeren tegenover de Afscheiding zich blijven stellen.

't Is toch waarlijk geen toeval, dat de eenig-overgeblevene van den kring dier mannen, die altoos door hebben geijverd om de Hervormde kerk zonder afscheiding te herstellen, juist nu deze Verklaring heeft afgelegd en zegt: „Misschien ware het plicht geweest, reeds in een vroeger tijdperk van verloochening der belijdenis, en van uitzetting en mishandeling, zich los te maken van hen, die de kerk des Heeren verwoesten; doch verschillende overwegingen, waarvan enkele hierboven genoemd, deden den ondergeteekende en zijne toenmalige medestanders eene hoop op kerkherstel koesteren, die thans als vervlogen mag worden beschouwd, althans niet in dien weg verwezenlijkt kan worden, waarin zij dit hadden verwacht.”

2. Tractaat blz. 176.

3. Blz. 176.

4. Blz. 147.

5. Blz. 147.

6. Ibid. blz. 176.

7. Ibid. blz. 31.

8. Ib. blz. 167.

9. Ib. blz. 176.

10. Op de vraag, hoe men afgezet kan zijn en als lid geschrap, en toch in het ambt en lidmaat dier kerk kan blijven, geeft de Heraut van den 6 Maart dezes jaars dit merkwaardige antwoord: „Het vonnis van een onwettige Rechtbank, die niet in *naam van den Souverein* en *naar zijne Grondwet* oordeelt, is zonder smet voor den veroordeelde. Daarenboven: onze naam staat nog in het Doopboek. Het Verbondszegeel op ons voorhoofd kunt ge nog minder uitwischen.”

Rome heeft dus volkomen gelijk wanneer het allen die gedoopt zijn blijft beschouwen als leden, zij het dan ook afvallige, der kerk. Alleen is het hier omgekeerd, want nu zeggen de afgezetten, of afgesneden en geschrapten: wij blijven toch die wij waren.

11. Zie hierover: Doleerende kerken. Rede bij de overdracht van het Rectoraat 21 December 1886 door D.K. Wielenga.

12. Ibid. blz. 199.

13. Er is beweerd, dat onze vaders in de dagen, toen men nog beginselen peilde trijk en zet spraken van kerk en kerken. Maar hoe is hiermee te rijmen dat |19| hier gesproken wordt niet van kerk maar van gemeente? Men zie ook Art. 1 en 57 der Kerkorde.

Hoe weinig deze bewering doorgaat zie men uit de Opdracht van A. Comrie van zijne vertaling van den Kleinen Catechismus der Westmunstersche godgeleerden aan zijne zeer geliefde en waarde gemeente van Woubrugge. Hier spreekt hij van zijne gemeente; de beroepingen tot andere gemeenten; en, van de geheele kerk.

14. Tractaat blz. 199.

15. Ibid. blz. 51.

16. Let wel : Er staat der kerk en niet der *kerken*.

17. Handelingen van de Synode 1869 Art. 28 blz. 20.

18. De praeses: Dr. A. Kuiper en de Secretaris W.H. Schaik schijnen nog niet te weten dat onze naam niet *Christelijk* Gereformeerden maar *Christelijke* Gereformeerden is.

19. Wat is de wortel der Ned. Ger. kerk? Is het de verkiezing? is het Christus? Is het de belijdenis? Of wat is het?

20. Op het titelblad van deze Adviesen Staat: Aan niemand mag inzage van dit stuk worden verleend, tenzij hij vooraf de formule onderteekene, welke toegang gaf tot het Congres.

a.

© Appendix Vaginix Productions 2004

De leer der Wedergeboorte volgens de Gereformeerde Kerk

door H. de Cock

Kampen — J.H. Bos — 1892

[a](#)

Het is evenmin onnoodig als overbodig, dat nu en dan eens worde aangetoond wat de Gereformeerde Kerk geleerd heeft en leert aangaande sommige dogmata, welker bespreking aan de orde van ded dag is. Er wordt niet zelden veel aan de markt gebracht als Gereformeerd, dat bij nader onderzoek blijkt contrabande te zijn en den toets niet te kunnen doorstaan.

Ook in betrekking tot de wedergeboorte acht ik het niet onnoodig de vraag te beantwoorden, of hetgeen hierover in den laatsten tijd ter markt is gebracht, in alles den toets van Gereformeerd te zijn kan doorstaan. Door dit dogma in verband te willen brengen met de eeuwige verkiezing, de leer der verbonden en die der Sacramenten, komt men door den drang der noodzakelijkheid tot bepalingen, die in meer dan één opzicht afwijken van hetgeen in 't algemeen door Gereformeerden aangaande de wedergeboorte is geleerd en door de Kerk als haar gevoelen is erkend.

Ik acht het daarom voor de Kerk een grooten zegen, dat zij eene belijnde Belijdenis heeft, en dat die Belijdenis, in alle punten der leer, die met onze zaligheid in onmiddellijke betrekking staan, zich onomwonden en duidelijk uitspreekt.

Nu hebben wij niet te vragen: wat zegt de Gereformeerde |4| Dr. A. of Prof. Dr. B., en evenmin naar hetgeen mannen als Gomarus, Comrie, en anderen gezegd en geleerd hebben. Wij behoeven slechts de Belijdenisschriften op te slaan, om daarin te lezen wat er staat en daaruit te zien wat de Kerk als Kerk geleerd heeft en leert.

In dezen is het met de Gereformeerde Kerk evenals met de Roomsche Kerk. Wilt ge weten wat de R.K. leert, ga dan niet ter school bij Bellarminus of Thomas à Kempis, maar sla de Belijdenisschriften dier Kerk op. En als ge vóór de jaren 1854 en 1870 gezegd hadt dat de R.K. de onbevleete ontvangenis van Maria en de onfeilbaarheid van den Paus als dogmata van de Kerk erkende, zoudt ge haar hebben belasterd. Na dien tijd echter is het geen laster meer.

En zoo ook is het in betrekking tot de Gereformeerde Kerk.

Als b.v. een Prof. Scholten leerstellingen verkondigde, die hij meende het noodzakelijk gevolg te zijn van de *beginselen* der Gereformeerde Kerkleer, dan heeft toch niemand het recht om te zeggen, dat de Gereformeerde Kerk dit leert. En wanneer andere geleerden verschillende dogmata der Kerk met elkaar in verband zoeken te brengen, en daaruit gevolgtrekkingen afleiden, die in betrekking tot de wedergeboorte, rechtvaardigmaking enz. tot eene gewijzigde of andere opvatting der leer moeten leiden, dan heeft niemand het recht om te zeggen: *Dat is nu eens echt Gereformeerd!*

De Gereformeerde Kerk heeft het recht, beoordeeld te worden uit hare eigene Belijdenis. Dit recht heeft zij zich ook voorbehouden. In het Besluit op de Vijf artikelen tegen de Remonstranten zegt zij uitdrukkelijk: „*Daarom, |5| zooveel als er den naam onzes Zaligmakers Jezus Christus godvruchtiglijk aanroepen, dien betuigt deze Synode van Dordrecht bij den naam des Heeren, dat zij van het geloove der Gereformeerde Kerken willen oordeelen, niet uit lasteringen, die hier en daar zijn bijeen geraapt, ook niet uit private of bijzondere spreuken van sommige zoo oude als nieuwe Leeraren, die dikwijls ook ter kwader trouw aangehaald, verdorven, of in eenen verkeerden zin verdraaid worden, maar uit de openbare Belijdenissen der kerken zelve, en uit deze*

verklaring der rechtzinnige leer, die met eendrachtige overeenstemming van allen, en een ieder lid der geheele Synode bevestigd is."

Zoo werd, om maar iets te noemen, in de laatste jaren het gezag van Alexander Comrie gedurig geldend geacht om te bewijzen, dat het echt Gereformeerd is als men leert, dat het verbond der genade en de rechtvaardigmaking des zondaars van eeuwigheid zijn. Omdat Comrie leeraar was in de Gereformeerde Kerk en sommige zijner werken door velen met graagte gelezen en op hoogen prijs gesteld worden, schijnen ook deze zijne private begrippen als leer der Gereformeerde Kerk te moeten doorgaan.

Dat Comrie, die Magister artium liberalium en tevens Philosophiae doctor was, zoo nu en dan in zijne theologische geschriften wel wat al te veel filosofie heeft gemengd en door wat men het consequente denken noemt zich heeft laten vervoeren om meer te zeggen dan uit de Schrift kan bewezen worden, wordt niet gezegd. Tot voorbeeld diene wat hij zegt in zijne Verklaring van den kleinen Catechismus der Westminstersehe godgeleerden, Hoofdst. 18.

Op de vraag: „Hoe wordt de verkiezing van het verbond der genade onderscheiden, naardien die beide van eeuwigheid |6| zijn”? is het antwoord. „Daarin, dat de verkiezing is het soevereine welbehagen van den Goddelijken wil, en komt ons voor als eene daad van God wezenlijk aangemerkt; maar het verbond der genade is, als het ware, eene vrucht van dezelve, en is eene personeele onderhandeling, die ook eeuwig is. Hebr. 10 : 13, 14; Ps. 2 : 7, 8.”

De bewijzen hier uit de Schrift aangehaald zijn al zoo slecht mogelijk gekozen. Met een verbond, dat van eeuwigheid is opgericht, hebben zij niets te maken en hierenboven, weet elk die grieksch verstaat, dat het woord Hebr. 10 : 13 gebruikt en vertaald door *eeuwigheid*, altoos en uitsluitend de beteekenis heeft van: tot in het oneindige, d.i. altijd door, voor altijd. Zie ook Cap. 7 : 3 en 10 : 1, waar het vertaald is door *nimmermeer*.

En wat Ps. 2 : 7 en 8 betreft, hebben wij eene onfeilbare verklaring, door den auteur der Schrift zelf ons gegeven. Men zie Hand. 13 : 33 en Hebr. 1 : 5 en 5 : 5.

Philosophisch tracht hij dit evenwel duidelijk te maken en alle bezwaren weg te nemen, door de vraag: „Hoe kan een verbond der genade, tot herstelling van den mensch, vóór den val des menschen gemaakt worden”? en op die vraag aldus te antwoorden: „In Gods eeuwige oogen worden alle voorledene, tegenwoordige en toekomstige dingen in eenen opslag gezien, alsof zij allen te gelijk waren; en Christus was van eeuwigheid dezelfde persoon, die Hij nu is, Rom. 4 : 17, Hebr. 13 : 10, Op. 1 : 8.”

Wie meent uit het begrip eeuwigheid aldus te kunnen en te mogen redeneeren, beweegt zich op een gevaarlijke lijn, dewijl hij bij consequent doorredeneeren er toe komen moet, dat al het tijdelijke in God eeuwig is.

De Gereformeerde Kerk kent in hare Symbolen geen |7| eeuwig verbond der genade; zij weet van geen ander verbond dan dat opgericht is na dan val en dat tot in eeuwigheid blijft, evenmin als zij weet van eene rechtvaardigmaking van eeuwigheid.

Dit ééne voorbeeld zij daarom genoeg om te toonen, dat er tegen gewaakt behoort te worden, dat het gevoelen van een vroegeren of lateren godgeleerde strekke ten bewijze dat iets Gereformeerd is.

Toch is er altoos gevaar dat het gezag van den een of ander ouden of nieuwen leeraar in de plaats treedt van de Belijdenis, en dat een beroep op Calvijn, de Randteekening, Voetius, Kuyper en anderen geacht wordt als een afdoend bewijs, dat dit hun privaat gevoelen ook dat der Gereformeerde Kerk is. En hiertegen behoort gewaakt te worden. Evenmin, als een beroep op de Belijdenis een geldend bewijs is dat de leer overeenstemt met de Schrift, is een beroep op een ouden of nog levenden, schrijver van de Gereformeerde Kerk, een bewijs, dat wat hij zegt overeenstemt met de Gereformeerde Belijdenis. De Belijdenis moet getoetst worden aan de H. Schrift, en wat oude of nieuwe schrijvers zeggen moet getoetst worden aan de Belijdenis. Eerst dan draagt het het merk van waar en Gereformeerd.

De Belijdenis spreekt voor zichzelve, ook in betrekking tot de leer van de wedergeboorte en zij geeft in dezen

geen onzeker geluid. Op de vragen *wat is de wedergeboorte, waardoor wordt zij gewrocht en wanneer wordt de mensch de weldaad der wedergeboorte deelachtig*, geeft de Kerk in hare Belijdenisschriften een even beslist als duidelijk antwoord.

In den Catechismus echter wordt dit antwoord te vergeefs gezocht. In het antwoord op de achtste vraag: |8| „*Maar zijn wij alzoo verdorven dat wij ganschelijk onbekwaam zijn tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad?*” wordt geantwoord: „*Ja wij; tenzij dat wij door den Geest Gods wedergeboren worden*”; en op geen andere plaats komt het woord wedergeboorte weer voor.

In de 37 Artikelen of de Belijdenis vindt men evenmin eene ontwikkeling van dit dogma. Het woord „wedergeboorte” komt er zelfs niet in voor. Alleen wordt gezegd in Art. 24, dat handelt van de heiligmaking: „*Wij gelooven dat dit waarachtig geloof, in den mensch gewrocht zijnde door het gehoor des Woords Gods en de werking des Heiligen Geestes, hem wederbaart en maakt tot eenen nieuwen mensch.*” Maar in de Vijf Artikelen tegen de Remonstranten wordt dit dogma in het breede verklaard. In het Derde en Vierde Hoofdstuk, waarin gehandeld wordt „van des menschen verdorvenheid en bekeering tot God en de manier derzelve”, wordt in Art. 11 en 12 gezegd:

Art. 11. *Voorts wanneer God dit zijn welbehagen in de uitverkorenen uitvoert of 1) de ware bekeering in hen werkt, zoo is het, dat Hij niet alleen het Evangelie hun |9| uiterlijk doet prediken en hun verstand krachtiglijk door den Heiligen Geest verlicht, opdat zij recht zouden verstaan en onderscheiden die dingen, die des Geestes Gods zijn; maar Hij dringt ook in tot de binnenste deelen des menschen met de krachtige werking deszelven wederbarenden Geestes; Hij opent het hart dat gesloten is; Hij vermurwt dat hard is; Hij besnijdt dat onbesneden is. In den wil stort Hij nieuwe hoedanigheden, en maakt dat dezelfde wil, die dood was, levend wordt; die boos was, goed wordt; die niet wilde, nu metterdaad wil; die wederspanning was, gehoorzaam wordt. Hij beweegt en sterkt dien wil alzoo, dat hij als een goede boom vruchten van goede werken kan voortbrengen.*

Art. 12. *En dit is die wedergeboorte, die vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking van de dooden en levendigmaking, waarvan zoo heerlijk in de Schrifture gesproken wordt, dewelke God zonder ons in ons werkt; en deze wordt in ons niet teweeggebracht door middel van de uiterlijke predicatie alleen, noch door aanrading, of zulke manier van werking, dat, wanneer nu God zijn werk volbracht heeft, het alsdan nog in de macht des menschen zou staan wedergeboren of niet wedergeboren te worden, bekeerd of niet bekeerd te worden; maar het is eene gansch bovennatuurlijke, eene zeer krachtige en tegelijk zeer zoete, wonderlijk verborgene en onuitsprekelijke werking, dewelke, naar het getuigenis der Schriftuur (die van den Auteur van deze werking is ingegeven) in haar kracht niet minder noch geringer is dan de scheppinge of opwekkinge der dooden; alzoo dat alle diegenen, in wier harten God op deze wonderbaarlijke wijze werkt, zekerlijk, onfeilbaar en krachtig wedergeboren worden en metterdaad gelooven. En alsdan wordt de wil, zijnde nu vernieuwd, niet alleen van God |10| gedreven en bewogen, maar, van God bewogen zijnde, werkt hij ook zelf; waarom ook terecht gezegd wordt, dat de menschen door de genade, die zij ontvangen hebben, gelooven en zich bekeeren.”*

De vraag: *wat is de wedergeboorte?* wordt aldus beantwoord: Zij is eene opwekking van de dooden en levendmaking, en is onderscheiden van de bekeering. In de wedergeboorte is de mensch geheel lijdelijk, doch in de bekeering is de wil des menschen ook zelf werkende. Zij is eene werking die in hare kracht niet minder noch geringer is dan de schepping of opwekking der dooden. En het is deze wonderbaarlijke werking, waardoor alle diegenen in wier harten God alzoo werkt, én onfeilbaar worden wedergeboren én *metterdaad gelooven*.

En op de vraag *waardoor* God deze wedergeboorte werkt, is het antwoord: door de bediening des Evangeliums, doch zóo, dat het Evangelie middel is en niet de oorzaak of de bewerker van de wedergeboorte. De oorzaak of werkmeester van de wedergeboorte is God, die het verstand krachtiglijk verlicht door den H. Geest en tot in de binnenste deelen des menschen dringt met de krachtige werking deszelven wederbarenden Geestes, het hart opent dat gesloten is, vermurwt dat hard is en besnijdt dat onbesneden is.

Daarom wordt dan ook nog in Art. 17 gezegd: „*Gelijk ook die almachtige werking Gods, waardoor Hij dit ons natuurlijk leven voortbrengt en onderhoudt, niet uitsluit, maar vereischt het gebruik der middelen, door welke*

God naar zijne oneindige wijsheid en goedheid deze zijne kracht heeft willen uitstrekken, alzoo is het ook dat de voorgemelde bovennatuurlijke werking Gods, waardoor Hij ons wederbaart, |11| geenszins uitsluit noch omstoot het gebruik des Evangelies, hetwelk de wijze God tot een zaad der wedergeboorte, en eene spijs der zielen verordend heeft.”

De wedergeboorte komt dus niet middelloos tot stand. Het door God verordende en gebruikte middel is de bediening des Evangeliums, de prediking des Woords Gods, en waar het leven uit de dooden door dit middel en door de werking des H. Geestes is gewrocht, volgt het geloven en het zich bekeeren.

Even duidelijk als de twee vorige vragen worden beantwoord, is ook het antwoord op de vraag: *wanneer* werkt God de wedergeboorte in de uitverkorenen?

Er is tusschen leven en dood geen derde mogelijk. De mensch is dus òf geestelijk dood òf geestelijk levend. De doodstaat is die van nature; het leven wordt geschonken door en in de wedergeboorte. De niet wedergeborene mist het geestelijke leven; de wedergeborene is het leven en het geloof deelachtig en komt daardoor tot het gelooven en de bekeering.

In het elfde artikel, wordt dan ook met evenzoovele woorden gezegd, dat de wedergeboorte en de bekeering gelijktijdig zijn.

Door de zonde heeft de mensch volgens art. 1 over zich gehaald: „*boosheid, wederspanning, en hardigheid in zijnen wil en zijn hart; mitsgaders ook onzuiverheid in alle zijne genegenheden;*” en door de wedergeboorte maakt God: „*dat dezelfde wil, — art. 11 — die dood was levend wordt; die boos was goed wordt; die niet wilde nu metterdaad wil; die wederspanning was gehoorzaam wordt; Hij beweegt en sterkt dien wil alzoo, dat hij als een goede boom vruchten van goede werken kan voortbrengen.*” |12|

En in Art. 12: „*dat allen, in wier harten God op deze wonderbaarlijke wijze werkt, zekerlijk, onfeilbaar en krachtig wedergeboren worden en metterdaad gelooven.*”

De Gereformeerde Kerk geeft dus een even beslist en ondubbelzinnig antwoord op de vraag *wanneer* de wedergeboorte geschiedt, als op de vragen *wat* de wedergeboorte is en *waardoor* zij tot stand komt.

Ongereformeerd is daarom de stelling, dat de uitverkorenen reeds vóór den doop zijn wedergeboren. Dat de Gereformeerde Kerk in dezen heeft kunnen dwalen en dus in strijd met de H. Schrift heeft beleden, moet worden erkend door allen, die meenen dat de uitverkorenen reeds vóór of bij de geboorte de kiem der wedergeboorte, het beginsel des geloofs, deelachtig worden. Wordt echter het genadeverbond geacht van eeuwigheid te zijn en is ook de rechtvaardigmaking eene eeuwige daad van God, dan volgt dat met of reeds vóór de geboorte de wedergeboorte moet geschonken worden, dewijl niet wedergeborenen zoomin in dat eeuwige verbond kunnen in zijn, als gerechtvaardigd wezen. En alleen hieruit blijkt reeds, dat deze leerbegrippen, door welke mannen van naam in de Gereformeerde Kerk ook voorgestaan en beleden, niet Gereformeerd zijn.

Men komt er dan ook toe om b.v. in Paulus' bekeering op den weg naar Damaskus niet te zien zijne wedergeboorte, de mededeeling van het nieuwe levensbeginsel of de instorting van het geloof, maar het werkzaam worden van het beginsel des levens dat in hem was van de geboorte af.

Paulus had dus dertig jaren lang geleefd in blakende vijandschap tegen Hem, in wien hij door het geloof was ingeplant en uit wien hij een nieuw levensbeginsel was deelachtig geworden! Men vergunne mij te zeggen dat |13| dergelijke philosophische redeneeringen boven mijn begrip gaan en ik mij de vrijheid veroorloof vooralsnog aan onze Belijdenis mij vast te houden.

Maar uit hetgeen gezegd is mag niet worden afgeleid, dat de Gereformeerde kerk dan ook geleerd moet hebben, dat kinderen niet wedergeboren en dus niet zalig kunnen worden. Het tegendeel blijkt uit Hoofdstuk 1 art. 17, waar gezegd wordt: „*Naardemaal wij dan over den wil van God uit zijn Woord hebben te oordeelen, hetwelk getuigt dat de kinderen der geloovigen heilig zijn, voorzeker niet van nature, maar door de weldaad des*

genadigen Verbonds, in hetwelk zij met de ouders begrepen zijn, zoo moeten godzalige ouders aangaande de verkiezing en de zaligheid hunner kinderen, die God in hunne kindschheid uit dit leven roept, niet twifelen."

Dat God door zijn Geest, zonder tusschenkomst van het Evangelie, in de kinderen zelfs voor de geboorte *kan* werken, wordt door geen Gereformeerde ontkend, maar iets anders is het of Hij dit doet in alle uitverkorenen. En dit te leeren is in strijd met de Gereformeerde Belijdenis; dus met de leer der Kerk. De Gereformeerde Kerk ontkent dus niet dat er een verborgen geestelijk leven aanwezig *kan* zijn en dat er wedergeboorte of vernieuwing in den wortel, zooals men het noemt, *kan* plaats hebben, zonder dat dit dadelijk voor anderen zichtbaar wordt. Het is bij de wedergeboorte of vernieuwing des harten in de kinderen evenals met de geheele bedorvenheid hunner natuur. Dat bederf openbaart zich niet dadelijk bij de geboorte; het kind moet eerst tot ontwikkeling komen, voordat de bedorven aard, of de vernieuwing des harten vooranderer oog zichtbaar kan worden; doch waar het geestelijk leven [14] door de wedergeboorte aanwezig is, en de Geest Gods woning heeft in het hart, *blijft dat leven niet werkeloos*, al is het, dat het zich niet bij allen even spoedig en even krachtig naar buiten openbaart. Wie echter meent dat er genade der wedergeboorte in den wortel kan zijn zonder dat het tot geheele vernieuwing des menschen komt, zooals de levenskiem in den graankorrel is en daarin kan verstikken, die moet erkennen dat God het werk zijner handen kan laten varen en dat Hij in sommigen, ja zelfs in velen niet voleindigt wat Hij heeft begonnen.

Zijn er Gereformeerden die meenen bijna alles, zelfs ook de wijze waarop God de wedergeboorte werkt te kunnen verklaren, zooals helaas in den laatsten tijd door meer dan een hiertoe pogingen zijn aangewend, dan laat ik dergelijke philosophische pogingen voor 't geen dat zij zijn en waag het geen oogenblik om er mee mee te gaan. Liever houd ik mij bij de leer der Gereformeerde Kerk, die in Hoofdst. 3 en 4 art. 13 van de Vijf artikelen tegen de Rem. zegt: *De wijze dezer bewerking kunnen de geloovigen in dit leven niet ten volle begrijpen; doch zij berusten ondertusschen hierin, dat zij weten en gevoelen, dat zij door deze genade Gods van harte gelooven en hunnen Zaligmaker liefhebben.*

Toch moet men er toe komen, indien men de Sacramenten beschouwt als zegelen van de wedergeboorte. Is de doop het zegel der wedergeboorte en heeft God gewild, dat dit zegel gedrukt zou worden op de kinderen der geloovigen, dan moet men uitgaan van de vooronderstelling, dat de gedoopte kinderen, of liever, de kinderen der geloovigen uitverkoren en wedergeboren zijn. Doch de Gereformeerde kerk leert niet, dat de Sacramenten zegelen zijn der wedergeboorte. Zij zegt in het antwoord op de 66ste [15] vraag van den Catechismus: *„dat de Sacramenten zijn heilige zichtbare waarteekenen en zegelen van God ingesteld, opdat Hij ons door het gebruiken derzelve, de belofte des Evangeliums des te beter te verstaan geve en verzegele."* De belofte des Evangeliums en niet de persoonlijke wedergeboorte wordt beteekend en verzegeld.

En zóó ook spreekt de Belijdenis in Art. 33 als zij zegt: *„Wij gelooven, dat onze goede God, achthebbende op onze grovigheid en zwakheid, ons heeft verordend de Sacramenten, om aan ons zijne beloften te verzegelen."*

't Is inderdaad haast onbegrijpelijk hoe het mogelijk is dat er kunnen zijn, die zich Gereformeerd noemen en toch tegenover deze woordelijke en voor geen tweeërlei uitlegging vatbare verklaring van de Belijdenis en den Catechismus kunnen beweren, dat *de wedergeboorte* door den doop wordt verzegeld.

Wat verzegeld wordt zijn de beloften Gods en niet zij, die het Sacrament of het zegel ontvangen. De Sacramenten zijn de teekenen en zegelen door God gegeven bij de beloften, gelijk Paulus Rom. 4 : 11 van de besnijdenis getuigt. Dat er op de geloovigen ook een zegel wordt gedrukt, of liever, dat ook zij verzegeld worden, wordt, hierdoor niet in 't allerminst ontkend. Maar zoo dikwijls de H.S. spreekt van *de verzegeling der geloovigen* is er geene sprake van de Sacramenten, maar van den H. Geest, 2 Cor. 1 : 22: Die ons gezalfd heeft is God, die ons ook heeft verzegeld en het onderpand des Geestes in onze harten gegeven. Efeze 1 : 13: In welchen gij ook, nadat gij gelooft hebt, zijt verzegeld gewbrden met den H. Geest der belofte; en 4 : 30: Bedroeft den H. Geest Gods niet, door welchen gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing. Was het Sacrament [16] een zegel, gedrukt op hen, die liet ontvangen, dan zouden allen, die het naar Gods bevel deelachtig worden, de beteekende zaak, de wedergeboorte, deelachtig zijn, dewijl God niet liegen kan, of ontrouw worden aan zijn Woord. Maar nu het Sacrament de belofte verzegelt en niet de personen, die het ontvangen, worden alleen zij den zegen deelachtig, die de belofte geloovig aannemen, of ook zij, aan wien God de beloofde zaak schenkt,

voor dat zij nog kunnen gelooven.

Het is met het Sacrament niet anders dan met het Evangelie. Het Evangelie komt tot allen, tot wie God het brengt en *zoovelen als er door het Evangelie geroepen worden, worden ernstig geroepen, want God maakt door zijn Woord ernstig en allerwaarachtigst bekend, wat Hem aangenaam zij, te weten, dat de geroepenen tot Hem komen. Want Hij belooft ernstig aan allen, die tot Hem komen en gelooven, de rust der ziele en het eeuwige leven.* (Hoofdst. 3 en 4, Art. 8 van de Vijf art.) En evenzoo wordt aan allen, die het Sacrament ontvangen hebben, verzegeld, dat de belofte des Evangeliums waarachtig is. Het Evangelie blijft wat het is en verandert niet door des menschen geloof of ongeloof. En evenzoo het Sacrament. Het blijft hetzelfde of een Ezau dan wel een Jakob, of een Petrus dan wel een Judas het ontvangt. Niet ons geloof maakt het Evangelie tot Evangelie; het is het in zichzelf. En zoo ook het Sacrament. Het wordt het niet door ons geloof, maar is het door Gods instelling.

De belofte des heils, door de prediking aan allen bekend gemaakt, met het bijgevoegde bevel van geloof en bekeering, blijft wat zij is, al is het ook dat zeer velen, die haar hooren, weigeren te gelooven. En evenzoo wordt ook het aan |17| die belofte toegevoegde zegel niet minder door het niet gelooven van hen, die de belofte hooren en het Sacrament gebruiken. In de prediking van het Evangelie en bij de bediening der Sacramenten plaatst God ons niet voor de verkiezing en de wedergeboorte. Deze zijn beide voor ons verborgen. Zij behooren tot de dingen, die, volgens Mozes' woord, voor den Heere onzen God zijn, terwijl de geopenbaarde dingen zijn voor ons en onze kinderen. Voor ons oog nu is openbaar de belijdenis en de wandel der volwassenen, die zich voor den doop aanbieden en wanneer die voldoende zijn, moeten zij gedoopt worden. En van de kinderen is het ook openbaar, of zij recht hebben op den doop, dewijl het bekend is, of zij geboren zijn uit ouders, die tot de gemeente behooren en dus met de kinderen staan in het verbond Gods. Over de verkiezing en de wedergeboorte mag de gemeente niet oordeelen; zij moet dit aan het oordeel Gods overlaten. Zij heeft desaangaande ook niets te vooronderstellen. Zij neemt de menschen zooals zij zich openbaren. Die het geloof belijdt, erkent zij als een belijdend geloovige. Zelfs van Simon den tovenaer wordt gezegd „dat hij geloofde” Hand. 8 : 13. En als de geloovige daarna zijne belijdenis door woord of wandel verloochent, dan schroomt zij niet om te zeggen evenals Petrus deed: „Gij hebt geen deel noch lot in dit woord, want uw hart is niet recht voor God”.

In de Belijdenisschriften der Gereformeerde Kerk wordt verder nog al in 't breede uiteengezet, op welke wijze de Sacramenten den geloovigen tot verzekering van en bevestiging in het geloof verstrekken. Hierop wordt dikwijls te weinig acht gegeven en dit is oorzaak van veel verwarring van denkbeelden, dewijl er altoos behoort onderscheiden te |18| worden tusschen hetgeen iets is op zichzelf, en de wijze waarop het werkt. Op de vraag: „wat zijn de Sacramenten?” geven de Belijdenisschriften geen ander antwoord dan dat zij teekenen en zegelen zijn van de belofte des Evangeliums en panden der goedwilligheid Gods tot onswaarts. En op de vraag: „waartoe dienen ons die zegelen en panden?” is het antwoord: *om ons geloof te voeden en te onderhouden.* Gel. Bel. art. 33.

Het is met de Sacramenten des N.V. evenzoo als het is met den regenboog, die bij de oprichting van het verbond Gods met Noach en zijn zaad en met alle levende ziele, tot een teeken en zegel door God is gegeven, dat zijn woord, de belofte, dat de wateren niet meer zullen zijn tot een vloed om alle vleesch te verderven, waarachtig is. Gen. 9 : 8-17.

Die boog staat in de wolken als een Sacrament van het verbond, dat met alle menschen is opgericht. Hij is een Sacrament of teeken en zegel voor alle menschen; ook voor hen, die het bestaan van God loochenen en in dien boog niets anders zien dan een natuurverschijnsel. Het ongeloof der menschen kan dien boog niet berooven van zijne kracht en werking. Hij is en blijft door de instelling Gods een teeken en zegel van de belofte Gods en dus een pand van zijne goedwilligheid jegens allen.

Maar die nu dien boog aanschouwt en gelooft, wat God gezegd heeft, wordt door die aanschouwing bevestigd in zijn geloof. Nu hoort hij niet alleen het woord der belofte, maar hij ziet de bevestiging van dat woord. Zijne grovigheid en zwakheid wordt door dien boog tegemoet gekomen en waar hij bij een grooten watersnood tot twijfelen gebracht zou kunnen worden, of het wel waar is, dat |19| de aarde niet weer door een vloed zal

vergaan, daar komt de boog hem sterken in 't geloof.

Past dit nu toe op de Sacramenten van het verbond der genade. De beloften Gods zijn waarachtig en onveranderlijk; zij behoeven geene bevestiging; God kan niet liegen; Zijn woord is dus getrouw, maar de grovigheid en zwakheid der geloovigen werd en wordt tegemoet gekomen door uitwendige, zichtbare teekenen, *om ons geloof te voeden en te onderhouden, en die gevoegd zijn bij het woord des Evangelies, om te beter aan onze uiterlijke zinnen voor te stellen, zoowel hetgeen Hij ons te verstaan geeft door zijn Woord, als hetgeen Hij inwendig doet in onze harten; bondig en vast makende in ons de zaligheid, die Hij ons mededeelt.* Want het zijn zichtbare waarteekenen en zegelen van eene inwendige en onzienlijke zaak, door het middel van dewelke God in ons werkt door de kracht des Heiligen Geestes.

Evenzoo spreken ook de Dordtsche Leerregels Hst. 5 art. 14 waar zij zeggen: *Gelijk het God nu liefd heeft, dit zijn werk der genade door de prediking des Evangelies te beginnen, alzo bewaart, achtervolgt en volbrengt Hij het door het hooren, lezen en overleggen daarvan, mitsgaders vermaningen, bedreigingen en beloften derzelven en door het gebruik der Sacramenten;* terwijl de Catechismus zegt in vraag 65 *dat de H. Geest ons geloof sterkt door het gebruiken der H. Sacramenten.*

De wijze, waarop de Sacramenten tot versterking des geloofs werkzaam zijn, is volgens de Belijdenisschriften geheel gelijk aan de wijze, waarop door het Evangelie het geloof in het hart wordt gewerkt. Dit geschiedt niet door de in het Evangelie inwonende kracht, maar door de kracht |20| en de werking van den H. Geest. En evenzoo hebben ook de Sacramenten de kracht niet in zichzelf, maar zij zijn in de hand des H. Geestes als instrumenten, waardoor Hij het geloof versterkt; doch allen, aan wie naar het bevel Gods en overeenkomstig zijne instelling de teekenen worden toegediend, ontvangen volgens onze Belijdenis en de H. Schrift de zegelen der beloften Gods, evenzoo als allen, die het Evangelie hooren, hetzelfde Evangelie ontvangen en door dat Evangelie bekend worden met de beloften des heils en der zaligheid.

Vraagt gij nu naar de vrucht, die de ongeloovigen en de verwerpers van de beloften Gods hebben van de Sacramenten, dan is het antwoord, dat onze Belijdenisschriften hiervan niet spreken, evenmin als dat zij spreken van de vrucht, die de Evangelische beloften hebben voor hen, die niet gelooven. Die niet gelooft, verwerpt de belofte en die de Sacramenten gebruikt zonder de beloften des Evangelies te gelooven, doet dit als een hypocriet, als een geveinsde, dewijl hij door het gebruiken der Sacramenten betuigt, dat hij gelooft.

Zoolang evenwel iemand het geloof belijdt, moet hij als een geloovige worden erkend. De Leerregels van Dordrecht zeggen in Hst. 3 en 4 art. 15: *Voor het overige heeft men van hen, die uitwendig het geloof belijden en hun leven beteren, naar het voorbeeld der Apostelen, het beste te spreken, want de binnenste schuilhoeken des harten zijn ons onbekend.*

In betrekking tot de leer des H. Doops, zegt de Belijdenis Art. 34: *dat wij door den Doop in de Kerke Gods ontvangen en van alle andere volken en vreemde religiën afgezonderd worden, om geheel Hem toegeëigend te zijn, |21| zijn merk en veldteeken dragende.* Die nog niet is gedoopt is dus in de Kerke Gods nog niet ontvangen, draagt nog niet het merk en veldteeken des Heeren en is evenmin afgezonderd van andere volken en vreemde religiën. Wat hij inwendig is, kan de Kerke niet beoordeelen. Het werk Gods kan wel in hem zijn; hij kan uit God zijn geboren en het waarachtig geloof kan in hem wonen. Maar dit alles is voor het oog der Kerke verborgen, dewijl God alleen het harte kent. Daarom mag de Kerke dit niet willen beoordeelen; zij moet het aan God geheel overlaten. De gemeente oordeelt niet die buiten zijn, doch bij, met en door den doop wordt dit geheel anders. Want zoodra iemand gedoopt is, dan is hij in de Kerke; hij is geen jood, of heiden of mahomedaan meer; hij draagt het merk en veldteeken des Heeren en moet, zooals de Leerreg. van Dord. Hst. 3 en 4 art. 15 zeggen, beoordeeld en besproken worden als een waar geloovige.

En ook dit is, zooals in 't voorbijgaan hier zij opgemerkt, geheel in overeenstemming met hetgeen Paulus zegt in Rom. 6 : 4, „dat wij met Christus begraven zijn door den doop in den dood.” Eerst met den Doop treedt de gemeenschap met Christus te voorschijn en alleen de zichtbare of openbaar gewordene verhouding kan en mag door de gemeente beoordeeld en besproken worden.

Geheel in overeenstemming hiermede is dan ook het Doopsformulier in het gebed vóór en de dankzegging na

den doop.

Vóór de bediening des Doops wordt voor den doopeling gebeden dat hij in de arke behoudenis vinde en afgezonderd worde van alle andere volken en vreemde religiën en Christus door den H. Geest ingelijfd moge worden en alzoo in zijnen dood begraven. |22|

Na den doop echter wordt er gedankt, „omdat de gedoopte nu afgezonderd is van alle andere volken en vreemde religiën en hij het merk en veldteeken des Heeren draagt en er wordt voor hem gebeden als voor een die door den doop met Christus in zijnen dood is begraven.” In of door den doop is er wel geene inwendige verandering in den doopeling geschied, maar door de afzondering van andere volken en religiën en door het deelachtig worden van het merk en veldteeken des Heeren is hij gewordeir wat hij te voren niet was, d.i. hij is een lid der gemeente, een geloovige geworden, die als de zoodanige beoordeeld en besproken moet worden.

Wat iemand voor God is, die de harten kent en de nieren proeft, beoordeelt de Kerk niet en richt daarom daarnaar haar gebed en dankzegging niet in. Zij oordeelt alleen de door haar waarneembare verhouding, waarin iemand tot de gemeente staat.

Bij de bediening van het Evangelie en die der Sacramenten heeft de Kerk en hebben hare bedienaren niet te vragen naar de verkiezing en de wedergeboorte. Geen van beide mag bij de bediening uitgangspunt wezen. De Gereformeerde Kerk kent geen anderen grondslag ter beoordeeling dan de uitwendige verhouding, waarin iemand tot de Kerk en het door haar beledene geloof staat.

Ook bij den Doop, zoowel der kinderen als der volwassenen, is die verhouding de grond voor de toediening van het Sacrament.

Ik wil echter voor dit oogenblik de leer der Sacramenten, ook die van den Doop en ons Doopsformulier, niet verder ontwikkelen. 't Is mij thans genoeg zoo ik de lezers mag hebben overtuigd, dat de Gereformeerde Kerk zoomin |23| de vooronderstelde verkiezing als de wedergeboorte erkent als de onmisbare voorwaarde voor de bediening der Sacramenten.

1. Met een enkel woord zij hier opgemerkt dat de onderscheiding van de wedergeboorte in engeren en in ruimeren zin, waaraan door sommigen, zoo het schijnt, zoo groote beteekenis wordt gehecht, mij zeer goed bekend was. Ik sprak echter van die onderscheiding niet, omdat ik het van mindere beteekenis acht of het woord wedergeboorte gebezigd wordt ter aanwijzing van het werk Gods om den dooden zondaar het leven te geven, Zond. 3, of dat daaronder ook begrepen wordt geheel het werk Gods ter vernieuwingen bekeering des menschen, zooals in Art. 24 onzer Belydenis en in Art. 11 Hoofds. 3 en 4 van de Leerregels van Dordrecht.

Wel heeft het mij verwonderd, dat Dr. Kuyper in zijne uitgave van de Drie Formulieren van eenigheid het woordje *of* veranderd heeft in *en*. In de Latijnsche uitgave is het woord *seu* gebruikt, dat de beteekenis heeft van *of*, zoo gij wilt.

Dit *of* toont duidelijk dat de woorden wedergeboorte en bekeering door de Dordsche Vaderen wel in dezelfde beteekenis zijn genomen.

a.

© Appendix Vaginix Productions 2004

Vraagboek over de Gereformeerde Geloofsleer

door H. de Cock

vijfde druk

Groningen — Firma G.J. Reits — 1899

[a](#)

-
- [Vooraf](#)
 - [I. De kennis van God](#)
 - [II. Het woord Gods](#)
 - [III. Gods Wezen, Namen en Eigenschappen](#)
 - [1. Het Wezen Gods](#)
 - [2. Gods Namen](#)
 - [3. Gods Eigenschappen](#)
 - [IV. De Drieëenheid](#)
 - [V. Gods Besluiten](#)
 - [VI. Schepping](#)
 - [VII. De Voorzienigheid](#)
 - [VIII. De Engelen](#)
 - [IX. De Mensch](#)
 - [X. De Staat der Rechtheid](#)
 - [XI. De Zonderval](#)
 - [XII. De Erfzonde](#)
 - [XIII. Dadelijke zonden](#)
 - [XIV. De aankondiging van de komst van een Verlosser](#)
 - [XV. De persoon van den Verlosser](#)
 - [XVI. De namen en ambten van den Middelaar](#)
 - [1. Jezus' profetisch ambt](#)
 - [2. Jezus' hoogepriesterlijk ambt](#)
 - [3. Jezus' koninklijk ambt](#)
 - [XVII. De staten van den Middelaar](#)
 - [1.a. De staat der vernedering](#)
 - [1.b. Het doel van den staat der vernedering](#)
 - [2. De staat der verhooving](#)
 - [XVIII. Roeping](#)
 - [XIX. Rechtvaardigmaking](#)
 - [XX. Heiligmaking](#)
 - [XXI. Volharding der Heiligen](#)
 - [XXII. De verkiezing](#)
 - [XXIII. De kerk](#)
 - [XXIV. De Sacramenten](#)
 - [a. Leer der Sacramenten in 't algemeen](#)
 - [b. De doop](#)
 - [c. Het heilige avondmaal](#)
 - [XXV. Kerkelijke tucht](#)
 - [XXVI. De leer der laatste dingen](#)
-

Overtuigd, dat de toekomst der kerk voor een niet gering deel afhankelijk is van het onderwijs, ook het catechetisch onderwijs, dat aan de jeugdige leden der gemeente wordt gegeven, heb ik gaarne aan het verzoek van broeders willen voldoen, om nevens mijne Handleiding een Vraagboekje te vervaardigen, waarin de leerstellige waarheden in meer systematischen vorm worden behandeld, dan dit bij de uitbreiding van het Kort Begrip kan geschieden.

Het Kort Begrip blijft evenwel, volgens mijn oordeel, de voorkeur boven de andere nog bestaande vraagboekjes behouden. Ook boven dit.

Met de vervaardiging en uitgave er van was het dan ook geenszins mijn doel het Kort Begrip te verdringen. Ik geef het omdat vele leeraars nog altoos liever het vraagboek van Hellenbroek gebruiken, dan wel het Kort Begrip, en ik van meening ben, dat Hellenbroek voor onzen tijd, met het oog op de thans heerschende afdwalingen, vrijwat te wenschen overlaat.

Of ik geslaagd ben iets beters te leveren, mogen anderen beoordeelen.

De aantekeningen heb ik liever als zoodanig gegeven, dan ze in de vragen op te nemen, omdat het geheel anders te uitgebreid zou geworden zijn en ze tevens tot eene |4| afzonderlijke behandeling voor of met de meer gevorderde leerlingen bestemd zijn.

In de volgorde der Hoofdstukken volgde ik mijn eigen systeem.

Alleen zeg ik thans, dat ik, in overeenstemming met Calvijn, de leer der verkiezing hare plaats geef na de leer der verlossing, omdat zij èn in de Schrift èn in onze belijdenis niet als uitgangspunt, maar als resultaat van deze wordt voorgesteld.

Moge deze arbeid door den Heere gezegend worden en de gemeenten er vrucht van trekken.

De Schrijver.

Kampen, Jan. 1893.

*

Bij deze vijfde druk heb ik slechts mede te deelen, dat ook dit boekje het werk van den Schrijver moest blijven. Ik veroorloofde mij dan ook alleen hier of daar een kleine wijziging tot verduidelijking aan te brengen.

Ruste Gods zegen ook verder op het gebruik van dit werkje!

M. Noordtzij.

Kampen, Oct. 1898. |5|

Gereformeerde Geloofsleer

I. De kennis van God

1. Wat is godsdienst?

De ware godsdienst is: God te kennen, te beminnen, te genieten en te verheerlijken.

2. Waarop is de godsdienst gegrond?

Op de erkenning dat er een God is, in wiens gemeenschap onze zaligheid bestaat. Hebr. 11 : 6.

3. Hoe komen wij tot de erkenning dat er een God is?

Langs twee wegen. Eerst uit de natuur, d.i. uit den aanleg, den aard en den staat van al het geschapene. Ten tweede: uit de Heilige Schrift.

4. Hoe onderscheidt gij de kennis van God uit de natuur?

In eene ingeschapene en in eene verkregene.

5. Wat verstaat gij door de ingeschapene kennis?

Niet een duidelijk denkbeeld van God, maar een indruk in onze ziel van een Opperwezen. Deze indruk of dit bewustzijn is ons even eigen als de redelijkheid, zooals blijkt uit de heidenen. Rom. 2 : 14, 15. Hand. 17 : 27, 28.

6. Blijkt dit ook uit de geschiedenis?

Ja, want er is geen volk zoo woest, dat niet eenige soort van godsdienst heeft. Dit kon niet zoo algemeen zijn, als het niet lag in de natuur van den mensch. [6]

7. Zijn er ook godloochenaars?

Ja, er zijn die beweren te gelooven, dat er geen God is: dezen worden ongodisten of atheïsten genoemd.

8. Bewijst dit niet, dat de bewustheid van het bestaan van God niet in 's menschen natuur ligt?

Neen, evenmin als het tegen de redelijkheid van den mensch iets bewijst, dat er menschen zijn, die geen redelijk zelfbewustzijn hebben.

9. Wat is de verkregene kennis van God uit de natuur?

De kennis, die men haalt uit de beschouwing van zichzelf en al het geschapene. Paulus spreekt hiervan bij Rom. 1 : 19, 20.

10. Hoe kan die beschouwing ons leeren, dat er een God is?

Omdat er geen werk kan zijn zonder een werkmeester en al het werk Gods ons zegt, dat Hij almachtig is en wijs, zooals Ps. 19 : 2 ons leert.

11. Is deze kennis voor den mensch voldoende?

Zij kan ons God niet doen kennen zooals Hij tot zaligheid gekend moet worden. Zelfs blijft deze kennis geheel onontwikkeld, als iemand buiten alle samenleving en zonder spraak en onderwijs opgroeit.

12. Is zij geheel vruchteloos?

Geenszins. Zij is genoegzaam om de menschen te overtuigen en hun alle onschuld te benemen. Rom. 1 : 20. Ook wordt door haar het gevoel van behoefte aan eene Openbaring van God gewekt.

*

II. Het Woord Gods

1. Indien de kennis, die wij uit de natuur van God [7] hebben, ongenoegzaam is, is er dan ook nog langs een anderen weg eene kennis van God mogelijk?

Ja, door de Openbaring, die God van zich-zelfen gegeven heeft.

2. Is het wel mogelijk, dat God zich openbaart anders dan door zijne werken?

Ja, want God is almachtig, en daarom zijn alle dingen bij Hem mogelijk.

3. Heeft Hij zich ook geopenbaard?

Ja; bij Hebr. 1 : 1 lezen wij: *God, voortijds veelmaal en op velerlei wijze tot de vaderen gesproken hebbende door de profeten, heeft in deze laatste dagen tot ons gesproken door den Zoon.*

4. Wanneer heeft God zich het eerst geopenbaard?

Dadelijk na de schepping, Gen. 2, en ook na den val des menschen, Gen. 3.

5. Werden de openbaringen dadelijk opgeschreven? De eerste 2500 jaren werden zij meestal door mondelinge overleveringen bewaard en voortgezet.

6. Was de mondelinge overlevering zeker?

Ja, omdat God er voor zorgde, mede door 't lange leven der menschen in die tijden. Zoo leefde Adam nog 50 jaren met Lamech, den vader van Noach. Noach leefde tot aan Abrahams geboorte, en Sem nog 50 jaren in Izaäks tijd.

7. Bleef de mondelijke overlevering voldoende?

Neen, zou de Openbaring op den duur zuiver blijven, dan moest zij in geschrifte worden gebracht.

8. Wanneer is dat begonnen en wanneer is dat geëindigd?

Mozes, die ruim 2500 jaar na de schepping leefde, was de eerste schrijver, en Johannes, de schrijver van de Openbaring, leefde meer dan 1500 jaar later.

9. Hoe wordt die schriftelijke Openbaring genoemd? [8]

De Bijbel, hetwelk beteekent: *het Boek*.

10. Waarvoor moeten wij den Bijbel erkennen?

Voor het Woord Gods, gelijk de H. Schrift leert.

11. Waarom is de Bijbel het Woord Gods?

Omdat al de boeken onder een bijzonderen invloed van God geschreven zijn.

12. Hoe noemen wij den invloed van God?

De ingeving der H. Schrift door den H. Geest.

13. Wat verstaat gij door de ingeving der Schrift?

Die werking des H. Geestes op het verstand des schrijvers, waardoor hun de zaken die zij schrijven zouden en ook de woorden te binnen kwamen.

14. Is de geheele Bijbel ingegeven?

Ja, van het O.T. blijkt dit uit 2 Tim. 3 : 16: *Alle Schrift is van God ingegeven*; zie ook 2 Pet. 1 : 21. En van het N.T. blijkt dit uit de belofte van den H. Geest, *die hen in alle waarheid leiden zou*, Joh. 16 : 13, welke belofte op den Pinksterdag is vervuld.

15. Is dan alles wat in den Bijbel voorkomt het Woord Gods?

Er komen ook zelfs wel woorden van goddelooze mensen en van den duivel in voor, doch wijl ook deze zijn opgeteekend onder de leiding en werking van den H. Geest, vormen zij als zoodanig mede het Woord van God.

16. Geeft de Bijbel ook nog op andere wijze getuigenis, dat hij van goddelijken oorsprong is?

Ja: 1) door de verhevenheid van zijn leer, want hij ontdekt verborgenheden, die geen menschenverstand ooit had kunnen ontdekken, 1 Kor. 2 : 9, 10; en door al zijne voorschriften, die zuiver en heilig zijn;

2) door de voorzeggingen van toekomstige dingen, die later juist zóó zijn vervuld en nog vervuld worden, want God alleen weet wat in de toekomst zijn zal.

17. Hebt gij nog andere bewijzen? |9|

Ofschoon die boeken door meer dan 30 mannen zijn beschreven in een tijdsverloop van meer dan 1500 jaar, heerscht er toch in allen één Geest, één doel.

18. Hebt gij nog niet een krachtiger bewijs?

Ja, maar dat is een bewijs, dat alleen persoonlijke waarde heeft.

19. Wat is dat voor een bewijs?

Het getuigenis des H. Geestes in ons eigen hart van de waarheid en de Goddelijkheid der H. Schrift. Hierop heeft Jezus de Joden gewezen, Joh. 7 : 17: *Zoo iemand wil deszelfs wil doen, die zal van deze leer bekennen of zij uit God is dan of ik van mijzelven spreek*. Voor ons is dit getuigenis even noodig, indien wij met zekerheid willen oordeelen, als het noodig is voor een mensch, die over de kleuren wil oordeelen, dat hij kan zien.

20. Zijn er ook bijbelboeken verloren gegaan?

Er zijn wel boeken verloren gegaan, die in den Bijbel worden aangehaald, maar die boeken behooren niet tot den Bijbel; 't werk van Gods Geest is volkomen.

21. Welk gezag kent gij aan de Schrift toe?

Een goddelijk gezag, d.i. in zaken des geloofs en des levens is zij de alleen geldende regel, Jes. 8 vs. 20: Gal. 1 : 11.

22. Is de Schrift alleen genoeg om ons den weg der zaligheid te leeren?

Ja, want zij behelst alles wat te gelooven en te betrachten noodig is. 2 Tim. 3 : 16, 17: *De Schrift is nuttig tot leering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing die in de rechtvaardigheid is, opdat de mensch Gods volmaakt zij, tot alle goed werk volmaaktelijk toegerust.*

23. Welk is het onderscheid tusschen de canonieke boeken en de apocriefe, die achter de canonieke in onze bijbels geplaatst zijn? |10|

De canonieke of gezaghebbende boeken zijn die boeken, welke in de christelijke kerk daarvoor erkend zijn wijl geschreven door heilige mannen, door den H.G. gedreven; terwijl de apocriefe boeken dit kenmerk missen.

24. Kunnen deze laatste dan wel hetzelfde gezag hebben als de canonieke boeken?

Geenszins. Zij zijn dan ook nooit door de joden, aan wie de woorden Gods waren toevertrouwd, Rom. 3 : 2, erkend; zij zijn geschreven nadat de laatste profeet geleefd heeft, en zij behelzen vele fabelen.

25. Mag elk de Schrift lezen?

Ja, Jezus heeft dit geboden, Joh. 6 : 39: *onderzoekt de Schriften; die van Berea werden geprezen, omdat zij de dingen onderzochten*, Hand. 17 : 31 ; en *Timotheus had reeds als kind de Schriften gekend*, 2 Tim. 3 : 15.

26. Is de Schrift dan niet duister?

Juist het tegendeel. Ps. 119 : 115: *Uw woord is eene lamp voor mijnen voet en een licht, voor mijn pad.*

27. Wat is noodig om in het lezen der Schrift wel te slagen?

Daar ons verstand door de zonde is verduisterd en onze wil is bedorven, is voor alles noodig het gebed om de voorlichting en heiliging van den Heiligen Geest, Ps. 119 : 18. Maar dan is verder noodig, dat wij de Schrift lezen met bedaardheid en aandacht, de vooroordeelen afleggen en aan hare uitspraak ons onderwerpen.

*

III. Gods Wezen, Namen en Eigenschappen

Het Wezen Gods

1. Kunnen wij wel weten wat God is? |11|

God wordt, zoover ons noodig is, gekend uit de Openbaring, die Hij van zichzelf gegeven heeft, maar geen eenig schepsel kan zijn oneindig wezen doorgronden. Job 36 : 26 : *God is groot en wij begrijpen het niet.*

2. Wat zoudt gij antwoorden op de vraag: Wat is God?

God is een geest, van oneindige volmaaktheid, bestaande in drie personen.

* Een geest is een onlichamelijk, onstoffelijk en levend wezen, dat met bewustheid en wil werkt. God is dus niet *een iets, een ding*, maar Hij is *iemand*, Joh. 4 : 24.

3. Indien God een geest is, hoe kan er dan van zijne oogen, handen en andere lichaamsdeelen en zelfs van zichtbare verschijningen gesproken worden?

God spreekt in zijn Woord naar de bevatting der menschen om hun eenig begrip van de wijze van zijn bestaan en werken te geven. De lichamelijke verschijningen waren openbaringen van God aan menschen, naar hunne

behoefte en vatbaarheid.

* Na de menschwording van den Zoon van God, die als het vleeschgewordene Woord zeggen kon: die mij gezien heeft, heeft den Vader gezien, Joh. 14 : 9, hebben er geene lichamelijke verschijningen Gods meer plaats gevonden.

4. Hoeveel goden zijn er?

Er is één God en één Middelaar Gods en der menschen, de mensch Christus Jezus, 1 Tim. 2 : 5.

5. Waarom zegt God dan: Gij zult geene andere goden voor mijn aangezicht hebben?

Omdat er ook zijn *die goden genaamd worden* 1 Kor. 8 : 5, 6. Deze zijn de afgoden.

* De heidenen vereeren vele goden. Men leze over de afgoden Jes. 44. Evenals dit veelgodendom staat ook het |12| persisch tweegodendom d.i. het erkennen van een goeden en een kwaden god, en het kettersch driegodendom tegenover de éénheid Gods, die in de Schrift wordt geleerd.

6. Wat is de oorsprong der afgoderij?

Dat de menschen *God kennende, Hem als God niet hebben verheerlijkt of gedankt.* Rom. 1 : 21.

Gods Namen

1. Waartoe dienen de namen?

Om den een van den ander te onderscheiden.

2. Heeft God dan wel namen noodig?

Neen, dewijl er geen ander God is dan één. Maar Hij heeft ze zich in zijn Woord gegeven om daardoor zichzelf nader aan ons bekend te maken, en ook om zich daardoor van de afgoden te onderscheiden.

3. Hebben dan al de namen Gods eene bijzondere beteekenis?

Ja, zij dienen om zijne *volmaaktheden, zijne werkzaamheid* en zijne *betrekking tot het geschapene en tot zijn volk* ons te doen kennen.

* Er zijn namen die betrekking hebben op het wezen Gods en andere die betrekking hebben op de personen.

De eerste, namen van het wezen Gods genoemd, zijn b.v. de namen: God en Heere; de laatste, die van Vader, Zoon, en H. Geest.

4. Welke zijn de namen, welke het meest in de Schrift voorkomen?

De namen God en Heere. De naam God heeft meer betrekking op het rijk der natuur. Gen. 1 : 1: *In den beginne schiep God den hemel en de aarde.* De naam Heere ziet meer op het rijk der genade, Exod. 3 : 14: *Ik zal zijn, die Ik zijn zal.*

5. Wat beteekent de naam Heere of Jehova? |13|

Die naam wijst aan, dat God de verbonds God getrouw is in zijne beloften en alvermogen in derzelfver uitvoering. Daarom zeide God tot Mozes: *Ik zal zijn, die Ik zijn zal.*

Gods Eigenschappen

1. Waardoor verkrijgen wij nog een klaarder denkbeeld van God?

Door het beschouwen van Gods oneindige volmaaktheden, die ook wel *de eigenschappen Gods* genoemd worden.

* God is eenvoudig en ondeelbaar. Daarom wordt Hij een licht (1 Joh. 1 : 5) en liefde (1 Joh. 4 : 8) genoemd. Er is daarom ook maar ééne, oneindige volmaaktheid in God, die wij echter niet anders kunnen beschouwen dan naar hare verschillende uitlatingen. Vandaar is het, dat wij spreken van volmaaktheden of eigenschappen.

2. Hoe kan men de eigenschappen Gods onderscheiden?

In onmededeelbare en mededeelbare.

* Dewijl er geen bepaalde grond is, waarop de verdeling der goddelijke eigenschappen rust, zijn er zeer verschillende verdeelingen gevolgd. Wij geven echter aan deze de voorkeur, omdat zij door hare eenvoudigheid en de gemakkelijkheid om haar in 't geheugen te bewaren, zich aanbeveelt. Ook is er in Gen. 1 : 26 en 2 Pet. 1 : 4 wel eenige aanleiding tot en grond voor deze verdeling.

3. Welke zijn de onmededeelbare?

De onafhankelijkheid, eenvoudigheid, eeuwigheid overalteenwoordigheid en onveranderlijkheid.

4. Waarom noemt gij die onmededeelbaar?

Omdat er geen de minste gelijkheid van in eenig schepsel wordt gevonden. [14]

5. Wat is de onafhankelijkheid Gods?

Dat Hij is van zich-zelf, en in zijn bestaan, weten, willen en werken door niemand buiten zich wordt bepaald, Rom. 11 : 36: *Uit Hem, door Hem en tot Hem zijn alle dingen.*

6. Wat is de eenvoudigheid Gods?

Dat er in God geene samenstelling is van deelen; geene uitbreiding noch gedaante en dat in Hem alles één is, 1 Joh. 1 : 5: *God is een licht*; 1 Joh. 4 : 8: *God is liefde.*

7. Wat is Gods eeuwigheid?

Dat het begrip van tijd niet op God kan worden toegepast. Hij is zonder begin, zonder wisseling van tijd en zonder einde. Ps. 90 : 2: *Eer de bergen geboren waren en Gij de aarde en de wereld voortgebracht hadt, ja van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij God.*

8. Is er bij God ook geen vervolg van tijd?

De Schrift zegt: *Één dag is bij den Heere als duizend jaren, en duizend jaren als één dag*, 2 Pet. 3 : 8.

* Het begrip eeuwigheid sluit het begrip tijd buiten. Wij, die in den tijd zijn geworden en met den tijd voortleven, kunnen ons van de eeuwigheid geen zuiver begrip vormen, en moeten ons daarom uitsluitend houden aan de voorstelling der Schrift, of wij loopen gevaar door onze filosofie over hetgeen buiten de grenzen onzer bevatting ligt in strijd te komen met de Schrift.

9. Wat is Gods alomtegenwoordigheid?

Dat God door geene ruimte is beperkt, maar met zijn wezen en werken aan alle plaatsen tegenwoordig is, Jer. 23 : 23, 24: *Ben ik een God van nabij en niet een God van verre? Zoude zich iemand in verborgene plaatsen kunnen verbergen, dat Ik hem niet zoude zien, spreekt de Heere, en vervul ik niet den hemel en de aarde, spreekt de Heere?* |15|

10. Hoe verklaart gij de wijze, waarop God met zijn wezen overal is?

Dit kan ik niet verklaren, doch ik geloof het, omdat de Schrift zegt: *Hij is niet verre van een iegelijk van ons. Want in Hem leven wij en bewegen ons en zijn wij*, Hand. 17 : 27, 28.

11. Waarom wordt er dan gezegd, dat God in den hemel is?

Omdat Hij daar, meer dan elders, zijne heerlijkheid vertoont, Jes. 66 : 1: *Alzoo zegt de Heere: De hemel is mijn troon en de aarde is de voetbank mijner voeten.*

12. Wat beteekent het dan, als er gezegd wordt: Toen kwam de Heere neder om te bezien de stad en den toren, die de kinderen der menschen bouwden?

Dit is menschelijkerwijze van God gesproken en wijst aan een meerdere of mindere vertooning van zijne tegenwoordigheid.

13. Waardoor onderscheidt God Zich nog van al zijne schepselen?

Door zijne onveranderlijkheid, zoowel in zijn wezen, als in zijn kennis en wil, Jak. 1 : 17: *Bij den Vader der lichten is geene verandering of schaduw van omkeering.*

14. Waarom spreekt de Schrift dan van het berouw van God?

Om te kennen te geven eene verandering in zijn werk. Waar de mensch anders is geworden, wordt hij ook anders behandeld, zooals blijkt in de Ninevieten, Jon. 3 : 9, 10. Hieruit blijkt dan tevens, dat God niet is een ijzeren noodlot, maar een persoonlijk, levend wezen, dat bij het verderf van den mensch niet onverschillig is. Men zie Gen. 6 : 6; Num. 23 : 29.

15. Welke zijn de mededeelbare eigenschappen Gods?

Deze behooren tot Gods *verstand, wil en macht.* |16|

16. Waarom worden deze mededeelbaar genoemd?

Omdat de mensch ook verstand, wil en macht heeft.

Wat in den mensch eindig is en beperkt, is evenwel in God oneindig en onbeperkt en als zoodanig dus onmededeelbaar.

17. Hoedanig is Gods verstand?

God is alwetend, zoodat Hij van eeuwigheid alles op de volmaakste wijze weet, Hand. 15 : 18: *Gode zijn al zijne werken van eeuwigheid bekend.*

18. Omvat de wetenschap Gods alle dingen?

Ja, Hij is alwetend, en kent dus ook de meest verborgene dingen, 1 Joh. 3 : 20: *Want indien ons hart ons veroordeelt, God is meerder dan ons hart en Hij kent alle dingen.*

19. Omvat zij ook de toekomstige en toevallige dingen, en de vrijwillige daden der menschen?

Ja, Ps. 139 : 2: *Gij weet mijn zitten en mijn opstaan, Gij verstaat van verre mijne gedachten.*

* Het is voor onzen tijd bewaard gebleven, om te leeren, dat God wel alle dingen heeft kunnen weten, maar dat Hij Zich-zelf in zijn weten heeft beperkt dus niet alles weet. De dwaasheid van deze bewering springt in 't oog. Het tegendeel blijkt dan ook uit de voorzeggingen; Jer. 17 : 9, 10; Ezech. 11 : 5, Heb. 4 : 13 en vele andere plaatsen.

20. Wat is de wijsheid Gods?

Die volmaaktheid van zijn verstand, waardoor Hij de beste middelen kent en gebruikt, om de beste einden te bereiken, Rom. 11 : 33: *O diepte des rijksdoms, beide der wijsheid en der kennisse Gods.*

21. Mag aan God een wil worden toegekend?

Ja, God werkt niet gelijk een blinde natuurkracht, |17| maar als een persoonlijk, zelfstandig wezen, met vrije zelf bepaling.

22. Hoe onderscheiden wij den wil van God?

Ofschoon in God de wil één is en eenig, onderscheiden wij dien in een wil des besluits of den verborgen wil, en in een wil des bevels of den geopenbaarden wil.

* De besluitende wil bepaalt wat zijn of gebeuren zal; de geopenbaarde wil zegt wat goed is of kwaad.

23. Wat is de wil van Gods besluit?

Gods eeuwig voornemen naar hetwelk Hij zelf alles doet in den tijd, Efez. 1 : 11: *Die alle dingen werkt naar den raad van Zijnen wil.*

24. Wat is de wil van Gods bevel?

Dat alles, wat Hij ons voorschrijft in Zijn woord en van ons wil gedaan hebben, Rom. 12 : 2: *Wordt dezer wereld niet gelijkvormig, maar wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds, opdat gij moogt beproeven welke de goede en welbehagende en volmaakte wil van God zij.*

25. Naar welke van die twee moeten wij ons gedragen?

Naar den wil des bevels, dewijl het onbekende ons niet tot een regel kan wezen, Deut. 29 : 29: *De verborgene dingen zijn voor den Heere onzen God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en voor onze kinderen tot in eeuwigheid, om te doen al de woorden dezer wet.*

26. Welke zijn de voornaamste eigenschappen van Gods wil?

Goedheid, heiligheid en rechtvaardigheid.

27. Is God goed?

Ja, God is liefde.

28. Hoe vertoont zich de liefde Gods? |18|

Zij vertoont zich als *genade* door wel te doen aan *onwaardigen* en *schuldigen*. Deze is eene *algemeene* omtrent allen; want *Hij doet Zijne zon opgaan over boozen en goeden, en regent over rechtvaardigen en*

onrechtvaardigen (Matth. 5 : 45), of eene *bizondere en zaligmakende* omtrent de uitverkorenen, *die om niet gerechtvaardigd worden, uit zijne genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is* (Rom. 3 : 24).

29. Hoe vertoont zij zich verder?

Als *barmhartigheid* door het helpen van *ellendigen*, Efez. 2 : 4: *God die rijk is in barmhartigheid*; en als *lankmoedigheid*, door het dragen van den zondaar en het niet dadelijk doen komen van de welverdiende straf, Rom. 2 : 4: *Of veracht gij den rijkdom zijner verdraagzaamheid en lankmoedigheid, niet wetende dat de goedertierenheid Gods u tot bekeering leidt?*

30. Is God heilig?

Ja, *God is een licht en er is gansch geene duisternis in Hem*, 1 Joh. 1 : 5.

* Heiligheid, aan God toegekend, is de aanwijzing van de zuiverheid, onvervalschtheid en volkomenheid van het wezen Gods. Zie Jes. 6 : 3.

31. Wat is Gods rechtvaardigheid?

De openbaring van Zijne heiligheid.

32. Hoe geschiedt die openbaring van zijne heiligheid?

1. Door het geven van heilige wetten en geboden.

2. Door het handhaven van zijn recht in te veroordeelen òf vrij te spreken.

3. Door het vergelden van eens iegelijks werk in het beloonen van het goede en in het straffen van het kwade. Zie Rom. 2 : 15; Jak. 4 : 12; Rom. 2 : 2, 3, 5.

33. Wat is de toorn Gods? |19|

Zijne straffende of wrekende rechtvaardigheid. Hebr. 3 : 11 *Zoo heb ik dan gezworen in mijnen toorn.*

* In den mensch zijn toorn en liefde hartstochten. Het menschenlijke, in de Schrift aan God toegekend, moet Godewaardig worden verklaard. De toorn in God is echter even waarachtig als de liefde. Alleen zij, die de genoegdoening van Christus ontkennen, komen ook tot de ontkenning van den toorn Gods.

34. Moet God de zonde noodzakelijk straffen?

Ja, want 1° is alle zonde strijdig tegen de heiligheid Gods; 2° is zonde verbreking van de wet Gods, die gestaafd moet worden door gehoorzaamheid òf door de gedreigde straf, Gal. 3 : 10; 3° getuigt zelfs het geweten van eene vergeldende gerechtigheid Gods, daar ook *de heidenen het recht Gods weten, nl. dat degenen die zondigen, des doods waardig zijn*, Rom. 1 : 32.

35. Zijn er ook bepaalde Schriftuurplaatsen die dit leeren?

Ja, zeer vele. Uit het O.T. zie men onder anderen Ps. 5 : 5-7 en Nahum 1 : 2, 3. En ook in het N.T. wordt gezegd: *Vreeselijk is het te vallen in de handen des levenden Gods*, Hebr. 10 : 31 ; en, *onze God is een verterend vuur*, Hebr. 12 : 29.

36. Leert dit ook niet de dood van Christus?

Ja, want indien de Vader de zonden kon vergeven zonder ze te straffen, dan zou Hij zijn Zoon aan den dood niet hebben overgegeven. Dan toch zou die overgave niet eene daad der hoogste liefde geweest zijn.

37. Is de noodzakelijkheid om de zonden te straffen een dwang voor God?

Neen, zij is gegrond in den heiligen wil van God, dat is in zijne liefde, waardoor Hij op de allervolmaakste wijze zich-zelven liefheeft, en daarom haat en straft, wat met zijne heiligheid niet overeenkomt. |20|

38. Kan God van het recht, om de zonde te straffen, wel afstaan?

Neen; Hij kan zich zelven niet verloochenen, 2 Tim. 2 : 13.

39. Doet God geen afstand van dit recht, als Hij den geloovigen de zonde vergeeft?

Neen, want Hij vergeeft de zonde alleen op grond van de door Christus aangebrachte voldoening, Efez. 1 : 7: *In welken (Christus) wij hebben de verlossing door zijn bloed, nl. de vergeving der misdaden, naar den rijkdom zijner genade.*

40. Hoedanig is Gods kracht?

God is almachtig. Hij kan wat Hij wil. *Geen ding zal bij God onmogelijk zijn*, Luk. 1 : 37.

* Macht is het recht over iemand of iets; kracht is het vermogen om iets te kunnen doen. De macht Gods is daarom zijn oppermacht of heerschappij over alles wat bestaat, terwijl de kracht d.i. de almacht van God het vermogen is om te kunnen al wat Hij wil.

41. Kan God ook zondigen enz.?

Neen, Hij kan niet willen wat met zijne heiligheid of eenige andere volmaaktheid in strijd is.

*

IV. De Drieëenheid

1. Is God drieëenig?

Ja, God is één in wezen en drie in personen.

* Het woord *Drieëenheid* komt niet voor in de Heilige Schrift, doch het gebruik er van is geoorloofd, evenzeer als dat van *Voorzienigheid* en dergelijke. De Ned. Geloofsbel. art. 9, bezigt het woord *Drievuldigheid*. |21|

2. Is dit uit de natuur kenbaar?

Neen, buiten de Schrift is dit onbekend, en kan door het verstand niet doorgrond worden.

3. Waaruit weet gij het dan?

Uit de openbaring die God aangaande zich-zelven gegeven heeft, dat is, uit de Schriften des Ouden en des Nieuwen Verbonds.

4. Hoe bewijst gij dat uit het O.T.?

1°. Uit plaatsen waar God in 'tmeervoud spreekt van ons, Gen. 1 : 26: *Laat ons menschen maken*;

2°. uit plaatsen waar uitdrukkelijk drie personen genoemd worden, zooals Jes. 48 : 16: *De Heere Heere (God de Vader) en zijn Geest (de H. Geest) heeft Mij (de Messias) gezonden*. En Jes. 61 : 1: *De Geest des Heeren*

Heeren is op mij, omdat de Heere mij gezalfd heeft.

* Dat de Joodsche kerk vóór de christelijke tijdrekening de leer der H. Drieëenheid als een hoofdartikel des geloofs beleed is door *C.W.H. Pauli*, uit de Joodsche geschriften van dien tijd onwedersprekelijk bewezen in zijn werkje: *De groote verborgenheid, of hoe kunnen drie één zijn.*

5. Hoe bewijst gij dat uit het N.T.?

1°. Uit den doop des Heeren in den Jordaan, alwaar de Zoon gedoopt wordt; de Vader uit den hemel getuigde: Deze is mijn geliefde Zoon; en de H. Geest in de gedaante van eene duif nederdaalde, Matth. 3 : 16, 17.

2°. Uit de instelling des Doops, Matt. 28 : 19: *Gaat dan henen, onderwijst alle volken, dezelve doopende in den naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes.*

6. Zijn er nog meer bewijzen?

Ja, al die plaatsen, waarin genade en vrede wordt [22] afgebeden van den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest, zooals 2 Kor. 13 : 13; 1 Petr. 1 : 2 enz.

* De tekst 1 Joh. 5 : 7: Drie zijn er die getuigen in den hemel, de Vader, het Woord en de H. Geest, en deze drie zijn één, wordt, al is het dat de echtheid er van niet behoeft betwijfeld te worden, toch beter achterwege gelaten, dewijl het één zijn, blijkens het verband ziet op de eenheid in getuigenis, en niet op de eenheid in wezen.

7. Waarin zijn de drie personen één?

Zij zijn één in wezen, en alzoo is er maar één God, Deut. 6 : 4: *Hoor Israë!, de Heere onze God is een eenig Heer.*

* Het woord persoon komt evenmin als dat van Drieëenheid voor in de H.S. Met het oog op de verschillende gevoelens, zijn evenwel deze eeuwenoude benamingen ook nu nog onvermijdelijk.

8. Waarin zijn zij drie?

In personen; d.i. er zijn drie persoonlijke zelfstandigheden in het ééne Goddelijke wezen.

9. Zijn dit niet maar drie namen?

Neen, het tegendeel blijkt duidelijk uit plaatsen als Joh. 15 : 26: *Maar wanneer de Trooster zal gekomen zijn, dien ik u zenden zal van den Vader, nl. de Geest der waarheid, die van den Vader uitgaat.*

* De eenheid in de drieheid en de drieheid in de eenheid gaat wel het begrip onzer rede te boven, doch strijdt er niet tegen. Strijdig met de rede zou het zijn, indien geleerd werd, dat zij in hetzelfde opzicht één zijn, waarin zij drie zijn. Wij gelooven het, omdat God, die alleen zich-zelven kent, zich alzoo geopenbaard heeft.

10. Is het noodig eene eeuwige drieheid in de eenheid, en eenheid in de drieheid te gelooven? [23]

Ja, want met deze leer staat en valt hetgeen ons van de verlossing van zondaren is geopenbaard.

* Die de leer der Drieëenheid niet erkent en toch blijft beweren, dat Hij in den bijbel het Woord Gods erkent, moet noodzakelijk komen tot het leeren van een twee- of driegodendom, tenzij hij de Godheid van den Zoon en den H.G. loochent, aan Schriftverdraaiing zich schuldig maakt, en een anderen God zich voorstelt dan die zich in de Schrift heeft geopenbaard.

11. Hoe zijn deze personen in hetzelfde wezen onderscheiden?

Niet in natuur of tijd; maar in de orde van hun bestaan, overeenkomstig hunne personeele eigenschappen.

12. Welke is de personeele eigenschap van den Vader?

Dat hij is van zich-zelven en den Zoon heeft gegeneerd, Joh. 5 : 26a: *Gelijk de Vader het leven heeft in zich zelve*; Ps. 2 : 7: *Gij zijt mijn Zoon, heden heb ik u gegeneerd*.

13. Welke is de personeele eigenschap van den Zoon?

Dat Hij van den Vader is gegeneerd, Joh. 5 : 26b: *De Vader heeft den Zoon gegeven het leven te hebben in zich-zelven*.

14. Welke is de personeele eigenschap van den H. Geest?

Dat Hij uitgaat van den Vader en van den Zoon, Joh. 15 : 26: *Maar wanneer de Trooster zal gekomen zijn, dien ik u zenden zal van den Vader, nl. den Geest der waarheid, die van den Vader uitgaat, die zal van mij getuigen*.

15. Waarom noemt gij dit personeele eigenschappen?

Omdat zij ieder aan één persoon eigen zijn, en niet aan het geheele Wezen.

16. Wanneer is de Zoon van den Vader gegeneerd? |24|

Van eeuwigheid, Spr. 8 : 24: *Ik was geboren toen de afgronden nog niet waren, toen nog geene fonteinen waren, zwaar van water*. Zie ook Joh. 17 : 5 en 24.

* Scheppen is uit niets iets voortbrengen. Genereeren zegt: een zelfstandig persoonlijk leven uit zich te doen ontstaan. De Zoon is niet geschapen maar gegeneerd. Daarom is Hij: *Het beeld des onzienlijken Gods, de eerstgeborene* (het hoofd) *aller creaturen*, Kol. 1 : 15.

17. Waarom wordt de tweede persoon de Zoon genaamd?

Om zijne eeuwige generatie. Daarom wordt Hij genaamd: *de eigen Zoon van God*, Rom. 8 : 32; en noemt Hij *God zijn eigen Vader*, Joh. 5 18, en zegt, *dat Hij is de eeniggeborene Zoon*, Joh. 1 : 18 en 3 : 16.

18. Worden er ook geene andere redenen voor opgegeven?

Ja; zij die de waarachtige Godheid van den Zoon ontkennen, zeggen, dat Hij Zoon van God genaamd wordt òf om zijne ontvangenis uit den H. Geest, òf om zijne Messiasmacht en waardigheid, òf om zijne hooge gelijkvormigheid aan God.

19. Kan dit ook niet waar zijn?

Neen, want Hij was reeds te voren de Zoon van God. Gal. 4 : 4: *Wanneer de volheid des tijds gekomen is, heeft God zijn Zoon uitgezonden, geworden uit eene vrouw, geworden onder de Wet*.

20. Is Jezus dan waarlijk God?

Ja, Hij is eenswezens met den Vader en den Heiligen Geest, want al wat goddelijk is en God van het schepsel onderscheidt, wordt aan den Zoon toegeschreven, zooals goddelijke namen, eigenschappen, werken en eere.

21. Bewijs dat Hij goddelijke namen draagt? |25|

Joh. 1 : 1, *Het Woord was God*; kap. 20 : 28: *Mijn Heere en mijn God*; Rom. 9 : 5: *God, boven allen te prijzen*.

Zie ook Jes. 23 : 6; 1 Tim. 3 : 16; Ps. 45 : 7 verg. Hebr. 1 : 8, 9; 1 Joh. 5 : 20.

22. Noem ook eens goddelijke eigenschappen, die aan den Zoon worden toegekend?

1. Eeuwigheid, Op. 1 : 8: *Ik ben de Alpha en de Omega, het begin en het einde.*

2. Alwetendheid, Joh. 21 :17: *Heere, Gij weet alle dingen.*

3. Almacht; Op. 1 : 8: *De Almachtige.*

23. Welke goddelijke werken worden aan Hem toe gekend?

1. De Schepping: Joh. 1 : 3: *Alle dingen zijn door hetzelfde, (het Woord) gemaakt; Kol. 1 : 16: Door Hem zijn alle dingen geschapen, die in de hemelen zijn en die op de aarde zijn, die zienlijk en die onzienlijk zijn; alle dingen zijn door Hem en tot Hem geschapen.*

2. De onderhouding; Kol. 1 : 7: *Alle dingen bestaan tezamen door Hem.*

24. Welke goddelijke eer komt Hem toe?

In alles dezelfde eer als den Vader, Joh. 5 : 23: *Opdat zij allen den Zoon eeren gelijk zijn den Vader eeren.*

25. Is de H. Geest waarlijk een persoon?

Ja, Hij is eene zelfstandigheid, een persoon en niet bloot eene kracht of eigenschap van God en evenmin de heilige zin en geaardheid der geloovigen.

26. Waaruit blijkt, dat de H. Geest een persoon is?

Dit blijkt 1e hieruit, dat Hij zelf de uitdeeler is van krachten en gaven, 1 Kor. 12 : 11: *Doch deze dingen alle werkt één en dezelfde Geest, deelende aan een iegelijk in het bijzonder, gelijkerwijs Hij wil.*

27. Waaruit blijkt het nog meer? |26|

2e. wordt het duidelijk, omdat Hij geplaatst wordt nevens den Vader en den Zoon, Matth. 28 : 19; 2 Kor. 13 : 13.

* Bijna allen die de leer der Drieëenheid loochenen, ontkennen dat de H. Geest een persoon is. Alles wat aan een persoon eigen is wordt echter aan den H. Geest toegekend, zooals: *hooren*, (Joh. 16 : 13); *onderzoeken, weten en leeren*, (1 Kor. 2 : 10-13); *spreken* (Hand. 8 : 29) en dergelijke. En dat dit niet eene personificatie, persoonsverbeelding is, zooals bv. 1 Kor. 13 von de liefde gesproken wordt, dit leeren plaatsen als Rom. 8 : 27.

28. Is de H. Geest ook met den Vader en den Zoon waarachtig en eeuwig God?

Ja, Hij wordt God genaamd, Hand. 5 : 3, 4: En Petrus zeide: *Ananias, waarom heeft de satan uw hart vervuld, dat gij den H. Geest liegen zoudt en onttrekken van den prijs des lands? Zoo het gebleven ware bleef het niet uwe? En verkocht zijnde was het niet in uwe macht? Wat is het dat gij deze daad in uw hart hebt voorgenomen? Gij hebt den mensch niet gelogen maar Gode.* Zie ook 1 Kor. 3 : 16, verg. met 1 Kor. 6 : 19.

29. Worden aan den H. Geest ook goddelijke eigenschappen toegekend?

Ja, zooals *alomtegenwoordigheid*, Ps. 139 : 7: *Waar zou ik heengaan voor uwen Geest; en alwetendheid*, 1 Kor. 2 : 10: *De Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods.*

30. Welke goddelijke werken worden er aan den H. Geest toegekend?

De werken der *Schepping*, Gen. 1 : 2: *De Geest Gods zweefde op de wateren*, (Ps. 33 : 6) en der *Voorzienigheid*, Ps. 104 : 30: *Zendt gij uwen Geest uit [27] zoo worden ze geschapen, en gij vernieuwt het gelaat des aardrijks*.

31. Wordt aan den H. Geest ook goddelijke eer toegekend?

Ja, wij worden in zijn naam gedoopt, Matth. 28 : 19, en ook wordt de gemeenschap des H. Geestes toegebeden, evenals de liefde Gods en de genade van Jezus Christus, 2 Kor. 13 : 13.

*

V. Gods besluiten

1. Wat beteekent het als Paulus zegt *dat God alle dingen werkt naar den raad van zijn wil*? Efez. 1 : 11.

Dat God, vóór de schepping van alle dingen, dus van eeuwigheid, alles bepaald heeft wat en hoedanig het geschieden zou. Deze bepaling wordt *Gods besluit* genoemd.

2. Zijn er in God vele besluiten?

Neen, er is in God maar ééne bepaling van zijnen wil, doch wij spreken van *besluiten* Gods, met het oog op de vele zaken waaromtrent God bepaling heeft gemaakt.

* De leer der goddelijke tesluiten is hoogst belangrijk. Zij toont aan dat God niet een blind noodlot is, maar een willend, werkend Wezen; dat dus ook de dingen die geschieden niet door eene natuurnoodwendigheid plaats hebben, maar door God bepaald zijn. De Voorzienigheid Gods is daarom ook niets anders dan de uitvoering van den raad of het besluit van God.

3. Is God in zijn besluit ook bepaald door iets buiten Hem?

Neen, God is in zijn bestaan en willen geheel [28] onafhankelijk. Daarom spreekt de Schrift van: *het welbehagen van Gods wil*, Efez. 1 : 5. Zie ook Matth. 11 : 26.

4. Wat verstaat gij er door dat de besluiten Gods wijs zijn?

Dat God, ter bereiking van het hoogste einde, ook de gepaste middelen heeft beraamd, Rom. 11 : 33: *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis van God, hoe ondoorzoekelijk zijn zijne oordeelen en onnaspeurlijk zijne wegen*.

* Deze wijsheid van Gods besluiten wordt door de voorzienigheid openbaar. Denk aan de geschiedenis van Jozef; van Israël enz. Bovenal ook in de verlossing van zondaren en in het vergaderen en bewaren van zijne gemeente; zie Rom. 9-11.

5. Zijn de besluiten ook veranderlijk?

God zegt: *Mijn raad zal bestaan en ik zal al mijn welbehagen doen*, Jes. 46 : 10. Daarom wordt er in Hebr. 6 : 17 gesproken van *de onveranderlijkheid van Gods raad*.

6. Zijn er ook besluiten, die onder eene voorwaarde zijn genomen?

God heeft ook de voorwaarden, waaronder iets zeker geschieden zal bepaald, maar de besluiten hangen niet af van eene voorwaarde buiten het besluit. Dit zou strijden tegen de onafhankelijkheid van God.

VI. De Schepping

1. Voert God zijne besluiten ook uit?

Ja, in den tijd door zijne werken.

2. Hoe onderscheidt men de werken Gods in den tijd? |29|

In werken in de natuur, d.i. de schepping en de voorzienigheid; en in werken in de genade, d.i. de verlossing van zondaren.

3. Wat is scheppen?

Scheppen zegt: iets wat niet was, voortbrengen zonder middel en werktuig, alleen door een alvermogenenden wil.

4. Wat zegt het dat God de wereld geschapen heeft?

Dit zegt, dat door den almachtigen wil van God de wereld naar stof en vorm begonnen heeft te zijn, Op. 4 : 11: *Gij hebt alle dingen geschapen; door Uwen wil zijn zij, en zijn zij geschapen.*

5. Is de wereld er dan niet altoos geweest?

Neen , de wereld heeft niet van eeuwigheid bestaan; zij werd door den wil van God, en met de schepping begon de tijd.

6. Waaruit is alles geschapen?

Uit niets. God sprak en het was er. *Hij roept de dingen die niet zijn alsof zij waren*, Rom. 4 : 17.

* Uit niets, d.i. de stof en de grondbestanddeelen waaruit alles is geformeerd, zijn door den wil van God zonder een voorafbestaande stof voortgebracht.

7. Kan men dit ook door de rede uit de natuur weten?

Neen, want: *door het geloof verstaan wij, dat de wereld door het woord Gods is toebereid, alzoo dat de dingen die men ziet, niet geworden zijn uit dingen die gezien worden*, Hebr. 11 : 3.

* Dat de wereld niet is geschapen wordt geleerd door pantheïsten, materialisten, darwinisten en die eene bovennatuurlijke openbaring van God onmogelijk noemen, en de openbaring verwerpen. Het erkennen van de schepping als daad van God sluit dan ook in de erkenning van onze verplichting jegens God, de mogelijkheid van wonderen en het bestaan eener openbaring. |30|

8. In hoeveel tijd heeft God alles geschapen?

God heeft de hoofdstof in één oogenblik geschapen, en uit haar in zes dagen de wereld in die orde en gedaante gevormd zooals zij thans is. Zie Gen. 1 en 2 en Exod. 20 : 11.

* De schepping in zes dagen wordt door velen, zelfs geloovige aard- en sterrekundigen (geologen en astronomen) tegengesproken. Men verstaat dan door de dagen tijdvakken en verklaart Gen. 1 : 1 als sprekende van de oorspronkelijke schepping en vs. 2 en verv. van de volgende schepping in zes zeer lange tijdvakken. Er is echter vooralsnog geene reden om die verklaring te volgen.

9. Wat beteekent het dat God gezegd wordt op den zevenden dag gerust te hebben?

Dit beteekent niet dat God vermoed was van het scheppen (Jes. 40 : 28) maar het zegt, dat Hij ophield met nieuwe schepselen voort te brengen, en ook, dat Hij zich verlustigde in zijne schepping, Gen. 1 : 31.

*

VII. De Voorzienigheid

1. Wat verstaat gij door de voorzienigheid Gods?

De voortdurende betrekking van God tot, en zijne werkzame zorg omtrent al het geschapene, d.i., de zorg van God voor de schepselen.

2. Hoevele daden Gods kan men hierbij onderscheiden?

Drie: onderhouding, medewerking en regeering.

* In Art 13 der Geloofsbel. en Zond. 10 wordt alleen van onderhouding en regeering gesproken. Met het oog op de Remonstrantsche dwalingen spraken de latere godgeleerden ook nog afzonderlijk van de medewerking, ofschoon zij niet van de twee andere daden afgescheiden gedacht kan worden. [31]

3. Wat is de onderhouding?

Die almachtige en overalteenwoordige kracht van God, waardoor Hij alles doet voortbestaan, zoodanig en zoolang het Hem behaagt, Heb. 1 : 3: *Die alle dingen draagt door het woord zijner kracht.*

4. Wat verstaat men door de medewerking?

Gods bestendige invloed bij alle bewegingen en werkingen van die schepselen, die Hij tot zelfwerkzaamheid schiep. *In Hem leven wij, en bewegen ons en zijn wij*, Hand. 17 : 28.

5. Wat is de regeering?

Dat Hij alles door zijne almachtige kracht beheerscht en met wijsheid, naar zijn wil, tot zijn doel bestuurt Ps. 93 : 1: *De Heere regeert.*

6. Waarover gaat de voorzienigheid Gods?

Over *alle* dingen, Efez. 1 : 11: *Die alle dingen werkt naar den raad van zijnen wil*; dus ook over de *kleinste* Matth. 10 : 30: *Ook de haren uws hoofd zijn alle geteld.*

7. Gaat zij ook over toevallige dingen?

Bij God is geen toeval, maar de dingen waarvan wij het natuurlijk verband met hunne oorzaken niet zien, die wij toevallig noemen, (zooals b.v. het lot) worden ook door God bestuurd, Spr. 16 : 33.

8. Mag een christen wel zeggen dat iets bij toeval gebeurt?

Voor ons zijn vele dingen toevallig en Jezus zelf zegt: *Bij geval kwam een priester denzelven weg af*, Luk. 10 : 31.

9. Gaat Gods voorzienigheid ook over ons leven en sterven?

Ja, *in Gods hand is de ziel van al wat leeft en de geest van alle vleesch des menschen*, Job 12 : 10.

10. Is dan het gebruik van middelen onnoodig? |32|

Neen, God werkt door middelen. Van onze zijde beschouwd, kunnen wij het leven verkorten of verlengen, doch dit brengt geene verandering in den raad van God.

11. Gaat Gods voorzienigheid ook over onze vrije daden?

Onze vrijheid is geene onafhankelijkheid, maar zij is het vermogen om zich, op voor ons gegronde redenen, tot het een of ander te bepalen en met redelijk overleg te handelen. De daden nu die wij vrijwillig doen, worden door God bestuurd, Spr. 16 : 1: *De mensch heeft schikkingen des harten, maar het antwoord der tong is van den Heere.*

12. Gaat Gods voorzienigheid ook over de zonde?

Ja, Hij laat ze toe en bepaalt en bestuurt ze tot een zeker einde, Gen. 50 : 20: *Gijlieden hebt kwaad tegen mij gedacht, doch God heeft dat ten goede gedacht opdat Hij dede, gelijk het ten dezen dage is, om een groot volk in 't leven te behouden.*

13. Is God dan de oorzaak van de zonde?

De heilige God kan geen oorzaak zijn van de zonde; integendeel zelfs haat, verbiedt en straft Hij de zonde.

14. Waartoe dient ons dat wij weten dat God alles geschapen heeft en nog door zijne voorzienigheid onderhoudt?

Dat wij in allen tegenspoed geduldig, in voorspoed dankbaar zijn mogen en voor de toekomst een goed toevorzicht hebben op dien God, die alles regeert.

*

VIII. De Engelen

1. Spreekt Mozes ook van de schepping der Engelen? |33|

Neen, hij spreekt alleen van de schepping der dingen, die met de aarde in onmiddellijke betrekking staan.

* De Engelen zijn dienaren Gods in de uitvoering van zijn raad, Ps. 104 : 4. Hebr. 1 : 14.

2. Wat zijn Engelen?

Engel beteekent: een gezant, een bode. Daarom wordt in Hebr. 1 : 14 gezegd *dat zij gediensstige geesten zijn en uitgezonden worden tot dienst dergenen die de zaligheid zullen beërven.*

* Een geest is een niet-lichamelijk, onstoffelijk wezen. Engelen zijn, als zuivere geesten, niet bestemd tot de vereeniging met een hun eigen lichaam. Waar ze verschenen zijn, waren dit aangenomene lichamen, zooals blijkt uit de verschillende gedaanten, waarin ze zijt verschenen.

3. Wanneer zijn zij geschapen?

Niet vóór het begin; ook niet na de zes dagen, want *in zes dagen zijn volbracht de hemel en de aarde en al hun heir*, Gen. 2 : 1.

4. Hoe zijn zij geschapen?

Goed en heilig, want *God zag al wat Hij gemaakt had en ziet het was zeer goed*, Gen. 1 : 31.

5. Waar bevinden zich de Engelen?

Hun woonplaats is de hemel der heerlijkheid (Matth. 18 : 10), doch zij worden ook op de aarde gezonden om God te dienen in de uitvoering van zijne voorzienigheid, Gen. 19 : 16; 2 Kon. 19 : 35; Hebr. 1 : 14.

6. Zijn al de engelen goed gebleven?

Neen, er zijn ook, die hun beginsel niet hebben bewaard en afvallig zijn geworden, Joh. 8 : 44 en Judas vs. 6. Deze worden duivelen genoemd.

7. Is er dan werkelijk een persoonlijke duivel?

Zeer zeker. Jezus werd door den duivel verzocht in de woestijn, Matth. 4. Hij zeide tot de Joden: *Gij |34| zijt uit den vader den duivel*, Joh. 8 : 44. Ook leert Hij ons bidden: *verlos ons von den booze*, Matth. 6.

8. Heeft de duivel ook macht om te verleiden?

Ja, Petrus zegt: *de duivel gaat om als een brullende leeuw, zoekende wien hij zou mogen verslinden*, 1 Petr. 5 : 8.

9. Is het van veel belang, dat wij het persoonlijk bestaan van den duivel erkennen?

Ja, want die dit ontkent, moet ook ontkennen, dat Jezus de Verlosser is van de zonde, want *Hij is gekomen*, zegt Johannes, *opdat Hij de werken des duivels verbreken zoude*, 1 Joh. 3 : 8.

*

IX. De Mensch

1. Wat is de mensch?

Een persoonlijk, redelijk wezen, bestaande uit ziel en lichaam.

* Er zijn die meenen, dat de mensch bestaat uit drie deelen, n.l. *ziel*, *geest* en *lichaam*, vooral ook op grond van 1 Thess. 5 : 23, Anderen meenen dat alleen bij de geloovigen van drie deelen sprake wezen kan. Nog anderen oordeelen dat er slechts twee deelen onderscheiden moeten worden. Zij doen dit omdat in Ps. 31 : 6, Pred. 12 : 7, Luk. 8 : 55 en Jac. 2 : 26 de geest gezegd wordt het levengevend beginsel van het lichaam te wezen. Ook Jezus spreekt slechts van ziel en lichaam, Matth. 10 : 28 en 16 : 26. Daarmede rijmt niet, dat men uit verg. van 1 Thess. 5 : 23 niet Hebr. 4 : 12 en Matth. 22 : 37, ook wel nog meerdere deelen zou mogen aannemen.

2. Wie waren de eerste menschen?

Adam en Eva.

3. Hoe ontstonden zij?

God formeerde Adam uit het stof der aarde en blies |35| in zijne neusgaten den adem des levens; en Eva schiep Hij uit eene ribbe, die Hij van Adam genomen had, Gen. 2 : 7, 22.

4. Wanneer zijn zij geschapen?

Op den zesden dag.

5. Stammen alle menschen van dit eerste menschenpaar af?

Ja, *God heeft uit éénen bloede het gansche geslacht der menschen gemaakt*, Hand. 17 : 26.

6. Kunnen wij den oorsprong der menschen wel kennen buiten de Schrift?

Onmogelijk. Het hedendaagsche Darwinisme en dergelijke gevoelens toonen duidelijk, dat de mensch, die de Schrift verwerpt, ook hier in duisternis ronddooft.

* Het Darwinisme doet het hoogere leven uit het lagere afstammen; dus de hoogere diersoorten van de lagere en den mensch van de dieren. Op de vraag echter, vanwaar dan het laagste leven afstamt, weet het geen antwoord te, geven en staat dus nog beneden vele heidenen, die betuigden, dat de mensch is van Gods geslacht, Hand. 17 : 28.

7. Ontstaat de ziel des menschen door schepping of door voortteeling?

De Schrift geeft hierop geen afdoend antwoord; zij zegt alleen dat een mensch een mensch voortbrengt.

* Over den oorsprong der zielen zijn drieërlei gevoelens; 1°. dat God tegelijk met de ziel van Adam alle zielen geschapen heeft (praeëxistiantisme); 2°. dat de ziel ontstaat door eene onmiddellijke schepping van God (creatiantisme); 3°. dat zij ontstaat door voortteeling (traduciantisme). Terwijl het eerste gevoel door niets in de H.S. wordt gesteund, doet zij ons het tweede als het meest waarschijnlijke kennen. Ook de Belijdenisschriften der Geref. kerk laten zich niet beslissend uit. [36]

8. Is de ziel stoffelijk of onstoffelijk?

Onstoffelijk. God blies in Adam den adem des levens. Daarom kan de ziel door den mensch niet gedood worden, Matth. 10 : 28.

9. Sterft de ziel dan ook bij den dood van den mensch?

Neen, zij blijft in een zelfbewusten toestand voortbestaan tot den dag der opstanding van het lichaam.

*

De Staat der Rechtheid

1. Hoedanig heeft God den mensch geschapen?

Goed, d.i. zonder eenig gebrek aan lichaam of geest en bekwaam tot zijne bestemming, Gen. 1 : 31: *God zag al wat Hij gemaakt had en ziet het was zeer goed.*

* Een tusschenstaat tusschen goed en kwaad, een staat van kinderlijke onnoozelheid en onschuld, gelijk Pelagiaansch gezinden aannemen, strijdt tegen de H.S., Pred. 7 : 29.

2. Schiep God den mensch ook naar zijn beeld?

Ja, Gen. 1 : 27: *God schiep den mensch naar Zijn beeld.*

3. Wat beteekent het naar iemands beeld geschapen te zijn?

Dit zegt: Op iemand te gelijken; eenige overeenkomst met hem te hebben, zooals wij zeggen van een zoon, die op den vader gelijkt: Hij is het beeld van zijn vader.

4. Waarin bestaat het beeld Gods?

In kennis, gerechtigheid en heiligheid.

* De godgeleerden onderscheiden tusschen het beeld in ruimeren zin en in engeren zin. Door het eerste verstaan zij dan alles wat den mensch tot mensch maakt en [37] hem van de dieren onderscheidt, dus ook de redelijkheid, het zelfbewustzijn en de bestemming tot onsterfelijkheid. Door het tweede de kennis, gerechtigheid en heiligheid, die echter door de zonde zijn verloren.

5. Wat verstaat gij door de kennis?

Dat Adam en Eva een helder en wijs verstand hadden en ook eene zuivere kennis van God. Dit is duidelijk uit de naamgeving der dieren, Gen. 2 : 20, en uit de kennis die zij van God hadden als hun Schepper en Heer, Gen. 2 en 3. Daarom zegt ook Paulus, Kol 3 : 10: *En aangedaan hebt den nieuwen mensch, die vernieuwd wordt tot kennis, naar het evenbeeld desgenen, die hem geschapen heeft.*

6. Waren zij ook heilig en rechtvaardig?

Ja, zij waren niet alleen vrij van de zonde, maar hadden ook eene rechtheid en zuiverheid in den wil waardoor zij in alles met hunnen wil konden overeenkomen met den wil van God. Dit blijkt uit Efez 4 : 24: *En dat gij zoudt den nieuwen mensch aandoen die naar God is geschapen, in ware rechtvaardigheid en heiligheid.*

* Dewijl de mensch niet onveranderlijk is geschapen, sluit deze volkomenheid de mogelijkheid van te zondigen niet uit.

7. Maar spreken Efez. 4 : 24 en Kol. 3 : 20 niet van het beeld Gods in de geloovigen?

Ja, doch omdat God onveranderlijk is, en Jezus Christus het volkomen beeld is des onzienlijken Gods, is het beeld Gods in de geloovigen hetzelfde beeld, dat door de zonde is verloren.

8. Bestond het beeld Gods niet in een onbepaalden staat tusschen goed en kwaad?

Neen, de mensch is geschapen in een werkelijk [38] zedelijke goedheid en rechtheid, gelijk blijkt uit het aanvankelijk in de geloovigen herstelde beeld.

9. Bestond het niet in de heerschappij over de dieren?

Neen, het beeld Gods was noodig om heerschappij te kunnen oefenen en de heerschappij was er dus het gevolg van, Gen. 1 : 28.

10. Bestond het niet in de redelijkheid, het zichzelfbewustzijn en de bestemming tot onsterfelijkheid?

Dit behoorde wel mee tot het beeld Gods, doch maakte niet het beeld uit.

* Dit werd geleerd door prof. J. Doedes en velen met hem, die anders geacht worden geloovige theologen te zijn. Doch deze leer is zuiver pelagiaansch en remonstrantsch en grondt zich op de bewering, dat in den wil van Adam, toen God hem geschapen had, geen beginsel was van rechtheid en heiligheid en sluit in, dat de gevallen mensch het beeld Gods nog even ongeschonden heeft als Adam.

11. Hoe bewijst gij dit?

Omdat de gevallen mensch nog redelijkheid, zelfbewustzijn en bestemming tot onsterfelijkheid heeft en hij niet

anders dan door wedergeboorte der goddelijke natuur deelachtig kan worden (2 Petr. 1 : 4) en deze alleen naar het beeld Gods, d.i. in gerechtigheid en heiligheid in Christus Jezus is geschapen, Efez. 4 : 24.

12. Was de mensch in den staat der rechtheid sterfelijk?

De mensch zou, had hij niet gezondigd, niet gestorven zijn. De dood was alleen op de zonde den mensch gedreigd, Gen. 2 : 17 en 3 : 19.

13. Had de mensch ook eene wet, d.i. een regel ides levens van God ontvangen?

Ja, in zijn hart was de wet der liefde ingeschapen. [39]

* De heidenen betoonen nu nog, ofschoon zij geene geschrevene wet bezitten, dat de inhoud van de wet Gods in hunne harten is ingeschapen, Rom. 2 : 14, 15. Dit moet dus wel meer in den staat der rechtheid het geval zijn geweest.

14. Welk bijzonder gebod gaf God nog daarenboven?

Het proefgebod, waarbij hun geboden werd: *Van allen boom dezès hofs zult gij vrijelijk eten, maar van den boom der kennis des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten, want ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven*, Gen. 2 : 16, 17.

* Dit gebod, gepast naar de behoefte van den mensch, zou zijne gehoorzaamheid, die eene vrijwillige moest wezen, op den proef stellen, en openbaar doen worden. En tegenover de bedreiging staat dan ook de belofte van het leven. Gelijk door de overtreding de dood, alzoo zou door de gehoorzaamheid het leven, een onafgebroken, eeuwig leven, naar lichaam en ziel, hun deel zijn.

*

XI. De Zondenval

1. Is de mensch staande gebleven?

Neen, maar hij heeft zich-zelven willens der zonde onderworpen en over zulks den dood en de vervloeking.

2. Wat was de eerste zonde?

Het eten van den boom der kennis des goeds en des kwaads.

* Dat het verhaal van den val des menschen in Gen. 3 als werkelijke geschiedenis moet worden opgevat blijkt: 1°. omdat het staat in 't midden van andere historische berichten; 2°. ook uit den toon, den stijl en den samenhang van het verhaal; 3°. uit de duidelijke heenwijzing naar dit verhaal in 't N.T Men zie 1 Tim. 2 : 4; Gal 4 : 4, 1 Kor. 15 : 21, 2 Kor. 11 : 3 en 14; Rom. 5 : 12, 16 : 20; Joh. 8 : 44; 1 Joh. 3 : 8 ; Openb. 2 : 7, 9 en 20 : 2. [40]

3. Waardoor zijn zij tot den val gebracht?

Door den duivel, door middel van eene slang.

4. Was die verleiding listig?

Ja, het was reeds een list, dat hij beproefde eerst Eva te verleiden, die, waarschijnlijk, het gebod Gods van Adam had ontvangen, en toen zocht hij haar eerst tot twijfel aan den inhoud van het gebod te brengen en zoo tot zelfverheffing.

5. Werd zij ook door eene innerlijke oorzaak tot den val gebracht?

Ja, want toen ongeloof aan Gods gebod en bedreiging post had gevat in haar hart, zag Eva, dat die vrucht goed was en begeerlijk om verstandig te maken. Dus nam zij er van en at en gaf ook haren man en hij at.

* Ongeloof is de eerste zonde, en tevens het innerlijke wezen van elke zonde. 't Is de verwerping van God en zijn woord, waardoor de mensch zijn eigen ik zoekt en de zinnelijkheid najaagt.

6. Welke waren de onmiddellijke gevolgen van den val?

Schaamte over hunne naaktheid en schrik voor God, terwijl hun pogen om zich voor God te verbergen bewijst, dat de zonde hun verstand verblindde en hunne verontschuldigen toonen aan, dat hun hart en wil verdorven waren.

7. Welke waren de verdere gevolgen voor Adam en Eva?

Zij werden aan allerlei moeite en smart, zelfs ook aan den dood onderworpen en uit het paradijs verdreven. |41|

*

XII. De Erfzonde

1. Had de zonde van Adam slechts gevolgen voor hen alleen?

Neen, maar ook voor al zijne nakomelingen, dewijl hij onzer aller vader is, en wij allen in hem gezondigd hebben.

* Christus is alleen uitgezonderd, omdat hij uit den H. Geest is ontvangen. Sedert 1854 leert de Roomsche kerk, dat ook Maria vrij was van de erfzonde.

2. Hoe wordt deze zonde genoemd?

De erfzonde.

3. Hoe wordt de erfzonde onderscheiden?

In erfschuld en in erfsmet.

4. Wat verstaat gij door de erfschuld?

De schuld van Adams eerste overtreding, die door God aan al zijne nakomelingen wordt toegerekend.

5. Is dit ook de leer der H. Schrift?

Ja, de Schrift stelt in Rom. 5 : 12-19 de toerekening van de gerechtigheid van Christus, als oorzaak van onze rechtvaardiging tegenover de toerekening van Adams overtreding als oorzaak van onzen dood.

6. Zijn er nog meer bewijzen?

Ja, zij leert ook, dat wij allen *in* Adam sterven, 1 Kor. 15 : 22; en dat de dood, die eene straf der zonde is, om Adams overtreding over allen komt. Rom. 5 : 12: *Gelijk door één mensch de zonde in de wereld is ingekomen en door de zonde de dood en alzoo de dood tot alle menschen is doorgestaan, in welken allen gezondigd hebben.*

* Velen willen in Rom. 5 : 12 de woorden *in welken allen gezondigd hebben* vertalen door: *omdat allen* enz. Taalkundig is echter deze vertaling niet houdbaar, al brengt |42| zij ook geene wezenlijke verandering in hetgeen van den dood wordt gezegd, dat Adams overtreding de oorzaak is van den dood. Maar waarom zelfs de kleine kinderen er aan onderworpen zijn, blijft dan onverklaard.

7. Hoe kan dit zijn?

Omdat Adam in zijn staan en vallen geheel de menschheid vertegenwoordigde. Deze zedelijke betrekking wordt ook wel het werkverbond genoemd.

8. Waaruit blijkt dit?

Alles wat aan Adam werd verordend, raakte niet alleen hem, maar de menschheid in 't algemeen. Zoo zijn ook al de gevolgen en de straf zijner zonde over zijne nakomelingschap gekomen.

9. Zouden de kleine kinderen wel kunnen sterven, indien de schuld van Adams overtreding ons niet raakte?

Neen, want de dood is niet een gevolg van de natuur, maar eene straf der zonde. Rom. 6 : 23: *De bezoldiging der zonde is de dood*. Rom. 5 : 12.

10. Wat is de erfsmet?

De geheele bedorvenheid van onze natuur, die door de geboorte uit zondige ouders ons eigen is.

* Wat de geref. kerk leert over de geheele bedorvenheid der menschenlijke natuur is te vinden in Catech. Zond. 2 en 3; Gel. Bel., art. 14 en de Dordsche leerregels art. 3 en 4.

11. Hoe bewijst gij het, dat onze natuur bij en door de geboorte reeds zondig is?

Dit zegt God in Gen. 8 : 21: *Het gedichtsel van 's menschen hart is boos van zijne jeugd aan*; en Jezus Joh. 3 : 6: *Hetgeen uit het vleesch geboren is dat is vleesch*, en Paulus Rom. 8 : 7: *Het bedenken des vleesch is vijandschap tegen God*.

12. Zijn er nog andere bewijzen? |43|

Ja, David zegt: *Ik ben in ongerechtigheid geboren en in zonde heeft mij mijne moeder ontvangen*, Ps. 51 : 7.

13. Hoe groot is die bedorvenheid der natuur?

Zoo groot, dat wij van nature geneigd zijn God en onze naasten te haten. Men zie Rom. 8 : 7 en Tit. 3 : 3.

14. Wordt dit ook door de ondervinding bevestigd?

Ja, wat de geneigdheid om God te haten betreft, die wordt gezien in de begeerte om de wereld lief te hebben, terwijl Jacobus ons zegt, dat *de liefde der wereld vijandschap is tegen God*, (Jak. 4 : 4) en Johannes: *zoo iemand de wereld liefheeft, de liefde des Vaders is niet in hem*, 1 Joh. 2 : 15.

15. Zijn wij dan ook van nature geneigd onze naasten te haten?

Ja, dit blijkt ten duidelijkste uit al die lasteringen, vijandschappen enz. die er zijn in de wereld en die alle uit het hart voortkomen, Matth. 15 : 19.

*

XIII. Dadelijke zonden

1. Welke zijn de gevolgen der erfzonde?

Dadelijke zonden, d.i. dadelijke overtredingen van de wet Gods.

2. Waarmede wordt de wet Gods overtreden?

1°. Met *gedachten*; want de begeerlijkheid, eene geneigdheid des harten, is verboden in het 10de gebod.

2°. Met *woorden*, want in het 3de en 9de gebod is een voorschrift gegeven betrekkelijk de woorden.

3°. Door *daden* die wij verrichten, hetzij dan door *te doen* wat God heeft *verboden*, af door *na te laten* hetgeen Hij heeft *geboden*.

3. Zijn alle menschen even bedorven? |44|

Er is in de trappen der verdorvenheid onderscheid, maar de natuurlijke geaardheid en toestand van allen is bedorven. In aller hart liggen de zaden van alle boosheid, en het is Gods weerhoudende genade wanneer zij niet in daden zich openbaren, Rom. 3 : 10-12: *Er is niemand rechtvaardig, ook niet één. Er is niemand die verstandig is, er is niemand die God zoekt. Zij zijn allen afgeweken, te zamen zijn zij onnut geworden, er is niemand die goed doet, er is ook niet tot één toe.*

4. Kan de mensch dan geen goed doen?

Goed doen, in den eigenlijken zin van het woord, is: te doen wat God gebiedt en het op die wijze te doen als Hij het gebiedt, d.i. God lief te hebben boven alles en de naasten als zich-zelven. En hiertoe is de mensch onbekwaam door de bedorvenheid die in hem is, Rom. 8 : 7.

* Men heeft te onderscheiden tusschen natuurlijk, godsdienstig en geestelijk goed. Terwijl het vermogen tot de beide eersten wordt erkend, moet dat van het laatste worden ontkend, dewijl de mensch van nature dood is door de zonden en de misdaden, Efez. 2 : 1.

5. Heeft de mensch dan geen vrijen wil?

Ja, maar de wil van den mensch is door de zonde bedorven, zoodat hij vrijwillig de zonde doet.

6. Is deze onmacht om het goede te kunnen dan niet eene verontschuldiging voor den mensch?

Dit zou het zijn, indien God den mensch zoo bedorven had geschapen, maar zij kan het niet zijn, nu de mensch zich-zelven door de zonde bedorven heeft.

7. Zijn nu evenwel de geboden, bedreigingen en beloften Gods niet te vergeefs?

Neen, God handelt met den mensch als met een redelijk schepsel, en gebruikt deze als middelen tot zijne behoudenis. |45|

* Men leze en herleze het derde en vierde hooftstuk van de leerregels van Dordrecht, inzonderheid art. 16 en 17.

8. Wat volgt op de zonde?

De straf, d.i. het kwaad, dat God om de overtreding den mensch toezendt.

* De modernen erkennen geen kwaad als straf der zonde, dan de gevolgen, die de zonde zelve meebrengt. Het tegendeel blijkt echter uit de geschiedenis van den zondvloed, de verwoesting van Sodom en Gomorra en andere. Zie ook Rom. 1. 1 : 18; 2 : 16.

9. Wat is de straf der zonde?

Allerlei lichamelijke en geestelijke ellende, en eindelijk de dood. *De bezoldiging der zonde is de dood*, Rom. 6 : 23.

10. Van hoevelerlei dood is er sprake in de Schrift?

Van drieërlei, nl. de lichamelijke, d.i. de scheiding van ziel en lichaam; de geestelijke, d.i. de scheiding van Gods gemeenschap en, ten gevolge hiervan, de onmacht in de zonde; en de eeuwige, d.i. het eeuwig straflijden in de hel.

* De R. kerk onderscheidt de zonden in doodzonden en in vergeeflijke zonden. De Schrift leert echter dat elke zonde den dood verdient, Rom. 16 : 23. De zonde tot den dood, waarvan 1 Joh. 5 : 16 gesproken wordt, is de zonde tegen den H. Geest, waarvan geene vergeving is in der eeuwigheid. Zie Matth. 12 : 31, 32, en Mark. 3 : 29.

11. Verdient elke zonde die straf?

Ja, zelfs de kleinste, Gal. 3 : 10: *Er is geschreven, vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen.* |46|

*

XIV. De aankondiging van de komst van een Verlosser

1. Is de mensch door de zonde dan voor eeuwig verloren?

Dit zou zoo zijn, indien God zich over den gevallen mensch niet had ontfermd.

2. Wanneer toonde God die ontferming?

Dadelijk na den val, toen Hij vijandschap aankondigde tusschen het zaad der vrouw en dat der slang, en zeide, dat het zaad der vrouw het zaad der slang den kop zou vermorselen, Gen. 3 : 15.

3. Is die aankondiging van de komst van een verlosser daarna ook nog voortgezet?

Ja, later werd die Verlosser aangekondigd als het zaad van Abraham (Gen. 12 : 3; Gal. 3 : 8), die uit den stam van Juda (Gen. 49 : 8) en uit het geslacht van David zou voortkomen (2 Sam. 7 : 26).

4. Behelst het O.T. nog meerdere aankondigingen van een toekomstigen Verlosser?

Geheel het O.T. is er mee vervuld. Daarom zegt Petrus (Hand. 10 : 43): *dezen geven getuigenis al de profeten. dat een iegelijk die in Hem (nl. Christus) gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door zijn naam.*

5. Werd de komst van een Verlosser ook nog anders dan door woorden bekend gemaakt?

Ja, die komst werd ook nog door personen en zaken voorgebeeld en afgeschaduwd.

* Een voorbeeld van den Messias b.v. Melchisedek, Hebr. 7 : 3; eene afschaduwing: de verhooging der koperen slang in de woestijn, Joh. 3 : 14; de offeranden, Hebr. 10.

6. Geschiedde er eene nog nadere aanwijzing? |47|

Ja, de juiste tijd van zijn komst werd bekend gemaakt, Dan. 9 : 24-26, als de tweede tempel nog stond, Hagg. 2

: 8; en zelfs de plaats zijner geboorte werd aangewezen, Mich. 5 : 1 ; Matth. 2 : 5, 6.

7. Wie is die Verlosser?

Onze Heere Jezus Christus, in Wien al deze voorspellingen en aanwijzingen zijn vervuld, en die daarom genaamd wordt de Middelaar Gods en der menschen.

*

XV. De Persoon van den Verlosser

1. Hoedanig persoon is de Verlosser?

Onze Heere Jezus is de Godmensch, d.i. Hij is God en mensch in één persoon.

2. Is Jezus dan waarlijk God?

Ja, Hij is het Woord Gods, dat vleesch is geworden en onder ons heeft gewoond, Joh. 1 : 14, en van Wien Paulus getuigt *dat Hij, die, zooveel het vleesch aangaat, is uit de Vaderen, ook God is boven alles te prijzen in der eeuwigheid*, Rom. 9 : 5.

3. Is hij ook waarachtig mensch?

Zeer zeker. Hij had evenals wij een waar menscheijk lichaam, dat aan alle menscheijke zwakheden was onderworpen. Daarom wordt hij genaamd *de mensch Christus Jezus*, 1 Tim. 2 : 5.

4. Had Hij ook een menscheijke ziel?

Hij zelf zegt: *Mijne ziel is geheel bedroefd tot den dood toe*, Matth. 26 : 38.

5. Waarom moest de Verlosser waarlijk mensch zijn?

Omdat Gods rechtvaardigheid vorderde, dat in dezelfde natuur, waarin gezondigd was, de straf gedragen werd.

De ziel , die zondigt, die zal sterven.

6. Is Hij dan een zondig mensch zooals wij? |48|

Neen, Hij is in alles den broederen gelijk geworden, uitgenomen de zonde.

7. Waarom moest hij een rechtvaardig mensch wezen?

Omdat indien hij-zelf een zondaar ware, hij-zelf schuldig zou zijn voor God en geen verlosser van zondaren kon wezen.

8. Zijn er dan twee Middelaars, één, die God is en een die mensch is?

Neen, maar de persoon des Zoons Gods heeft de menscheijke natuur aangenomen in eenigheid des persoons. Daarom is Hij de Godmensch, of God geopenbaard in 't vleesch.

9. Wat kunnen wij nader zeggen van die vereeniging van de godheid en de menscheheid in Christus?

Dat zij in Christus persoonlijk vereenigd zijn, *onverdeeld* en *onscheidbaar*, *onvermengd* en *onveranderd*.

* De wijze, waarop deze vereeniging plaats vond, kunnen wij, die zelfs het hoe van de vereeniging

van onze ziel en lichaam niet bevatten, onmogelijk begrijpen.

10. Wat zegt dat?

Dat iedere natuur hare eigenschappen heeft behouden, doch dat het één persoon is die ze bezit.

11. Moest de Middelaar God zijn en mensch in een persoon?

Ja, als mensch moest hij zich aan de wet onderwerpen, haar in alles gehoorzamen en haren vloek dragen, terwijl de goddelijke natuur de menschheid in het lijden moest ondersteunen, en dat lijden door de waardigheid van den persoon van eene oneindige waarde moest wezen.

12. Zou een Engel onze Middelaar niet kunnen zijn?

Neen, omdat de engelen noch God zijn, noch mensch.

13. Kunnen de heiligen onze Middelaars niet zijn? [49]

Neen, want zij hebben zelve gezondigd en zijn niet anders dan door den Middelaar zalig geworden. „Er is geen andere naam onder den hemel gegeven, waardoor wij kunnen zalig worden dan de naam Jezus”, Hand. 4 : 12.

* De Roomschen noemen de heiligen mindere middelaars dan de Heere Jezus, of middelaars van voorspraak en verlooehenen alzoo den eenigen Voorspreker door God gegeven.

*

XVI. De Namen en Ambten van den Middelaar

1. Welke zijn de meest gewone namen van den Middelaar?

De namen *Jezus* en *Christus*.

2. Wat beteekent de naam Jezus?

Zaligmaker, Matth. 1 : 21: *Gij zult zijn naam heeten Jezus, want hij zal zijn volk zalig maken van zijne zonden.*

3. Wat is zaligmaken?

Verlossen van het hoogste kwaad en brengen tot het hoogste goed.

* Het hoogste kwaad is de zonde en hare gevolgen: de schuld en de straf. Het hoogste goed, de gunst en de gemeenschap van God.

Door de verwerving en de toepassing, d.i. het deelachtig maken van de zaligheid, Heb. 7 : 25: *Hij kan volkomen zaligmaken degenen, die door hem tot God gaan.*

* Het verwerven en het deelachtig maken van de zaligheid strekken zich beide even ver uit, Rom. 5 : 10: [50] *Indien wij met God verzoend zijn door den dood zijns Zoons, veelmeer zullen wij, verzoend zijnde, behouden worden door zijn leven.*

5. Wordt dan niemand zalig buiten Jezus?

Neen, *niemand komt tot den Vader dan door mij*, zegt Jezus, Joh. 14 : 6.

* Van de heidenen, die zonder eene wet gezondigd hebben, zegt Paulus, dat zij ook zonder eene wet zullen verloren gaan, Rom. 2 : 12.

6. Wat beteekent de naam Christus?

Dit Grieksche woord beteekent hetzelfde als het hebreuwsche Messias, d.i. gezalfde, Joh. 1 : 42.

7. Waarom draagt Jezus den naam van Christus?

1°. Omdat hij van eeuwigheid door den Vader is verordineerd tot profeet, hoogepriester en koning; en

2°. omdat hij in den tijd is bekwaam gemaakt tot de uitoefening van die ambten.

* De zalving geschiedde in de dagen des O .T. met overstorting van olie, zie Ps. 133. Zij geschiedde met de priesters, (Lev. 8 : 12) koningen (1 Sam. 10 : 1) en profeten (1 Kon. 19 : 16), en was de aanwijzing, dat God hen tot dat ambt had verheven, en hen met de zalving tevens de gaven meedeelde, die zij noodig hadden.

8. Is Jezus van eeuwigheid verordineerd?

Ja, de Zoon van God is van eeuwigheid verordineerd om Middelaar te zijn, 1 Petr. 1 : 20: *Dewelke voorgelopen is geweest van vóór de grondlegging der wereld.*

9. Is Hij ook bekwaam gemaakt tot die ambten?

Ja, naar zijne menselijke natuur is hij bekwaam gemaakt door de mededeeling van den H. Geest. Hand. 10 : 38: *Belangende Jezus van Nazareth hoe hem God gezalfd heeft met den H. Geest en met kracht.* |51|

10. Zijn deze drie ambten in den Verlosser noodig?

Ja, want de mensch heeft noodig verlichting van het verstand, verzoening met God, en verlossing uit de dienstbaarheid der zonde.

1. Jezus' profetisch ambt

11. Wat waren de profeten?

Mannen, die door God geroepen waren om den wil van God bekend te maken, en die dikwijls ook toekomstige dingen voorspelden en wonderen verrichtten.

12. Wordt Jezus dan ook met recht een profeet genoemd?

Ja, want hij is de profeet van wien Mozes reeds geprofeteerd had, Deut. 18 : 15, verg. Hand 3 : 22.

Want Mozes heeft tot de Vaderen gezegd: de Heere, uw God, zal u een profeet verwekken uit uwe broederen gelijk mij, dien zult gij hooren, in alles wat hij tot u spreken zal.

* In de synagoge te Nazareth, Luk. 4 : 18 en aan de Samaritaansche vrouw Joh. 4 : 26, heeft hij zelf verklaard, dat hij de door God beloofde profeet was.

13. Heeft hij ook alles gedaan wat de profeten des O.V. verrichtten?

Ja, hij heeft den raad en wil van God tot onze verlossing bekend gemaakt, Hebr. 1 : 1: *God, voortijds veelmaal en op velerlei wijze tot de vaderen gesproken hebbende door de profeten, heeft in deze laatste dagen tot ons gesproken door den Zoon.*

14. Wat deed hij meer als profeet?

Hij voorspelde vele dingen, in betrekking tot zichzelf, het joodsche volk, de wereld en de kerk, zie b.v. Matth. 24 en 26. [52]

15. Heeft hij ook wonderen verricht?

Hij deed vele wonderen, zoodat men Hem noemde een profeet krachtig in woorden en werken voor God en al het volk, Luk. 24 : 19.

* Wonderen zijn daden, die verricht worden in den naam en in de kracht van God, en die dus niet verricht kunnen worden door, noch verklaard uit de wetten, d.i. krachten der natuur. Onze tijd ontkent alle wonderen. De geschiedenis echter zegt, dat ze geschied zijn. En elk die erkent dat er een levende God is, die hemelen aarde geschapen heeft, moet erkennen dat wonderen mogelijk zijn.

16. Heeft Jezus profetische werkzaamheid opgehouden met Zijne hemelvaart?

Neen, hij leert ook nu nog door zijn woord en door zijne dienaren, die hij roept en bekwaamt, Efez. 4 : 11; en door zijn Geest, die voortdurend in de gemeente is en werkt, Joh. 14 en 15.

2. Jezus' Hoogepriestersambt

17. Is Jezus ook een Hoogepriester?

Hij is de ware Hoogepriester, die als zoodanig door den priesterkoning, Melchisedek, is voorgebeeld, Hebr. 7 : 11, waarom hij ook door niemand in het priesterschap wordt opgevolgd.

* Na Jezus is er geen priester meer op aarde, want deze heeft, omdat hij in der eeuwigheid blijft, een onovergankelijk priesterschap, Hebr. 7 : 24. Het priesterschap in de R.K. is dan ook eene miskenning van het eenige priesterschap van Christus.

18. Wat was het werk van den Hoogepriester?

Offeren, bidden en zegenen.

19. Heeft Jezus dan ook geofferd?

Ja, hij heeft zichzelf door den eeuwigen Geest Gode onstraffelijk geofferd, Hebr. 9 : 14. [53]

20. Bestond zijne offerande alleen in zijn sterven?

Neen, geheel zijn leven was ééne onafgebrokene toewijding aan God, en zijn dood was [daar] de voleinding van, Fil. 2 : 8: *Gehoorzaam geworden zijnde tot den dood, ja, tot den dood des kruises.*

21. Wat zegt het, dat hij zich geofferd heeft?

Dat hij in plaats van zondaren de schuld en straf der zonde gedragen en de verzoening met God verworven heeft, Rom. 3 : 25.

* De priesters des O.V. waren gesteld voor de menschen in de zaken die bij God te doen waren, Hebr. 5 : 1. Alzoo ook Christus, in wien het Levietische priesterschap zijne vervulling heeft bekomen, Hebr. 7 : 1, en die door ééne offerande in eeuwigheid volmaakt heeft degenen, die

geheiligd worden, Hebr. 10 : 14. Een offer, dat nu nog wordt gebracht, zooals de Roomschen beweren, dat in de Mis geschiedt, is dus eene verloochening van het eenige offer van Jezus Christus.

22. Heeft hij als Hoogepriester ook gebeden?

Ja, *hij heeft in de dagen zijns vleesches gebeden en smeekingen tot dengenen die hem uit den dood kon verlossen, met sterke roeping en tranen geofferd*, Hebr. 5 : 7.

* Joh. 17 wordt het hoogepriesterlijk gebed genaamd, omdat Jezus daarin, evenals de hoogepr. des O.V., gebeden heeft eerst voor zich zelven, daarna voor zijn huis, d.i. de apostelen, en toen voor de gansche gemeente.

23. Wat doet hij in den hemel als priester?

Hij bidt voor ons, Rom. 8 : 34. Daarom wordt bij genoemd de voorspraak bij den Vader, 1 Joh. 2 : 1.

24. Zegent Jezus ook als Hoogepriester?

Zegenende heeft hij de aarde verlaten, Luk. 24 : 50 en van uit den hemel zegent hij de gemeente met de gaven zijner genade, Efez. 4 : 8. [54]

3. Jezus' koninklijk ambt

25. Is Christus ook Koning?

Hoewel zijn koningschap niet is van deze wereld, is hij toch als Koning gezalfd (Ps. 2 : 6) en heeft hij zelfs voor Pilatus beleden, dat hij Koning is, Joh. 18 : 37.

* Als de Zoon van God is hij de eerstgeborene, d.i. het Hoofd van alle schepselen, Kol. 1 : 15, 16 en heeft dus een algemeen koninkrijk; doch als de door God gezalfde Middelaar is hij de Koning van het rijk der genade, Pa. 2, die, om dit te kunnen zijn, alle macht heeft ontvangen in den hemel en op de aarde, Matth. 28 : 19. Zie van deze koninklijke macht 1 Kor. 15 : 27 en Fil. 2 : 9-11.

26. Wat doet Jezus als Koning?

Dat hij de zijnen tot zich trekt, Joh. 12 : 32: *En ik, zoo wanneer ik van de aarde zal verhoogd zijn (d. i. gekruisigd) zal ze allen tot mij trekken.*

27. Wat doet hij meer?

Hij regeert de gemeente door zijn woord en Geest, Matth. 28 : 20.

28. Doet hij nog meer?

Hij beschermt haar tegen alle list en geweld, zoodat de poorten der hel haar niet zullen overweldigen, Matth. 16 : 18.

29. Van welken aard is zijn koninkrijk?

Mijn koninkrijk is niet van deze wereld, zegt Jezus, Joh. 18 : 36.

* Met Joh. 18 : 36 laat zich de verwachting van een zinnelijk en aardsch Messiasrijk moeielijk rijmen. Evenmin de vereeniging van kerk en staat, ofschoon ook de staat aan den koning der

koningen zich onderworpen behoort te toonen en in wetgeving en bestuur Christelijk moet zijn. |55|

30. Waartoe behoort ons de wetenschap, dat Jezus profeet, priester en koning is, te leiden?

Dat wij bij hem de ware Wijsheid zoeken; door hem de verzoening met God begeeren, en ons onderwerpen aan hem, om hem te dienen.

*

XVII. De staten van den Middelaar

1. Hoevele staten zijn er bij den Zaligmaker te onderscheiden?

Tweeërlei. De staat van vernedering, waarin hij de zaligheid voor de zijnen heeft verworven; en de staat der verhooging, waarin hij de verworvene zaligheid deelachtig maakt.

1.a. De staat der vernedering

2. Welke trappen onderscheidt men gewoonlijk in zijne vernedering?

Vijf, nl. 1° zijne nederige geboorte; 2° zijn lijden; 3° zijn dood; 4° zijne begrafenis en 5° zijne nederdaling ter hel.

3. Is Jezus op dezelfde wijze mensch geworden als wij?

Neen, hij is ontvangen uit den H. Geest (Luk. 1 : 35) en geboren uit de maagd Maria, Matth. 1 : 20.

4. Heeft hij dan de menschheid uit den hemel medegebracht?

Neen, want hij wordt de Zoon van Maria genoemd, Luk. 2 : 7, en is geworden uit eene vrouw, Gal. 4 : 4. Daarom wordt bij gezegd naar het vleesch geworden te zijn uit het zaad van David, Rom. 1 : 3.

5. Is die menschwording zelve de vernedering? |56|

Niet de menschwording op zichzelve, want ook in den staat der heerlijkheid is hij nog waarachtig mensch, maar de toestand van armoede en geringheid, waaronder zijne menschwording plaats vond.

6. Waarom werd hij zoo arm en nederig geboren?

Paulus zegt dat dit geschiedde, opdat hij door zijne armoede ons, die arm waren, zoude rijk maken, 2 Kor. 8 : 9.

7. Wat verstaat gij door het lijden van Jezus?

De hoon en smaad, de vervolging en al het kwaad, dat hij gedurende zijn leven op aarde heeft ondervonden.

8. Wanneer was dat lijden het zwaarste?

In het laatste van zijn leven, toen hij, door Judas verraden, in de handen van zijne vijanden werd overgeleverd en eindelijk gekruisigd is.

9. Welken dood is Jezus gestorven?

Den dood des kruises.

10. Wat was de kruisiging?

De smartelijkste en smadelijkste straf. Ook was de kruisdood een vervloekte dood. Gal. 3 : 13: *Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor ons*, Deut. 21 : 23.

11. Wat beteekent het, dat de opgehangene Gode een vloek was?

Dat de straf voor eene gepleegde misdaad door den opgehangene gedragen en van anderen weggenomen werd. Zie dit duidelijk geworden in de geschiedenis bij 2 Sam. 21.

21. Is Jezus lijden en sterven dan waarlijk een plaatsbekleedend lijden en sterven?

Hij leed en stierf niet alleen *ten goede voor*, maar ook *in de plaats van* zondaren.

* Dat het lijden en sterven *voor* iemand beteekent *in de plaats van* blijkt duidelijk uit Rom. 5 : 7, 8; Matth. 20 : 28; |57| 2 Kor. 5 : 21. Dat het grieksche woord deze beteekenis dikwijls heeft, blijkt onder anderen ook uit Filemon vs. 13.

13. Is hij ook begraven?

Ja, door Jozef van Arimathea en Nicodemus werd hij in een nieuw graf begraven en alzoo is vervuld het woord van Jesaia: *Men heeft zijn graf bij de goddeloozen gesteld en hij is bij de rijken in zijn dood geweest*, Jes. 53 : 9.

14. Wat volgt op de begrafenis?

In de 12 artikelen onzer algemeene geloofsbelijdenis volgt dan: de nederdaling ter hel.

* Dit art. staat nog niet in de geloofsbel. van Nicaea. ao. 325; en in die van Athanasius † 338 staat het in de plaats van: begraven.

De vorm, waarin het na voorkomt, is waarschijnlijk eerst in de 5e eeuw ontstaan. De verklaring in den Catechismus er aan gegeven is, nu er èn van begrafenis èn van nederdaling ter helle gesproken wordt, de beste, ofschoon er ook onder de Gereformeerden zijn, die er niet anders door verstaan dan den staat des doods.

De Roomschen verklaren het van de nederdaling in den voorburg van de vaderen des O.T., om hen daaruit te verlossen; en de Lutherschen van het plaatselijk en lichamelijk nederdalen in de hel, om de duivel zijne overwinning te toonen en hem alle macht te benemen. Deze verklaringen kunnen echter niet waar zijn, omdat in den staat des doods Jezus ziel was in de handen des Vaders, en zijn lichaam in 't graf. De verklaring van velen, dat Jezus in den staat des doods, of tusschen zijne opstanding en hemelvaart aan de gestorvenen het Evangelie predikte als het begin van eene voortgaande prediking, rust alleen op eene verkeerde verklaring van 1 Petr. 3 : 18-20 en 4 : 6. Men zie de verklaring der randteekenaars.

15. Wat verstaat gij door de nederdaling ter hel?

Met den catechimus, Zond. 16 vr. 44 kan er door |58| verstaan worden het zielelijden des Heeren, d.i. die onuitsprekelijke benauwdheid, smarten en verschrikkingen, die hij heeft ondervonden.

16. Wanneer is dat geschied?

Inzonderheid in den hof van Gethsémané en aan het kruis, Luk. 22 : 39-44 en Matth. 27 : 45, 46.

17. Waarom moest Jezus ook dat zielelijden ondergaan?

Omdat de mensch ook met de ziel gezondigd had, en Jezus niet anders van den vloek der wet en den toorn Gods ons verlossen kon, dan door beide te dragen.

1.b. Het doel van den staat der vernedering

18. Waartoe heeft Christus al deze vernedering ondergaan?

Om in de plaats van zondaren aan de goddelijke gerechtigheid te voldoen.

19. Welke is de eisch der gerechtigheid Gods?

Volkomene gehoorzaamheid aan de geheele wet, en het lijden van de door de overtreding verdiende straf.

20. Heeft de Heere Christus de geheele wet gehoorzaamd?

In geheel zijn leven heeft Hij in alles de wet gehoorzaamd. En dewijl Hij vrijwillig zich stelde onder de wet, zoo was ook deze gehoorzaamheid in de plaats van zondaren, die wel de wet moesten gehoorzamen, maar dit niet konden, Matth. 5 : 17: *Ik ben niet gekomen om de wet en de profeten te ontbinden maar te vervullen.*

21. Heeft hij ook de door ons verdiende straf gedragen?

Petrus zegt: *Christus heeft ook eens voor de zonden geleden, hij rechtvaardig voor de onrechtvaardigen, [59] opdat hij ons tot God zou brengen, 1 Petr. 3 : 18; en Paulus: Hij heeft ons verlost van den vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor ons, Gal. 3 : 13; en reeds Jesaia had gezegd: Hij is om onze overtredingen verwond, om onze ongerechtigheden is hij verbrijzeld; de straf, die ons den vrede aanbrengt, was op hem, en door zijne striemen is ons genezing geworden, Jes. 53 : 5.*

* De voldoening (satisfactio) van Christus moet men zich niet denken als een afzonderlijk lijden voor elke bijzondere zonde, maar als een zoen of zoenofferande, die wegens de waardigheid van zijn persoon geheel opwoog tegen hetgeen wij Gode schuldig waren. Zeer juist zegt daarom onze Catech. Zondag 15 vr. 37, dat hij den toorn Gods — en die is ondeelbaar — tegen de zonde van het gansche menschelijk geslacht gedragen heeft.

22. Is Christus voldoening van groote waarde?

De offerande van Christus is „van oneindige kracht en waardij, overvloedig genoegzaam om de zonden der geheele wereld uit te wischen.”

* Dordr. Leerr. H II Art. 3.

23. Heeft hij dan niet dat alles gedaan en geleden om ons een voorbeeld te geven, hoe wij ons moeten gedragen?

Door zijn leven en lijden heeft Jezus ons ook een voorbeeld nagelaten (1 Petr. 2 : 21). Het voorname oogmerk van alles was evenwel de verlossing van zondaren en de verzoening met God.

24. Hoe bewijst gij dit?

De Schrift zegt: *Wij hebben de verlossing door zijn bloed, Kol. 1 : 14, en, dat wij vijanden zijnde met God verzoend zijn door den dood zijns Zoons, Rom 5 : 10. Daarom wordt hij gezegd: Overgeleverd te [60] zijn om onze zonden (Rom. 4 : 25) en onze zonden in zijn lichaam gedragen te hebben op het hout (1 Petr. 2 : 24).*

25. Indien Christus de straf der zonde gedragen heeft, hoe komt het dan dat de geloovigen nog vele tegenspoeden hebben?

Deze zijn voor hen tuchtigingsmiddelen om hen te heiligen, Hebr. 12 : 5-11. Zelfs de dood is voor hen een vijand, die door Christus reeds is overwonnen en ook voor hen eenmaal geheel teniet gedaan zal worden, 1 Kor. 15 : 26 en 54-57.

26. Heeft de Heere Jezus de zaligheid verworven, of heeft hij haar slechts mogelijk gemaakt?

De uitkomst van het werk door Jezus verricht is niet onzeker, en hangt niet af van den mensch. Allen voor wie hij de zaligheid heeft verworven, worden haar ook deelachtig, Rom. 8 : 28-39.

27. Heeft Jezus dan niet door zijne algenoegzame offerande de zaligheid voor allen verworven?

Indien Jezus voor allen aan Gods gerechtigheid had voldaan, dan moesten ook allen uit kracht van Gods rechtvaardigheid behouden worden, want Gods rechtvaardigheid kan niet tweemaal de zonde straffen.

28. Kunt gij dit ook uit de Schrift aantonen?

Ja, de Schrift zegt uitdrukkelijk, dat *allen* voor wie Jezus gestorven is, ook deelen in de zegeningen zijner opstanding en dus zalig worden, Rom. 4 : 25: *Hij is overgeleverd om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking.*

29. Hebt gij meerdere bewijzen?

De offerande en de voorbede behooren beide tot het hoogepriesterlijke werk van Jezus. Hij bidt dus voor allen voor wie hij geleden heeft. Maar hij-zelf zegt: *Ik bid niet voor de wereld*, Joh. 17 : 9, 20 en 23. [61]

30. Maar Christus wordt gezegd gestorven te zijn voor de wereld. Is dit dan niet voor alle menschen?

De Joden noemden de heidenen: de wereld. Zie dit Rom. 11 : 11, 12. Het woord *wereld* toont dus aan, dat Jezus niet is de Zaligmaker der Joden alleen, maar ook der heidenen.

* De algemeene voldoening, of, zooals anderen zeggen, verzoening, wordt voorgestaan op grond van plaatsen waarin het woord *allen* voorkomt, zooals Rom. 5 : 18; 2 Kor. 5 : 15; 1 Tim. 2 : 6 en dergelijke. Met Rom. 5 : 18 vergelijk men 1 Kor. 15 : 22; in 2 Kor. 5 : 15 zijn de *allen* zij, die door de liefde Christi gedrongen worden, vs. 14; en 1 Tim. 2 : 6 verg. men met Tit. 2 : 14. Bij het woord geheele wereld 1 Joh. 2 : 2, zie men Luk. 2 : 1; Rom. 1 : 8 en ook Johannes zelf in zijn Evang. Kap. 12 : 19 en in zijn brief 1 Joh. 5 : 19. Bij 2 Petr. 2 : 1 en 2 is het woord *Heere* in het grieksch een woord, dat ook in Luk. 2 : 29, Hand. 4 : 24 en 2 Tim. 2 : 21 voorkomt en alleen op den Vader ziet. Indien het hier echter op Jezus ziet, dan is het koopen een koopen tot zijn dienst — of het is de verklaring van hetgeen ons toeschijnt te zijn, zonder dat het daarom zoo is, zooals dit meermalen geschiedt. Men zie Matth. 13 : 12 verg. met Luk. 8 : 18.

31. Kan dan het Evangelie wel aan allen worden verkondigd?

De evangelieverkondiging is de bekendmaking van hetgeen Gode aangenaam is, te weten, dat de geroepenen, tot Hem komen. En dit geldt voor allen evenzeer.

* Men zie Dordr. Leerr. Hoofdst. 3 en 4, art. 8-10.

32. Wat is de oorzaak, dat niet alle door het evangelie geroepenen tot Jezus komen?

De schuld van het niet komen ligt aan den mensch, (Joh. 5 : 40) terwijl de oorzaak van het komen alleen is de goddelijke genade, Fil. 1 : 29. [62]

2. De staat der verhooring

1. Waarmede begint de staat der verhooring?

Met de opstanding des Heeren.

2. Welke trappen komen er voor in de verhooring?

Vier: de opstanding, de hemelvaart, de zitting ter rechterhand des Vaders, de wederkomst ten oordeel.

3. Wat verstaat gij door de opstanding des Heeren?

Dat [het] eigen lichaam des Heeren, dat aan het kruis is gestorven en door Jozef en Nicodemus in het graf is gelegd, weder levend is geworden.

4. Is dit werkelijk geschied?

Zeer zeker. Al de evangelisten verhalen het en Paulus zegt 1 Kor. 15 : 7, dat Hij op eenmaal door meer dan 500 broeders is gezien.

5. Zijn er vele bewijzen voor de waarheid der opstanding van Jezus?

Voor hen, die niet reeds te voren ontkennen, dat de opstanding onmogelijk is, is er geene gebeurtenis, die door meerdere getuigenissen gestaafd wordt.

* De mogelijkheid van het weder levend worden van een gestorvene, kan alleen geloochend worden als men ontkent, dat er een God is die wonderen doet.

6. Noem eens eenige van die bewijzen?

De getuigenis der engelen, der vrouwen en der apostelen. Verder: het ledig bevinden van het graf; de verschijningen des Heeren aan zijne jongeren en aan Paulus op den weg naar Damaskus; en eindelijk het ontstaan en de bewaring van de Christelijke kerk.

7. Door wiens kracht is de opstanding van Jezus geschied?

De Schrift zegt, dat Jezus door de kracht des Vaders is *opgewekt* (Hand. 2 : 24) en door zijn eigen levenskracht is *opgestaan*. Joh. 2 : 19 enz. [63]

8. Is ons aan de opstanding van Jezus veel gelegen?

Indien Jezus niet is opgestaan, dan is geheel het Christelijk geloof misleiding, 1 Kor. 15 : 14.

9. Waartoe dient dan de opstanding des Heeren?

1°. Is Jezus daardoor bewezen de Zoon van God te zijn, Rom. 1 : 4, en 2°. Is daardoor bewezen, dat zijn dood het voldoende offer is voor de zonden. Rom. 4 : 25: *Die overgeleverd is om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardigmaking*.

10. Is er nog meer nuttigheid in de opstanding des Heeren?

Ja, want door de mededeeling van zijn leven verlost hij als het hoofd, zijne leden van zonde en dood. Rom. 6 : 4 en 8 : 11, en tevens is zijne opstanding voor allen, die in hem gelooven, een onderpand hunner heerlijke opstanding. 1 Kor. 6 : 14 en 15 : 15-28.

11. Welke is de tweede trap van Christus verhooving?

Zijne hemelvaart, dertig dagen na zijne opstanding.

12. Wat verstaat gij door de hemelvaart van Jezus?

Dat hij waarlijk en eigenlijk, zichtbaar en plaatselijk deze aarde heeft verlaten en heengegaan is naar den hemel der heerlijkheid.

* De hemelvaart is niet slechts eene verandering van toestand, maar van plaats. De hemel is eene bepaalde plaats, waar Jezus is heengegaan, Hand. 7 : 56. De *geschiedenis* van de hemelvaart wordt door geen der beide ooggetuigen meegedeeld. Mattheus spreekt echter in Kap. 24 en 25 van eene zichtbare wederkomst, die dus de lichamelijke hemelvaart vooronderstelt. En door Johannes wordt in Kap. 15 en 16 en ook in 20 : 17 uitdrukkelijk gesproken van een *heengaan* tot den Vader.

13. Waar leest gij de geschiedenis van de hemelvaart?

Bij Mark. 16 : 19; Luk. 24 : 50 en 51 en Hand. 1 : 1-11. [64]

14. Was die hemelvaart noodig?

Zij was voorspeld, Ps. 68 : 19 = Efez. 4 : 8, en het ingaan van den Hoogepriester in het heilige der heiligen op den grooten verzoendag was een voorbeeld, Hebr. 9 : 11, 12 en 24.

15. Heeft zij ook hare nuttigheid?

Voor Jezus zelve was zij het aanvaarden van zijn hemelsch koninkrijk. En voor de gemeente is hij als Hoogepriester ingegaan in het heiligdom voor het aangezicht des Vaders om voor de zijnen te bidden en hun eene plaats te bereiden.

16. Welke is de derde trap der verhooving?

Het zitten aan de rechterhand des Vaders.

17. Wat beteekent dit?

De staat van heerlijkheid waarin de Godmensch Jezus door den Vader is verheven, Ps. 110 : 1; Efez. 1 : 20, 21.

* Dewijl God een geest is, dus onlichamelijk, heeft Hij geen lichamelijke hand, en moet dus het zitten van Jezus ter rechterhand worden verstaan als de aanwijzing van de eer en heerlijkheid, die Hij van den Vader heeft ontvangen als loon op Zijne gehoorzaamheid (Fil. 2: 7-11.) Daarom wordt ook gezegd dat hij zit ter rechterhand *der kracht Gods*, Matth. 26 : 64; en aan de rechterhand der *Majesteit*, Hebr. 1 : 3.

18. Waartoe dient deze heerlijkheid?

Ten nutte van de gemeente. Als het hoofd der gemeente zijn hem alle dingen onderworpen, opdat hij haar zou bijeenvergaderen, zegenen, regeeren en beschermen, Efez. 1 : 22. Hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde, Matth. 28 : 18.

19. Welke is de laatste trap der verhooving?

De wederkomst ten oordeele, waarvan in het laatste hoofdstuk zal gesproken worden. [65]

Leer des heils

XVIII. Roeping

1. Hoe komt de mensch in het bezit van het heil, dat door Christus is verworven?

Dit geschiedt door middel van de prediking des Woords, door de werking des Heiligen Geestes, d.i. door de roeping. Hierop volgen dan verder, de rechtvaardigmaking, de heiligmaking en de verheerlijking.

* De woorden roepen en roeping komen dikwijls en in zeer verschillende beteekenis voor in de Schrift. Dat het ook in de beteekenis voorkomt, waarin wij het hier gebruiken, blijkt uit Rom. 9 : 24 en 8 : 30-34.

2. Wat is dan de roeping?

Die weldaad Gods, waardoor Hij den zondaar uit den staat der zonde tot zijne gemeenschap overbrengt. Daarom zegt Petrus, dat de geloovigen geroepen zijn uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht, 1 Petr. 2 : 9 en spreekt Paulus van eene heilige roeping, 2 Tim. 1 : 9.

* Het werk Gods in den mensch om hem het heil in Christus deelachtig te doen worden, wordt door verschillende benamingen aangewezen. Het wordt genoemd wederbaring, Jac. 1 : 18; levendmaken, Efez. 2: 1; vernieuwing, Tit. 3 : 5 enz.

3. Is de roeping dan nog iets meer dan de verkondiging van het evangelie?

Niet allen, tot wie het evangelie komt worden deze hemelsche roeping deelachtig, want niet allen komen op de prediking van 't evangelie tot de bekeering en het geloof. [66]

4. Wordt de evangelieprediking ook wel niet eene roeping genoemd?

Ja, Matth. 20 : 16. Door haar laat God aan allen die haar hooren, verkondigen, dat het zijn welbehagen is dat een iegelijk, die in Christus gelooft, zalig wordt.

* Men moet in de ééne roeping onderscheiden tusschen het uitwendig middel en de inwendige genade. Daarom kan men ook spreken van eene uit- en inwendige roeping. Evenwel mag de uitwendige niet van de inwendige worden afgescheiden, dewijl God niet inwendig roept dan door het Evangelie.

Eene genoegzame genade om zalig te worden, geschonken aan alle menschen, kent de Schrift niet. Zij zegt dat er geene zaligheid is dan door Jezus, Joh. 14 : 6, Hand. 4 : 12, en dat zij, die zonder eene wet gezondigd hebben, zonder eene wet verloren gaan, Rom. 2 : 12.

5. Is de evangelieprediking alleen niet genoegzaam?

Hoewel het evangelie het zaad is des geloofs en der wedergeboorte, is het toch God, die den wasdom geven moet, 1 Kor. 3 : 7.

6. Wat moet er dan nog meer plaats hebben?

Eene vernieuwing des harten van den H. Geest, Joh. 3 : 3. Dit wordt ook genoemd eene trekking des Vaders, Joh. 6 : 44; eene opening des harten, Hand. 16 : 14, en eene verlichting der kennis der heerlijkheid Gods, in 't aangezicht van Jezus Christus, 2 Kor. 4 : 6.

7. Indien bij het Woord de werking des H. Geestes noodig is, is dan God niet de oorzaak dat vele geroepenen

niet zalig worden?

Dit zou zoo zijn indien de geroepenen wel *wilden* maar niet *konden* komen, doch de mensch is van natuur *onwillig* gelijk hij onmachtig is. Daarom zegt Jezus: *Gij wilt tot mij niet komen.*

8. Waardoor wordt de onwillige gewillig? |67|

Dit geschiedt door de voor ons onnaspeurlijke kracht en werking van den H. Geest door middel van het Woord Gods, evenals bij Paulus op den weg naar Damaskus, die leerde zeggen: *Heere wat wilt Gij, dat ik doen zal.*

9. Is dan de roeping door het Evangelie voor velen vruchteloos?

Ofschoon de God dezer eeuw veler zinnen verblindt. opdat hen niet bestrale de verlichting des Evangeliums (2 Kor. 4 : 4), is het Evangelie bij hen niet vruchteloos, dewijl het den ongeloovigen wordt een reuk des doods ten doode, 2 Kor. 2 : 16.

10. Wat wordt er door verstaan als deze roeping eene krachtdadige of onweerstaanbare genoemd wordt?

Dat de werking Gods in de roeping hare uitwerking niet mist maar haar doel bereikt.

* Allen, die met de Remonstranten de bekeering en het geloof van den vrijen wil en de eigene krachten des menschen afhankelijk maken, spreken van eene genade door God aan allen geschonken, die weerstaan kan worden ten einde toe. Tegenover hen spreken de Gereformeerden van eene onweerstaanbare, of, zooals anderen liever zeggen, eene onoverwinnelijke genade.

11. Is dit ook de leer der H. Schrift?

Zeer zeker, want die werking Gods is de uitnemende grootheid zijner kracht aan hen die gelooven, naar de werking der sterkte zijner macht, die hij gewrocht heeft in Christus, als hij hem uit de dooden heeft opgewekt en hem gezet heeft tot zijne rechterhand in den hemel, Efez. 1 : 19, 20.

12. Zijn er meer bewijzen?

Ja. Efez. 2 : 10 worden de geloovigen gezegd Gods maaksel te zijn, geschapen in Christus Jezus tot goede werken. |68|

13. Dwingt God dan in de roeping tot de bekeering en het geloof?

Neen, want de H. Geest verlicht het verstand en vernieuwt het hart, zoodat de mensch van onwillig gewillig wordt.

*

XIX. Rechtvaardigmaking

1. Wat verstaat de Schrift door de rechtvaardigmaking?

Die daad van God, waardoor Hij den schuldigen zondaar vrijspreekt van schuld en straf en hem het recht geeft ten eeuwigen leven.

* De R.K. verwacht of vereenigt de rechtvaardiging en de heiligmaking, als zij leert dat de rechtvaardiging is de wegneming van de zonde en de instorting van nieuwe hebbelijkheden der genade.

2. Hoe bewijst gij dit?

Door al die plaatsen uit de H. Schrift die bewijzen dat rechtvaardigen het tegendeel is van veroordeelen of verdoemen, Rom. 8 : 33, 34: *God is het die rechtvaardig maakt, wie is het die verdoemt?* Zie ook Spr. 17 : 15.

3. Hoe kan God een schuldig zondaar rechtvaardig verklaren?

Hij kan dit en doet het op grond van de volkomene genoegdoening en gerechtigheid van Christus.

4. Waaruit bewijst gij dat dit de grond is van de rechtvaardigverklaring door God?

Dit leert de Schrift overal, b.v. Rom. 3 : 24: *Wij worden om niet gerechtvaardigd uit zijne genade door de verlossing die in Christus Jezus is*, en Rom. 5 : 19: *Want gelijk door de ongehoorzaamheid van dien éénen mensch velen tot zondaars gesteld zijn geworden, alzoo zullen ook door de gehoorzaamheid van éénen velen tot rechtvaardigen gesteld worden.* Zie verder Rom. 3 : 25 en 26; 2 Kor. 5 : 21; Efez. 1 : 7; Fil. 3 : 9.

5. Maar hoe kan God een schuldige vrij verklaren om de gerechtigheid van een ander?

Omdat hij die gelooft door het geloof met Christus wordt vereenigd, een lid wordt van zijn lichaam, en alzoo deel krijgt aan zijne genoegdoening en gerechtigheid. De genoegdoening en gerechtigheid wordt dus aan den geloovige geschonken en toegekend, even alsof hij in eigen persoon dat gedaan en geleden had wat Christus voor hem en in zijne plaats gedaan en geleden heeft, Fil. 3 : 9.

* De Remonstranten leeren, dat niet de gerechtigheid van Christus maar het geloof de grond is van de rechtvaardigmaking. Velen in onze dagen leeren, dat door het geloof een nieuw levensbeginsel komt in den mensch en hij, op grond van dit nieuwe beginsel, verklaard wordt een rechtvaardige te wezen.

De R.K. leert, dat het geloof het begin is van de menselijke zaligheid, het fundament en de wortel van alle rechtvaardigmaking, d.i. dat iemand rechtvaardig wordt.

6. Zijn ook de goede werken niet geheel of ten deele de grond van rechtvaardigmaking?

Neen. Paulus zegt: *Wij besluiten dan dat de mensch gerechtvaardigd wordt door het geloof zonder de werken der wet*, Rom. 3 : 28. Zie ook Rom. 4.

* Hoewel de R.K. leert dat de vergeving der zonden niet geschiedt om onze eigene verdiensten maar alleen door die van J.C., toch heeft volgens haar Christus verdiend dat ook onze werken verdienen. Zij vervloekt [70] daarom allen die leeren, dat de mensch alleen door het geloof wordt gerechtvaardigd. Dat de goede werken niets verdienen of dit zouden kunnen is duidelijk 1°. omdat wij verplicht zijn de geheele wet te doen, Luk. 17: 10, 2°. omdat geen werk geheel volkomen is, Jes. 64: 6, en 3° werken en genade elkander uitsluiten, Rom. 11 : 6.

7. Maar is dan het geloof de grond van de rechtvaardigmaking?

De Schrift zegt nergens dat wij gerechtvaardigd worden *om* of *vanwege* het geloof, maar altoos *door* of *uit* het geloof. Christus' gerechtigheid alleen is de grond; het geloof is slechts het middel waardoor wij die gerechtigheid aannemen, Rom. 3 : 21 en 22.

8. Van hoevelerlei geloof spreekt de Schrift?

Van vierderlei:

1°. *een historisch geloof*, of een bloot verstandelijk kennen en toestemmen van de door God geopenbaarde waarheden, Jak. 2 : 19;

2°. *een geloof der wonderwerken*, waardoor men vertrouwt eenig wonder te kunnen doen of te ondergaan, 1 Kor. 13 : 2;

3°. *een tijdgeloof*, waardoor men met eenige blijdschap de waarheid omhelst, maar niet komt tot de gemeenschap met Christus, Matth. 13 : 20, 21;

4°. het geloof waardoor wij gerechtvaardigd worden, ook wel *het zaligmakend geloof* genoemd.

* Dat het tijdgeloof wezenlijk en niet slechts in duur van het zaligmakend geloof is onderscheiden, blijkt daaruit, dat het den waren grond mist en het hart niet reinigt van doode werken om den levenden God te dienen.

9. Wat is dan dat zaligmakend geloof?

Het is dat genadewerk, dat de H. Geest in onze harten ontsteekt, waardoor wij Jezus met al zijne [71] verdiensten omhelzen, ons eigen maken en niets buiten hem zoeken.

10. Is dit geloof mogelijk zonder kennis?

Neen, Hebr. 11 : 6: *Die tot God komt moet gelooven dat Hij is, en een belooner is dergenen die Hem zoeken;* Joh. 17 : 3: *Dit is het eeuwige leven dat zij u kennen, den eenigen waarachtigen God en Jezus Christus, dien gij gezonden hebt;* Joh. 3 : 33: *Die zijne getuigenis aangenomen heeft, die heeft verzegeld dat God waarachtig is.*

* De R.K. leert dat de toestemming van alle leerstukken, die door de kerk zijn vastgesteld, ofschoon men ze niet kent, genoegzaam is. Zij noemt dit: het niet ontwikkelde geloof, (Fides implicita).

11. Wat moet er gekend worden?

God en de belofte des Evangeliums. Zie Joh. 17 : 3 en 3 : 33.

12. Wat behoort er meer tot het geloof?

Een hartelijk vertrouwen dat mij om Christus wil al mijne zonden zijn vergeven.

13. Is dan een bloot toestemmen der waarheid niet genoeg?

Neen, maar men moet door de waarheid tot Christus komen.

14. Bewijs eens dat vertrouwen tot het geloof behoort?

Dit bewijst reeds het woord geloof, hetwelk zooveel zegt als vertrouwen. Ook blijkt het uit den aard der zaak, want die volkomen overtuigd is van de waarheid van Gods getuigenis, erkent dat hij in zich-zelfen zondig is en verloren, en dat er in Jezus alleen heil is voor verlorenen. Daarom komt hij tot Jezus en vertrouwt zich-zelfen en zijne behoudenis geheel aan hem toe. [72]

15. Is dan ieder geloovige verzekerd dat hij waarlijk in Jezus gelooft?

Waarlijk in Jezus te gelooven en te gelooven, dat ik waarlijk geloof, zijn twee onderscheidene zaken.

16. Maar kan iemand wel van zich-zelfen verzekerd zijn, dat hij een waar geloovige is?

Ja, dit is mogelijk. Daarom kon Paulus zeggen: *Ik weet wien ik geloofd heb*, 2 Tim. 1 : 12, en ieder geloovige moet trachten de geloofsverzekering uit de vruchten des geloofs deelachtig te worden, 2 Petr. 1 : 10: *Benaarstigt u uwe roeping en verkiezing vast te maken.*

17. Welke zijn die vruchten?

Allerlei goede werken, zoals deugd, kennis, matigheid, lijdzaamheid, godzaligheid, broederlijke liefde en liefde jegens allen, 2 Petr. 1 : 5-10. Zie ook Jak. 2 : 26.

18. Hoe komt de mensch tot dit geloof?

Niet door eigen kracht of door een goed gebruik te maken van zijn vrijen wil, maar door de genadewerking van den H. Geest: *U is uit genade gegeven in Christus te gelooven*, Fil. 1 : 29, en 1 Kor. 12 : 3: *Niemand kan zeggen Jezus den Heere te zijn dan door den H. Geest*.

* Allen die met Pelagius en de Remonstranten den mensch een vrijen wil ten goede toekennen, ontkennen dat de H. Geest de werkmeester is van het geloof. Volgens hen is het genade van God, dat Hij iemand in de gelegenheid stelt om te kunnen gelooven, maar wordt het door 's menschen wil bepaald of hij wil gelooven. Men maakt de uitwerking van Gods genade en Christus verdienste dus afhankelijk van den wil des menschen! De Schrift echter leert dat de geloovigen kinderen zijn der belofte, Gal. 4 : 26 en dus evenals Isaäk uit kracht der belofte zijn geworden wat zij zijn.

19. Van welke middelen bedient zich de H. Geest om het geloof te werken? [73]

Van het woord des Evangeliums, Rom. 10: 17: *Zoo is dan het geloof uit het gehoor en het gehoor door het woord Gods*.

20. Moet de mensch dus maar lijdelijk wachten?

God heeft ons gebonden aan het gebruik der middelen, en elk die de middelen niet gebruikt of onder het gebruik der middelen zich verhardt, doet, zoals Stefanus van de Joden zegt, en wederstaat den H. Geest, Hand. 7 : 51.

*

XX. Heiligmaking

1. Is heiligmaking hetzelfde als rechtvaardiging?

Zij volgt er op, en kan er niet van worden afgescheiden, maar zij is niet hetzelfde, 1 Kor. 1 : 30: *Christus Jezus is ons geworden van God tot wijsheid, rechtvaardigmaking en heiligmaking*.

2. Welk is dan het onderscheid?

De rechtvaardigmaking neemt de schuld en straf der zonde weg en de heiligmaking is eene voortgaande vernieuwing van hart en leven.

3. Uit welk beginsel vloeit de heiligmaking?

Uit het geloof dat het hart reinigt van doode werken om den levenden God te dienen, Hand. 15 : 9.

4. Is de heiligmaking dan iets meer dan eene hervorming en verbetering van den levenswandel?

Ja, een levenswandel naar het woord en den wil van God moet het gevolg zijn van de inwendige vernieuwing des harten. In de heiligmaking is er overeenstemming tusschen de gezindheid van het hart en de openbaring ervan in het leven. [74]

5. Welke is de grond van alle heiligmaking?

De gemeenschap met Christus, die door het geloof in onze harten woont, Efez. 3 : 17. Hierdoor alleen kunnen de geloovigen vele vruchten dragen, Joh. 15 : 4.

6. Is de heiligmaking eene daad, die de geloovige doet?

De geloovige, die het nieuwe leven van God heeft ontvangen, is zelf werkzaam en werkt zijne zaligheid met vreeze en beven, doch het is God die in hem werkt het willen en het werken, Fil. 2 : 12, 13. Daarom zegt de apostel: *Dewijl wij dan deze beloften hebben, geliefden, laat ons onszelven reinigen van alle besmettingen des vleesches en des geestes, voleindigende de heiligmaking in de vreeze Gods*, 2 Kor. 7 : 1.

7. Is de heiligmaking in dit leven volkomen?

Neen. Niet alleen de geloovigen des O.V. verklaarden: *Wie kan zeggen: Ik heb mijn hart gezuiverd en ben rein van overtreding*, Spr. 20 : 9, maar ook een Paulus moest zeggen: *Ik heb het nog niet verkregen, doch jaag er naar*, Fil. 3 : 12; en Johannes zegt: *Indien wij zeggen, dat wij geene zonde hebben, zoo verleiden wij onszelven, en de waarheid is in ons niet*, 1 Joh. 1 : 8.

* Daar zijn er, die in navolging van Wesley en geheel op Pelagiaansche gronden, beweren, dat een geloovige vrij kan zijn van zondigen. Dit is echter geheel in strijd met de Schrift en de ervaring der geloovigen. Plaatsen als Matth. 5 : 48, 1 Kor. 2 : 6, Hebr. 5 : 14, Kol. 1 : 28 en 2 : 10, door hen hiervoor aangevoerd, kunnen dit niet beteekenen. Zoo behelst b.v. Matth. 5 : 48 een bevel; 1 Kor. 2 : 6 en Hebr. 5 : 14 spreken van de meer gevorderden in de kennis des Evangeliums. Kol. 1 : 28 is eene aanwijzing van het doel der evangeliebediening; terwijl in kap. 2 : 10 gesproken wordt van hetgeen de geloovigen in Christus hebben, zooals de woorden zelve of het verband dit duidelijk aanwijzen. [75]

8. Kan er geloof en heiligmaking zijn zonder goede werken?

Onmogelijk. Het geloof is door de liefde werkende, Gal. 5 : 6, en het openbaart zich door de werken, Jak. 2 : 18.

9. Wanneer is een werk waarlijk goed?

Als het geschiedt uit het geloof, naar de wet van God en tot zijne eer.

10. Wat is inzonderheid noodig om voor de zonde bewaard te blijven en in heiligmaking toe te nemen?

Waken en bidden.

11. Wat is waken?

Op alles acht te geven; op zijne hoede te wezen om door het kwade of de zwakheid des vleesches niet overrompeld te worden.

12. Wat is bidden?

Het hart tot God te verheffen; zijne begeerten Gode bekend te maken; hulpe van hem te vragen, en dankend zijne goedheid te erkennen.

13. Welk is het volmaakste voorschrift van het gebed?

Het gebed des Heeren: Onze Vader, die in de hemelen zijt, enz.

14. Moet dan de geloovige, die gerechtvaardigd is, ook nog bidden om de vergeving der zonden?

Ja, dewijl de geloovigen nog dagelijks in velen struikelen, hebben zij ook noodig, dat de God en Vader, tegen

wien zij zondigen, hun de zonden en ook de boosheid, die hen altijd aankleeft, niet toerekene.

*

XXI. Volharding der Heiligen

1. Indien de geloovigen nog dagelijks struikelen, kunnen zij dan ook de hun geschonken genade verliezen? [76]

De Schrift leert dat er geen afval is van de ware geloovigen, maar dat zij door het geloof in de kracht Gods worden bewaard tot de zaligheid, die bereid is om geopenbaard, te worden in den laatsten tijd 1 Petr. 1 : 5.

* De Lutherschen leeren, dat er een geheele afval (totale afval) mogelijk is. Dit strijd tegen 1 Joh. 3 : 9, en de inwoning van den H. Geest in de geloovigen. De Rem. leeren een geheel afval tot het einde toe (finale afval). Zij hebben dit gemeen met allen, die een vrijen wil ten goede leeren.

2. Zijn hiervan meer bewijzen?

Ja, de Schrift leert overal, dat de genadegiften en de roeping Gods onberouwelijk zijn, Rom. 11 : 29.

3. Welk verband is er tusschen de roeping en de zaligheid?

Paulus zegt, dat de naar het voornemen Gods geroepenen allen zalig worden, Rom. 8 : 30.

4. Zijn er evenwel niet vele teksten, die een afval der heiligen uitdrukkelijk leeren of althans als mogelijk vooronderstellen?

Indien dit zoo ware, dan zou de Schrift tegen zichzelf in strijd zijn, doch die strijd bestaat niet.

5. Zegt Jezus dan niet, dat hij uit de door den Vader hem gegebenen niemand anders heeft verloren dan alleen Judas? Joh. 17 : 12.

Neen, want Judas wordt daar, als de zoon der verderfenis, juist uitgezonderd van de door den Vader hem gegebenen. Het woordje *dan* heeft daar, evenals op vele andere plaatsen, de beteekenis van *maar*, zie Matth. 12 : 4.

* Het grieksche woord is nu eens vertaald door *dan*, Matth. 11 : 27, Mark. 6 : 8, Luk. 4 : 26, doch ook door [77] *maar*, Matth. 12 : 4. En dat het deze beteekenis heeft, blijkt uit de genoemde teksten.

6. Wordt in Openb. 22 : 19 niet duidelijk gezegd, dat God sommiger deel afdoet uit het boek des levens?

Ja, maar uit het verband met vs. 18 blijkt het wel, dat het eene waarschuwing is of bedreiging, zoodat hierdoor niet te niete wordt gedaan wat in kap. 3 : 5, 20 : 15 en 21 : 27 is gezegd.

7. Is dan in Hebr. 6 : 4-6 de mogelijkheid van den afval niet duidelijk geleerd?

Ja, maar slechts de afval van hen, die het ware geloof niet bezaten. Daarom alleen kan gezegd worden in vs. 9: *Wij verzekeren ons van u betere dingen en met de zaligheid gevoegd.*

8. Is dan de zekerheid van zalig te worden geene aanleiding tot zorgeloosheid en vleeschelijke gerustheid?

Dit zou het zijn indien het geloof niet werkende was door de liefde. Maar omdat het geloof in liefde aan God en zijn dienst verbindt, wordt de zekerheid der zaligheid een spoorslag temeer, om de heiligmaking na te jagen, zonder welke niemand God zal zien, Hebr. 12 : 14.

XXII. Verkiezing

1. Welke is de bron waaruit de geloovigen al dit heil deelachtig worden?

De eenige bron is Gods eeuwige ontferming en liefde, 2 Tim. 1 : 9: *Die ons heeft zalig gemaakt en geroepen met eene heilige roeping; niet naar onze werken, maar naar zijn eigen voornemen en genade, die ons gegeven is in Christus Jezus vóór de tijden der eeuwen.* |78|

* De praedestinatie, d.i. voorverordineering of het tevoren bepalen van het eeuwig lot des menschen omvat alle menschen. Zij heeft daarom twee zijden, nl. de verkiezing en de niet verkiezing, d.i. de verwerping. Indien God van eeuwigheid alles bepaald heeft wat geschieden zou (zie Hst. V), dan moet erkend worden dat Hij ook heeft bepaald wie Hij in de ellende, waarin de mensch door de zonde zich heeft gestort, zou laten liggen. Plaatsen als Matth. 11 : 25, 26; 25 : 41; Rom. 11 : 7; 1 Petr. 2 : 8 leeren dit dan ook duidelijk.

2. Wat verstaat gij door dat voornemen Gods?

Dat hoogst vrije welbehagen van zijn wil, waardoor hij, vóór de grondlegging der wereld, uit het geheele menschelijke geslacht, dat uit de oorspronkelijke rechtheid in de zonde en het verderf door eigen schuld vervallen was, uit loutere genade, eene zekere menigte van sommige menschen, niet beter noch waardiger dan de anderen, maar in de gemeene ellende met de anderen liggende, tot de zaligheid in Christus heeft uitverkoren.

3. Is er eene algemeene verkiezing van alle menschen?

Neen, indien allen verkoren waren dan zouden ook allen tot Christus komen en zalig worden, dewijl de verkiezing Gods haar doel niet missen kan, Rom. 8 : 30.

4. Zijn allen, die onder het evangelie leven, uitverkorenen?

Neen, want *velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren*, Matth. 20 : 16.

5. Is de verkiezing eene verkiezing van personen of is zij alleen de bepaling van voorwaarde, middel en weg tot zaligheid?

Zij is eene verkiezing van personen, zooals dit vermeld staat van de 70 discipelen, Luk. 10 : 20; van Paulus Hand. 9 : 15; van Jakob Rom. 9 : 13 enz.

6. Wanneer is deze verkiezing geschied? |79|

Van eeuwigheid, want God heeft ons uitverkoren vóór de grondlegging der wereld, Efez. 1 : 4.

7. Om welke reden is de een uitverkoren en de ander niet?

De reden hiervan ligt niet in den mensch maar alleen in het vrije welbehagen Gods, Matth. 11 : 26: *Ja Vader! want alzoo is geweest het welbehagen voor u*; en Rom. 9 : 18: *Zoo ontfermt Hij zich dan dien Hij wil en verhardt dien Hij wil.*

8. Is het dan niet om of wegens een voorgezien geloof of goede werken?

De verkiezing is niet om iets waardoor de uitverkorenen zich boven de anderen onderscheiden maar alleen het vrije welbehagen Gods, Rom. 11 : 5-7 en 1 Kor. 4 : 1.

9. In welk verband staan dan het geloof en de goede werken tot de verkiezing?

Zij zijn er de vruchten van. Zie dit van het geloof Hand. 13 : 48: *En er geloofden zoovelen als er geordineerd waren ten eeuwigen leven*; en van de goede werken, Efez. 1 : 4: *Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem, opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde.*

10. Is het niet onrechtvaardig wanneer God den een verkiest en niet den anderen?

Dewijl allen gezondigd hebben en God niemand iets verschuldigd is, is het genade en ontferming, dat Hij sommigen heeft uitverkoren, Rom. 9 : 20, 21.

11. Maakt de leer der verkiezing dan toch geen trage en zorgeloze mensen?

Door de zondigheid van het hart en de verleiding des duivels wordt zij wel door velen hiertoe misbruikt tot hun eigen oordeel, maar door zich-zelve brengt zij niemand tot traagheid en zorgeloosheid, dewijl God |80| met de zaligheid tegelijk ook vastgesteld heeft de middelen en den weg, zonder welke zij niet verkregen wordt, 2 Thess. 2 : 13- 15.

* God stelt ons niet voor een voor ons verborgen raad maar voor het aan ons geopenbaarde Evangelie, waarin aan een iegelijk die gelooft, de zaligheid wordt toegezegd. Daarom is ook de grond, waarop het geloof rust, niet de verkiezing maar de belofte van het Evangelie.

12. Kan iemand tot zekerheid komen van zijne verkiezing?

Ja , door de vruchten der verkiezing in zich, zoals droefheid naar God, geloof in Christus en heiligmaking, 1 Thess. 1 : 3, 4 ; 2 Petr. 1 : 10.

13. Is de leer der verkiezing ook belangrijk en nuttig?

Door de erkenning van de vrijmachtige verkiezing leeren wij het verstaan, dat alleen vrije genade oorzaak is van 's menschen zaligheid en dit doet den mensch afzien van iets in zich-zelfen te zoeken.

14. Waaruit blijkt verder de belangrijkheid en de nuttigheid van deze leer?

Dat zij ons leert Gode alleen de eer der verlossing te geven en ons tevens de zekerheid geeft van onze toekomstige zaligheid.

*

Leer aangaande de Kerk

XXIII. De Kerk

1. Hoe wordt in 't N.T. de kerk genoemd?

De gemeente; het lichaam van Jezus Christus. |81|

* Het grieksche woord (kuriakj) waarvan ons woord kerk is afgeleid beteekent, iets wat op den Heere betrekking heeft, 1 Kor. 11 : 20 en Openb. 1 : 10.

2. Wat verstaat gij door de kerk?

De verzameling van de door het Woord en den Geest des Heeren tot het geloof gebrachte uitverkorenen.

3. In hoevele deelen bestaat die kerk?

In twee, nl. de triumfeerende kerk in den hemel; en de strijdende op aarde.

4. Kan de strijdende kerk op aarde worden gezien?

Het geloof, dat ons met Christus vereenigt, is verborgen in het hart en dus voor den mensch niet onfeilbaar te kennen. Daarom zeggen wij: Ik *geloof* in eene heilige algemeene Christelijke kerk.

5. Wat kunt gij van haar zeggen?

1°. Dat zij één is. *Eén lichaam is het en één Geest*, Ef. 4 : 4.

2°. Dat zij heilig is, dewijl alleen geheiligden in Christus Jezus tot hare leden behooren.

6. Wat nog meer?

3°. dat zij niet is bepaald door tijd of plaats, maar algemeen is en verstrooid over de geheele wereld; en

4°. dat zij één Hoofd heeft nl. Christus, *die het Hoofd is der gemeente en de behouder des lichaams*, Efez. 5 : 23.

7. Is de kerk dan ook niet zichtbaar?

De Koning der kerk, het hoofd der gemeente, heeft zijnen geloovigen geboden zich door belijdenis en wandel te openbaren, en in prediking en gebed, in doop en avondmaal en in gemeenschappelijk bestuur der gemeente zich te vereenigen. En dit alles is zichtbaar.

8. Zijn er dan twee kerken, de eene onzichtbaar en de andere zichtbaar?

Neen, er is maar één kerk, doch die kerk is [82] onzichtbaar, wat haar inwendig zijn betreft, en zichtbaar wat hare openbaring aangaat.

9. Strekt zich de zichtbare gedaante der kerk even ver uit als de onzichtbare?

Neen, tot de zichtbare kerk treden dikwijls menschen toe, die het geloof des harten missen, zoo als reeds in de dagen der apostelen een Simon de toovenaar, Hand. 8 : 13.

10. Is de zichtbare kerk één?

De zichtbare kerk is in zeer vele afzonderlijke afdeelingen verdeeld.

11. Is het onverschillig bij welke afdeeling van de zichtbare kerk wij ons voegen?

Onmogelijk, want die gelooft een lid van Christus lichaam te zijn, moet ook in vereeniging met andere geloovigen de leer van Christus belijden en zijne instellingen in acht nemen.

12. Waaraan is dan de zichtbare gemeente of de kerk des Heeren te kennen?

Aan hare gehoorzaamheid aan Christus, die zij betoont in de zuiverheid der leer, die zij belijdt, en in de bediening van de Sacramenten, naar de instelling van Christus, waarvoor ook de uitoefening der kerkelijke tucht onmisbaar is.

13. Is het geoorloofd zich aan de zichtbare gemeente te onttrekken of zich van haar af te scheiden?

Neen, zoolang de kerk de waarheid des Evangeliums vasthoudt en tevens door de oefening der kerkelijke tucht

waarheid en godzaligheid in haar midden zoekt te handhaven, is dit ongeoorloofd.

* De Roomschen zeggen, dat Luther en Calvijn de kerk hebben verlaten, evenzoo als de Hervormden dit zeggen van de Gereformeerden. Deze beschuldiging weerlegt echter zich-zelve, want èn de R.K. èn de H.K. hebben hen, die naar den woorde Gods trachtten te leeren |83| en te handelen uitgeworpen en daardoor bewezen tot de valsche kerk te behooren. Men zie Art. 27-29 der Ned. Geloofsbelijdenis. Hand. 18 : 5-8; 19 : 9.

De leerling, die begeerig is te weten op welke gronden de Afscheiding van de Hervormde kerk steunt en waarom zij noodzakelijk is, leze: *De Afscheiding in Nederland, toegelicht en beoordeeld door de geschiedenis, hetwoord des Heeren en de formulieren der Gereformeerde kerk, bij den uitgever dezes.*

14. Is er eene zaligmakende kerk?

Neen, niet de kerk, maar alleen Jezus maakt zalig, Hand. 4 : 12. *Hij alleen is de weg, de waarheid en het leven, zonder wien niemand tot den Vader komt, Joh. 14 : 6.*

*

XXIV. De Sacramenten

a. Leer der Sacramenten in 't algemeen

1. Wat zijn Sacramenten?

Heilige teekenen en zegelen, van God ingesteld, om ons daardoor te verzekeren, dat hij ons vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt, om het eenige slachtoffer van Christus aan het kruis volbracht.

* Het latijnsche woord *Sacramentum* beteekende bij de Romeinen de krijgseed; ook: een neergelegd pand. Bij de kerkvaders: eene verborgenheid. De bijbelsche benaming van Sacramenten is: *teekenen en zegelen des verbonds.*

2. Waarom worden de Sacramenten teekenen genaamd?

Omdat zij uitwendige, zichtbare zaken zijn, waardoor geestelijke en onzichtbare zaken aan ons worden voorgesteld. |84|

* Al de door God ingestelde Sacramenten hebben uitwendige, zichtbare teekenen. Volgens de Socinianen en Rationalisten zijn ze niet anders dan teekenen.

3. Waarom worden zij zegelen genaamd?

Omdat zij als zegelen dienen tot bevestiging van de belofte des Evangeliums.

4. Zijn de Sacramenten zulke teekenen en zegelen?

Ja, Rom. 4 : 11: *Abraham heeft het teeken der besnijdenis ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs.*

5. Wat wordt dan in de Sacramenten verzegeld?

De belofte van het Evangelie. Deze belofte is: dat God ons de vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt, om het eenige slachtoffer van Christus aan het kruis volbracht.

6. Wijzen dan beide het woord en de Sacramenten, ons op de eenige offerande van Christus, die aan het kruis is volbracht?

Ja, dit is aangaande het Evangelie duidelijk, want *Christus Jezus is het eenige fundament*, 1 Kor. 3 : 11 ; en even duidelijk is dit van de Sacramenten, want *wij worden in Jezus dood gedoopt*, Rom. 6 : 3 en *hebben in het avondmaal de teekenen van zijn lichaam en bloed*, Luk. 22 : 19, 20.

7. Werken de Sacramenten de genade?

Neen, zij doen dit evenmin als het woord. Beide, zijn ze middelen waardoor God werkt. Daarom kunnen er gedoopten zijn die nog het geloof missen, zoals een Simon de tovenaer, Hand. 8 : 21.

* De R.K. leert dat door de Sacramenten alle ware gerechtigheid medegedeeld, daarna vermeerderd en bij verlies wedergegeven wordt.

8. Verzegelen dan de Sacramenten dat zij, die ze |85| gebruiken, de vergeving der zonden en de vernieuwing en heiliging des harten deelachtig zijn?

Neen, zij verzegelen niet den mensch maar de belofte Gods, die alleen den geloovigen toekomt. Daarom zeide Fillippus: *Indien gij van ganscher harte gelooft is het geoorloofd u te doopen*, Hand. 8 : 36, 37.

9. Welke waren de Sacramenten in 't O.V.?

De besnijdenis, ingesteld in den tijd van Abraham, Gen. 17; en het Pascha, ingesteld ten tijde van Mozes, Exod. 12.

* De beteekenis van de besnijdenis wordt aangewezen in Rom. 4 : 11, en die van Pascha 1 Kor. 5 : 7.

10. Welke Sacramenten zijn er in 't N.V.?

Twee, nl. de doop en het heilige avondmaal.

* De Roomsche en de Grieksche kerk hebben er 7, nl. doop, vormsel, biecht, misse, priesterwijding, huwelijk, laatste olijsel. De Kwakers en anderen verwerpen alle Sacramenten.

b. De doop

1. Wanneer is de doop ingesteld?

Als blijvend Sacrament voor de gemeente is hij ingesteld door den Heere Jezus, toen hij zou opvaren tot den Vader, Matth. 28 : 19.

* De doop door Johannes bediend was wel van goddelijken oorsprong Luk. 3 : 2, 3, doch miste het blijvend karakter.

2. Wat verstaat gij door den doop?

Dat Sacrament, door hetwelk wij in de kerke Gods ontvangen en van alle andere volken en vreemde religiën afgezonderd worden, om geheel Hem toegeëigend |86| te zijn, zijn merk en veldteeken dragende en dat ons dient tot eene getuigenis, dat Hij in eeuwigheid onze God zal zijn, ons zijnde een genadige Vader (Nederl. Bel. Art. 34.)

3. Welk is het uitwendig teeken in den doop?

Zuiver onvermengd water als dat waarmede Filippus den kamerling doopte, Hand. 8 : 36.

4. Waarvan is dat water een teeken?

Het wijst ons op het bloed en den Geest van Jezus Christus.

5. Op welke wijze moet het doopen geschieden?

Het kan geschieden bij indompeling van het geheele lichaam, waarop Paulus schijnt te zinspelen bij Rom. 6 : 4; of door besprenging.

6. Is het doopen door besprenging ook geoorloofd?

Ja, 1°. omdat het meer dan waarschijnlijk is dat de 3000 die op den eersten pinksterdag zijn gedoopt door besprenging zijn gedoopt; en evenzoo Lydia en haar huis, Hand. 16 : 14 en 15 en de stokbewaarder vs. 33; en 2°. omdat de beteekende zaak — het bloed van Jezus Christus — het bloed der besprenging genoemd wordt, Hebr. 12 : 24.

* De Grieksche kerk doopt alleen door eene driemaal herhaalde indompeling. Ook de Baptisten verwerpen de besprenging. Het grieksche woord (baptizw) beteekent echter niet alleen onderdompelen, maar ook natmaken. Dit natmaken geschiedde door besprenging, dewijl de Joden zich en de voorwerpen reinigden door besprenging en niet door indompeling. Men zie Mark. 7 : 4.

7. Wat wordt door de besprenging met het water aangewezen?

De toeëigening van het bloed en den Geest van Christus, tot vergeving van de zonde en tot heiliging des harten en des levens, Hand. 2 : 38. [87]

8. Wat beteekent het, dat de doop wordt toegediend met deze woorden: Ik doop u in den naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes?

Dit beteekent, dat het geschiedt op het bevel van den Drieëenigen God en tot toewijding aan Hem en zijn dienst.

9. Mag bij het bedienen van den doop het gebruiken van deze woorden nagelaten of daarin verandering gebracht worden?

Geen leeraar heeft het recht naar eigen willekeur verandering te brengen in de woorden der instelling.

* Volgens Hand. 2 : 38; 8 : 16; 10 : 48 en 19 : 5, is het wel waarschijnlijk dat deze woorden door de apostelen niet altoos zijn gebruikt, maar door de Christelijke kerk van alle eeuwen zijn zij algemeen gebezigd. Het gedoopt worden in den naam van Jezus beteekent gedoopt te worden op belijdenis van, tot eer van of op bevel van Jezus.

10. Kan iemand zonder gedoopt te zijn zalig worden?

De zaligheid is aan het geloof en niet aan den doop verbonden, Mark. 16 : 15, zooals ook blijkt in den moordenaar aan 't kruis.

* De R.K. leert dat er geene zaligheid is zonder den doop; daarom leert zij dat de ongedoopte kinderen bij den dood niet in den hemel komen, maar in eene bijzondere plaats, waar zij van de zaligheid beroofd blijven.

11. Mag dan de doop worden nagelaten?

Neen, want elk die gelooft onderwerpt zich aan Jezus en moet dus ook zijne geboden betrachten.

12. Mogen ook de kinderen gedoopt worden?

Ja, de kinderen van gedoopte ouders hebben recht op den doop.

* Baptisten en allen die den kinderdoop verwerpen |88| beweren, dat het geloof er moet zijn vóór den doop, op grond van Mark. 16 : 16 en andere plaatsen. Al deze plaatsen spreken echter van volwassenen, doch sluitende kinderen daarom evenmin uit van den doop als van de zaligheid.

13. Waarop is dit recht gegrond?

Dit recht is gegrond op de betrekking, waarin zij door God gesteld zijn tot zijn verbond en tot zijne gemeente.

14. In welke betrekking staan de kinderen dan tot het verbond Gods?

In dezelfde betrekking waarin de volwassenen er toe staan. Zij, zoowel als de volwassenen, behooren er toe.

15. Hoe bewijst gij dat?

Het genadeverbond werd in Gen. 17 opgericht met Abraham en zijn zaad. Dit verbond is met Christus komst niet tenietgedaan, maar bevestigd en uitgebreid ook tot de volkeren, Gal. 3 : 14.

16., Hoe bewijst gij dat de kinderen ook tot de gemeente behooren?

Paulus noemt de kinderen der geloovigen evenzeer heilig als hij dit de gemeente doet, 1 Kor. 7 : 14.

17. Indien de kinderen tot het verbond Gods en tot zijne gemeente behooren, moeten zij dan daarom gedoopt worden?

Ja, omdat de doop, evenals de Sacramenten in 't algemeen, aan de gemeente zijn gegeven.

18. Kunnen de kinderen den doop verstaan of begrijpen?

Zij kunnen dit evenmin als de kinderen der Israëlieten de besnijdenis verstonden, maar dit verhindert niet, dat God ook reeds aan kinderen zijn verbond laat verzegelen.

19. Is er ook een uitdrukkelijk bevel dat kinderen gedoopt moeten worden? |89|

Neen, maar er is geen verbod gegeven, omdat het ligt in den aard der nieuw-testamentische bedeeling, dat ook kinderen hierin opgenomen worden, dewijl de zegen des verbonds door haar niet beperkt maar uitgebreid is geworden.

20. Wat ligt bij de verwerping van den kinderdoop wel voornamelijk ten grondslag?

Dat men den doop niet beschouwt als een door God gegeven teeken en zegel van het verbond Gods, maar meer ziet op hetgeen de mensch moet doen, dan op hetgeen God geeft.

21. Waartoe worden wij door den doop verplicht?

Tot eene nieuwe gehoorzaamheid aan den drieëenigen God.

c. Het heilige Avondmaal

1. Wat verstaat gij door het heilige avondmaal?

Het tweede Sacrament des N. Verbonds, dat door den Heere Jezus, onder de teekenen van brood en wijn, is ingesteld in den nacht toen hij verraden werd.

* In Matth. 26 : 26-28; Mark. 14 : 22-24 en Luk. 22 : 19-21 wordt de instelling des avondmaals vermeld. In Joh. 13 wordt tevens van de voetwassching melding gemaakt. Terwijl op niet ééne andere plaats blijkt, dat ook dit eene blijvende instelling is voor de gemeente, wordt dit van het avondmaal uitdrukkelijk gezegd, 1 Kor. 11 vs. 23-29.

De Grieksche kerk gebruikt gezuurd brood; de R. en Luthersche ouwels; de Protestantsche in 't algemeen ongezuurd brood. De Schrift spreekt alleen van brood en wijn zonder eenige nadere bepaling. Het gebruiken van ouwels laat zich hiermede slecht in overeenstemming brengen.

2. Waarvan zijn dat brood en die wijn teekenen? |90|

Van het lichaam en bloed des Heeren.

3. Hoe moet het brood en de wijn behandeld worden?

Overeenkomstig het voorbeeld des Heeren, die het brood en den wijn *nam* en *zegende*; vervolgens het brood *brak* en dit benevens den wijn *uitdeelde*, met het bevel om er van te *eten* en te *drinken* tot zijne gedachtenis.

4. Wat moeten zij doen, die ten avondmaal gaan?

Die moeten dat brood en dien wijn nemen, eten en drinken tot gedachtenis van het lijden en sterven des Heeren.

5. Is het geoorloofd dat alleen de dienaar den wijn gebruikt?

Geenszins. Dit strijdt èn tegen de instelling des Heeren èn tegen het gebruik van de eerste christenkerk. Zie 1 Kor. 11 : 23-28.

* Het onthouden van den beker, kelkonthouding genaamd, is sedert de 12de eeuw begonnen, en als kerkleer van de R.K. in 1415 vastgesteld.

6. Is het Avondmaal ook een zegel?

Ja, want Jezus zelf noemt het brood zijn lichaam en den wijn zijn bloed, of het N. Verbond in zijn bloed, dat is, een teeken en zegel van het N. Verbond, dat door zijn bloed bevestigden verzegeld is, Luk. 22 : 20 ; en Paulus zegt, dat het is de gemeenschap met het lichaam en bloed des Heeren, 1 Kor. 10 : 16.

7. Wordt er dan in het avondmaal iets anders ontvangen dan hetgeen de geloovig ook buiten 't avondmaal geniet?

Ja, hij ontvangt uitwendige, zichtbare teekenen en panden van de liefde van Christus tot hem, en oefent in het gebruiken daarian eene gemeenschap met den |91| voor zijne zonden gestorven Christus, die zonder deze teekenen op deze wijze niet geoefend kan worden.

8. Veranderen de teekenen brood en wijn in 't lichaam en bloed des Heeren?

Neen, in al de Sacramenten blijven de teekenen onveranderd, gelijk ook in den doop het water.

* De R.K. leert, dat de teekenen in 't lichaam en bloed des Heeren veranderen en noemt dit transsubstantiatie. Zoo ook de Grieksche kerk. De Lutherschen zeggen, dat Christus in, met en onder de teekenen tegenwoordig is. Zij noemen dit consubstantiatie.

De R.K. bouwt op de leer der transsubstantiatie de de leer van de Mis. Zij beweert, dat Christus dagelijks door den mispriester wordt geofferd voor de zonden van levenden en dooden en daarin moet worden aanbeden. Hierdoor maakt zij zich schuldig aan verloochening van de eenige offerande van Christus (Hebr. 10 : 14), en aan afgoderij.

9. Hoe verstaat gij dan de woorden: *dit is mijn lichaam*?

In den zin van *het beteekent*, in welken zin het meermalen door Jezus gebruikt wordt, b.v. Matth. 13 : 38: *De akker is de wereld, en het goede zaad zijn de kinderen des koninkrijks, en het onkruid zijn de kinderen des boozen*. Tevens wijst het aan de nauwe gemeenschap tusschen het teeken en de beteekende zaak, 1 Kor. 10 : 16, 17.

10. Mag een geloovige aan 't avondmaal zich onttrekken?

Hij, die het doet, zondigt tegen het bevel des Heeren: *Doet dit tot mijne gedachtenis*.

11. Heeft dan de geloovige, die geloofsgemeenschap met Jezus oefent, ook nog behoefte aan 't avondmaal?

Zeer zeker, want hij heeft behoefte dat zijn geloof |92| gedurig wordt gesterkt en naarmate hij meer geloof oefent, wenscht hij ook te vuriger den Heere te gehoorzamen en zijn dood te verkondigen, tot dat Hij komt.

12. Oefenen de geloovigen in het avondmaal ook gemeenschap met elkander?

Ja, het eten van een en hetzelfde brood en het drinken van denzelfden wijn, is een bewijs van de eenheid van allen, die in Christus gelooven, 1 Kor. 10 : 17.

13. Wat is er noodig voor men ten avondmaal gaat?

Zelfbeproeving, 1 Kor. 11 : 23: *De mensch beproeve zich-zelven en ete alzoo van het brood en drinke van den drinkbeker*.

14. Waarom moet men zich-zelven beproeven?

Omdat elk die op eene onwaardige wijze ten avondmaal gaat, zich schuldig maakt aan het lichaam en bloed des Heeren, en zich-zelven een oordeel eet en drinkt, 1 Kor. 11 : 29.

15. Waarin bestaat die zelfbeproeving?

Vooreerst, dat ik onderzoek of ik de zonde erken als een gruwel voor God, er belijdenis van doe en er mij over verootmoedig.

16. Waarom is dit noodig?

Omdat elk, die de zonde lief heeft en er zijn vermaak in vindt, niet komen kan tot het bloed der verzoening, dat reinigt van alle zonden.

17. Waarin bestaat verder die zelfbeproeving?

In het onderzoek of ik in Christus geloof. Is het onmogelijk zonder geloof God te behagen. (Hebr. 11 : 6), het is even onmogelijk zonder geloof gemeenschap met Christus te hebben en in Hem vergeving te vinden.

* De zwakheid des geloofs en de strijd des ongeloofs mag of moet van 't avondmaal niet terughouden, dewijl |93| wij tot het avondmaal niet komen om te toonen, dat wij volmaakt zijn, maar omdat wij het heil in Christus alleen zoeken.

18. Wat is het verder waaromtrent gij u-zelven moet beproeven?

Dewijl Christus niet een dienaar der zonde is, is het noodig, dat ik in mij eene ernstige begeerte heb om van alle zonden verlost te worden en den wensch koester om in oprechtheid en waarheid voor den Heere te leven.

*

XXV. Kerkelijke tucht

1. Wie mogen ten avondmaal worden toegelaten?

Dewijl de gemeente niet oordeelen kan of mag over den toestand van het hart, moet zij alleen letten op de belijdenis en den wandel.

* De grond, waarop de apostelen de menschen aannamen en doopten, was geen andere dan de belijdenis des geloofs. Daarom werd zelfs een Simon de toovenaar gedoopt. Handl. 8 : 13. Over het hart kan alleen God oordeelen.

2. Moet de gemeente alle gedoopten ten avondmaal laten gaan?

De gemeente mag alleen ten avondmaal laten gaan, die belijdenis des geloofs hebben afgelegd, en wier leven in overeenstemming blijkt te zijn met die belijdenis.

3. Waartoe dient het doen van belijdenis?

1°. Opdat de gemeente wete, dat zij, die ten avondmaal gaan, zich-zelven kunnen beproeven;

2°. opdat zij overtuigd zij van de eenheid des geloofs van hen die aanzitten; en |94|

3°. opdat zij, die als kinderen gedoopt zijn, voor de gemeente betuigen het juk van Jezus Christus vrijwillig op zich te nemen.

4. Hoe moet de gemeente handelen met hen, die van de zuiverheid der leer afwijken of in 't openbaar in de zonde gaan leven?

Zij moet hen door onderwijs en vermaning trachten terecht te brengen.

* Het is de roeping van al de leden der gemeente op elkander acht te geven en elkander te vermanen.

Eerst dan wanneer de vermaning niet helpt, mag men de zaak in den Kerkeraad brengen, Matth. 18 : 15-17.

5. Wat moet er geschieden indien zij niet hooren?

Dan moet de kerkelijke eensure worden toegepast, d.i. de zoodanigen moeten van het avondmaal worden geweerd.

6. Waarom moet dit geschieden?

Omdat het verbond Gods ontheiligd en de toorn Gods over de gemeente ontstoken wordt, indien de gemeente de zoodanigen ten avondmaal laat komen. Men zie hiervan een voorbeeld in de gemeente van Korinthe, 1 Kor. 11 : 30.

7. Mag de kerkelijke tucht ook worden toegepast op de dwalenden in de leer?

Ja dit moet zelfs geschieden, want de apostel zegt: *Een kettersch mensch verwerpt*, Tit. 3 : 10.

8. Wat verstaat gij door de afsnijding?

Dat een lid der gemeente buiten de gemeenschap der kerk wordt gesloten.

9. Heeft de kerkelijke handeling wel eenige beteekenis?

Dewijl zij eene instelling is van den Heere, zal zij, naar zijn woord bediend, door Hem worden bekrachtigd [95] in dit en het toekomstige leven, Matth. 16 : 19: *Zoo wat gij zult binden op de aarde, zal in de hemelen gebonden zijn; en wat gij ontbinden zult op de aarde, zal in de hemelen ontbonden zijn.*

10. Kan eene kerk als kerk van Christus wel blijven bestaan, zonder uitoefening der kerkelijke tucht?

Onmogelijk, want in de gemeente moeten gedurig afwijkingen in leer en leven openbaar worden; Luk. 17 : 1, waardoor de gemeente, zonder oefening der tucht, bedorven zou worden.

*

XXVI. De leer der laatste dingen

1. Welk is het einde van den mensch?

Dit leven eindigt met den dood, d.i. de scheiding van ziel en lichaam.

2. Houdt de mensch met den dood op te bestaan?

Met den dood gaat wel het lichaam over tot ontbinding, maar de ziel blijft, afgescheiden van het lichaam, voortbestaan in een zelfbewusten toestand. Dit blijkt duidelijk uit de gelijkenis van den rijken man en den armen Lazarus, Luk. 16 : 19-31.

* De slaap der zielen tot den dag der opstanding strijdt tegen de geheele Schrift.

3. Waar blijft de ziel des menschen na den dood?

De ziel van den mensch gaat naar de plaats harer eeuwige bestemming. *Judas is gegaan naar zijne eigene plaats*, Hand. 1 : 25, en *zij die in den Heere sterven, zijn zalig van nu aan, zegt de Geest*, Openb. 14 : 13. [96]

* In het doodenrijk, in de Schrift genaamd de Scheool of Hades, d.i. eene ongeziene, duistere plaats, zijn volgens de R. Kerk: de voorburg der vaderen, d.i. het verblijf van de zielen der rechtvaardigen, die vóór Christus dood zijn gestorven; de voorburg der ongedoopte kinderen; het vagevuur, d.i. een reinigingsplaats; de hel en de hemel. De Schrift kent geene andere plaatsen dan de gehenna, d.i. de hel, en den hemel, ook wel het paradijs genaamd, Luk. 23 : 43; 2 Kor. 12 : 4 en Openb. 2 : 7. En alles wat wij weten van den staat na den dood, kunnen wij alleen leeren kennen uit de Schrift, d.i. de Openbaring door God ons gegeven.

4. Bestaat er verband tusschen het leven van den mensch hier op aarde en zijn toestand na den dood?

Ja, en wel zoo beslist dat er na den dood geen verandering meer mogelijk is, want in den oordeelsdag zal een iegelijk ontvangen naar dat hij in het lichaam gedaan heeft, hetzij goed of hetzij kwaad, 2 Kor. 5 : 10. Zie ook Matth. 25 : 35 en verv.

5. Blijft het lichaam van den mensch in den staat des doods?

Neen, want al de dooden zullen hooren de stem van den Zoon van God, *en zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben tot de opstanding des levens en die het kwade gedaan hebben tot de opstanding der verdoemenis*. Joh. 5: 29. Zie ook Matth. 25 : 31, 32; Hand. 24 : 15 ; Openb. 20 : 12, 13.

* Volgens de geschiedenis in 't N.T. werd de opstanding der dooden onder de Joden geloochend door de Saddueëen, Matth. 22 : 23, en onder de Christenen door sommigen in de gemeente te Korinthe, 1 Kor. 15: 12, en door Hymeneus en Philétes , 2 Tim. 2 : 17, 18. In onzen tijd wordt zij geloochend door materialisten, pantheïsten en door allen, die zich niet onvoorwaardelijk aan de uitspraak der Heilige Schrift onderwerpen. |97|

Zij die bij de wederkomst van Christus nog leven, zullen zonder te sterven, in één oogenblik worden veranderd.

6. Met welke lichamen zullen de dooden opstaan?

Met hunne eigene lichamen, doch met veranderde hoedanigheden, 1 Kor. 15 : 38 en 53.

* De lichamen der geloovigen zullen na de opstanding gelijkvormig zijn aan het verheerlijkte lichaam van Christus. Fil. 3 : 20, 21; die der goddeloozen zullen een afgrijzen zijn, Jez. 66 : 24; Dan. 12 : 2.

7. Wanneer zal de opstanding plaats hebben?

Bij de wederkomst van Christus ten oordeel, 1 Kor. 15 : 23 en 1 Thess. 4 : 16.

* Dat de opstanding *aller* dooden bij het laatste oordeel zal plaats hebben, dus gelijktijdig, blijkt uitteksten als Matth. 25 : 31, 32;. Joh. 5 : 28, 29; 2 Thess. 1 : 7-10 en Openb. 20 : 12, 13. Verder uit plaatsen, waar gezegd wordt, dat het zijn zal op den laatsten dag, Joh. 6 : 39, 40, 44, 54, verg. met 12 : 48. Ook 1 Kor. 15, waar alleen van de opstanding der geloovigen wordt gesproken, bevestigt dit. Zie 1 Kor. 15 : 23 en 24 verg. met vs. 51 en 52. Evenzoo 1 Thess. 4 : 16.

De eenige plaats die van tweeërlei opstanding schijnt te spreken is: Openb. 20 : 4-6. Men merke echter bij dezen tekst op, dat eene uitdrukking in een nog niet vervulde profetie geene weerlegging kan zijn van andere duidelijke uitspraken der Schrift; 2°. dat Johannes hier ook niet zegt *de lichamen*, maar *de zielen* gezien te hebben, en 3°. dat het tegenovergestelde van de eerste opstanding volgens vs. 6 is de tweede dood.

8. Wat verstaat gij door het laatste oordeel?

Het laatste gericht, dat door den Heere Jezus Christus gehouden zal worden over alle menschen en over al hunne gedachten, woorden en werken, Hand. 17 : 31. |98|

9. Zal dat vonnis dan voor eeuwig beslissend zijn?

Ja, want tot de rechtvaardigen zal Hij zeggen: *Komt gij gezegenden mijns Vaders en beërft het Koninkrijk, dat u bereid is van de grondlegging der wereld*, Matth. 26 : 34 en tot de goddeloozen: *Gaat weg van mij, gij vervloekten in het eeuwige vuur, hetwelk den duivel en zijnen engelen bereid is*, vs. 41.

10. Is de straf der zonde dan eeuwig, d.i. zonder einde?

Ja, na den dood des menschen is de mogelijkheid om behouden te worden, afgesneden, en de straf der zonde is eeuwig. Daarom zegt Jezus: *Deze zullen gaan in de eeuwige pijn, maar de rechtvaardigen in het eeuwige leven*, Matth. 25 : 46.

11. Wat weten wij van den toekomstigen toestand dezer zichtbare wereld?

Dat de hemelen en de aarde door vuur zullen verbranden en gelouterd worden en dat eene nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waarin gerechtigheid zal wonen, het erfdeel der geloovigen zal wezen, 2 Petr. 3 : 7, 13.

12. Waarin zal de zaligheid der verlostten bestaan?

Naar ziel en lichaam verheerlijkt, zullen zij God en Christus volmaakt kennen en liefhebben, en in het volkomen dienen en verheerlijken van den Drieëenigen God eene ongestoorde en volkomene blijdschap en vreugde vinden.

a.

© Appendix Vaginix Productions 2004

Jan Bavinck (1826-1909) en Helenius de Cock (1824-1895)

Inleiding

De Getuigenis. Maandschrift in het belang van Waarheid en Godzaligheid

Onder redactie van J. Bavinck en H. de Cock. Eerste Jaargang.
Te Kampen, bij S. van Velzen Jr. 1869, 3-6

[a](#)

Al weer een nieuw Tijdschrift! Dit is het wat wij dikwijls bij onszelfen hebben gedacht als wij het eerste nummer inzagen van een der vele Tijdschriften, die er in de laatste jaren zijn ontstaan. Het kan ons daarom niet verwonderen, wanneer anderen bij de verschijning van ons Tijdschrift hetzelfde denken en zeggen. Wij zelve zijn de eersten die gevoelen dat deze gedachten niet zonder grond zijn. Op godsdienstig en godgeleerd gebied zijn er, behalve de brochures en weekbladen, zoovele Maandwerken, dat het zelfs den man van studie bijna onmogelijk is die allen bij te houden. Wij zijn hierdoor dan ook langen tijd teruggehouden om met een werk te beginnen, dat velen kan toeschijnen overbodig te zijn, en achten ons daarom te meer geroepen reeds dadelijk te zeggen, waarom wij hebben besloten tot de uitgave van een Maandschrift en wat wij ons hierbij ten doel stellen.

Onder de vele Tijdschriften is er niet één, dat door leeraars of leden der Afgescheiden Kerk wordt geredigeerd. Toch bestaat onze Kerk sinds meer dan 30 jaren, en zij heeft een aantal van leeraars en leden, van wien verwacht mag worden dat zij, ook anders dan alleen in dagbladartikels en soms in losse brochures, zich doen hooren.

De beweging der geesten is in den tegenwoordigen tijd algemeen. Ook onze kerk ondervindt den invloed van den tijd waarin zij zich bevindt. Onze jongelingen vooral zijn het, die aan den invloed van den tijdgeest zoo min onttrokken kunnen worden, als dat zij er zich van kunnen vrijwaren. Daarom achtten wij het behoefte, dat er ook |4| van ons een orgaan uit mocht gaan, waarin de waarheden des Evangeliums breedvoeriger verklaard en verdedigd, en de waarheid en goddelijkheid van de Schrift tegen de aanvallen van het on- en het halfgeloof gehandhaafd worden, dan dit in weekbladen kan geschieden.

Ook met het oog op de vele godsdienstige richtingen (om slechts eenige te noemen: de evangelische, de ethische, de irvingiaansche, de darbitische) kwam het ons voor eene wezenlijke behoefte te zijn dat er een stem gehoord werd, van het bepaald Gereformeerd beginsel uitgaande.

En eindelijk dachten wij, dat het meer dan tijd was om een einde te maken aan de schijnbaar niet ongegronde beschuldiging, dat de Afgescheidenen zich met den strijd onzer dagen niet inlaten dan alleen op kerkelijk gebied, en alzoo te toonen aan vrienden en vijanden, dat wij niet slechts vasthouden aan de belijdenis onzer vaderen, maar dat wij ook voor onszelf weten wat wij gelooven en daarom dan ook dit ons geloof durven uitspreken en verdedigen.

Deze en dergelijke overwegingen, in beperkter en meer uitgebreider broederkringen besproken, heeft ons, al was het dan ook aarzelende, doen besluiten, om met het oog op God, het door velen tot ons gericht verzoek, in te willigen en ons te belasten met de redactie van het Maandschrift, waarvan thans het eerste nummer den lezers wordt aangeboden.

Hieruit kan men dan ook dadelijk zien wat wij ons ten doel stellen. Het is allereerst verklaring en handhaving van ons algemeen Christelijk geloof. Dat wij hierbij staan op het standpunt der Confessie (Belijdenis der

Gereformeerde Kerk) achten wij bijna overbodig om te zeggen. Misschien is het noodiger te zeggen hoe wij dit verstaan.

De Belijdenis is ons niet de norma (de regel) van ons geloof. Van geen enkel dogma (leerstuk) geldt ons |5| de Belijdenis als een bewijs. Als regel voor ons geloof erkennen wij geen ander gezag dan dat der H. Schriften.

In overeenstemming met onze Belijdenis, verwerpen wij de onderscheiding van den Bijbel en Woord Gods en daarom is al wat in den Bijbel geleerd wordt, de leer die wij erkennen van God te zijn.

Onze overeenstemming met de Belijdenis is evenwel een onvoorwaardelijke. Dit zegt niet dat wij gelooven dat in woordenkeus en bewijsvoering de opstellers van onze belijdenisschriften onfeilbaar waren, en dat die geschriften tot in tittel en jota onveranderd zouden moeten blijven, maar wij verklaren den inhoud dier geschriften (dus niet slechts de geest en strekking) in overeenstemming met het woord onzes Gods.

Voortdurend die geschriften aan het woord des Heeren te toetsen, is het recht en de plicht der gemeente. Ook wij hopen hieraan getrouw te zijn, maar spreken intusschen vrijmoedig onze overtuiging uit dat wij tot dezen stonde nog geen bewijs hebben gevonden dat ons heeft kunnen overtuigen dat onze belijdenis in eenig punt der leer, in strijd zou zijn met het woord des Heeren en daarom moet worden herzien. Totdat ons dit bewijs gegeven zal worden of eigen onderzoek het ons zal doen vinden, schrijven wij in onze banier: *Handhaving van de Gereformeerde leer.*

Is hierbij het woord Gods ons ten grondslag, dan volgt dat uitlegging der Schrift zoo min als dogmatische ontwikkeling kan ontbreken. Hebben wij tevens het oog op den stijd onzer dagen, dan wordt het even noodig strijd te voeren tegen vele en velerlei dwalingen.

Hieraan onze krachten te wijden en alzoo te arbeiden aan de verbreiding en verdediging van de leer der waarheid, dat is, in korte woorden ons doel.

Vinden wij in Tijdschriften of andere werken, in het buitenland uitgegeven, stukken die ons doelmatig |6| voorkomen, dan hopen wij hiervan gebruik te maken, en rekenen hierbij tevens op de hulp van nog andere broeders, dan die ons hunne medewerking reeds hebben toegezegd.

Verscheidenheid en afwisseling hopen wij steeds onder het oog te houden en zenden dit eerste nummer de wereld in, met de bede, dat de Heere ons bekwame en onzen arbeid zegene tot verbreiding van de kennis en ter handhaving en ter verdediging Zijner waarheid, en tevens tot bevordering van ware godzaligheid.

J. Bavinck.

H. de Cock.

a.

© Appendix Vaginix Productions 2004

Helenius de Cock (1824-1895)

Onze Belijdenis

De Getuigenis. Maandschrift in het belang van Waarheid en Godzaligheid

**Onder redactie van J. Bavinck en H. de Cock. Eerste Jaargang.
Te Kampen, bij S. van Velzen Jr. 1868-1869, 28-32**

[a](#)

Onder de geschriften, uit de dagen onzer vaderen voor ons bewaard gebleven, mag de Belijdenis des Geloofs der Gereformeerde Kerken in Nederland, wel in de eerste plaats worden genoemd. Opgesteld in het gezicht van brandstapel en schavot, was zij tot op 1816 de uitdrukking van het geloof der Gereformeerde Kerk in ons Vaderland. Aangevallen door Remonstranten en anderen, werd zij steeds gehandhaafd en verdedigd met het zwaard des geloofs, hetwelk is Gods woord. Terzijde gesteld en vergeten door een later geslacht, werd zij in onze dagen als uit de schuilhoeken te voorschijn gebracht, en is zij weer voor velen wat zij voor onze vaderen geweest is.

Is het voor een denkend mensch niet wel mogelijk zich te bevredigen met het geloof of de geloofsovertuiging van anderen, hoe eerwaardig deze overigens ook mogen zijn, door adellijke afkomst of hoogen ouderdom, in onze dagen is het dit wel het allerminst. Bijna zouden wij zeggen, het is onmogelijk. Maar de duizende roomschen die nog altoos blijven gelooven wat de kerk gelooft, en [29] dat om geen ander reden dan omdat de kerk het gelooft, houdt ons hiervan terug. Ook weten wij dat er niet weinige protestanten zijn, orthodoxen, liberalen en modernen, die eigenlijk geen eigen geloofsovertuiging hebben, en slechts het geloof belijden dat zij van anderen gehoord hebben.

Voor Rome mag dit een gewenschte zaak zijn, alle protestanten vereenigen zich in dit te veroordeelen. Ook de gereformeerden hebben altoos verklaard, dat zij niets vuriger verlangen, dan een eigen, een zelfstandig onderzoek. Daarom kwam ook de Belijdenis in de wereld, opdat een ieder zou kunnen weten wat de kerk geloofde, en in de gelegenheid zou zijn de belijdenis der kerk aan den eenigen toetsteen der waarheid te beproeven. Indien er gereformeerden zijn die evenwel blindelings het geloof der kerk belijden, het is ondanks het beginsel en de uitgedrukte belijdenis der kerk. Zulk een traagheid en onverschilligheid van geest straft zichzelf. Door verschillende oorzaken en omstandigheden veroorzaakt, behoort zij evenwel in onze dagen meer nog dan ooit, te worden tegengegaan. Het apostolisch woord: „Zijt dan altijd bereid tot verantwoording aan een iegelijk die u rekenschap afeischt van de hope die in u is, met zachtmoedigheid en vreeze,” geldt inzonderheid voor den tegenwoordigen tijd, waarin de bestrijders der waarheid zoo vele zijn, en de belijdenis der waarheid door niet weinigen beschouwd wordt een bewijs te zijn van gebrek aan kennis en beschaving. Reeds a priori (van voren) is hij, die de waarheid belijdt, veroordeelt, als bekrompen en niet op de hoogte van zijn tijd te wezen. Jammer maar, dat zoovelen, die zeggen dat zij belijders zijn van de gereformeerde leer, door hunne onkunde in die leer, dit vooroordeel begunstigen, en door eigen begrippen en vastgestelde meeningen eenigen grond geven aan anderen, om deze beschuldiging op allen toe te passen.

De belijdenis des geloofs staat echter daar als een oud en eerwaardig getuige, dat de Gereformeerde Kerk zich haar geloof is bewust geweest en den moed heeft gehad dit haar geloof uit te spreken. Zij was niet de vrucht van onkunde maar van onderzoek, van een eigen, en vrij onderzoek. Ook moet zij dit voortdurend blijven. Daarom mag zij niemand tot een norma (regel) des geloofs zijn en kan alleen strekken tot een banier, die erkend wordt de onze te zijn, voor zoover wij haar bevonden [30] hebben met den eenigen, onfeilbaren regel des geloofs overeentestemmen. Zij, die zeggen haar als waarheid te erkennen, zonder dat zij haar onderzochten en beproefden, weten niet wat zij zeggen, of, wat veel erger is, zij liegen. Uit het hart der gemeente

voortgekomen, kan zij voor ons hart alleen langs den weg van onderzoek een kostbare schat worden.

Het is daarom noodig, dat de gemeente met de belijdenis der kerk worde bekend gemaakt, en dat er voortdurend pogingen worden aangewend om onkunde en vooroordeelen te bestrijden.

Met blijdschap begroeten wij dan ook twee brochures, die dezer dagen zijn verschenen. Het een is: *Belijdenis des Geloofs der Gereformeerde Kerken in Nederland, overgezien in de nationale Synode te Dordrecht in de jaren 1618 en 1619, met de voornaamste vroegere lezingen, uitgegeven door S. van Velsen*; en het andere: *De Geloofsbelijdenis der Nederlandsche Gereformeerde Kerk, toegelicht door W.H. Gispen. Eerste Stuk*.

Is het eerste meer bepaald bestemd voor hen, die wenschen te weten welke wijziging er tot op de Synode van Dordrecht in de Belijdenis is gekomen, het laatste is een korte, doch tevens grondige en duidelijke ontwikkeling van de leer die in de Belijdenis is vervat, en kan, onder den zegen des Heeren, zeer nuttig zijn, zoowel om de kennis te vermeerderen, als om vooroordeelen weg te nemen.

Het is naar waarheid reeds dikwijls opgemerkt, dat de waarheden onzes Gods onveranderlijk dezelfde blijven, al is het dat de vormen, waarin zij worden voorgedragen, grootelijks verschillen. Dwaasheid echter is het om den vorm den inhoud, en niet minder dwaas, met den vorm den inhoud te verwerpen. En dit is het, waaraan velen in onze dagen zich schuldig maken, en waardoor zij nooit tot een behoorlijk, onbevooroordeeld onderzoek der Belijdenis gekomen zijn.

Zoolang dit blijft voortduren, vreezen wij dat er ook aan de verwarring op godgeleerd gebied geen einde komen zal. Gemakkelijk is het in te stemmen met het geroep dat de vormen van de 16de eeuw niet geschikt zijn voor de 19de, en dat onze tijd behoefte heeft om zelfstandig op te treden met een eigen gemaakte belijdenis, minder gemakkelijk echter om aan te toonen, waarin de Belijdenis iets leert, dat niet met het woord des Heeren [31] overeenstemt. Stemmen wij gaarne toe, dat er ontwikkeling is in de gemeente en dat zij zich nu betrekkelijk een en ander dogma (leerstelling), duidelijker bewust kan zijn, dan dit vroeger het geval was, wij stemmen daarom nog niet toe, dat het onze Belijdenis als een gebrek moet worden toegerekend, dat zij betrekkelijk vele dogmata niet uitgebreider spreekt, of ze zelfs met stilzwijgen voorbijgaat.

Om iets te noemen: Op de vraag naar den oorsprong van de ziel des menschen, zoeken wij in onze Belijdenis te vergeefs naar een antwoord. Toch was de kerk ook toen niet onkundig van de verschillende meeningen, die hieromtrent vroeger en latergeheerscht hadden. Zij heeft er kennis van moeten hebben, dat de Lutherschen veelal het [1](#)) traducianisme, en de Gereformeerden daarentegen veelal het [2](#)) creatianisme waren toegedaan.

Waarom nu hiervan niets in hare Belijdenis opgenomen? Latere godgeleerden, die in het creatianisme het kenmerk van orthodoxie gezocht hebben, en meenden dat het traducianisme noodzakelijk leiden moest tot ontkenning van de erfzonde, zouden hiervan niet hebben gezwegen. Ook in de dogmatische werken van den tegenwoordigen tijd beslaat de vraag naar den oorsprong der zielen, een niet geringe plaats, en als een bewijs van vooruitgang wordt door velen gewezen op het metaphysisch creatianisme, dat als een middengevoelen staat tusschen het creatianisme en het traducianisme, of ook beschouwd kan worden als een nieuw begrip, dat door zichzelf voor velen wel niet veel duidelijker wezen zal dan het woord zelf.

In eene Belijdenis in den tegenwoordigen tijd opgesteld, moesten wij zeker verwachten dat hiervan melding gemaakt werd, al was het dan ook slechts met een enkel woord.

Wij gelooven echter dat deze vraag met wijsheid onbeantwoord is gelaten. Erkenntenis van iets niet te weten, is in niet weinige gevallen meer een bewijs van ware kennis en wetenschap dan van onkunde. Waar de Heere in zijn woord ons iets niet bepaald heeft aangewezen, [32] zooals dit met den oorsprong der zielen het geval is, kunnen de geleerden hunne redenen ons doen hooren, waarom zij dit of een ander gevoelen zijn toegedaan, maar tot de geloofsovertuiging der gemeente zal het wel nooit behooren gerekend te worden. Alleen het woord onzes Gods is de grond van ons geloof en waar dat woord zwijgt, behoort ook de Belijdenis der kerk te zwijgen.

Daarom komt het ons voor dat het vervaardigen van eene nieuwe Belijdenis, vooral in den tegenwoordigen tijd, een arbeid zou wezen, die én de bestaande verdeeldheid zou bestendigen, indien al niet vermeederen, én tevens zoozeer de kenmerken van den tijd zou dragen, dat weldra eene herziening noodig zou worden.

Zeer zullen wij ons dan ook verblijden, wanneer bovengenoemde werkjes velen tot een gezet onderzoek mogen brengen van de Belijdenis, en wij vertrouwen dat een nadere bekendheid met de Belijdenis haar in veler achting zal doen rijzen en men ons zal toestemmen dat dit gedenkteeken uit de dagen der vervolging nog niet is vermolmd en allerminst als een versleten schoen terzijde behoort geworpen te worden.

H. de Cock.

1. De meening dat God de menschelijke zielen in den tijd scheidt en haar bij de teeling, of ook 40 dagen na de ontvangenis met de lichamen verbindt.

2. De meening, dat de zielen der ouders op de kinderen voortgeplant worden.

a.

© Appendix Vaginix Productions 2004

Helenius de Cock (1824-1895)

De Bijbel, het woord van God

De Getuigenis. Maandschrift in het belang van Waarheid en Godzaligheid

Onder redactie van J. Bavinck en H. de Cock. Eerste Jaargang.

Te Kampen, bij S. van Velzen Jr. 1868-1869, 65-76

[a](#)

Is de Bijbel, dat is, de verzameling van gewijde Schriften, die door de protestantsche kerken als canoniek erkend worden, het woord van God? Ziedaar een vraag die wellicht nimmer zoozeer een bepaald antwoord noodig had als in den tegenwoordigen tijd.

In de dagen der hervorming en ook daarna, was het, ter bevestiging van de waarheid en ter bestrijding van dwalingen, genoeg, zoo men zich op een of andere plaats uit de Heilige Schrift kon beroepen, omdat deze vraag vrij algemeen, door allen die zich protestanten noemden, bevestigend werd beantwoord. In lateren tijd werd door vele Protestanten zorgvuldig onderscheid gemaakt tusschen *den Bijbel* en *het woord van God*. Men stemde toe dat het woord van God in den Bijbel was vervat, doch ontkende dat geheel de Bijbel als het woord van God moet worden beschouwd. Een beroep op de Schrift had en heeft bij deze mannen eerst dan gezag wanneer het vooraf bij hen vast stond dat de aangehaalde woorden werkelijk het woord van God waren. In den laatsten tijd is echter door velen ook deze onderscheiding opgegeven, en de Bijbel is hun niet meer dan een gewoon boek, een oorkonde voor de geschiedenis, een kenbron, niet van *de* waarheid, maar van hetgeen de verschillende schrijvers als waarheid hebben erkend. Voor hen is de Schrift dan ook niet een toetsteen van hetgene waar of onwaar is, en een beroep op den Bijbel geldt bij hen niet meer dan dat op eenig ander geschrift; voor hen geldt slechts het geweten.

Bij de beantwoording nu van deze vraag spreken wij niet over de echtheid van de Bijbelboeken in het [66] algemeen, noch van het een of ander boek of gedeelte in het bijzonder. Wel erken ik het recht der historische kritiek om hierover te handelen, en in een kritischen tijd als de tegenwoordige, kunnen wij ook hierover niet altoos zwijgen, doch voor het doel dat ik mij voorstelde is dit thans onnoodig. Uitgaande van de vooronderstelling dat de door de protestantsche kerken aangenomene bijbelboeken echt zijn, is het de vraag: of de Schriften, die wezenlijk van de Profeten en Apostelen geschreven zijn, gehouden moeten worden voor het woord van God?

Met andere woorden: of deze Schriften, zooals zij uit den mond en de pen dier mannen voortgekomen zijn, door den Heiligen Geest zijn ingegeven en gevolgelijk het woord Gods zijn?

Kunnen wij langs verschillende wegen een antwoord op deze vraag bekomen, ik wil allereerst wijzen op het oordeel door onzen eenigen Heer en Meester hierover uitgesproken.

Reeds dadelijk bij zijn optreden in de wereld, toen Hij door den duivel werd verzocht in de woestijn, was het eenige wapen dat Hij gebruikte: *daar staat geschreven*. Wat is dit in zijn mond anders dan: zoo is het; het mag niet anders; God heeft gesproken? Hoe dikwijls de aanval van den vijand ook herhaald, welk misbruik ook van de Schrift gemaakt werd, telkens was het hetzelfde wapen waarmede die aanval werd afgeweerd.

Het door Hem later uitgesproken woord „de Schrift kan niet gebroken worden” (Joh. 10 : 35) heeft Hij altoos en in alle omstandigheden doen gelden.

Sprak Hij tot de discipelen, dan was het: Ziet wij gaan op naar Jeruzalem en het zal alles volbracht worden aan den Zoon des menschen wat geschreven is door de Profeten — of: wanneer gij dan zult zien den gruwel der verwoesting, waarvan gesproken is door Daniël den [67] Profeet, staande in de heilige plaats (die het leest die merke daarop). Zelfs verklaart hij voor hen zijn eigen gedrag met een beroep op het woord der profetie als hij zegt: Daarom spreek ik tot hen door gelijkenissen, omdat zij ziende niet zien en hoorende niet hooren noch verstaan; en, nu wordt de profetie van Jesaja vervuld die zegt: met het gehoor zult gij hooren en geenzins verstaan, en ziende zult gij zien en geenzins bemerken, want het hart dezes volks is dik geworden, en zij hebben zwaarlijk gehoord enz.

Op de vraag van Johannes of hij degene was die komen zoude, antwoordde hij met verwijzing naar de door hem verrichte teekenen, die door de Profeten van den Messias waren voorspeld. Tot de schare sprekende, hetzij in den tempel of op andere plaatsen, waren het diezelfde Schriften waarover hij sprak, die hij hen uitlegde en waaruit hij hen bewees dat hij de Messias was.

De Hem vijandige Farizeën en Schriftgeleerden wees hij insgelijks op die Schriften als hij zeide: „Onderzoekt de Schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben”; terwijl hij als oorzaak van de dwaling der Sadduceën aanwijst de onbekendheid met de Schriften. En als Hij na zijn opstanding zich aan de jongeren openbaart, zijn het ook weer die Schriften des Ouden Verbonds waarop hij Hen wijst, en waaruit Hij hun verklaart alles wat met Hem geschied was. Ongetwijfeld is voor Jezus de geheele Schrift en elke aangehaalde plaats het woord van God. Het „er staat geschreven” en „God heeft gesproken” zijn woorden geheel van dezelfde beteekenis. Daarom beriep Hij zich, als Hij tot zijn Vader sprak, op datzelfde woord, toen Hij zeide: „Die gij mij gegeven hebt heb ik bewaard, en niemand uit hen is verloren gegaan dan (maar) de zoon der verderfenis, opdat de Schrift vervuld worde” (Joh. 17 : 12).

Niet anders waren de Schriften des O.V. voor de [68] Apostelen des Heeren. In de eerste rede door Petrus gehouden na de hemelvaart van Christus is het: „Mannen, broeders, deze Schrift moest vervuld worden, welke de Heilige Geest door den mond van David voorzegt heeft aan Judas, die de leidsman geweest is dergenen die Jezus vingen” (Hand. 1 : 16). Ook op den Pinksterdag zijn het de woorden des O.V. waaruit hij het Pinksterwonder verklaart en de opstanding van Jezus bewijst (Hand. 2).

Op dezelfde wijze maakt ook Paulus gebruik van de profetien des O.V. en verklaart dat zij door den Heiligen Geest zijn gesproken. (Hand. 28 : 25). En sprekende van de voorrechten der Joden noemt hij dit zelfs het eerste: dat hun de woorden Gods zijn toevertrouwd (Rom. 3 : 2); terwijl hij van al de Schriften des O.V. getuigd dat zij van God zijn ingegeven (2 Tim. 3 : 16).

Wat nu de Schriften des N.T. betreft hebben wij geen getuigenissen des Ouden Verbonds om derzelver goddelijken oorsprong te bewijzen, maar wij hebben toch een woord, een belofte van den Heer der gemeente, waardoor wij hiervan verzekerd worden. Verklaarde Hij aan zijne jongeren, dat Hij hun nog vele dingen had te zeggen, maar dat zij die toen nog niet konden verdragen, Hij beloofde hun tevens den Geest der waarheid, die hen in al de waarheid leiden en hun indachtig maken zou alles wat Hij hun gezegd had (Joh. 16). Na zijn opstanding, vóór zijn hemelvaart werd de belofte van den Heiligen Geest herhaald, en de discipelen werden aangesteld om zijn getuigen te zijn zoo te Jeruzalem en in geheel Judea en Samaria als tot aan de einden der aarde (Hand. 1).

Wil men beweren dat deze belofte zich evenzeer uitstrekt tot al de geloovigen als tot de Apostelen, dan maken wij hiertegen de opmerking, dat het niet ontkend kan worden dat de Apostelen ook nog in een ander betrekking stonden tot Jezus dan alleen die als geloovigen, en [69] dat het uit alles kennelijk blijkt dat deze belofte hun in het bijzonder gedaan werd om hen te bekwamen tot de uitvoering van het werk, waartoe zij geroepen werden. Als zijne zendboden en getuigen hadden zij behoeften, die alleen door dien Geest konden vervuld worden. Daarenboven zou uit deze bewering noodzakelijk volgen, dat de roomsche kerk de, waarheid aan hare zijde had, als zij beweert dat de traditie met hare leerstellingen, die door de Schrift niet kunnen bewezen worden, evenzeer als de Schriften des N.T. aanspraak maken op een Goddelijke ingeving. Hoe nu de Apostelen zelve gedacht hebben over den inhoud hunner prediking, dit zegt ons Paulus als hij tot die van Thessalonika zegt: Daarom danken wij ook God zonder ophouden, dat als gij het woord der prediking Gods van ons ontvangen

hebt, gij dat aangenomen hebt, niet als der menschenwoord, maar (gelijk het waarlijk is) als God woord. (1 Thess. 2 : 13). In hun spreken en schrijven zien wij hen dan ook overal optreden met zoo groote beslistheid en verzekering van de Goddelijkheid hunner leer, dat er geen redelijken twijfel kan overblijven, wat zij hieromtrent voor zichzelf geloofden. De belofte des Heeren eenmaal aan hen vervuld geworden zijnde, was die Geest hun een Geest die hen in al de waarheid leidde.

Voor den goddelijken oorsprong van de boeken des N.T. is daarom de authenticiteit (echtheid) van het Evangelie van Johannes van het grootste gewicht, en mag de Christelijke Kerk zich met dankzegging tot God er in verblijden, dat de aanvallen der moderneren op dit Evangelie een vernieuwd kritisch onderzoek in het leven hebben geroepen, waardoor zijn authenticiteit krachtiger dan ooit tevoren is bewezen.

Het heeft echter sommigen toegeschenen, alsof Paulus bij 1 Cor 7 een zoodanig onderscheid maakt tusschen zijn zeggen en het zeggen des Heeren, dat hierdoor bewezen |70| wordt, dat niet alles wat hij schreef, als woorden des Heeren beschouwd moest worden.

Letten wij er evenwel op, dat de Apostel in het 40ste vers uitdrukkelijk zegt, dat hij meende ook den Geest te hebben, dan kan dit onmogelijk beteekenen dat zijn zeggen minder waarde heeft dan het zeggen van den Heer.

De zaak is dus deze: Aangaande de echtscheiding was een uitgedrukt gebod des Heeren. Jezus had verklaard (Matth. 5 : 32) dat wie zijne vrouw zou verlaten anders dan ter oorzaak van hoererie, maakte dat zij overspel deed, en dat hij die de verlatene zou trouwen, zich insgelijks aan overspel schuldig maakte. De Apostel bracht hun dus slechts de woorden over, die Jezus zelf gesproken had. In betrekking echter tot vele andere zaken die het huwelijk aangaan, had de Heere zich niet bepaald verklaard en schreef hij aan de gemeente zijn gevoel, doch als het gevoel van een man, die verklaren kon *barmhartigheid van den Heere verkregen te hebben om getrouw te zijn* (vs. 25).

Het: „dit zegge ik, niet de Heere,“ beteekent niet: dit zeg ik op eigen gezag, maar: hieromtrent heb ik geen gebod van den Heere; ik geef dit gevoel niet als een gebod, maar als een raad en vermaning, ten uwen nutte, en ten beste der gemeente.

Ook heeft men gewezen op de geslachtregisters in het N.T. en het bevel aangaande den reismantel (2 Tim. 4 : 13) als op bewijzen dat niet alles als het Woord Gods kan worden aangemerkt. Doch ook dit geschiedt ten onrechte. Neem eens de geslachtregisters bij Matth. 1 en Luc. 3 weg, en het bewijs dat onze Heer uit Abraham en David is gesproken kan niet worden geleverd. En, wat den reismantel van Paulus betreft en de boeken, inzonderheid de perkamenten, ook hiervan moet gezegd worden dat de zorg des Apostels hiervoor, ons een bewijs |71| te meer is van den goddelijken oorsprong der Schrift. Ofschoon dit woord geheel door de omstandigheden schijnt ingegeven, zoo draagt het toch in alles de kenmerken dier Heilige Schriften die nuttig zijn tot leering en wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing die in de rechtvaardigheid is. Om iets te noemen: Leert dit bevel niet dat de geloovige zorg moet dragen voor zijn gezondheid en voor zijn eigendom? dat de geriefelijkheden des levens, waar God ze ons verleent, gebruikt mogen worden? dat het een verkeerde geestelijkheid is die het onderwijs des Geestes zoekt, zonder de Schrift en andere boeken?

En is het waar dat de H. Geest de geschriften des N.T. heeft ingegeven, dan voorzeker mogen wij ook verwachten, dat de Geest, die in die Schriften ons zegt dat sommigen zullen afvallen van het geloof, (1 Tim. 4 : 1) in diezelfde Schriften ons het wapen geeft waarmede die afvalligen kunnen worden bestreden en overwonnen.

Maar kan de Schrift zelve optreden als een getuige voor hare goddelijkheid? Rome en de moderneren beweren dat wij ons, door dit bewijs te laten gelden, schuldig maken aan hetgeen men noemt idem per idem (hetzelfde door hetzelfde) te bewijzen. Wij meenen echter deze beschuldiging op goede gronden te kunnen wederleggen. Waarheid zou zij behelzen indien wij zeiden: de Schrift is goddelijk omdat zij zelve dit getuigt. Dit doen wij echter niet. Wij beginnen allereerst met hare axiomaticiteit (geloofwaardigheid) vast te stellen, en zoo noodig te bewijzen; en eerst daarna besluiten wij tot de goddelijkheid van haren inhoud.

Tot bewijs voor de goddelijkheid der Heilige Schriften beroepen wij ons wel is waar op de getuigenissen in die Schriften zelve, maar de waarheid dier getuigenissen bewijzen wij niet uit derzelve inhoud. Wanneer wij ons bv. om de goddelijkheid der Schriften des N.V. te bewijzen, op de belofte van Jezus bij Joh. 16 [72] beroepen, dan is de allereerste vraag: heeft Jezus die belofte werkelijk gedaan? en daarna onderzoeken wij wat die belofte behelst.

Deze weg van het historisch-kritisch onderzoek is zeker een zeer lange, en het is niet mogelijk dat allen dien zouden bewandelen. Wat echter voor allen mogelijk is is dit, dat zij kunnen opmerken den onmetelijken zedelijken invloed die de schrijvers des N. Verbonds op de wereld hebben uitgeoefend. Indien nu hun getuigenis niet waar is en zij dus opzettelijk een onwaarheid zouden uitgesproken hebben, dan zou door leugenaars en bedriegers de zedelijke gedaante der wereld zijn veranderd geworden. Dat dit echter strijdt én tegen den invloed dien zij hebben uitgeoefend én tegen den heiligen geest dien wij overal in hunne Schriften terugvinden, behoeft geen betoog.

De Bijbel, het woord van God, dit willen wij niet zoo verstaan hebben, alsof alles wat in den Bijbel voorkomt door God zou zijn gesproken. Er zijn woorden, gesprekken, redevoeringen en geschriften zelfs in den Bijbel opgenomen, die door anderen dan de heilige mannen zijn gesproken en geschreven. Doch ook dit alles behoort tot het woord van God, omdat het door de heilige mannen Gods, die door den Heiligen Geest geleid zijn, is beschreven. Gods oog was op hen, zijn hand en Geest leidden en bestuurden hen, ook toen zij dit beschreven. Dit nu leidt ons tot een andere vraag, de vraag nl. naar de wijze der werking van God in dit schrijven. Dat deze vraag een zeer moeilijke is ligt in den aard der zaak. Wie toch kan God begrijpen in zijn Wezen of in zijn werken? Evenwel kunnen wij hieromtrent iets zeggen, omdat de Schrift niet geheel het stilzwijgen bewaart. Er zijn eenige uitdrukkingen die ons hiervan eenig begrip geven. Zoo noemt Paulus de Schriften des O.V.: *van God ingegevene* (1 Tim. 3 : 16) en Petrus [73] zegt: *dat de schrijvers door den Heiligen Geest werden gedreven* (2 Petr. 1 : 21). Jezus belooft aan zijn Apostelen den Geest, die hen *indachtig maken* zou alles wat Hij hun gezegd had (Joh. 14 : 26) en hen *in alle waarheid zou leiden* (Joh. 16 : 13).

Dit *ingeven, drijven, indachtig maken* en *leiden in de waarheid* is niet een vernietigen van het verstand, den wil en de eigen werkzaamheid der schrijvers, maar het is veeleer een inwerken op dat verstand, dien wil en die werkzaamheid.

Zij werden verlicht en geheiligd, opdat zij de woorden Gods en niet die der menschen schreven, en toch blijkt het uit de verscheidenheid van taal en stijl dat hun persoonlijkheid niet is vernietigd.

Doch waartoe zal ik meer trachten te zeggen van het hoe eener werkzaamheid, die in alles onze bevatting te boven gaat? Of is het ooit iemand gelukt het tot duidelijkheid te brengen, hoe God in redelijke menschen inwerkt en door hunne vrijwillige daden volvoert wat Hij bepaald heeft dat geschieden zal? God is groot en wij begrijpen Hem niet!

In de Schrift zijn het goddelijke en het menselijke niet twee, maar het is een. Dat goddelijke en menselijke behooren evenwel onderscheiden te worden, gelijk het onderscheiden moet worden in alles wat God doet door menschen. Zoo is het God die den mensch zaligmaakt, aan wien al de eer daarvan toekomt. Hij is het die volgens Paulus, in den mensch werkt het willen en het volbrengen, maar het is de mensch die zijn zelfs zaligheid moet werken en werkt met vrees en beven. (Phil. 2 : 12, 13).

Zeker is het dat de schrijvers iets anders waren dan instrumenten, pennen bv. in de hand van den schrijver, doch te verklaren de wijze waarop God door Zijn Geest de schrijvers heeft kunnen besturen en leiden, zonder hunne eigene werkzaamheid te vernietigen, dit achten wij [74] onmogelijk. Ook is het niet noodig dat wij de wijze waarop God werkt begrijpen, indien die werkzaamheid zelve gezien wordt, tenzij dat wij ineenen te kunnen vaststellen dat God in de wijze waarop Hij werkt door ons eindig verstand beperkt is.

De vraag die men gedaan heeft betrekkelijk een woordelijke of zakelijke ingeving, en ook de vraag of de werkzaamheid des Geestes in betrekking tot al de bijzondere gedeelten der Heilige Schrift dezelfde is geweest, meen ik dan ook dat door de gemaakte opmerking eigenlijk worden afgesneden. Is een woordelijke ingeving een zoodanige dat de schrijvers slechts hadden te schrijven wat hen als voorgezegd werd, zoo waren zij niet

anders dan bloote werktuigen, waarbij hun eigen persoonlijkheid geheel verloven gaat. Hiermede wordt tevens het onderscheid in den stijl, dat bij al de schrijvers is optemerkten, onverklaarbaar. Is de zakelijke ingeving een zoodanige dat alleen de zaken aan den geest der schrijvers werden voorgesteld, dan was er geen de minste zekerheid dat hun woordenkeus en zinnenbouw juist die zou zijn, waardoor de zaken geheel naar waarheid en overeenkomstig de meening des Geestes, werden voorgesteld. Dienen dus de woorden om de zaken uit te drukken, dan voorzeker mag de werkzaamheid des Geestes zoo min bij het een als bij het ander worden ontkend.

Ook de tweede vraag is, zoo het mij voorkomt, geheel ongepast. Wij begrijpen zoo weinig van de werkzaamheid van den Geest van God, dat het ten eenenmale onmogelijk is, hieromtrent iets stelligs te bepalen. Het is waar, dat er verschil is tusschen het beschrijven van een historie, en het verklaren van de Evangelische leer, tusschen een geslachtregister in de Chroniken, en een profetie van Jesaia, maar het is even zeker dat een Jesaia geen geslachtregister, en dat de schrijver of de schrijvers van de Chroniken geen profetie van Jesaia hebben [75] geschreven. Onbekend met de natuur- en geestesgaven van de verschillende schrijvers, onbekend daarenboven met de mate hunner verstandelijke ontwikkeling, hun menschenkennis enz. enz. laat het zich niet bepalen wie hunner behoefte had aan meerdere of mindere, invloed der werking van Gods Geest, en in welke mate en trap die hun noodig was. Wij moeten ons daarom in 't algemeen bevredigen met de verklaring die ons in de Heilige Schriften hiervan gegeven wordt.

Het menselijke en het goddelijke in de Schriften des O. en N.V. behooren onderscheiden te worden, zeide ik. Onderscheiding is echter geen afscheiding. Wanneer wij op grond der H.S. in onzen Heere Jezus Christus, de goddelijke en de menselijke natuur onderscheiden dan maken wij daarom nog geen scheiding. Zoo ook hier. Niemand zal kunnen bepalen waar het goddelijke begint, en het menselijke eindigt. Het goddelijke openbaart zich in het menselijke. Daarom zijn ons de heilige schrijvers niet slechts *feilloos* maar *onfeilbaar*. Ware dit anders, dan zoude de belofte des Heeren, om hen in al de waarheid te leiden, van geen kracht zijn, en wij, die ver verwijderd zijn van het tijdperk waarin de Apostelen hebben geleefd en gewerkt, zouden geen objectieve getuigenis van de waarheid en goddelijkheid des christendoms in de geschriften des N.V. bezitten. Ook zou de waarheid, geopenbaard door Hem, die de hoogste openbaring Gods is, en die verkondigd heeft, de dingen die Hij bij den Vader gezien en gehoord heeft, ons niet met onfeilbare zekerheid bekend zijn.

De Bijbel, het woord van God. Dit was de leer der hervormers en der hervorming. Door dat woord alleen werd Rome bestreden en overwonnen. Ook in den tegenwoordigen tijd is dat woord het zwaard des Geestes waardoor de vijand kan worden bestreden. Menselijke leersteels, hoe vast en duurzaam zij ook schijnen, [76] verdwijnen; niet zelden vergaan zij nog in den tijd waarin zij zijn ontstaan, en hebben voor het volgende geslacht geen hogere waarde dan een historische, maar van dit woord geldt wat Petrus zegt: „Alle vleesch is als gras, en alle heerlijkheid des menschen als een bloem des gras. Het gras is verdord en zijn bloem is afgevallen, maar het woord des Heeren blijft in der eeuwigheid.”

In dit woord is voortdurend de zekerheid voor de gemeente. Het on- en bijgeloof van den tegenwoordigen tijd mag zich aangorden tot, en sterk wanen in den strijd tegen dit woord, er bestaat geen nood. God zal zorgen voor zijn eer, en de Christus Gods, het vleeschgewordene Woord van God, zal waken, opdat het woord, dat reeds eeuwen heeft verduurd, ook nu niet verloren ga, maar uit den vuurproef van den tegenwoordigen tijd zich bij vernieuwing openbare, gelijk het zich in vorige tijden betoond heeft te zijn: *Het zwaard onzes Gods, waardoor de vijanden worden terneergeveld, en de kracht Gods, voor een iegelijk die gelooft.*

Kampen, Mei.

H. de Cock.

a.

© Appendix Vaginix Productions 2004

Helenius de Cock (1824-1895)

Herziening van de Kerkelijke Belijdenis

De Getuigenis. Maandschrift in het belang van Waarheid en Godzaligheid

**Onder redactie van J. Bavinck en H. de Cock. Eerste Jaargang.
Te Kampen, bij S. van Velzen Jr. 1868-1869, 76-90**

[a](#)

In het eerste nummer van dit maandschrift zeide ik: „dat het vervaardigen van een nieuwe Belijdenis, mij voorkwam een arbeid te wezen, die èn de bestaande verdeeldheid zou bestendigen, indien al niet vermeederen, èn tevens zoozeer de kenmerken van den tijd zou dragen, dat weldra eene herziening noodig zou worden.”

Toen ik dat schreef wist ik niet dat de hoogleeraar Doedes zijn verwachting in betrekking tot deze zaak, zoo spoedig openbaar zou maken. In zijne voorlezing: [77] 1917. *Een blik in het jaar negentien honderd zeventien, Theologisch-Kerkelijke Spoorweg-mijmering*, in de maand Mei in het licht gekomen, spreekt hij als zijn verwachting uit, „dat binnen de eerste 50 jaren de hoofdinhoud van onze Belijdenisschriften in een nieuwen vorm gegoten zal zijn, en in een zuiver-evangelischen geest teruggegeven, uitgebreid en aangevuld naar de behoeften van den nieuweren tijd, geheel overeenkomstig het onvervalschte apostolische christendom, zooals het Nieuwe Testament het ons leert kennen.”

Of die verwachting zal worden verwezenlijkt kan ik niet beslissen. De tijd dien wij beleven — en de eerstvolgende jaren zal dit nog wel hetzelfde zijn — bereidt ons zoo dikwijls verrassingen, ook op godsdienstig en kerkelijk gebied, dat ik het te gewaagd vind hieromtrent een bepaald oordeel uittespreken. Het is dan ook niet *de verwachting* dat de Belijdenisschriften herzien zullen worden, die mij de pen doet opvatten, maar *de zuiver-evangelische geest*, waarin, volgens Dr. D., de hoofdinhoud dier geschriften zal teruggegeven zijn.

In die Theologisch-Kerkelijke Spoorweg-mijmering verklaart D. zich hierover niet nader en blijven wij in het onzekere wat in die Belijdenisschriften minder zuiver evangelisch of misschien met het evangelie in strijd is. De oorzaak hiervan zoek ik echter niet in kwade trouw, maar in den aart en de strekking van de mijmering. Dr. D. is voorzeker de eerste die zal toestemmen, dat elk, die prijs stelt op de Belijdenisschriften der Gereformeerde kerk recht heeft om te weten waarin, volgens zijn overtuiging, die geschriften een herziening noodig hebben. Ik verwacht daarom ook, dat hij ons niet al te lang zal laten wachten op het ontwerp van een herziene belijdenis, zooals hij die zou wenschen.

De Belijdenisschriften toch zijn het eigendom der gemeente, en al hare leden, ook zij, die niet gestudeerd [78] hebben in de theologie, hebben recht om te weten welke veranderingen of wijzigingen professoren en leeraren, die voorstanders van de gereformeerde leer worden geacht, noodzakelijk en wenschelijk oordeelen.

Voorshands ons oordeel opschorten en te wachten totdat een dergelijk ontwerp ons zal gegeven zijn behoeven wij echter niet. Voor mij ligt een ander werk van denzelfden schrijver, gelijktijdig uitgegeven met de Spoorweg-mijmering. Het is getiteld: „*De weg der Zaligheid volgens het Evangelie en de Schriften des Nieuwen Verbonds*”. Hierin vindt men, volgens de voorrede, „eene voorstelling van de leer der Zaligheid gegeven naar het Woord en in den Geest van onzen Heer en van Zijne eerste gezanten, eene voorstelling van de leer der Zaligheid, zooals zij steeds weder op nieuw zal moeten gegeven worden, indien het goed zal gaan met de gemeente des Heeren en de uitbreiding van het Godsrijk op aarde.”

Dit werk stelt ons dus in staat reeds nu eenige vragen te beantwoorden en ons, althans op eenige punten, te

doen zien, welk een Geloofsbelijdenis Dr. D. voor de kerk wenschelijk acht. Ik bepaal mij voorloopig tot de beschouwing van het derde Hoofdst. „Over den mensch en de zonde”. Om de overeenstemming en het verschil tusschen onze Belijdenisschriften en de voorstelling van Dr. D. te doen uitkomen plaats ik beide nevens elkander en spatieer waar ik dit dienstig oordeel.

De Hoogleraar Doedes zegt op pag. 56 vv.:

De zonde is niet tegelijk met de eerste menschen in de wereld gekomen maar wel door hen. . . . God had hen naar zijn beeld, naar zijne gelijkenis geschapen, zóó dat zij, voor zoover dit kon, aan Hem gelijk waren, eenige gelijkenis met Hem hadden. Voor zoover dit kon, zeggen wij. . . . Vragen wij nu, [79] waarin Adam en Eva op God geleken, het antwoord is: hierin, *dat zij redelijke wezens waren, zich van zichzelf bewust en tot onsterfelijkheid bestemd*. Hierin konden zij met God vergeleken worden. . . .

Noemt men hen *heilig, het mag dan zijn in den zin van rein*, maar niet in dien van volmaakt. Volmaakt moesten zij nog worden, door bij voortdoring zich geheel en al naar den hun duidelijk kenbaar geworden wil van God te voegen en te schikken.

Op pag. 62.:

Zeer bekend is het woord erfzonde. Dat het niet voorkomt in de Schriften des N.V. is geen bezwaar tegen het gebruik. De vraag is alleen, of men er ook iets door uitdrukt, dat minder juist gedacht is. Het woord erfzonde doet aan eene overgeërfde zonde denken. Wordt hiermede eene overgeërfde zondige geaardheid bedoeld, een zondige aanleg, dien men heeft ten gevolge van geboorte uit zondige ouders, dan is er tegen het gebruik van het woord geen bezwaar in te brengen. De onreinheid van het menschelijke hart als het gevolg van het geboren worden uit ouders die onrein van hart zijn, kan zeer [80] wel erfzonde genaamd worden. Hiervoor is ook wel het woord erfsmet gebezigd. *Maar als men ook aan erfschuld gedacht hebben wil, wijkt men af van de oorspronkelijke voorstelling der evangelie-waarheid.*

De Belijdenisschriften zeggen:

Cat. vr. 6: God heeft den mensch goed en naar zijn evenbeeld geschapen, dat is *in ware gerechtigheid en heiligheid*, opdat hij God zijn Schepper recht kennen, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige Zaligheid leven zoude, om Hem te loven en te prijzen.

Gel. Bel. Art. 14. Wij gelooven dat God den mensch [79] geschapen heeft van het stof der aarde en heeft hem gemaakt en geformeerd naar Zijn beeld en gelijkenis, *goed, rechtvaardig* en heilig, kunnende met zijnen wil in alles overeenkomen met den wil van God.

Leerregels van Dordr. hst. 3 en 4 § 1. Van den beginne was de mensch naar het beeld Gods geschapen, met *de ware en zalige kennis van Zijn Schepper en van geestelijke zaken in zijn verstand, met gerechtigheid in den wil en het hart, en met zuiverheid in al zijne genegenheden versierd en gevolgelijk geheel heilig*.

In de verwerping der dwalingen wordt verder in dat zelfde hst., § 2 gezegt: Wij verwerpen de dwalingen dergenen die leeren dat in den wil des menschen toen hij eerst geschapen werd geen *geestelijke gaven of goede hebbelijkheden en deugden als goedheid, heiligheid, gerechtigheid, plaats kunnen gehad hebben*.

Cat. vr. 7, 10.

Op de vraag: vanwaar komt dan zulke verdorven aard des menschen, is het antwoord: Uit den val en de ongehoorzaamheid van onze eerste voorouders Adam en Eva in het Paradijs, daar onze natuur alzoo is verdorven geworden, dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden;

en op de vraag: Wil God zulke ongehoorzaamheid en afval ongestraft laten, is het antwoord: Neen Hij geenszins, *maar Hij vertoornt zich schrikkelijk, beide over de aangeborene en werkelijke zonden en wil die door een rechtvaardig oordeel, tijdelijk en eenwiglijk straffen*.

Gel. Bel. Art. 15. [80]

Wij gelooven dat door die ongehoorzaamheid van

Schuldig wordt men door overtreding van Gods gebod, welke overtreding uit de onreinheid van het hart te verklaren is; maar door die onreinheid als zoodanig is men niet schuldig. Wel zijn wij door die onreinheid ongeschikt voor Gods heilige gemeenschap. Daarom moeten wij ook, om ons in Gods heilige gemeenschap toegelaten en opgenomen te zien, vernieuwd, wedergeboren worden. *Wij zijn bij onze geboorte wel onrein van hart, maar nog niet schuldig of strafwaardig.* Om hier alle verwarring voortekomen, moeten wij tusschen de onreinheid van ons hart, en de daaruit voortkomende overtreding van Gods gebod naauwkeurig onderscheiden. Hebben wij van de laatste vergeving noodig, de eerste behoort niet tot datgene, waarbij van vergeving sprake kan zijn.

Willen wij geheel in den geest van onzen Heer en van Zijne Apostelen spreken, dan onderscheiden wij tusschen erfsmet en erfschuld, ontkennen de laatste, leeren de eerste, en gebruiken duidelijkshalve in plaats van het woord erfzonde (erfsmet) de uitdrukking, „aangeboren onreinheid des harten” van welke wij dan niet beweren, dat wij er voor gestraft worden, maar wel volhouden dat wij er voor Gods gemeenschap ongeschikt door zijn, er de bron in moeten zien van onze zonden (overtredingen) en er van bevrijd kunnen en moeten worden door de wedergeboorte.

Vraagt iemand nog, of wij dan niet sterven, omdat de eerste menschen gezondigd hebben, en of wij dus gestraft worden wegens eene zonde, die wij niet bedreven hebben, het antwoord is, dat wij sterfelijk zijn als geboren uit sterfelijke ouders, en dat wij niet gestraft worden voor iets, dat wij niet hebben gedaan, maar alleen |81| voor het kwaad, dat wij zelven hebben bedreven. Door de zonde van de eerste menschen zijn al hunne nakomelingen, en zoo ook wij, onrein van hart. Uit die onreinheid des harten komen de zonden voort. Deze zijn het, die schuldig maken en de straf uitlokken. „De ziel, die zondigt, zal sterven.”

Met een enkel woord moeten wij nog wijzen op eene minder juiste voorstelling, die hier en daar wordt aangetroffen, waar men de gevolgen van den val der eerste menschen bespreekt. Men zegt dat de eerste menschen naar Gods beeld geschapen en derhalve rein waren, maar dat zij, door de zonde verdorven, het beeld Gods verloren hebben, en dat hunne nakomelingen niet meer naar Gods beeld zijn, of anders, dat het beeld Gods, indien al niet verloren, dan toch zeer door de zonde verontreinigd is. Deze voorstelling, die bijbelsch heeten moet, is het volstrekt niet. Houdt men zich aan de bijbelsche voorstelling en

Adam de erfzonde is uitgebreid geworden over het gansche menschelijk geslacht. Welke is een verdorvenheid der geheele natuur, en een erfelijk gebrek waarmede de kleine kinderen zelfs besmet zijn in hun moeders lichaam en die in den mensch allerlei zonden voortbrengt, zijnde in hen als een wortel derzelve. Ja, *daarom zoo leelijk en gruwelijk voor God, dat zij genoegzaam is, om het menschelijke geslacht te verdoemen.*

Leerregels van Dordrecht h. 3 en 4 § 2, 3.

Welke verdorvenheid (nl. de aangeborene) naar Gods rechtvaardig oordeel, van Adam op alle zijne nakomelingen (Christus alleen uitgezonderd) is overgegaan, niet door navolging, gelijk eertijds de Pelagianen gewild hebben, maar door voortplanting der verdorvene natuur.

En dus worden alle menschen in zonden ontvangen en *kinderen des toorns geboren.*

het bijbelsch spraakgebruik, dan moet men zeggen, *dat niet alleen de eerste menschen, maar ook al hunne nakomelingen, naar Gods beeld zijn, dat de eerste menschen zoowel na als vóór hunnen val naar Gods beeld waren, dat de zonde hierin geene verandering heeft gebragt, en wel, omdat het al of niet rein zijn er oorspronkelijk niets mede had uittestaan. Men moet niet zeggen: Adam en Eva waren naar Gods beeld geschapen **en derhalve** rein; maar: Adam en Eva waren naar Gods beeld geschapen **en bovendien** rein.*

Mij komt het voor dat de leer van den mensch en de zonde gerekend moet worden mede te behooren tot den hoofdinhoud van de Belijdenisschriften der Gereformeerde Kerk. Hieromtrent is echter de voorstelling van Dr. D. nog al vrij wat verschillend van die der Gereformeerde Kerk. Dit verschil betreft meer dan alleen den vorm. Er is een wezenlijk verschil, een verschil dat ook op andere leerpunten noodzakelijk invloed moet uitoefenen. Zoodra het werk van D. compleet zal zijn, hoop ik hierop terugte komen.

Voor dit oogenblik constateer ik slechts het verschil, om de vraag, wat meer bijbelsch en evangelisch is, het gevoelen van de Gereformeerde Kerk of dat van Dr. D., in het korte te behandelen, en voeg er de opmerking bij dat het meer dan tijd is dat de goede gemeente beginne te begrijpen wat men er door verstaat, indien men aandringt op eene herziening van onze Belijdenisschriften.

Ik heb niets tegen eene herziening dier geschriften op zichzelf; ik wil gaarne onder de eersten gerekend [82] worden die het recht der kerk om die geschriften te herzien, handhaven; ik stem zelfs toe dat de Gereformeerde Kerk aan Rome gelijken zou, indien zij beweerde dat èn de inhoud èn de vorm harer Belijdenisschriften onveranderlijk zijn; doch ik ben er evenzeer tegen dat men aan de kerk hare belijdenis ontfutsele, zonder dat vooraf is bewezen dat de inhoud der belijdenis in strijd is met het Woord des Heeren.

Dankbaar erken ik de verdienste van Dr. D. in den strijd tegen Groningen en de Modernen, maar hem ook nu nog te blijven tellen onder de handhavers en verdedigers van de gereformeerde leer en kerk, dit is mij van nu af onmogelijk. Indien de Gereformeerde kerk nu nog bestond gelijk zij bestond voor 1816, dan zou Doedes zoo min als Hofstede de Groot en Scholten als leeraar die kerk kunnen dienen of als hoogleeraar aan de vorming harer toekomstige leeraren kunnen arbeiden.

Wij beleven echter wonderlijke tijden. Mannen, die in de eerste helft der 17de eeuw gerekend zouden zijn tot de vijanden der gereformeerde kerk, worden in de tweede helft der 19de eeuw geoordeeld tot hare voorstanders en verdedigers te behooren. Onze tijd is niet eene dogmatische. De leus: *de leer der Zaligheid volgens het Evangelie*, is voor velen genoeg om te doen gelooven dat het de voorstelling is van de gereformeerde kerk. Afkeerig als ik ben van dogmatisme, wil ik niet gerekend worden tot hen te behooren die zouden meenen dat er geen zaligheid is dan voor hen die hunne geloofsovertuiging uitdrukken in de formules der gereformeerde kerk. Maar evenmin kan ik goedkeuren dat ongereformeerde voorstellingen met den evangelischen vlag ingevoerd, als bijbelsche waarheden worden verkondigd, tenzij dat het onbijbelsche van de gereformeerde leer vooraf bewezen zij.

Daarom geef ik dan ook het verschil, dat er is tusschen het gevoelen van Dr. D. en de formulieren der Gereformeerde [83] kerk, in betrekking tot de anthropologie zoo duidelijk mogelijk op.

Heeft D. misschien den Bijbel, of het Evangelie aan zijne zijde, en is de leer onzer formulieren, althans op dit punt, onverdedigbaar? Laat ons zien wat D. zegt om zijn bewering te bewijzen. „De uitdrukking „naar Gods beeld en gelijkenis” is ontleend aan het „Scheppingsverhaal” in het boek Genesis. De vraag is, of er verder in datzelfde boek, of elders in de H. Schriften des O. en N.V. over den mensch als geschapen naar Gods beeld en gelijkenis wordt gesproken. Onderzoeken wij dit, dan vinden wij het volgende. Behalve op de wel bekende plaats (Gen. 1 : 26, 27), vinden wij later (Gen. 5 : 1) nog eens het berigt, dat God den mensch naar zijne

gelijkenis maakte, en terstond daarop (Gen. 5 : 3), dat Adam eenen zoon gewon, Seth, naar zijne gelijkenis, naar zijn evenbeeld. Van de zonde wordt in dat verband niet gesproken. Dat Seth, volgens dit bericht evenzeer als zijn vader Adam naar de gelijkenis Gods was, is duidelijk. Later volgt (Gen. 9 : 6), het woord van God tot Noach: Die het bloed van den mensch vergiet, zijn bloed zal door den mensch vergoten worden; want God heeft den mensch naar zijn beeld gemaakt. Dit zou geen zin hebben, indien de bedoeling was, dat wel Adam vóór zijn val, maar niet zijne nakomelingen, naar Gods beeld waren. Doodslag moest (volgens Gen. 9 : 6) met den dood gestraft worden, omdat de mensch, onverschillig wie, naar Gods beeld gemaakt was. Dezelfde beschouwingswijze vinden wij in den brief van Jakobus. Van de tong zegt hij (3 : 9), dat wij met haar God zegenen en de menschen vloeken, de menschen, die naar Gods gelijkenis geschapen zijn. Of men een zondaar is of niet, dit doet, volgens Jakobus, hier niets ter zaak. Alle menschen zijn volgens hem naar Gods gelijkenis geschapen. Volgt men het bijbelsch spraakgebruik, men |84| moet dan niet beweren, dat de mensch door de zonde opgehouden heeft naar Gods beeld, naar Gods gelijkenis, te zijn. Men moet toestemmen, dat de reinheid of onreinheid van het hart hierbij niet in aanmerking komt, niet in rekening moet worden gebracht. Van geen andere zienswijze was Paulus, toen hij (Hand. 17 : 28, 29) het woord van Grieksche dichters overnam: Wij zijn ook van Gods geslacht. Rein van hart of onrein van hart, vernieuwd naar den inwendigen mensch of niet vernieuwd naar den inwendigen mensch, Jood of Griek, Barbaar of Scyt, zou Paulus zeggen, wij zijn van Gods geslacht, en, zou Jakobus verzekeren, wij zijn naar Gods gelijkenis geschapen.”

Twee vragen hebben wij hier te beantwoorden. De eerste is of D. de door hem aangehaalde plaatsen goed verklaart, en de tweede, of het waar is dat er geen andere plaatsen in de Schrift voorkomen waarin over den mensch, als geschapen naar Gods beeld en gelijkenis wordt gesproken.

Bij Gen. 5 vinden wij een geslachtregister. Van de zonderval is hier geen melding gemaakt. Daarom is het volgens Dr. D. duidelijk, dat Seth volgens dit bericht evenzeer als zijn vader Adam naar de gelijkenis Gods was. Ik erken dat ik niet kan zien hoe dit duidelijk is. Was er tusschen de schepping van Adam en de geboorte van Seth geen zonde tusschenbeide gekomen, ja dan was het duidelijk. Maar de zonde *is* tusschenbeide gekomen. Er wordt te dezer plaatse geen melding van gemaakt doch er wordt wel gezegd, dat Adam naar de gelijkenis van God, en Seth naar de gelijkenis van Adam was. De vraag ontstaat dus, waarom wordt dit hier zoo uitdrukkelijk vermeld? en het antwoord zal, indien dogmatische vooroordeelen het niet beheerschen, wel geen andere zijn dan dit: omdat Adam, als de zoon van God, (Luc. 3 : 38) aan God zijn vader, en omdat Seth, als zoon van Adam, aan Adam zijn vader, geleek. |85|

Uit deze plaats opzichzelve is dus niets te bewijzen voor het een of ander gevoelen. Alleen beweer ik tegenover D., dat zij veeleer pleit voor het gevoelen van de gereformeerde kerk dan voor het zijne, dewijl er een bepaalde reden voor geweest moet zijn dat juist hier deze gelijkheid van de zoons met de vaders wordt opgegeven, welke reden niet kan gevonden worden indien Seth in de gelijkheid aan Adam, tevens gelijkend was geweest aan God.

En Gen. 9 : 6? Dit zou geen zin hebben, zegt D., indien de bedoeling was dat wel Adam vóór zijn val, maar niet zijne nakomelingen, naar Gods beeld waren. Ik stem toe, dat het geen zin zou hebben indien de bedoeling van deze woorden was om te leeren dat wel Adam vóór zijn val, maar niet zijne nakomelingen, naar Gods beeld waren. Maar dit is, zoover ik weet, nog nooit beweerd. De vraag is: of de woorden geen zin zouden hebben, indien de grond van het gebod hierin moet worden gezocht dat God den mensch, die oorspronkelijk naar zijn beeld was geschapen, (maar die door de zonde dat beeld heeft verloren) door de menschen in eere wil gehouden hebben?

Wij staan toch tot Adam in betrekking; tot Adam in zijn oorspronkelijken toestand niet minder dan tot hem in den door de zonde bedorven toestand.

Men zou anders op grond van deze bewering van. D. ook kunnen zeggen, de bedreiging: „Stof zijt gij entot stof zult gij wederkeeren” heeft geen betrekking op de nakomelingen van Adam, tenzij dat het waar zij dat elk nakomeling van Adam uit het stof der aarde is voortgebracht. Ook deze plaats wordt dus geheel ten onrechte aangehaald om te beslissen tusschen het gevoelen van Dr. D. en dat der Gereformeerde Kerk.

Is het anders met Jak. 3 : 9? Het is waar, Jakobus zegt, dat de menschen naar Gods beeld gemaakt zijn, [86] maar, is hierdoor de vraag reeds beslist of dit gezegd wordt met betrekking tot het oorspronkelijk zijn des menschen of wel tot zijn tegenwoordig zijn? D. zegt, ja, maar noch het verband der woorden, noch de wijze van uitdrukking kan hier beslissen, en zeer zeker is het dat geen op zichzelf staande uitdrukking zoo mag worden verklaard, dat hierdoor de Schrift tegen zichzelf in strijd komt. Is wat ik over Gen. 9 : 6 gezegd heb waar, dan geldt dit evenzeer voor deze plaats.

Men behoort echter bij deze beide plaatsen niet uit het oog te verliezen dat er, ook volgens de leer der gereformeerde kerk, niettegenstaande de zonde, in elk mensch nog kleine overblijfselen van het beeld Gods zijn, die genoegzaam zijn om hem alle onschuld te benemen; en dan zeker ook genoegzaam om den grond uit te maken van het verbod om dien mensch te dooden en te lasteren.

En om uit het woord van Paulus (Hand. 17 : 28, 29) te besluiten, dat volgens zijn zienswijze reinheid of onreinheid van het hart, bij het beeld Gods niet in rekening moet worden gebracht, dit mist elken exegetischen grond. Paulus gebruikt het woord der grieksche dichters om er mede te bewijzen, wat hij had betoogd. Dit nu was niet, dat de menschen beelddraggers Gods zijn, maar dat God de Schepper en onderhouder is van alles.

Dit woord van Paulus, dat volgens D. in deze zaak zoo beslissend is voor de opvatting die Paulus heeft van het beeld Gods, heeft hierop in 't geheel geen betrekking en wordt bij deze zaak zeer ten onrechte aangehaald.

Wat de tweede vraag betreft, stem ik met D. in dat er geen andere plaatsen in de Schrift voorkomen waarin over den mensch, als geschapen naar Gods beeld en gelijkenis wordt gesproken, doch ik ontken dat er ook geen andere plaatsen in de Schrift zijn, waaruit de vraag: wat is het beeld van God, zou kunnen beantwoord worden. [87] Was dit werkelijk het geval, ik zou geen beslist antwoord kunnen geven op die vraag.

De uitdrukking „naar Gods beeld en gelijkenis” is nog niet een verklaring waarin dat beeld en die gelijkenis bestond, en de door D. aangehaalde plaatsen om zijne opvatting te staven, laten ons, zoo ik meen aangetoond te hebben, evenzeer in het onzekere. Nemen wij dan de toevlucht tot onderstellingen zooals D., als hij zegt: „wij moeten toch onderstellen dat Adam en Eva oorspronkelijk rein waren,” om daarna die onderstelling te bewijzen uit het begrip dat wij van God hebben, ja, dan kunnen wij een verklaring geven van het beeld Gods in Adam en Eva, maar dan komen wij zeker tot een andere verklaring dan deze van D.

Ik wil echter dien weg niet inslaan, maar wijs liever op eenige andere plaatsen der H. Schrift die zeer bepaald spreken van „het beeld en de gelijkenis Gods;” zooals Efez. 4 : 24. Den nieuwen mensch aandoen, die naar God geschapen is, in ware rechtvaardigheid en heiligheid, en Col. 3 : 10. En aangedaan hebt den nieuwen mensch, die vernieuwd wordt tot kennis; naar het evenbeeld desgenen die hem geschapen heeft. Duidelijk leert daar de Apostel dat het beeld „desgenen die ons geschapen heeft” bestaat in kennis, gerechtigheid en heiligheid. Naar dat beeld worden de geloovigen „vernieuwd.” Het beeld waarnaar wij vernieuwd worden kan geen ander zijn, dan dat naar hetwelk wij geschapen zijn; wijl God de oneindig zijnde is, en dus in Zijn zóó zijn ook niet veranderen kan. Ook mogen wij niet uit het oog verliezen dat in het leerbegrip van Paulus, Christus als de tweede Adam, steeds tegenover den eersten gesteld wordt, zoodat zij, die in Christus Jezus zijn, in Hem wederkrijgen wat zij in Adam verloren hebben, met dit onderscheid, dat het beeld Gods, dat voor Adam verliesbaar was, door hen niet verloren kan worden, [88] omdat Christus het eeuwige bezit er van voor hen heeft verworven en, door Zijn Geest, in hen, dat onfeilbaar bewaart. [1](#).

Verder mogen ook die plaatsen hier worden aangehaald, waarin onze Heer Jezus Christus, het beeld Gods genaamd wordt bv. 2 Cor. 4 : 4. In dewelke de God dezer eeuw de zinnen verblind heeft, namelijk der ongeloovigen, opdat hen niet bestrale de verlichting des Evangelies der heerlijkheid Christi die *het beeld Gods is*; en Col. 1 : 15: Dewelke is *het beeld des onzienlijken Gods*. Uit deze plaatsen toch blijkt duidelijk dat onze Heer alleen daarom het beeld Gods genaamd kan worden omdat Hij, evenals wij, redelijkheid, zichzelfbewustzijn en bestemming tot onsterfelijkheid deelachtig is; óf, dat de uitdrukking „het beeld en de gelijkenis van God” ook nog iets meer beteekent dan hetgene D. zegt.

Zegt, men, dat onze Heer meer is dan mensch, dat Hij ook is waarachtig God, dan stem ik dit onvoorwaardelijk toe, doch dit verandert niets aan de beteekenis en kracht der aangehaalde plaatsen, dewijl in deze plaatsen valn

den Godmensch Jezus Christus wordt gesproken, zooals Hij door het Evangelie wordt verkondigd en door Zijn bloed de oorzaak is van de vergeving onzer zonden. En heeft niet Jezus zelf gezegd tot Thomas: Die, mij gezien heeft, heeft den Vader gezien? (Joh. 14 : 9). Daarom mogen, ja moeten wij uit deze en andere plaatsen besluiten dat reinheid des harten tot het beeld Gods behoort. De bewering toch dat de middelaar Gods en der menschen, de mensch Jezus Christus tot zijne discipelen gezegd zou hebben „die mij gezien heeft, heeft den |89| Vader gezien”, indien het beeld des Vaders in Hem ons te aanschouwen gegeven, alleen te kennen gaf de redelijkheid, het zichzelfbewustzijn en bestemd te wezen tot onsterfelijkheid, is een onzinnige. En wil men er op blijven staan dat onze Heer in een veel verhevener zin het beeld Gods wordt genaamd dan dit ooit met Adam het geval heeft kunnen zijn, dan wil ik dit gaarne toestemmen. Deze en meer andere plaatsen der Schrift evenwel bewijzen duidelijk dat de uitdrukking „het beeld Gods” ook nog iets anders beteekent dan hetgene D. zegt. Tevens blijkt hieruit dat de verklaring zooals die in de formulieren der gereformeerde kerk gegeven wordt, gegrond is in de H. Schrift en overeenstemt met het gevoelen van Paulus.

Doch ik heb voor ditmaal genoeg gezegd. Er liggen twee andere stukken gereed, die reeds voor dat het werk van D. in het licht was, geschreven waren, die het beeld Gods en de erfschuld behandelen. Ik verblijd mij hierover temeer, omdat het een bewijs is dat een tijdschrift als het onze werkelijk behoefte is in een tijd, waarin mutatis mutandis (met verandering van hetgene noodig is) de woorden van Merle d’Aubigné betrekkelijk Duitschland, zoo geheel van toepassing zijn op ons Vaderland als hij zegt [2](#)): „Het geloof is niet het enige beginsel dat in Duitschland het ongeloof heeft weêrstand geboden; wetenschap en theologie zijn ook in het strijdperk getreden, en geweldige worstelingen hebben eenigen tijd geleden plaats gehad. Onderscheidenen der uitstekendste mannen aan de Deutsche universiteiten zijn van gevoelen geweest, dat het de pligt der wetenschap was om datzelfde geloof te vestigen en te sterken, dat door de wetenschap geschokt en bijna vernietigd was geworden, en zij vingen |90| die taak moedig aan. Neander, Nitzsch, Ullmann, Tholuck, Hundeshagen, en vele anderen meer, hebben dien goeden weg ingeslagen, en trachten nog steeds het gewichtige doel, langs verschillende paden, nader te komen. Bij deze geleerde school zijn, het is waar, enkele leerstellingen, bijv. die wegens de inspiratie een weinig los en zwak; zij hellen in de exegetische altijd nog eenigermate naar het Rationalisme over, en enkelen der noodlottige gevolgen van dit stelsel doen zich dan ook voor. Maar wij vinden in die uitstekende mannen niet te min een waarachtig geloof in Christus, en de kracht des Heiligen Geestes zien wij in en door hen werkzaam. Zij mogen *Rationele Geloovigen* genoemd worden, en ik vermeen ook dat zij zichzelf dien naam geven. Een hunner voornaamste karaktertrekken is hun weêrzin tegen een geloof, dat door belijdenis en geloofsartikelen bepaald en beperkt wordt; of ten minste, zoo zij al eene geloofsbelijdenis zouden willen toelaten, dan zou het die der zestiende eeuw niet zijn. Zij zouden hunne eigene belijdenis wenschen op te stellen, daarbij van het beginsel uitgaande, dat eene belijdenis des geloofs de uitdrukking van Evangelische Godsvrucht wezen moet, en dat zij de leerstellige bepalingen der theologie moet buiten sluiten.”

Kampen, Juni 1868.

H. de Cock.

1. Deze verklaring over Efez. 4 : 24 en Col. 3 : 10 heb ik woordelijk overgenomen uit „De Geloofsbelijdenis der Gereformeerde Kerk toegelicht door W.H. Gispen,” te Kampen bij S. van Velzen uitgegeven, welk werk ik, vooral in den tegenwoordigen tijd, in veler handen zou wenschen.

2. Duitschland, Engeland en Schotland. Herinneringen van een Zwitsers predikant, door J.H. Merle d’Aubigné, blz. 27 en 28.

a.

© Appendix Vaginix Productions 2004

Helenius de Cock (1824-1895) (?)

Wat is de mensch?

De Getuigenis. Maandschrift in het belang van Waarheid en Godzaligheid

**Onder redactie van J. Bavinck en H. de Cock. Eerste Jaargang.
Te Kampen, bij S. van Velzen Jr. 1868-1869, 90-92**

[a](#)

„Zich uitgevende voor wijzen, zijn zij dwaas geworden,” zegt de Apostel van hen, die „de heerlijkheid des onverderfelijken Gods veranderd hebben in de gelijkenis eens beelds van een verderfelijk mensch, en van gevogelte en van viervoetige en kruipende gedierten” (Rom. 1 : 22, 23). En al meer en meer bevestigt zich die waarheid. De 19^{de} |91| eeuw, bij uitnemendheid „de tijd der vooruitgang,” heeft het zelfs zoo ver kunnen brengen, dat zij schijnbaar gronden heeft gevonden om te bewijzen, dat wij onze voorouders niet moeten zoeken in het paradijs, maar in de bosschen van Afrika onder de gorilla's, die nog meer overeenkomst hebben met den mensch dan de zoo beruchte ourang-outang. Nadat het ongeloof langzamerhand tot loochening van God en van het bestaan van een zelfstandigen Geest gekomen was, moest het toch noodwendig het ontstaan der tegenwoordige wereld op den weg van de ontwikkeling verklaren, als het niet van die verklaring afstand wilde doen, dat de wereld van het begin aan steeds zoo geweest is als zij nu is, dat zij dus noch ontstaan is, noch zich ontwikkeld heeft. En daar het nu stootte op de vragen: van waar is de eerste ontwikkelingskiem, waar de eerste stoot tot zijne ontwikkeling? en het die vragen niet voldoende kon beantwoorden, zoedeinsde het niet terug voor het constateeren van een onmogelijk wonder, nl. „een werking zonder oorzaak.” Om God te kunnen wegdeneeren, wilde men zelf liever van dierlijke afkomst zijn dan het scheppingswonder aannemen. En die ontwikkeling zonder oorzaak die zij nu aannemen, heeft een wereld voortgebracht waarin zulk eene wijsheid, zulk een Goddelijk verstand zich openbaart, dat nog nooit een menschelijk verstand die ten volle heeft kunnen doorgronden. Maar wat zou ook een mensch, die, zelf een voortbrengsel dier ontwikkeling, daar nu staat als een geperfectioneerd dier! Zoo ver gaat de dwaasheid der 19de eeuw. De mensch, het pronkjuweel der schepping, Gods evenbeeld, gaat nu door volgens sommigen voor een door de werking van het licht, de warmte, de electriciteit uit het moeras voortgebracht wezen, of voor een ontwikkelde paddestoel. Anderen aarzelen ook niet te zeggen, dat onze eerste voorouders uit een ei ontstaan zijn, waarin zij zich zoo ver ontwikkeld hebben, dat zij bij hun |92| verschijnen reeds de grootte hadden bereikt van onze zesjarige kinderen.

Voorwaar! het menschdom is diep gezonken. En zulke hypothesen zijn niet in scherts opgeworpen, neen, beroemde natuurvorschers hebben die als resultaten van veeljarige onderzoekingen, aan de nakomelingschap overgegeven. Een geheel nieuwe wetenschap, *de anthropologie*, stelt het zich ten taak te bewijzen dat onze voorouders dieren zijn geweest. La société d'Anthropologie de Paris redeneert, zooals blijkt uit Ekker en Lindenschmidt: archiven der anthropologie, Deel 1, bl. 398 en de Revue Chrétienne van E. de Pressensé, jaargang 1867, N°. 3, p. 148 veel over de spraak, het gevoel, de godsdienstzin enz. der dieren. Hevige discussiën zijn er gevoerd over de kwestie of de dieren godsdienst hadden of niet, en een zekere Broca de voornaamste woordvoerder in deze discussiën eindigde met te zeggen: „dit problema kan niet opgelost worden.” Voorzeker, ze zijn dwazen geworden nu zij wijzen meenden te zijn.

a. Het artikel is niet ondertekend en kan dus eventueel ook van J. Bavinck zijn.

© Appendix Vaginix Productions 2004

www.christelikemedia.org